

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

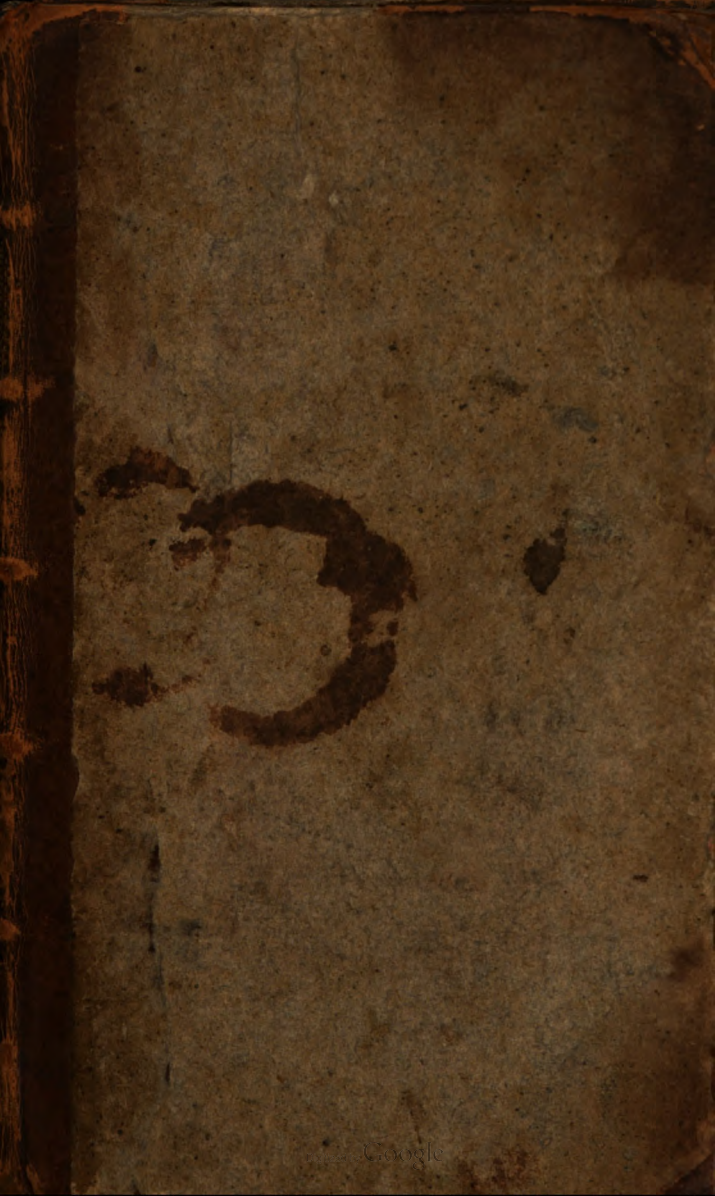
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

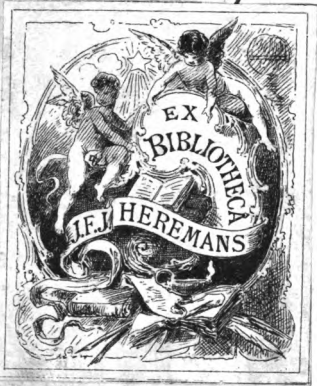
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

H. 3166.

Geelhand

K GENT

NÉDERDUYTSCHÉ SPEL- EN SPRAEK-KONST

Waer in niet alleen de waere en zuyvere *spelling* deezes tael op vaste gronden geleerd, maer ook de *nógen Deelen der réde* zeer naeuwkeurig verhandeld, de wys om de *Naemwoórdén* te buygen, en de tydvoegingen der *VVeekwoórdén* te maeken, aengeweezen word.

NU VERMEERDERD MET EEN

BYVOEGSEL VAN NAEDERE BEMERKINGEN ;

Op alle de Grondrégels, waer in ook de vaste régels van't *geslacht der Naemwoórdén* op Veéren gesteld, en veéie andere noodzaekelyke aenmerkingen de Spraekekunst raekende, en nooyt voór deezen in't licht verscheénen gevoegd zyn, zeer nut en voórdeelig niet alleen voór de Néderlandsche Jongheyd, maer zelfs voór alle Vreémelingen om deéze tael met gemak en in de nyterste volmaektheyd op korten tyd te leeren, en ook dienstig voór alle minnaers der zelve.

Doór J. BALLIEU

Schoolmeester binnen Antwerpen.

MEN VINDZE TE KOOP
t'Antwerpen, By J. E. Parys, Drukker.

1792.

V O Ó R - R É D E

Tot de Meesters , Meesterffen , en alle
leerzugtige Jongelingen.

't **I**S bemerkens weêrdig , dat de Hollanders , Fransche , Engelsche , en andere , hunne tael doór *Grondrégels* aen de Jongheyd leeren , en met geweld inboezemen ; waer 'toe zy uytgeêven verscheyde Boekskens en *Letterkonsten* , die wy zelfs in deêze Landen leeren ; en dat men hédendags aen onze Jongheyd de moederlyke tael , als aen papegaeyen leerd , zonder grond , of réden , zonder *waerom* , of *daerom* : waer uyt voordkoómt , en reeds voordgekóomen is , dat onze Néderduytsche tael bynae teenemaal vernietigd , en geene tael meer gelyk is : want leéft honderd verscheyde schriften , zelfs boeken , gy zult honderd verscheyde spellingen vinden. 't Is eene schand voór dit Néderland , dat men hier zoo veêle onweétende kinders , ja zelfs bejaerde menschen vind , die in de *Spel- en Spraek- konst* van hunne moederlyke tael gants onervaeren zyn.

Wat is de oorzaak van deêze onweétendheyd ? Niet dan de onagtzaamheyd van veêle Meesters en Meesterffen , die de kinders zoodaenige spelling leeren zonder *Grondrégels* , hen geévende oude Schoólboeken , die opgekropt zyn van grove mislagen , zoo alle geleerde moeten bekennen.

Worden dan andere taelen met *Grondrégels* geleerd en verbéterd , moeten wy dan alleen in de dwaeling en onweétendheyd blyven steêken ? Ik geloof neen : en verzoek hierom alle ouders deêze *Grondrégels* aen hunne kinders te doen leeren na den grooten *Catechismus* , volgens deêze régels gedrukt ; vertrouw vastelyk , dat zy daer doór bekwaem zullen worden onze tael volmacketelyk te kunnen schryven.

I. HOOFD-DEEL,

Bevattende de verdeeling der Letteren.

Aer mede leerd men spallen?

W

Met zes-en-twintig Letters, en
zyn:

A, b, c, d, e, f, g, h, i, j,
k, l, m, n, o, p, q, r, s, t,
u, w, x, y, z.

De welke worden uytgesproken als volgd:
a, be, ce, de, E, ef, ge, ha, I, je, ka, el, em,
O, pe, qu, er, es, te, ve, U, dobbel-u, ix, Y, zeta.
niet als sommige die uytspreeken, zeggende:
de, dee, effe, elle, emme, enne, enz.

V. *Hoe worden de Letters verdeeld?*

A. In *klinkers*, *balve-klinkers*, en *mede-klinkers*,
gemeynlyk gezeyd: *vocaelen*, *semi-vocaelen*, en
consonanten.

V. *Hoe veel klinkers zijn'er?*

A. Zes: te weeten: a, e, i, o, u, y.

O P W O R P S E L.

Sommige zeggen de letter *y* geene *klink-letter*
te weezen, die *ysolon* noemende; en alzo maer
vyf klinkers te zyn. Waer op ik antwoord: is't
dat de Nederduytsche de letter *y* uytspreeken als
zoo de Iperlingen en Bruggelingen doen, en
dat, is't dat'er eenige woorden, of syllaben,
als *gy*, *my*, *hy*, enz. zonder *klink-letter* kunnen
uyspeld worden, zoo staen ik toe, dat de *y*
geene *klink-letter* is: maer alzo wy in de ge-
meene woorden, als mede in *tyd*, *nyd*, *zyn*, enz.
de letter *y* hard uytspreeken; en ook de andere
letters zonder deezee geen klink zouden heb-
ben, zoo zeg ik, dat de letter *y* esne *klink-letter*
is; en vervolgens, dat'er zes klinkers zyn.

4. *Fondamenten ofte Grond-regels*

V. Waerom worden deēze klinkers genoemd?

A. Om dat deēze, zonder toedoen van eenige andere letter, naest geluyd geēven; en om dat men geen eenig woord, of syllabe kan spellen zonder eene van deēze.

V. Hoe veelte halve-klinkers zyn'er, en welke zyn deēze?

A. Zeven: en zyn, f, l, m, n, r, s, x.

V. Waerom noemā gy deēze aldus?

A. Ten eersten, om dat deēze in hunne uyt-spraak een zoeter geluyd geēven: ten tweeden, om dat die in't uytspreeken de klink-letter voor hebben. En onder deēze worden de l, m, n en r ook *liquiden* genoemd, dat is *vloeyende*, voor zoo veel zy ligter doórslibberen, en altyd naest de klinkers, tzy voor of agter de zelve gesteld worden, als in *slaen, smeēren, knaeuwen, priem, balk, kramp, lint, dorst, enz.*

V. Hoe veelte mede-klinkers zyn'er, en welke zyn deēze?

A. Twaelf: en zyn deēze naervolgende, b, c, d, g, j, k, p, q, t, v, w, z.

V. Waerom worden deēze mede-klinkers genoemd?

A. Om dat zy, niet doór zig-zelve, maar doór de hulp vā de klinkers, zig laeten hooren, en ook, om dat den klinker naer of agter gehoord word.

Opvoersel. De klinkers zyn zes, de halve-klinkers zeven, die maeken saemen dertien, en twaelf mede-klinkers, zyn te saemen vyf-en-twintig, en in den voorigen Abé staen'er zes-en-twintig; zoo is 't een, of 't ander valsch.

De reden hier van is, dat de *h*, die in den voorigen Abé staet, onder deēze dry soorten niet gerekend word, om dat zy noch klinker, noch halve-klinker, noch mede-klinker is.

V. Wat is zy dan, en waer toe diend zy?

A. Allēenlyk eene aspiratie of ophaeling uyt

Der Nederdajfche Spil-konst.

de borst, dat is: dat dat woord, daer de *b* voer
staet, moet tytgesproken worden met het ophae-
len des adems tyt de borst: en diend besonder-
lyk om onderfcheyd te maeken tusschen veel
woorden, die zonder deeze de zelve tytspraak
zouden hebben. Zal hier van eenige voorbeel-
den laeten volgen. *Helle*, daer de kwade gaen;
elle, daer men mede meét: die willens met eene
elle meét, die te kort is, zal in de *belle* gaen:
baen, van de kiekens; *aen*, aen u; den *baen* be-
hoort *aen* Peeter: *bayd*, het vel; *uyt* præpositie
of voorzetsel: het vleesch is *uyt* de *buyd*: *bakker*,
die hout hakt; *akker*, die men bebouwd: deezen
bakker bezaeyd nu diën *akker*: *bout*, om te bran-
den; *oud* van jaeren: dit kleyn *bout* is zoo *oud*
als dat groot: en den *ouden* moet ook zyn gezag
bouden: *baelen*, iet gaen haelen; *aelen*, palingen:
zy moeten die *delen* gaen *baelen*: *baes*, wilde
beest; *aes*, voedfel; het *aes* zal den *baes* niet
naerlooopen: *baeken*, verlangen; *Aken* eene stad:
wy *baeken*, om tot *Aken* te zyn: *Halle*, stad of
borgt; *balle*, daer men iet verkoopt; *alle*, al-te-
mael: tot *Halle* in de vleesch *balle*, vind men
alle soorten van vleesch: *bals* van eenen mensch;
als, zoo dik *als* mynen *bals*: *bedde*, dat ik hebbe;
ebbe, en vloed: eer ik den *ebbe* gezien *bedde*; ook
kan men zeggen, ik *beb* den *eb* en vloed gezien.
Hegt van een mes; *egt*, de trouw: *Heer*, die ee-
nen Heer is; *eer*, die men imand aendoet: diën
Heer moet men *eer* bewyzen: want groote *Heeren*
moet men altyd *eeven*: *bessen*, opneemen; *effen*,
dat glad is: gy moet diën *effen* steen *bessen*: *bert*,
menschen hert; *bard*, niet zegt; *ert*, eene vrugt:
die *ert* is te *bard* ach myn *bert*: de *berten* (die-
ren) hebben d'*erten* geëeten. *Hey*, als de Bredasche
heyde; *ey*, dat van de kiekens koemt: op de *bey*
heb ik een *ey* gevonden: *bef*, daer men bloemer

6 *Fondamenten ofte Grond-regels*

in plant; of, conjunctie of koppelwoord: sluyt de deur toe, of de kinders zullen in den bosf loopen: *bonderd*, getal; *onder't*, ivers onder: *onder't* hout liggen wel *bonderd* steenen: *hoog*, dat verheven is; *oog*, daer men doór ziet: zoo *hoog* als myne oog konde bereyken. Hy heéft het voór zyne oogen zien *hoogen*: *hoópen*, betrouwen; *open*, ontfloóten: wy *hoópen* dat de poort zal *open* zyn: *buer* van een huys, of land; *uer* van den dag; op die *uer* is myne *buer* ingegaen: *bueren* een huys; *ueren* van den dag: ten tien *ueren* zal ik dat huys gaen *bueren*: *Heet*, warm; *eed*, zweéring: hy doet *eed*, geen *beet* brood *leéten*. *Hýgen*, naer den adem *hygen*; *eygen*, dat imand toebehoord; ik heb hem zien *hýgen*, maer 't was zyne *eyge* schuld. *Hoor*, ik hoor; *oor*, deel van het hoofd: ik *boor* aen die *oor* niet. *Herst*, eenen van de vier tyden des jaers: *ersd*, van erven: hy *ersd* de vrugten van den *berst*. *Hooy*, dat de peerden eéten; *oye*, 't wyfken van den ram: de *oye* eét geen *booy*. Hy *booyd*, macyd het gras af; *ooyt*, eeniger tyd; ik geloof niet, dat hy *ooyt booyd*, want zyn gras is te lang. *Engel*, inwoonder des hemels; *bengel*, hengelroede: den *Engel* Raphaél deéd den jongen *Todias* den visch zonder *bengel* vangen. *Heyland*, verlosser; *eyland*, land dat rond-om in't water ligt: wat *eyland* aenbid den *Heyland* der wereld niet? *Hik*, opgeéving van de maeg; *ik*, den eersten persoon: *ik* heb den *bik*. *Hoofd*, deel des lichaems; *oost*, fruyt: als ik veél *oost* eét, doet my het *boost* zeer. *Hop*, die men eét; en *op*, eene præpositie of voorzetsel: de *bop* staet schoon *op* het veld. *Huylen*, geraes maeken; *uylen*, meervoud van uyl: die *uylen* zullen niet *huylen*. *Hýssen*, *opbýssen*, optrekken; *eysschen*, *opeysschen*, afvraegen: als ik dién steen moet *býssen*; zal ik u ook geld *eysschen*: *ben*, een kieken; ook een voórnaem-woord, in plaets van hun; en

een koppelwoord : daer is Petrus en Paulus , geeft
 ben deéze ben. *Helpen* , te hulpe koómen ; *elpen-
 been* , ivoir : zy *helpen* een been van *elpenbeen*
 maekken. *Heérd* , in de schouw ; *eérd* , van eeren : hy
eérd den *betrd* in den winter. *Hekel* , om vlas te he-
 kelen ; *eekel* , vrugt van den eyken boom. *Helder* ,
 klaer , licht ; *elders* , op eene andere plaets , enz.

V. *Wat maekt men van klinkers of vocaelen ?*

A. *Diphtongen of twee-klanken* , en *Triphongen
 of dry-klanken*.

V. *Wat is eene Diphtong ?*

A. *Twee klinkers in eene syllabe* , die te sae-
 men uytgesproken worden.

V. *Hoe veelé Diphtongen zyn'er ?*

A. Men rekend hedendaegs maer dertien Dipht-
 tongen in onze tael , als zyn *ae* , *ai* , *au* , *ay* , *ee* ,
eu , *ey* , *ie* , *oe* , *oo* , *ou* , *ue* , *uy* . By voorbeeld :

<i>ae</i> , in <i>maen</i> , <i>baenen</i> , enz.		<i>oe</i> , in <i>doen</i> , <i>vosten</i> , enz.
<i>ee</i> , in <i>deel</i> , <i>wéezen</i> , enz.		<i>oo</i> , in <i>dood</i> , <i>noóten</i> , enz.
<i>eu</i> , in <i>beul</i> , <i>jeugd</i> , enz.		<i>ou</i> , in <i>goud</i> , <i>bouden</i> , enz.
<i>ey</i> , in <i>key</i> , <i>vleyen</i> , enz.		<i>ue</i> , in <i>vuor</i> , <i>gebueren</i> , enz.
<i>ie</i> , in <i>dier</i> , <i>zieden</i> , enz.		<i>uy</i> , in <i>buyt</i> , <i>buyzen</i> , enz.

De *ai* vind men in *hair* , *hair* van het hoofd , en
ay , in *ay my* ; de welke misschien de eenigste zyn ,
 die deéze Diphtongen vereyffchen : want alle de
 andere woórdén , die sommige met *ay* schryven ,
 als *kay* , *nayen* enz. , het welk eenen groven misslag
 is . moeten met de Triphong *ae* geschreeven wor-
 den , als *kaey* , *naeyen* , enz. : de *au* vind men in de
 eyge naemen , als *Augustinus* , *Laurentius* enz. , en
 in de onduytsche woórdén , als *Paus* , *laurier* enz. ,
 als mede , in *dauw* , die 's nagts het veld bedauwd , en
autaer , dat beter *altaer* geschreeven word. Voords
 de andere woórdén , die veelé met deéze Diphtong
 schryven , als *klauw* , *nauw* , schynen beter met de
 Triphong *aeu* geschreeven , als *klaeuw* , *naeuw* , enz.

Fondamenten ofte Grond-regels

V. Zijn de *ei*, *oi*, *oy*, *ua*, *ui*, en *uo*, geene Diphthongen, die men vind in *meir*, *beir*, *ivoir*, *stroy*, *vloyt*, *hoy*, *quast*, *quispel*, *quote*, enz.

A. De dry eerste, als *ei*, *oi*, en *oy*, zyn nu buyten gebruyk, en worden niet gevonden, als in de oude spelling: want voor de *ei* gebruykt men nu de *eê*; als *beêr*, *meêr*. Voor de *oi*, de *oo*; als *ivoor*; en voor de *oy*, die veêtyds kwaelyk gebruykt word, gebruykt men nu de *oo*, *oey*, of de *ooy*, als *stroo*, of *strooy*, *vloeyd*, *booy*, niettegenstaende dat men *oir*, *erigenaem*, en *momboir* nog met de *oi*, en *oye*, en *oyevaer* met de *oy* schryft. Wat aengaet de dry laetste, als *ua*, *ui*, en *uo*, de welke niet gevonden worden als naer de *q*, mag men zeggen, dat deêze geene Diphthongen zyn, voor zoo veêl de *q* van de *u* in't spellen niet gescheyden kan worden, en dat men in haere plaets de *kw* gebruykt, als *kwast*, *kwispel*, *kwote*, enz. Zoo dat deêze dry voor enkele klinkers moeten aengezien worden, als *u*, *i*, *o*. Het welk ook diend plaets te grypen in de Triphthongen *uae*, en *uee* naer de *q*, als in *quaad*, *queken*, *queelen*, de welke ook maer voor Diphthongen moeten gerekend worden; want men die ook schryft *kwaed*, *kwetken*, *kweeelen*, enz.

V. Wat zijn Triphthongen?

A. Dry klinkers in eene syllabe, die te saemen maer eenen klank hebben, waer van wy'er zes hebben, te weeten, *aeu*, *aeu*, *eeu*, *ieu*, *oey* en *ooy*, by voorbeeld: *aeu* in *draeyen*, *zaeyen*, enz. *aeu*, wiens klank wat harder is als de *ou*, in *blaeuw*, *flaeuw*, *gaeuw*, *kraeuw*, *laeuw*, *snasuwen*, enz. welke ook by veêle goede Schryvers met de Diphthong *au* gevonden worden; *eeu* vind men in *leeuw*, *seuwig* enz. *ieu* in *nieuw*. Hy *biew* af, voor hy houwde af, enz.; *oey* in *moeyte*, *bloeyen*, enz.; *ooy* in *dooy*, *booyen*, *vlooyen*, *ongediert*, enz.

II. HOOFD-DEEL,

Van de uytſpraek der Letteren.

Van de Letter A.

V. **W**at klank heeft de Letter a?

A. Een en eygen harden klank, als men in de volgende woorden kan hooren, *lat, mat, rad*: maer zoo daer eene *e* by-gevoegd word, verliest zy een weynig deēze hardigheyd, en de *e* maekt van *lat, laet*, van *mat, maet*, van *rad, raed*: zal hier van nog eenige laeten volgen; op dat den Leerling wat te spellen vinde, en door het dikwils herhaelen, het verschil van deēzen klank hem te beter in de gedagten blyve.

al, ael.
bad, baed.
bal, bael.
ban, baen.
bas, baes.
dal, dael.
dat, daed.
gat, gaet.

hak, haek.
kap, kaep.
kas, kaes.
mag, maeg.
mal, mael.
man, maen.
nam, naem.
nar, naer.

nat, naet.
ram, raem.
val, vael.
van, vaen.
wal, wael.
wan, waen.
zal, zael.
zat, zaed.

Nota: de Hollanders gebruyken in deēze en diergelyke woorden, in plaets van de *e*, nog eene *a*, en schryven aldus: *daar, waar, gaan, klaar, vermaanen*, enz.; maer dit is buyten onze tael, en zeg dit alleenlyk tot gemak der geēne, die somwylen hollandsche schriften, of boeken leēzen.

Van de Letter B.

V. **W**at klank heeft de Letter b?

A. Wat zagter dan de *p*; men zal tyt de volgende woorden zeer ligtelyk het verschil kunnen bemerken.

Bad, pad.

bannen, pannen.

bellen, pellen.

billen, pillen.

bokken, pokken.

boort, poort.

bot, pot; but, put.

bylen, pylen.

Van de Letter C.

V. *Wat klank heeft de Letter c?*

A. Den eygen klank van de *c*, is wat harder dan de *f*, als in *Cederboom*, *Celle*, *cier*, *cieren*, *cingel*, *citroen*, *cijffer*, *cijs*, *cijcke*; welke woorden, met die van deéze voortkoomen, misschien de eenigste zyn, die in onze tael met *c* geschreeven moeten worden; want voor de *k*, als in *ick maeck jacken*, hoeft men haer nooyt te gebruyken; mits zy daer klinkt, al of'er stond, *ikk maekk jakken*. Maer in de oneyge woorden voor *a*, *l*, *n*, *o*, *r*, *u*, klinkt zy als *k*; 'ten zy aldus geteekend & voor *a*, *o*, *u*, behoud zy haeren eygen klank.

V. *Is konst, cragt, comen, camer, Carolus, Catharina, enz. dan kwaelijc geschreeven?*

A. Ja: en men moet schryven, *konst*, *kragt*, *koomen*, *kamer*, enz.; want anders is't *sonst*, *fragt*, *somen*, *samer*, alzo men niet zegt *a*, *be*, *ke*, maer *a*, *be*, *ce*; uytgenomen *Carolus*, *Catharina*, enz. welke eyge naemen uyt andere taelen voortkoomen.

V. *Mag ik, dan alle eyge naemen van dusdaenigen klank met eene c schryven?*

A. Ja: als ook veele andere woorden, als zy uyt andere taelen voortkoomen, en in de zelve met eene *c* geschreeven worden, als *consenteeren*, *contracteeren*, *constant*, *cacheteeren*, *vacael*, enz.; doch men behoort diergelyke oneyge woorden in de nederduytsche tael niet te gebruyken.

Als de *c* voor eene *b* koemt, heeft zy met de *b* te saemen den klank als in *schip*, *wenschen*, *bachelijc*, *guycbelaer*, *loochenen*, *lachen*, uytgenomen in *Christus*, alwaer zy als eene *k* worden uytgesproken: maer op't laetst van eene syllabe hebben zy altyd

den klank van *g* ; waerom myns oordeels , als mede om de kortheyd , men alsdan altyd eene *g* mag gebruyken , waer aen ik my zal houden ; uytgenomen in *ach* , *och* , uytroepingen , *toch* , eene smeeking , en nog eenige woorden , om hunne verscheyde beteekening , als *acht* , getal ; *wech* , voord , of niet meer zyn ; *slach* , geslacht , soort ; *slachten* , gelyken ; *noch* , loochening ; *doch* , maer , evenwel ; *licht* , helderheyd ; *locht* , de locht ; *recht* , gerechtigheyd ; *dicht* , *gedicht* , rym ; *roeb* , visch ; enz. ; met alle die daer van afdaelen , als *rechtter* , *dichten* , *verlichten* , *bestraelen* , enz. ; om die te onderscheyden van *agt* , *agting* ; *weg* , daer men opgaet ; *slag* , meervoud *slagen* ; *slagen* , dooden ; *nog* , dat meer is ; *dog* , hond ; *ligt* , gemakkelyk , of gelyk *logt* , niet zwaer ; *regt* , niet krom ; *dig* , niet wyd ; *rog* , daer men brood van maekt , *regten* , *digten* , *verligten* , in den zin van *regt* , *dig* , en *ligt* , of *logt* te maeken , enz. ; welk verschil men in de volgende voorbeelden klaer zal zien : dat *slach* van vuerpylen was niet *logt* , *noch* gaf geen *slag* in de *locht* ; *doch* zoo veel *licht* , dat men *nog* *ligt* eenen *dog* op den *weg* zag *wech*-loopen. Joannes , die de beesten *slagt* , *slacht* my , hy *agt* eenen zak *rog* meer als *acht* manden rotten *roeb*. *Ach* , of , *och* *dichter* ! hangt *toch* dit *dicht* *regt* en *dig* by den muer , eer den *rechtter* u doort *recht* dat doet *regter* en *digter* hangen.

Van de Letter D.

V. Wat klank heeft de Letter d ?

A. Wat zagter dan de *t* , zoo men nyt de volgende woorden gemakkelyk zal kunnen onderscheyden.

dak , tak.	deelen , teelen.	dol , tol.
dal , tal.	den , ten.	droef , troef.
dam , tam.	dieren , tieren.	dugt , tugt.
dapper , tapper.	doen , toen.	dyk , tyk.

V. Wat klank heeft de Letter e?

A. Als in *te*, *net*, *neft*: maar zo'er twee de staven, hebben zy den klank door malkanderen, als in *een*, *wees*, *teer*, *keer*, *weken*, enz.

V. Hebben de twee ee by malkanderen staande, altyd den zelve klank?

A. Neen: want somtyds worden zy hard uytgesproken, als in *beeft*, *veel*, *keeft*, enz. en somtyds als *ei*, als in *keers*, *wetdig*, enz.

Redeneering over de twee ee, en hare teekens.

Sommige zeggen, dat wy in onze Nederduytsche *Spel-boek* geene teekens hebben, noch geene behoeven, zelfs geene mogen gebruyken; alleenlyk zeggende, om dat men die voor deezē nooyt gebruykt heeft. Hier op zeg ik, dat'er hedendaegs veele kwade gebruyken verbeterd worden; mag men onze tael dan ook niet verbeteren? Zou men wel eens tael kunnen aenwyzen, die geschreeven word zonder teekens? Waerom zou onze Nederduytsche tael daer van meer moeten ontbloot wezen, dan eenige andere; daer ik kan goedmaeken; dat wy de zelve zeer noodig hebben?

Het is zeker, dat den klank van de *ee* dryderley is, als blykt in het woord *weer*, die men doort werken in de handen krygt; *wet*, tyd; en *wetrd*, herbergier, of *wetrd*, van weerde zyn: zoo men nu geene teekens gebruykt; hoe zal men die onderscheyden? Het is waer, men zou my kunnen zeggen, dat men *wetrd* ook met *ei* zou kunnen schryven. Dit staen ik toe: maar hoe zal men onderscheyd maeken tusschen de andere twee woorden, die malkanderen het aldernaest gelyken, zoo daer geen teeken op staet? Ook tusschen *deel*, *gedeelte*, en *deft*, eens plank:

want schryvende zonder teeken : zend my een deel van dat hout thuyt ; hoe zal ik weten wat hy meynd , 'tzy eên gedeelte , of eene geheele plank ? En meer andere , waer van hier naes meerdere zullen volgen.

Ik zien dan geenen anderen middel , als de tweede s van die hard moeten uytgesproken worden , te teekenen met den acutus , als s , en als zy den klank hebben van de s , met den circumflexus , als s ; zal hier van icer in't bezonder eenige woorden laeten volgen.

Twee ee , die den klank doer wolkanderen hebben.

Peest , heel , heerlichen , kleed , leenen , leeren , meer , mees , teeken , vee , verdeden , vermeerderen , vleesch , vreed , vreezen , zea , zeem.

Twee ee , die den klank hard hebben,

dreef , gebleet , gedweegzaem , geel , heefdeeg , kweeld , meel , noemt , neerlander , pleegt , scheen , sneeden , speeld , speen-kruyd , speer , spreekt , stoeg , steel , stoelt , weeld , weerwolf , zweeven ,

Twee ee , die den klank als ei hebben.

Deerlyk , geerne , geleerd , geweer , gezweer , keerne , keers , meerte , meerminne , neerstig , peeren , peerich , scheer-mes , sneerd , toering , veersen , weerdig , zweeren.

Nu volgen nog eenige woorden , die niet dan doer het geluyd-teeken onderscheyden werden.

Leer , daer men opklimt ; *leer* , daer men schoenen van maekt. Met *leer* hangt op de leer te droogen. *Leest* , daer men schoenen op maekt : *leest* , in eenen boek leezen. Als gy *leest* , dan moet gy uwen *leest* wech leggen. *Keeren* , omdraeyen , *keeren* , met den bessom. *Keer* uwen bessom om :

14 *Fondamenten ofte Grond-regels.*

en *keër* dan. *Scheel* van eenen pot : *scheel*, die het gezigt verstaeyd heeft. Hy ziet zoo *scheel*; dat hy het *schèel*, niet ziet. *Peers*, van de kaerten; *Peers* van eenen boog. De twee kaerten, die op de *peers* liggen, maeken eene *peers*. *Peer* si Petrus : *piër*, vrugt. *Peer* eet eene *piër*. *Maer*, meerder : *maer*, groote plaets binnen Antwerpen. *Taer*, pek : *teer*, week : *week*, zeven dagen : *geen*, geen van beyde; *geén*, het geén : daer is *geene* *deeb* zoo *teer* of zoo *week* *meer*, als de *geene*, daer gy *deéze* *week* op de *maer* een *deel* van het *taer* bestreéken hebt. *Beet*, zeker gewas : *beét*, brok; *leet*, hoon : *leed*, van lyden : *deeg* om brood te maeken : *deeg*, ter *deeg* : *leeg*, beneden : *loeg*, ydel : *wes*, onderloos kind : *wes*, van wyzen. Die *wes*, die hy my *wes*, *leed* van *deeg* *leet*, om dat zy *eesen* *beét* van die roode *beet* om *leeg* in den bak met *deeg* had laeten vallen, eer hy *leeg* was.

Hoe zou men ook onderscheyden, zoo wy geene teekens mogten gebruyken, de woorden *bezien*, iet *bezien*, en *bezién*, vrugten om te *céten*; *dier*, leévend *dier*, en *diër*, een voornaem-woord, enz.?

Van de Letter F.

V. *Wat klank beeft de f?*

A. Wat sterker dan de v, als men in de volgende woorden zal konnen bemerken.

<i>Fael</i> , <i>vael</i> .		<i>feyl</i> , <i>veyl</i> .		<i>fis</i> , <i>vis</i> .
<i>fel</i> , <i>vel</i> .		<i>fiel</i> , <i>viel</i> .		<i>fits</i> , <i>vits</i> .

Men moet zig wagten van *ontfonken*, *ontfouwen*, enz. voor *ontvanken*, en *ontvouwen* te schryven. Ook dunkt my, dat men *bedersfelyk* enz., niet met *f*; maer met *v* behoorde te schryven : als *bedersfelyk*, *erfelyk*, *sterversfelyk*, enz., mits hunne grondwoorden *bederven*, *erven*, enz., met *v* geschreeven worden.

Van de Letter G.

V. Wat klank heeft de g?

A. Als in *gaeven*, *God*, *goed*, enz.

Van de H. is gebandeld blad-zijde 5., 10. en 11.: doch diend gezeyd, dat zy agter de g en t onnoodig is, als in *gbedaghten*, *gby*, *tboonen*, *tborén*, enz.

Van de Letter I.

V. Wat klank heeft de i?

A. De i is twee-derley, te weeten: i klinker, en j mede-klinker.

V. Wat klank heeft de i klinker?

A. Als in *iver*, *wit*, *dit*, enz.

V. Wanneer word de j mede klinker?

A. Als de zelve eenig woord, of syllabe begint, en van eenen klinker gevolgd word: en heeft aldan den klank als in *jaegén*, *bejegenen*, *jobden*, *jouffrouw*, enz.

Hier in is zeker eene uytneéming in *iet*, alwaer de i een woord beginnende, en van eenen klinker gevolgd, nogtans klinker blyft.

Van de letter K is gemeld spreekende van de C.

Van de Letters L, M, en N.

V. Wat klank hebben de letters l, m, en n?

A. Als in *lat*, *mat*, *nat*; *let*, *met*, *net*, enz.

Van de Letter O.

V. Wat klank heeft de o?

A. Als in *open*, *tot*, *mot*, enz.; maer zoo'er twee oo malkanderen volgen, veranderd haeren klank, als in *lot*, *loot*; *kop*, *koop*; *schol*, *school*; *word*, *woórd*; *korts*, *kobrts*; enz. Waer uyt blykt, dat den klank somtyds doór malkanderen vloeyd, bynaer als *oi*, en dat zy somtyds hard moeten uytgesproken worden, wanneer men de tweede o met eenen accent, of geluyd-teeken behoord te teekenen; om de zelve reden, als hier voóren van de *ee* spreekende, beweézen. Zal hier van ider slach eenige laeten volgen.

Doos, droog, hoog, koopen, look, loon, loopen, moorden, nood, oogen, oogst, oosten, poort, poot, schoon, floor, zoom.

De volgende moet men teekenen.

Abrikoos, bloos, door, doorne, geboorte, gooten, koorn, kroop, oorlof, oorlog, poelisch, schoorsteen, soorten, stooven, zoel, zoop.

Deéze volgende zyn gelyk in spelling, en worden alleenlyk door't teeken op de ó onderscheyden.

Kool, vrugt; *koól* die brand. Op eene *koól* kan men geene *kool* kooken. *Schoot*, op den schoot zitten; *schoót*, van schieten. Op zyns moeders *schoot* zittende, *schoót* hy eenen haes. *Schoóf*, van schuyven; *schoof*, eenen bondel van graen. Ik *schoóf* niet, voor dat mynen *schoof* gebonden was. *Boog*, boogen; *boóg*, om te schieten. Hy heeft mynen *boóg* zoo sterken *boog* gegeeven, dat hy daer door gekraekt is. *Geloofd*, van gelooven; *geloófd*, van loóven. Hy *geloofd*, dat die zegt: *geloófd* zy het alderheyligste Sacrament, veertig dagen Aflaet verdiend. *Hoop*, berg; *hoóp*, betrouwen. *Sloot*, gragt; *floót*, van sluyten. 'T was buyten myne *hoóp*, dat hy den weg tot die *sloot* met eenen *hoop* steenen *floót*. *Voord*, wech; *voór't*, voor het; *loof*, bladeren; *loóf*, loóven. *Voór't* geld van dat *loof*, dat ik zes oórden *loóf*, ging hy *voord*. *Dood*, het sterven; *doót*, gift. Hy gaf hem voor syne *dood* nog eene *doót*. *Boéd*, van bieden; *boot*, vaertuyg; hy *boéd* geld voor dién *boot*.

Van de Letter P.

V. Wat klank beeft de p?

A. Wat harder dan de *b*, zoo men uyt de woorden, die by de *b* gevoegd zyn, kan hooren. Maer zoo zy van eene *b* gevolgd word, neemt zy met die *b* te saemen den klank als *f*; maer gevallt gemeynelyk in oneyge woorden, of saemen, die uyt andere taelen voortkoomen,

als in *Philippus*, *Philosooph*, *Propheet*, enz., en moeten gelezen worden als *filippus*, *filosoof*, *profeet*, enz.; en twyffel zelfs, of men in onze tael wel een opregt woord zoude vinden, waer in de *p* aldus door eene *b* gevolgd word.

Van de Letter Q.

V. Wat klank heeft de *q*?

A. Alzoo de *q* nooyt zonder de *u* gebruykt kan worden, als hier vooren blad-zyde 8. gezeyd is, diende gevraagd, wat klank *qu* hebben, en geantwoord, als *kw*: maer gelyk de Latynen, Fransche en andere, geene *k* noch *w* in hunnen AB hebben, noch in hunne tael gebruyken, 'ten zy in naemen of woorden van andere taelen, zoo behoorde, myns dunkens, de *q* ook geene letter van onzen AB te wezen, de zelve maer gebruykende (gelyk de voorgemelde de *k* en *w*) in de eyge naemen en vremde woorden, alzoo wy in plaets van de *qu* altyd de *kw* kunnen gebruyken, als voór *quaede*, *kwaede*; voór *quam*, *kwam*, enz. welk laefte eygenter is aen onze tael, en aen zyn grondwoord *koemen*, dat met eene *k* begint: doch, laet ider zyne gezindheyd daer in volgen.

Van de Letter R.

V. Wat klank heeft de *r*?

A. Als in *raed*, *redden*, *rieken*, *verre*, enz.

Van de Letter S.

V. Wat klank heeft de *s*?

A. Beginnende eene syllabe heeft zy den klank bynaer zoo hard als de *c*, als in *salaed*, *schryven*, *sek*, *simpel*, *sommige*, *suffen*, enz.

V. Ik vind nogtans veelte woorden in verscheyde boeken en schriften, alwaer de *s* eene syllabe begint, en niet tegenstaande eenen zigten klank heeft; als, *heden*, *gefouten*, *gepresen*, enz.

A. 'Tis waer: maer die zoo *schryven*, *mis-*

son; want deēze en diergelyke woorden behoo-
ren niet met *f*, maer met *z* geschreeven te wor-
den, als *zieden*, *gezouten*, *gepreesen*, enz. of men
moet bekennen, de *z* in onzen AB gants onnoo-
dig te weēzen, daer nogtans 'tgeluyd van *f* en *z*
zeer verschillig is, al-hoe-wel veelē daer geen on-
derscheyd tusschen maeken: want de *z* heeft eenen
zachten, en de *f* eenen harden klank gelyk de *c*;
en daerom beslyt ik, dat alle woorden, die met
z, in plaets van *f*, eenen goeden klank kunnen
hebben, met eene *f* geschreeven moeten worden,
als *fatyn*, *seffens*, *sim*, *solfer*, *gesuykerd*, *sabel*,
sargis, *soben*, *personen*, *sokken*, enz. alle welke
woorden met *c* geschreeven, hunnen klank be-
houden, als *katyn*, niet *katyn*, *cessens*, *cim*, *colfer*,
gesuykerd, *sabel*, *pergoenen*, enz. ook, alwaer zy
gevolgd word van eene van deēze volgende lette-
ren: *c*, *l*, *m*, *n*, *p*, *t*, als in *schoon*, *slyp*, *smaed*,
snep, *spin*, *stuten*, enz. en dat die woorden, al-
waer de *c* te harden klank zou hebben, met eene
z geschreeven moeten worden, als *zy*, *zaten*,
zeven, *zin*, *zet*, *gezuyverd*, *zadel*, *azyn*, *zee*,
kiesen, *wrezen*, *lezzen*, *gezond*, *zeer*, *zoo*, enz.
alle welke, met eene *c* geschreeven, te hard zou-
den klinken; als *cy*, *caten*, *ceven*, *cin*, *got*, *ge-
suyverd*, *cadel*, *kiesen*, enz. ook als *zy* voor eene
w koemt, als *zwaer*, *zwemmen*, enz.

Hoe zal men *sak*, vrouwen-kleed, *sullen*, *sul*,
goeden bloed, enz. die hard uytgesproken worden,
van *zak*, om iet in te verbergen, en *zullen*, den
toekoemenden tyd der werkwoorden, die een
zagt geluyd hebben, onderscheyden, als men zon-
der onderscheyd de *f* altyd zou gebruyken? Want
schryvende: zy heeft eenen *sak* onder den *sak*,
zoo kan deēzen zin op vierderleye manieren ver-
staen worden. Ten eersten, dat zy eenen *zak*, ten
tweeden, nog eenen *sak* onder haeren *sak*, ten

derden, nog eenen zak onder haeren zak aen heeft, en ten vierden, dat zy eener sak onder eenen grooten zak heeft liggen. En schryvende H wagt u, zoo die *sullen* gram worden. Kan ik verstaan: wagt u voor die goede *sullen*, als zy gram worden. Of, wagt u alswanneer zy eens *zullen* gram worden. De volgende voorbeelden zullen nog meerder licht geéven. Die *sullen* zullen *zelden* *selder* eeten. Sedert dat zy te *samen* woenen, zyn hunne *zeden* deugdzaam geworden. De boonen die ik *zaey*, zyn witter als uwe *saey*, *saeyet*. Zal Peeter den *salpeter* op den *zolder* aen den *seldact* betrouwen? enz.

Van de Letter T.

V. Wat klank heeft de t?

A. Wat harder dan de *d*, zoo wy, van de *d* spreekende, aenmerkt hebben: maer in vééle onégte woorden, van *ie* gevolgd, heeft zy den klank als eene sterke *f*, als in *conditie*, *exercitie*, *recreatie*, *gratie*, *conscientie*, enz. doch op't eynde van eenig woord of syllabe, kan haeren klank van de *d* zeer moeyelyk onderscheyden worden; en daerom hoefd men haer aldaer nooyt agter eene *d* te stellen, 'ten waere' (zoo sommige wilken) alleenlyk in't woord *Godt*.

Van de Letter V.

V. Wat klank heeft de v?

A. Wat zagter dan de *f*, zoo wy, van de *f* spreekende, ook aenmerkt hebben.

Van de Letter U.

V. Wat klank heeft de u?

A. Als in *nu*, *schaduwe*, *zenuwe*, *lustig*, *vragt*, *kus*, enz., en van eene *e* gevolgd klinkt zy als in, *duer*, *ueren*, *mueren*, enz.; maer zoo daer eene *e* voór koómt, verliest zy een weynig haere hardigheyd, en maakt van *duer*, *dour*: *kueren*, *keuren*: *bul*, *beul*: *dun*, *deun*: *kus*, *keus*:

schuven, scheuven: nu, neuzen: vrugt, vreugd: enz.

Van de Letter W?

V. Wat klank heeft de w?

A. Als eene *w*, die men langzaam uytspreekt: want zoo men eenig woord, als het woórdeken *wis*, met eene *w* schreef, en die langzaam uytspak, als *wis*, zou den zelven klank hebben.

Hier diend bemerkt, dat sommige de *w* bannen, doch tegen reden, uyt het woord *verwen*, schryvende *verf*, *verven*, *ververy*, enz. in plaets van *verw*, *verwen*, *verwery*, enz. en dat andere haer nog gebruyken in de woorden *wraek*, *wrang*, *wreed*, *wreken*, *wringen*, *wroegen*, *wroeten*, *gewrigt*, *gewrogt*, enz. het welk ik niet wil afkeuren.

Van de Letter X.

V. Wat klank heeft de x?

A. Beginnende een woord, heeft zy den klank als eene sterke *f*, als in *xaverius*; maer koömende in't midden, of op't eynde van een woord, heeft zy den klank als *ks*, als in *xerxes*: doch twyffel zelfs, of'er wel opregte nederduytsche woorden zyn, waer in men de zelve moet gebruyken: want *blixem*, *exter*, *bex*, enz., kan men aldus *bliksem*, *ekster*, *beks* schryven, en de woorden *dagelyks*, *zulks*, enz. Adverbia of bywoorden zynde moeten met *ks* geschreeven worden.

Van de Letter Y.

V. Wat klank heeft de y?

A. Als in *zy*, *wy*, *gy*, *by*, *tyd*, *verblyd*, enz.: maer in de onegte woorden word zy dikwils als *i* uytgesproken, als in *syllabe*, leest *fillabe*, *porpbyrus*, leest *porfirus*, enz.

Van de Letter Z.

V. Wat klank heeft de z?

A. Wat zagter dan de *f*, zoo, van de *f* sprekende, breeder beschreeven is.

III. HOOFD-DEEL.

Van de Syllaben en Woorden.

V. **W**at bedied syllabe ?

A. Syllabe is een grieksch woord, en beteekend saemenvatting of Lettergreep.

V. Wat is eene syllabe ?

A. 'T is eene, of meerdere letteren, wordende te saemen uytgesproken, maekende somwylen een geheel, somwylen een deel van een woord.

V. Zegt my eenige syllaben, die een geheel woord uytmaeken.

A. Vriend, wat, wild, gy, dat, ik, u, laet, zien.

V. Zegt my eenige syllaben, die een gedeelte van een woord uytmaeken ?

A. Be-tee-ke-nen; want deéze vier syllaben maer een woord uytmaeken.

V. Wat is een woord ?

A. Eene, of meerdere syllaben, die ider, of te saemen iet beteekenen, als brief, woord, Va-der-lyk, A-dam, enz.

V. Wat verschil is'er tusschen woorden en syllaben ?

A. Dat de syllaben van letteren, en de woorden van syllaben gemaekt worden: ook, dat een woord altyd zeker iet beteekend, en eene syllabe maer somtyds; en als het gevalt, dat eene syllabe iet beteekend, zy dan niet alleen syllabe, maer ook een woord is.

V. Zyn'er geene naemen om de woorden van eene, twee, dry, of meerdere syllaben te onderscheyden ?

A. Ja: men noemd de woorden van eene syllabe, monosyllaba of eenledige woorden; die van twee syllaben, Dissyllaba of tweeledige woorden; die van dry syllaben, Trissyllaba of dryledige woorden;

122 *Handamenten of Grond-regels*
 die van meer dan dry syllaben, *Polosyllaba* of
veelklidige woorden.

Zal hier van idere foort in't bezonder
 veële woorden laeten volgen.

Monosyllaba of eenledige woorden.

Abt	boor	dom	gans	hand	key	lak
aep	boord	domp	gast	harst	kind	lam
ampt	boos	dood	geest	held	kift	land
arg	boot	doof	geld	helm	klad	lap
arm	borg	doorn	gerst	hembd	klaer	last
arts	borgt	dorp	gesp	hiel	klam	leem
bael	borst	dorst	gigt	hik	klets	leet
baerd	bosch	draed	god	hoed	kley	lek
baes	bots	draefd	goed	hoek	kley	kleyn
bal	bouw	draek	golf	hond	kloek	lint
balk	braem	draf	gom	hoofd	klok	locht
band	brand	drank	gort	hooy	klop	lof
bank	brood	droef	goud	huys	knaep	loof
bed	bruy	duyf	graed	jaer	knie	look
bek	brug	duyn	graef	jagt	knoop	loot
bel	bruyt	duyt	graen	jak	knop	lot
berg	bult	dwaes	graet	jeugd	koek	luys
beul	buyk	egt	graf	jigt	koel	maen
bier	buyt	ernst	gragt	jok	koey	man
blad	deel	feest	gras	jong	kok	maft
blank	deél	fiel	greép	kaek	kolf	melk
blek	deugd	flaew	groen	kael	konst	merkt
blind	deur	flus	groet	kaes	korst	mest
bloed	dugt	fluyt	grof	kalf	koft	mey
bloem	dief	foey	grond	kalk	koud	mier
blok	dienst	fruyt	groot	kam	kramp	mist
bluts	diep	fy	gruys	kant	kran	moed
boek	dik	gal	haek	kap	kriek	mol
boer	ding	galg	haeft	kat	kruyd	mond
boom	doek	galm	half	kemp	kruyn	moor
boon	doel	gang	ham	kerck	kruys	muer

weyde	peerd	foett	stael	teen	volk	wol
naed	pek	roet	staf	teer	vonk	wolf
naeld	pels	ruyt	stal	tin	vorst	wolk
naem	peys	faey	stam	tong	vraeg	wond
nagt	pier	schaef	steel	traeg	vraek	woon
nat	piet	schael	steen	turk	vragt	worm
neef	ploeg	schaep	stoel	tuya	vremd	woort
nest	pluyen	schat	stof	twist	vroeg	wya
net	pond	scherp	stok	tyd	vuer	ys
nens	pragt	schild	stoop	vaek	vuyt	zaeg
nier	prins	schip	straet	valsch	wael	zaak
oogst	pruym	schrab	straf	vangst	wagt	zael
oord	puyt	schrift	stram	veld	walg	zal
oost	pyl	schrik	strand	veyl	warm	zalf
paal	pyp	snaek	strik	vink	wasch	zat
pael	raef	spek	stroof	visch	wech	zee
paer	raep	spel	strop	vlerk	weg	zerp
pak	ram	spot	stryd	vlieg	west	zeyl
palm	zat	spraek	stuer	vloed	weth	ziek
pan	reep	spreuk	tael	vloer	wied	zief
pand	reus	spruyt	tak	vlooy	wild	zift
pap	ring	stad	tand	voet	wind	zoot.

Diffyllaba of tweeledige woorden,
verdeeld in syllaben.

acht sten	ak ker	bak ker	bieg ten
a dem	al bast	bal last	big gen
aen beeld	a luyn	bar voets	blaes balg
aen dagt	an ker	be angst	bluf schein
aen was	a pril	be drog	blut sen
aen zigt	arg waen	be gryp	bo dem
aer da	afsch dag	be kwaem	boe del
aer dig	a juyn	be leefd	bolf ters
aerd muys	a vond	bes sem	bor ger
aes zak	a zyn	be stemd	bo ter
ag ten	bae den	bey tel	bon wer
ag ter	bae ren	bid der	bra band

brae den	ge buer	jam mer	koorn halan
brae ken	ge droogd	i der	ko per
bril len	ge loof	inkt pot	kouf sen
broe der	ge luk	joó den	krab ben
brou wen	ge luyd	jong man	kref ten
brug gen	ge rugt	kak huys	kren pel
bruy loft	ge span	kaer ten	kry ten
buy gen	gef pen	kaet sen	kuy per
buy ten	ge verwd	kaets spel	land kaert
chriſ ten	ge wis	kam pen	lang zaem
cie raed	ge zang	kan ker	lee raer
dan ken	ge zant	kar per	le pel
diſ tel	ge zigt	kaf teel	let ter
dob bel	ge zond	ke gel	li chaem
dog ter	gie ten	kel der	luſt hof
don ker	godſ dienſt	ke mel	luy paerd
doó len	godſ huys	kes men	luy zen
doſ ſchen	griek ſche	kers dag	mae len
daer om	grie len	ker ven	maey en
draey en	groey en	ke tel	mag tig
drin ken	gul den	ket ter	maſt boom
droef ſem	haef tig	ken ken	me chelſch
duy vel	ha mer	key zer	meef ter
e del	han gen	kie ken	me laetſch
ee re	han nen	kiek vorſch	meu ken
ee mer	ha ring	kie vit	mid del
el ders	he den	kie zen	miſ agt
eng te	he mel	kip pen	mod der
fa bel	her der	klap pen	moe der
ſak kel	hey lig	klie ver	monſ ter
ſe nyn	hoen ders	kloof ter	mor gen
ſon teyn	hoef ten	knob bel	mor tel
gan zen	hon derd	knod dig	moſ ſel
gaſt huys	hon ger	kof ſer	moſ taerd
gouw dieſ	ho ning	ko ning	mut ſen
ge bliſcht	hoog tyd	ko nyn	na gel
ge bliſt	jae gen	koo per	neerſ tig

nef tel	pruy men	ta fel	waer heyd
neus doek	ra dys	ta pyt	wal visch
noen mael	raed, fel	tee ken	wa pen
oe ver	rid der	teër ling	wa ter
om loop	rim pel	tem pel	we reld
ont aerd	roe de	tref ter	wër ver
ont erfd	ruy ter	trom mel	wër waette
ou ders	ros kam	vas ten	we zel
o ven	schry ver	ver gift	wyn gaerd
pa pier	schaet sen	ver haef	wın ter
pas ser	schan dael	ver ken	woe ker
peër len	schel len	ver lies	y del
pe gel	schel ling	ver lof	za del
pel len	schen ker	ver maen	zal ve
pen nen	schim mel	veu len	ze den
pen ning	schoó le	vin ger	ze gel
pe per	scho tel	vle gel	ziek te
peé ter	slen tel	vleu gel	zie len
pla dys	slip pe	vlok ken	zil ver
plaef ter	snoef ter	voer man	zin ryk
plak kaert	so ber	vo gel	zol der
poe der	speel man	voór ken	zo mer
prag tig	spie gel	vry dom	zon dag
preé ken	sta pel	vy and	zor gen
prief ter	stem me	waef fel	zot ten
prin ten	stenn fel	waeg spel	zuy den

— Trissyllaba of dryledige woorden.

a bri koós	a man del	beër steé ker
a de lyk	am bag ten	berm her tig
aen ge naem	art se ny	be scher mér
aen hang fel	bal ling schap	be spie der
aen ley der	ban ke roet	be stry ken
ag ter klap	be de laer	beu ze laer
ak ker man	beél de ken	boe rin ne
al ma nach	beéld sny der	bra ban der

bran de wyn	ke te nen	tand trek ker
brief drae ger	kloer mae ker	tol le naer
chris te lyk	kof te lyk	vel bloo ter
chris te nen	krae ke ling	ver drie tig
di a mant	kruy de nier	ver er gerd
dorfeh vle gel	leer meef ter	ver koo per
drink be ker	leer tou wer	ver koo ping
dry val dig	leer zaem heyd	ver los sing
e del dom	leet wee zen	ver mae ning
een paer lyk	lief lyk heyd	ver nieu wing
een zaem heyd	lol le pot	ver o verd
eer baer heyd	loo che naer	vliſ ſin ge
eer weer dig	mae ke laer	voor bid der
een wig heyd	me che laer	voor oor deel
eg te nis	me de cyn	voort ren nea
erf ge naem	mer ſe nier	voor wend ſel
er ger nis	miſ pe ten	uyt hang berd
fruy te nier	munt meef ter	waſch mae ker
ga ley en	nieuws gie rig	waf ſcherſ ſe
gar nae ten	ny dig heyd	wee moe dig
gaſt ka mer	on tel baer	weer din ne
ge hoor zaem	ont ey gend	wef hal ven
gel der land	on ty dig	wiſ ſel brief
god vrug tig	o ver eynd	wy wa ter
goud ſlae ger	pa pe gaey	wiſ der nis
hand dae dig	pa ra dys	wyn ſtee ker
hand ſchoe nen	pe ry kel	y del heyd
harp ſlae ger	peu ze laer	y zer mael
her ber gier	plun de ring	zagt moe dig
her o pend	pot bak ker	zand ag tig
her ſtel len	re ke ning	zang meef ter
ho ve nier	ros kam mer	ze de lyk
i ge lyk	ſchae mel heyd	zee ve raer
in ee ten	ſcherp zin nig	zeep zie der
i ver zugt	ſchoen lap per	ziel brae ken
kab bel jauw	ſluyt re den	zil ver ſmid
kan de laer	ſteen ag tig	zin ne lyk

Uyt de verdeyling der voórgeaende woorden in syllaben ziet men klaerlyk, dat de syllaben zop in't spellen, als in't uytspreeken, moeten verdeyld worden, gelyk in *be-sproey-en*, *be-fee-den*, *haf-te*, *ge-drogt*, *haf-pel*, *en-tel-baer*, enz. en niet *bef-sproey-en*, *bef-fee-den*, *be-fee*, *ged-rogt*, *haf-pel*, *ont-el-baer*, want die in't uytspreeken zoo niet gescheyden worden: als mede, dat in alle saemegestelde woorden de syllaben moeten verdeyld worden, daer zy te saemen gevoegd zyn, als in *be-stellen*, *ge-speënd*, *mif-tellen*, *on-ear*, *ont-edalen*, *ont-ruymd*, *ver-eerd*, *rond-om*, *dief-agtig*, enz. en niet, *bef-tellen*, *ges-peënd*, *mi-stellen*, *e-naar*, *on-tedalen*, *on-truymd*, *ve-raerd*, *ron-dom*, *dief-agtig*, enz. want by deéze woorden de syllaben, *be*, *ge*, *mis*, *on*, *ent*, *ver*, *om*, *agtig*, gevoegd zyn. Zal nu nog eenige onverdeyde *Polosyllaba* of veéledige woorden laeten volgen, op dat den leerling die leere verdeylen.

Polosyllaba of veéledige woorden.

aelbeziën
 aelmoessenier
 aenmoedigen
 aenneémelyk
 aenschouwingen
 aenstootelyk
 aenwakkering
 afeyfchingen
 agterklapper
 apostolisch
 arbeydzaamheyd
 arglistigheyd
 azynagtig
 baldaedigheyd
 bangigheden
 bedervelyk

beëedigen
 beestagtigheyd
 begravenis
 behendigheyd
 behulpzaamheyd
 bejegena
 beiveren
 benaeuwdheden
 beoorlogen
 beplaestoren
 beraedslaegen
 beschynmeling
 bestendigheyd
 bestrooyinge
 beweéglykheyd
 blygeestigheyd

blymoedigheyd	israëliet
boefagtigheyd	italiaensch
bokagtigheyd	kalkagtige
boofaerdigheyd	kalkoenschenhaen
borstelwinkel	karbonade
borzefnyder	kastaniën
bourgondiën	ketelboeter
brandftigtingen	keteltrommel
calabriën	keurvorftendom
deurwaerderschap	klaerblykelyk
dienstwilligheyd	koopmanschappen
donkeragtig	koopvaerdyschip
dryvuldigheyd	kortborftigheyd
edelmoedig	kostelykheyd
eerbiedigheyd	laffertigheyd
eerweêrdigheyd	langmoedigheyd
etteragtig	liefgetallig
evennaesten	ligtveêrdigheyd
eygenzinnig	mandemaeker
fabelagtig	messemaeker
fonteynwater	moerbeziën
garentwynder	moeyelykheyd
geeffelingen	moordaedigheyd
geheymfchryver	morgenfterre
genuchelyk	moskoviter
gefpraekzaemheyd	noodzaekelyk
glazemaeker	onagtzaemheyd
godfgeleerdheyd	onbermhertig
goedertierig	onbefchaemdheyd
goedgunftigheyd	onbestandig
hagelsteen	onervaeren
hellebaerdier	ontceeringe
hoedemaeker	ontweldiging
hoofdbreëkinge	ontwyffelbaer
hooveêrdigheyd	ontyzeren
inademen	pekeltig
inwendiglyk	fchemeringe

filzwygendheyd
 tegenwoórdig
 vaddigheden
 vastenavond
 verbolgendheyd
 verdoemelyk
 verdraegzaamheyd
 verduldiglyk
 vergaeding
 verganglykheyd
 vergeétendheyd
 verholendheyd
 verlaetendheyd
 veronagtzaam
 verootmoedigd
 verreziender
 voórzienigheyd
 voórzigtigheyd
 vreedzaamheden
 nytgeleézen
 uytverkoórne
 wagenmaeker
 weemoedigheyd
 wispeltuerig
 zabberragtig
 zadelmäcker
 zagtmoedigheyd
 aderlaetingen
 aenlokkelykheden
 aenteekeningen
 aenzientlykheden
 alderminnellykste
 apothéeker
 artsenybereyder
 bedervelykheyd
 behaeglykheden

belommeringen
 boetveérdigheden
 bewimpelingen
 bezeeveringen
 eerbiedigheden
 eeuwigduerende
 eygenzinnigheden
 ferecynagtig
 goddeloosheden
 hoogmoedigheden
 heymelykheden
 kinderagtigheyd
 kwaedaerdigheden
 kwakzalveryen
 laetdunkendheyd
 lepelbladeren
 liefstalligheden
 medecynmeester
 mishandelingen
 onbedriegelyk
 onbehoorlykheden
 onbeklimmelyk
 onbescheydendheyd
 ongoddelykheyd
 onvoórzigtigheyd
 onvoórzienigheden
 onvertrooftelyk
 onveranderlykheyd
 onverwinnelyk
 slobberagtigste
 trouwloosheden
 verfoeyelykheden
 verwelkoómingen
 uytwendigheden
 waschblykery
 zwaerhoofdigheden

Constantinopolitaensche vrouwe.

IV. HOOFD-DEEL,

VERSCHeyDE AENMERKINGEN.

V. **W**at moet men weeten om wel naer de Regels te Konnen spellen?

A. Ten eersten, wat een *grond-woord* is, en ten tweeden, de *twee getallen*, te weeten: het *eenvoudig* of den *singularis*, en het *meervoudig* of den *pluralis*.

V. Wat is een *grond-woord*?

A. Een woord, dat van geen ander voortkoemt, maer daer andere van afkoemen, by voorbeeld: *menscb* is een *grond-woord*; daer van word gemaakt *menscbbeyd*, *menscbelyk*, en *menscbelykbeyd*. *Vinden* is een *grond-woord*; daer van koemt *ik vind*, *vond*, *gevoonden*, *vindbaer*, *uytvinden*, *uytvinding*, *bevinden*, enz. *weeten* is ook een *grond-woord*, daer van koemt *ik weet*, *gy wist*, *alweétens*, *weétenscbap*, *onweétend*, *onweétendbeyd*, enz.

V. Wat noemd gy *eenvoudig* en *meervoudig*?

A. Alles wat niet meer als een beteekend is *eenvoudig*, als *stad*, *schip*, *lid*, *smid*, *been*, *reden*, *ey*, *lam*, *kalf*, *volk*, *boen*, *gemoed*, enz. Want men hier maer en spreekt van *eene stad*, *een schip*, enzi; maer zoo haest het meer als een beteekend, is het *meervoudig*, als *steden*, *schepen*, *leden*, *smeden*, *beenen*, daer men opgaet, anders *beenderen*, *redenen*, *eyeren*, *lammeren*, *kalveren*, *volkeren*, *beenderen*, *gemoederen*: enz. want men kan zeggen, *twee*, *dry*, *vier*, of meer *steden*, *schepen*, enz.

V. Als ik nu het *grond-woord* ken, en het *eenvoudig* van het *meervoudig* kan onderscheyden, wat zal daer uytvolgen?

A. Dat gy alle woorden, ja zelfs de moeyelykste zult konnen spellen, want ten eersten, alle woorden moesten gespeld worden gelyk het *grond-woord* daer zy van afdaelen, by voorbeeld: om dat

de *e* in *week*, en de *d* in *ryden* noodig is, dienen *wecken*, *wedkelyks* de *e*, en hy *ryd*, *retd*, enz. de *d* te behouden; en *lichten*, *uytlichten*, *licht-draager*, enz. de *eb*, om dat *licht*, *klaerheyd*, daer zy van afftammen, ook met *eb* gespeld word, enz., en ten tweeden, uyt het *eenvoudig*, ziet men dikwils hoe het *meervoudig*, en uyt het *meervoudig*, hoe het *eenvoudig* moet geschreeven worden, gelyk uyt de volgende aanmerkingen blyken zal.

Eerste aanmerking.

Van d en t op 't eynde van een woord of syllabe.

V. Welke woorden moet men met eene *d*, en welke met eene *t* op't eynde schryven?

A. De volgende, en diergelyke, vereyffchen eene *d* op't eynde: *brood*, *boofd*, *doot*: *waerbeyd*, *beesbeyd*: *kind*, *rund*, *rad*, *goed*, *blad*, *kled*, enz.

En deéze volgende eene *t*.

Kot, *slot*, *fraet*, *groot*, *poert*, *bot*, *pot*, *rat*, enz.

V. Waerom die met eene *d*, en deéze met eene *t*?

A. De eerste moeten met eene *d* op't eynde geschreeven worden, om dieswille dat men van de zelve, aldus geschreeven zynde, het meervoudig kan maken, met eenige letteren daer by-tevoegen, als *an* by *brood*, *boofd*; *waerbeyd*: mita wechneemende de *y* in die woorden, de welke in *beyd* uytgaen, word *brooden*, *boofden*, *waerbeden*, enz., en *eren* by *kind*, *rund*, *rad*, *goed*, *blad*, *kled*, word *kinderen*, *runderen*, *raderen*, enz., het welk men niet zou kunnen doen, waer't dat men deéze woorden met eene *t* eyndigde, wánt men niet kan zeggen, *brooten*, *waerbeten*, *kintieren*, enz.

Aengaende de woorden eyndigende met eene *t*, hebben de zelve oorzaak: want met eenige letteren daer by-tevoegen maekt men daer ook het meervoudig af, als *en* by *kot*, *slot*, *fraet*, *groot*, *poert*, maekt *koten*, *sloten*, *fraeten*, enz., en ten by

bot, pot, rat, maekt *botten, potten, ratten*, enz. ook moeten met eene *t* eyndigen alle die woorden, agter de welke geenen klinker kan gevoegd worden, als, *dat, het, tot, wat*, enz.

V. Maer of ik eene *t* in plaets van *d*, of *d* in plaets van *t* stelde, zou dit eenig verschil konnen bybrengen?

A. Ja, en dikwils een groot verschil, als uyt de volgende woorden blyken zal; want *schy*t koemt van *schyten*, en *scheyd* van *scheyden*; *schytsel*, gekak; *scheydsel*, *scheyding*: als gy nog *schy*t, dan *scheyd* hy van uw gezelschap af. Dat *schytsel* doet hem goed, want 'tis het *scheydsel* van de ziekte: *geschied*, van *geschieden*; *geschiet*, van *schieten*: *geschud*, van *schudden*; *geschut*, grof geschut: *voed*, van *voeden*; *voet*, van eenen mensch; 'tis *geschied*, dat doo'r't *geschiet* van het *geschut* d'aerde heeft *geschud* onder den *voet* daer hy 'tvee *voed*: *wed*, *gewed*, van *werden*; *wet*, *gewet*, van *wetten*; *wet*, *gebod*, regel, *gebot*, uytgebot; *weth*, *wethouderen*; *boud*, van *houden*; *bout*, brandhout, enz.; *bouwt*, van *houwen*, *kappen*; *laed*, van *laeden*; *laet*, van *laeten*: ik *wed*, en *boud* staen, 'tgeén ik heb *gewed*, dat peer, die de messen voór die van de *weth* heeft *gewet*, en tegens de *wet* en 'tgebod 'tjong *gebot* *bout* van de boomen *bouwt*, en op zynen wagen *laed*, de zelve niet meer *wet*, als hy zulks niet *laet*: *wind*, van *winden*; *wint*, van *winnen*; die meer zyde *wind*, wint meer geld: *smeéd*, van *smeeden*; *smeét* van *smyten*; *reed* van *ryden*; *reét*, spleét; *rad*, wiel; *rat*, beest; *meéd*, van *myden*; *meét*, van *meeten*; jan *smeéd*, noch *meét*; maer gisteren *reed* hy met het *rad* over de *rat*, die hy niet *meéd*, en dan in de *reét* *smeét*: *meyt*, dienstmaegd; *myt*, houtstapel; *myd*, van *myden*; *graed*, trap van eer, enz.; *gract*, vischgract; *mild*, goedjonstig; *milt*, ingewand.

zied, van zieden; *ziet*, van zien; *ziet*, die meyt zittende aen die hooggestapelde myt is in hoogen *graad*, om dat zy mild is, en als zy visch *zied*, eet zy liever de *milt* als de *graet*. *Wyt*, van wyten, *wyd*, breed, verre; *bond*; van binden; *bont*, pels, en *bontwerk*; *bondgenoot*, die met imand in *verbond* is; *vond*, van vinden; *vont*, doopvont; *moed*, dapperheyd; *moet*, van moeten; *gemoed*, hert, 'tgewiffe; *gemoet*, van ontmoeten, ontmoeten; ik *wyt* het u, die my te *gemoet* kwaemt, als ik den mantel met *bont* gevoeyerd niet *wyd* van de *vont* *vond*, en 't*bontwerk*, om niet gezien te worden, met goeden *moed* in *bond*, dat ik den zelve tegen myn *gemoed* aen uwen *bondgenoot* *moet* wedergeeven; *baed*, van baeden; *baet*, van baeten; hy *baed* zig dikwils, maer 't*baet* hem weynig, enz.

Tweede Bemerking.

Van de Diphongen ae, eé, ie, oó, en, ue.

V. Waer aen zal ik in veële woorden kunnen weeten, of eene syllabe in't beginsel, of in't midden der zelve, van geenen medeklinker gesloóten, met de enkele klinkers *a*, *e*, *i*, *o* en *u*, of met de *Diphongen* *ae*, *eé*, *ie*, *oó*, en *ue*, moeten gescheeven worden, mits hun geluyd aldaer in d'uytspraek niet verschillig is, by voórbeeld, of ik moet schryven *bladeren*, of *blaederen*; *laken*, of *laeken* daer men kleederen van maekt; *vermakelykheyd*, of *vermaekelykheyd*; *gebeden*, of *gebedden*; *verbeterd*, of *verbeéterd*; *bewezen*, of *beweézen*; *prediken*, of *predieken*; *citroen*, of *cietroen*; *zikelik*, of *ziekelyk*; *twee loten*, of *lobten*; *voegel*; of *voógel*; *kolen*, of *koólen*; *schaduwe*, of *schaduewe*; *fluweel*, of *flueweel*; *viriglyk*, of *vueriglyk*, enz.

A. Zoekt naer het grond-woord van dusdaenige woorden, en ziet met welke letters het zelve gespeld word, of neémt van de zelve eene of meerdere syllaben af, tot dat die syllabe, daer gy aen twyffeld,

de laetste worde, of met eenen medeklinker geslooten zy, en is't dat zy alsdan geene *Diphtong* noodig heeft, of dat deéze de laetste syllabe in de zelve beteekenis niet kan worden, zoo mag men nooyt de *Diphtong* gebruyken; maer is't dat zy alskan eene *Diphtong* noodig heeft, zoo behoord zy de zelve altyd, en in alle de daer van afgeleyde woorden te behouden; op dat, om aen de regels te voldoen, tot het byzetten van eenige letters, of syllaben, noch tot het wechneemen der zelve, in de blyvende (die aen het grond-woord behooren) geene verandering geschiede, de welke men moet tragten te vermyden, zoo veel als't mogelyk is, tot gemak van alle jonge leerlingen, en vremdelingen, die onze tael koómen te leeren, het welk aen deéze anders geene kleyne moeylykheyd, ja dikwils eene groote verwarring baerd: en zelfs, onze overvloedige en noodelooze veranderingen zonder regel, als mede de verscheyde manieren van spellen, zyn oorzaak, dat veelé vremdelingen van onze tael eenen walg krygen.

Om nu te weeten hoe uwe voórgestelde woorden moeten geschreéven worden, onderhoud het geéne nu gezeyd is, en gy zult bevinden, dat *kladden*, *gebeden*, *prediken*, *twee loten*, *schaduwelaken*, *verbeterd*, *citroen*, *vogel* en *fluweel*, met de *enkele klinkers* geschreéven moeten worden.

De vyf eerste, om dat die syllaben, als zy de laetste moeten worden, of van eenen medeklinker geslooten zyn, niet dan eenen *enkelen klinker* noodig hebben: want men zegt niet: *blaed*, *gebéed*, *ik prediek*, een *loót*, *schaduwagtig*; maer *blad*, *gebed*, *ik predik*, een *lot*, *schaduwagtig*, en zoo alle diergelyke, als *paden*, *glazen*, *vaten*, *twee wagen*, *veele gebreken*, *heylige*, *eyndigen*, *geden*, *boven*, *groven*, *loven* van *lof*, enz. en de vyf laetste, om dat die syllabe de laetste van het

woerd in de zelve beteekenis niet kan worden, en dat men niet anders kan zeggen, als *laken*, *beter*, *citroen*, *vogel*, *farweel*, als mede de volgende: *vader*, *wapen*, *zelig*, *regen*, *verdeligen*, *milioen*, *pilaer*, *schotel*, *koker*, *melen*, *studie*, enz. maer gy zult ook gewaer worden, dat *vermaeckelykheyd*, *bewezen*, *ziekelyk*, *koelen* en *waesiglyk*, de *Diphthongen* veruysschen, om dat men niet zegt: *vermak*, *ik bewes*, *zik*, *kol*, *vor*, maer *vermaek*, *ik bewes*, *ziek*, *kol* en *voer*, als mede de volgende en diergelyke, om de zelve reden: *bedagen*, *maetelyk*, *taemelyk*, *befamen*, *slaeverny*, *betten*, *graven*, *zy graven*, *onstemelyk*, *doelen*, *niegen*, *riemen*, *brieven*, *zoenen*, *schoulen*, *doelen*, *geburren*, *beuusten*, *uieren*, enz.

Uyt deese bygebragte redenen dunkt my, dat men verpligt is de *ae* en *oo*, niet min, als de *ae*, *ie* en *ue*, *Diphthongen* zynde, in alle syllaben, alwaer zy koanda noodig weeten, zoo wel als de *ae*, *ie* en *ue* haer plaets te laeten behouden, die haer van weete betwift word, om dat men verpligt is, zeggen zy, eens letter te teekenen, die tot d'uytspraak noodeloos is; daer zy nochtans de *e*, die daer dan insgelyks onnoodig is, doch, om de hier vooren gezeyde redenen agter de *e* wel willen laeten, als in *paiden*, en agter de *i* noch *u* niet zouden derven wechneemen, en schryven, *zilen*, *geburen*, zoo dat hunne redenen my ongegrond schynen: want deese *geteekende letters*, die hun eygen zyn, en die zy niet kunnen derven, als zy van eenen medeklinker in de zelve syllabe gevolgd worden, uytlaetende, zoo beroofd men die woorden niet afteenlyk van het kenteeken hunner afkoemste, maer zelfs somtyde van hunne waere beteekenis, zoo hier naer zal blyken, en zig alzo onderwerpende aen die noodelooze veranderingen (waer van hier vooren

gesproken is; van tot het byvoegen van behige letters de *gryekende* daer uyt-te-neemen, en tot het wechneemen der zelve deéze *gryekende letter* daer wederom tuffchen te stellen, word men gedwongen voór deéze twee *Diphthongen* alleen, eenen bezonderen regel op-te-stellen, tegenstrydig een dry andere, als zyn.

1. Den eersten; dat alle woorden moeten gespeld worden met de zelve letters, gelyk hun *grond-woord*, sop dat zy van hunnen oorsprong niet afwyken.

Den tweeden; dat 't *meervoudig*, van 't *teenvoudig* door 't byzetten van eenige letters gemaakt word.

Den dertien; dat door 't affgaaen van eenige letters *nieuwe warkwoorden* gescheh worden in den *enigen* *persoon*, dan den *tegenwoordigen* *sta*; zonder dan, *volgens* de ééze regels, *in* de *blyvende* letters, eenige *daer* *in* *ste* *veranderinge* *diene* *te* *geschieden*, ten zy van de *f* en *n*, als by de laatste zyn; in *ven* *ze*; of in tegendeel *van* *de* *u*, en *z* *in* *fron* *sta*; als: zy *de* *daet* *te* *moet* *te* *worden*.

V. Of iemand ongeagt, deéze regels, *in* *onder* *onderfoeyd*; altyd den *enigen* *stinker* *gebruikte*; zou, dit eenige *veranderinge* *in* *den* *zin* *konnen* *veroorzaeken*.

A. Zekerlyk ja, als uyt de volgende te zien is: want *zagen*, koemt voort van *ik zag*; en *zaegen*, is doerzaegen: *flaken*, van *ik stak*; en *staeken* van *staek*: *koten*, van *kot*; en *košten*, van *koet*: *beving*, van *bevangen*; eene *beéving*, van *beéven*; *leden*, van *lid*; *leéden*, van *lyden*. Als wy hun *zagen* de *staeken* *zaegen*, die zy in die *koten* *flaken*, *beving* hen eene dufdaenige *beéving*, dat zy niet meer vast op hunne *košten* konden *staek*, en in hunne *leden* veéle *pyn* *leéden*. *Beken*, van *bekennen*; *beéken*, van *beék*; *baden*, van *bad*; *baeden*, *zweemmen*. *Ik beken*, dat de *baden* *gezonder*

zyn om in te *baaden*, als de *bedden*: *Geboden*, van *gebod*; *geboeden* van *gebieden*: *dagen*, *dag*; *daegen*, voor't recht *daegen*: *laken* om kleederen af te *maeken*; *laeken*, veragten: *bevelen*, *bevel*; *beveelen*; *gebieden*; *gaven*, van ik gaf; *gaeven* van gaf: als wy u die *gaeven gaven*, hebben wy u *gehoeden*, hen binnen weynige *dagen* te *daegen* voor't geld van dat *laken*, dat zy nu *laeken*, en *beveelen* u andermael, onze *geboden* en *bevelen* stip- telyk te volbrengen: *Sloten*, van *slot*; *sloeten*, van *sluyten*: *dalen*, van *dal*; en *daelen*, neder- gaen; *beneden*, om leeg; *beneeden*, van *benyden*; zy *sloeten* de *sloten* toe, om dat zy ons *beneeden*, *beneden* in de *dalen* te *daelen*. *Wagen*, *rytuug*; *waegen*, *zyn* leyen *waegen*: *graven*, van *graf*, *graven*, van *graef*; *wegen*, van *weg*; *wegen*, in de *schael*. Niemand zal het derven *waegen* de loode *kisten* der *graven* langst de *wegen* naer de *graven* te draegen; want zy zoo *zwaer wegen*, dat zy eenen *wagen* of *rytuug* noodig hebben, *la- gen*, van *liggen*; *laegen*, *ryen*. Daer *lagen* tien *lae- gen*. *Gebreken*, van *gebrek*; *gebreken*, *ontbrek- ken*. Daer geene penningen *gebreken*, ziet men dikwils de *gebreken* niet, enz.

Daer zyn ook nog woorden, welkers verschey- de beteekening door het verschillig schryven van den klinker *y*, of de *Diphtong ey*, die men beyde met den zelven klank uytspreekt, bekend word, als *zyde*, *rand* of *kant*, ook *zyde stoffen*, *zeyde* van *zeggen*, *zy*, *wy*, *my*, *by* voornaem woór- den, *mey* van *milk*, *mey*, eene *maend*, *bey*, *hey- blok*, ook *onbebouwd land*, *weyde*, *weyland*, *wyde* van *wyd*, *Rbyn rivier*, *reyn* zuiver. In diën *zydewinkel*, daer ik dikwils *koöm*, *zeyde by my*, dat *zy* in den *mey*, aen deéze *zyde* van den *Rbyn* in de *weyde* met de *bey* werkende, uyt eene *wyde kom* de *wey* zoo *reyn* dronken, als *wy* den *rys* op onze

reys in de *hey* aten. *Myn*, *mynen*, voornamen-
 woord, *meyn*, *meynen*, denken, *mein* rivier, *py-*
len, *pyl*, om mede te schieten, *peylen*, de diepte
 meeten, *peyl*, pegel. Ik *meyn* niet, dat men met
 zulke *pylen* de *mein* kan *peylen*; want zy staet de
 lengte van *mynen pyl* boven haeren *peyl*, en veële
meynen, gelyk *myn* oordeel is. *Plyt*, *phyten*, vaer-
 tuygen; *pleyten*, gelyk de advocaeten doen. Hy
pleyt om eene oude *plyt*, en zoo vyf-en-twittig
plyten zyn geen *pleyten* woerd. *Ryken*, van *ryk*,
reyken, *nytreuken*. Den *ryken* diende in alle
ryken aelmoessen aen den armen uyt-te-*reyken*. *Ry-*
zen, op of afryzen; *reyzen*, eene *reys* doen; *ly-*
den, verdraegen; *leyden*, met de hand: *beyden*,
 op, of over ryden; *bereyden*, gereed maeken.
 Wild gy daer langst *reyzen*, zoo doet aen uw
 peerd eerst alles wel *bereyden*, en dan het zelve
 tot u *leyden*; op dat gy in't *bereyden* van diën weg
 uyt den zadel niet zoud *ryzen*, en alzoogevaer
lyden. *Vyl*, getand yzer; *vülen*, afvülen; *veyl* te
 koop; ook eyloof, zeker muergewas, *veylen*, te
 koop *veylen*: *styl*, pael, ook stiel, of manier van
 schryven; *steyl*, regt opgaende: *bleyken*, ten bleyk
 liggen, *blyken*, schynen. 'Tzal *blyken*, als gy de
 yzers met de *vyl* gaet *vülen*, dat aen diën *steylen*
 berg, daer zy de *steylen* *veylen*, en 'tgaren *bleyken*,
 veël *veyl* waft. *Belyden*, bekennen; *beleyden*, be-
 stieren; *nygen*, groeten; *neygen*, buygen, hellen.
 Eene christelyke dogter moet haere ooren tot het
 goed *neygen*, haere zaeken wel *beleyden*, *nygen* als
 zy het H. Sacrament groet, en Christus tegen-
 woordigheyd aldaer *belyden*. *Medelyden*, medoo-
 gendheyd; *medeleyden*, medeneemen: *schryden*,
 de beenen wyd open zetten; *sebreyen*, woenen:
ys, bevroozen vogt; *eysch*, vraeg, wensch. 'Tis
 nyt *medelyden*, dat wy hem *medeleyden*, en nu
 hy naer zynen *eysch* op het *ys* niet mag *schryden*,
 begint hy te *sebreyen*, enz.

Derde aenmerking.

Van g en k , s en sch op't eynde van een woerd of syllabe.

V. Ik bevind , dat gy dikwils eene *g* agter de *s* op't eynde van een woerd of syllabe steld , als in *koning* , *ingangbaer* , *zang* , *oorsprong* , *langbeyd* , enz. de welke nogtans van veële meer met den klank van *k* , als van *g* uytgesproken worden ; en ook op't eynde van veële de *sch* , alwaer nogtans de *ch* weynig , of niet gehoord word , als in *wensch* , *fransch* , *dagelykch* , *beeschbeyd* , *valschbeyd* , *gantsch* , enz. wat is daer de reden van ?

A. Om dat de eerste geene *k* , maer eene *g* noodig hebben tot het byvoegen van eene syllabe , van de welke deēze de eerste letter word , want men zegt niet *koninken* , *ganken* , *zanker* , *oorspronken* , *lancken* ; maer *koningen* , *gangen* , *zanger* , *oorsprongen* , *langen* , enz. alle andere , die aldaer de *g* vereyffchen ; doch , *jonckbeyd* en *jonkvrouwe* worden van veële uytgenomen. En de tweede geene *s* alleen , maer de *ch* daer by , want men zegt niet *wensen* , *franse* , *dagelykse* , *beese* , *valsen* , *gantse* ; maer *wenschen* , *fransche* , *dagelyksche* , *beesche* , *valschen* , *gantsche* , enz. alle die de *ch* van noodē hebben ; maer als sommige van deēze , als *dagelyks* , *wekelyks* , *gants* , enz. *bywoerden* of *adverbia* zyn , laet men de *ch* (wanneer zy geene oorspronglyke maer alleenlyk bygezette letters zyn ,) daer wel af , om dat de *bywoerden* onveranderlyk zyn , by voorbeeld : dit *gantsch* huysgezin wild *gants* niet dat hy zyn *wekelykch* gewin *wekelyks* verteēre ; alwaer deēze d'eerste mael *byvoegelyks* , en de tweede mael *bywoerden* zyn , uyt welke hier bygebragte redenen wederom zonnklaer te zien is , dat men altyd moet betragten de *oorspronglyke* of *noedzacklyke letters* in alle woerden , zoo veel als't mogelyk is , te behouden.

Nu volgen eenige gelyklyvende woorden, welkers verscheyde beteekenis door de verskillige spelling onderscheyden word.

Kouw, koude of vogelhuys; **kaeuw**, soort van kraey. De **kaeuw** zat in die felie **kouw** op deéze **kouw**. **Was**, ik was, ook **groey**; **wassen**, groeyen; **wasch**, **wasschen**; schoon maeken, of met **wasch** bestryken: **bos**, bondel; **bosch**, woud: **douw**, stoot; **dauw**, die 'snagts valt: **ons**, voornaemwoord; **oncè**, gewigt. Eer ik mynen vollen **was** had, **was** ik ten tyde van onzen **wasch** dikwils vroeg in't **bosch**, en **waschte** my met den **dauw**, die alles doet **wassen**; en kreeg eens eenen **douw**, dat ik op eenen **bos** stroo viel, en vond wel tien **oneen wasch**, dienstig om onze tyk te **wasschen**. **Haer**, **bem**, persoonen; **bair** van't hoofd; **bembd**, dat men op't naekt lyf draegt: **rouw**, droefheyd, ook niet zagt, of onbereyd; **raeuw**, ongekoekt: **at**, van éeten; **bad**, van hebben. Hy **at** liever **raeuw** vleesch, als **baer** rouwkleed, dat men van **rouwe** zyde en **kemelsbair** geweéven **bad**, onder zyn **bembd** te draegen, want **bem** dat te **rouw** was. **Geschobd**, met schobben bedekt; **geschopt**, met den voet geschupt: **tob**, waschtob; **top**; om mede te speélen. Ziende dat den visch; in den **tob** liggende, **geschobd** was, heeft hy my, met den **top** speélende, wechgeschopt. **Nodht**, nimmermeer; **nood**, noodwendigheyd: **te**, voorzetsel; **tbée**, die men drinkt. 'Tis **nooyt** ongezond zonder **nood** **tbée** te drinken. **Toörn**, gramschap; **toren** van eene kerk: **boörn**, daer men op blaelt; **booren**, werkwoord, **vlooyen**, ongediert; **vloeyen**, stroomen. Op den **toren** kond gy zynen **toörn** ontvlugten, op den **boörn** **booren** blaezen, **vlooyen** vangen, en de rivier zien **vloeyen**. **Gans**, vogel; **gantsch**, geheel: **koord**, touw, **choor**, als Paters choor: **biel**, het agterste van den voet; **biel**, van honden: **teen**, het een; **teen** van den voet. Agter de **choor** **biel** gy de **gans** met **teen**.

eynd van de *kooyd* vast, als ik myn *gantsch* vel van den *biel* tot den *teen* kwette. *Grootheyd*, nytmuntendheyd; *grootsheyd*, trotsheyd. *Loflyk* is de *grootheyd* van den mensch; maer haetelyk zyne *grootsheyd*. *Rede*, redvoering; *reden*, bewys: *zege*, *zegeprael*; *zegen*, gebenedyding. In zyne *rede* werd met goede *reden* betoond, dat de *zege* doór Gods *zegen* behaald is. *Bom*; stopfel van de ton; *bomb*, vuerbal. Wat *bomgat* zoo wyd, dat men'er eene *bomb* kan doór schieten? *Geblutst*, van blussen; *gebluscht*, van blusschen: *vier*, getal; *vuer*, een der vier elementen. Hy heeft den *bluschpot*, daer ik nog maer *viermael* 't *vuer* in *gebluscht* heb, zoodaenig *geblutst*, dat hy meer als eenen *bluts* heeft. *Toen*, terwylen, ten tyde dat; *doen*, werkwoord: *schepen*, van schip; *inscheepen*, in't schip doen: *bende*, schaer van volk; *beemd*, weyland: *ree*, reede, daer de schepen liggen; *rbee* of *ree*, viervoetig *dier*: *duer*, hoog in prys. *Toen* de *krygsbenden* langst onze *beëmden* moesten naer de *ree* trekken, en hun goed in de *schepen* doen *inscheepen*, dagt ik van hen eene *rbee* te koopen, maer het *dier* was my te *duer*. *Ontrouwen*, die niet getrouw is; *ontrouwen*, de trouw te-niet-doen. *Eerlyk*, deugdzaam, *beerlyk*, treffelyk; *vercieren*, optooyen, paleeren; *versieren*, verzinnen, uytvinden. Wist imand zyne redens zoo wel te *versieren*, dat hy den *ontrouwen* konde *ontrouwen*, hoe *beerlyk* zou hy onthaeld en *verciert* worden van die zig *eerlyk* draegen, enz.

Daer zyn nog veële gelyklydende woorden, de welke, niet tegenstaende hunne verscheyde betekening, niet verschillig kunnen geschreeven worden, als, eenen *val*, van vallen; eene *val*, *ayzeval*: den *bos*, daer men in plant; het *bos*, *Köningshof*: *afslaen*, *afsmeyten*; *afslaen*, in prys verminderen, en veële andere; maer agt onnoodig de zelve alhier te plaetsen, alzo daer geene de minste *moeyelykheyd*, noch *twyffel* in te vinden is.

V. HOOFD-DEEL.

Van de geluydteekens, stippen en Capitael- of Hoofd-letters.

V. **H**oe veel geluydteekens of accenten hebben wy in onze tael?

A. Vier, die wy met de Latynen *Acutus* (´), *Circumflexus* (ˆ), *Trema* (¨) en *Apostrophus* (´) noemen.

V. Waer toe diend den *Acutus*?

A. Om den harden klank der *Diphthongen ee* en *eo*, van haeren zagten te onderscheyden, gelyk gezeyd is handelende van de zelve: ook dunkt my, dat den zelve niet noodeloos zou weezen op de enkele *e*, als in *Choordeken*, *gerégend*, *drinkbeker*, *bevelen* meervoud van *bevel*, *gebédeld*, *bedden* om léeg, *gepékd*, enz. in alle diergelyke, alwaer de *e* eenen harden klank vereyscht; op dat zy van niemand met eenen zagten klank, gelyk in *koordeken*, *mederegent*, *onbekend*, *gevelen*, *onbedekt*, *gebenedyd*, *kleppcken*, enz. nytgesproken worde: doch dit tot hier toe nog geen en ingang hebbende, zal zulke niet voorder aenraeken; maer het zelve aen geleerdere *Perfoonen* laeten oordeelen.

V. Wanneer gebruykt men den *Circumflexus*?

A. Behalven dat wy ons daer van bedienen om de *ee* als *ei* te doen klinken, gelyk breeder van de *ee* handelende, beweezen is, en ook op de *o* in de uytroepingen, als *o* mynen God! *o* wat geluk! enz. zoo word hy van de *Dichters* zeer dikwils gebruykt, als zy van twee *syllaben* eene *syllabe* maken, als in *blaren*, of *blaten*, *belaten*, *voen*, *goen*, *steen*, *beneden*, *bien*, *broer*, *kleeren*, *dapperbeen*, *manicheen*, *boom*, *vrede*, *schot*, *maet*; voor *bladeren*, *belaeiden*, *voeden*, *goden*, *steden*, *benoden*, *bieden*, *broeder*, *kleederen*, *dapperboden*,

manicheën, *bodem*, *vrede*, *scheede*, *mede*, enz. de welke alle by Vondel te vinden zyn.

V. Wanneer moet men den *Trema* gebruyken?

A. Zoo dikwils als men eene *Diphtong* wild verdeelen in twee verscheyde *klinkers*, waer van de tweede eene andere *syllabe* moet beginnen, als in *Skul*, *diër*, *geëffend*, *geëeten*, *Raphaël*, *geÿzerd*, *beziën*, enz. anders zouden deéze *Diphtongen* zyn, en de woorden eene *syllabe* korter maeken, als *Saul*, *dier*, *geeffend*, *geëeten*, *Raphael*, *geyzerd*, *beziën*, enz. maer in *beängst*, *geoeffend*, *moeyelyk*, *onervaeren*, *ontëerd*, enz. dünkt my den *trema* noodeloos, alzo de *ea*, *eo*, *ye* enz. geene van onze *diphtongen*, en *onervaeren*, *ontëerd*, enz. saemengestelde woorden zyn, diënsvolgens kunnen deéze nooyt in de zelve *syllabe* blyven; maer de hier onnoodig geteckende *letter* moet altyd de andere *syllabe* beginnen.

V. Wat dienst doet den *Apostrophus*?

A. Zoo dikwils als d'eerste of laetste letters van eene *syllabe* uytgelaeten worden, bekleed hy haere plaets. De meeste woorden, in de welke de voorste letters uytgelaeten, en den *Apostrophus* voór de blyvende gesteld word, zyn: *bet*, *daer*, *des*, als in't *gebod*, als'er zyn, wie is'er? 's*hemels* loon, 's*mid dags*, enz. in plaets van *bet gebod*, als *daer zyn*, wie is *daer*? *des hemels loon*, *des mid dags*, enz. ook zegt men *tot 'snagts* voór *tot den nagt*, enz. En die, in de welke de agterste worden uytgelaeten, en den *Apostrophus* agter de blyvende gesteld word, zyn: *de*, *te*, *ten*, *ter* en *tot*; doch nooyt, 'ten zy van eenen *klinker* gevolgd, als in, *d'aerde*, *t'Antwerpen*, *t'eeten*, *t'allenkant*, *t'wuent*, *t'uwer eer*, *hy is t'buys*, enz. in plaets van *de aerde*, *te Antwerpen*, *te eeten*, *ten allenkant*, *tot wuent*, *tot uwe eer* of *ter eere van u*, *hy is te buys*, of beter, *in zyn buys*: en nooyt,

't'pen, 't'Gend, 't'drinken, enz. nogtans zegt men wel *'t'saemen, 't'myner eere, 't'zyner schande*, voór *te saemen, tot myne eer, tot zyne schand*, of *ter eere van my, tot schand van hem*, enz.

Den *Apostrophus* heeft ook plaets by de *Dichters* in *ik* voór alle letters, en in *gy, zy, ze, men* voór eenen klinker, als in *'k drink, g'agtervolgiz' altemael, z'beeft, z'aten, m'ondervind*, enz. voór *ik drink, gy of gy-l. agtervolgtze altemael, zy beeft, zy aten, men ondervind*, enz. Ook dikwils op't eynde der woorden, alwaer zy de *e*, en zelfs somtyds wel *en* wechneemen, als in *'verr', 'zond', 'schaduw', 'grati', 'myn' pligt, 'uw' loon, 'schoon' bloemen, 'zyn' tyd, 'een' kostelyken schat, lang leev'*; voór *verre, zonde, schaduwe, gratie, myne pligt, uwen loon, schoone bloemen, zynen tyd, eenen kostelyken schat, lang leève*, enz. als mede in't midden van menigvuldige woorden, als in plaets van *gebeel, geofferd, Engelen, zilveren, eenigen, beyligen, bewilligen, dierbaeren*, enz. zetten zy *'g'beel, g'offerd, Eng'len, zilo'rcn, een'gen, beyl'gen, bewill'gen, dierb'ren*, alwaer zy de *e, i* en *ae* uytlaeten: doch verschilt van den *Circumflexus*, dat deézen niet voór 'tmeesten deel den *klinker* alleen van eene syllabe, gelyk den *Apostrophus*, maer altyd zeker den *medeklinker* tusschen twee syllaben, 'ten waere daer geen gevonden wierde, tytneemt, om deéze twee, doórt maeken van eene *Dipbtong*, tot eene syllabe te brengen.

V. *Waer toe dienen de stippen?*

A. Om de reden, die uyt verscheyde leden bestaen, te kunnen onderscheyden.

V. *Hoe veel zyn deéze?*

A. Tien, te weeten: (,) Comma. (;) Semicolon. (:) Duplex punctum of twee puncta. (.) Punctum. (?) Signum interrogationis of vragteeken.

(!) Signum exclamationis of verwonderingteeken.
 (()) Parenthesis. (()) Claudatur. (-) Hyphen of koppeling. (-) Divisio of verdeeling.

V. Wanneer seld men eenen comma?

A. Naer eenen of meer onvolmaekte zinnen; by voorbeeld: ik heb gezien eenen grooten, hoogen en dikken boom. Ander: naer de kerk gaende, heb ik ontmoet eenen van myne goede vrienden, die my gezeyd heeft, dat ik enz.

V. Wanneer seld men Semicolon?

A. Naer wat langere ophouding als den comma, en wat mindere als den duplex punctum; by voorbeeld: zend Peeter; dat hy my helpe; dat hy my trooste in myne pynen; enz.

V. Wanneer seld men duplex punctum?

A. Naer eenen volmaekten zin; zoo nogtans dat men in de zelve rede voordgaet: by voorbeeld: eerst zullen koemen vyftig mannen te peerd, alle zeer wel uytgedoft: naer deeze enz.

V. Wanneer seld men punctum?

A. Naer eenen volmaekten zin, den welken geheel geeyndigd is, en dat men van iet anders begint te spreken, of dat men geheel ophoud: by voorbeeld: de Misse is zekerlyk geeyndigd: want de Kerke is geslooten. Nu gaen ik eenen van myne goede vrienden bezoeken.

V. Wanneer seld men signum interrogationis of vragteeken?

A. Naer eene vraag: by voorbeeld: is Peeter gekoomen? Studeerd gy nog? Waerom hebt gy hem geslaegten? Hoe veel geld hebt gy?

V. Wanneer seld men signum exclamationis of verwonderingteeken?

A. Naer eene uytroeping van verwondering, van blydschap of droefheyd, als, wat is't'er duer om leeven! ô gelukkige uer! ach, wat droefbeyd! belaes wat rampen! ô schelm! wees my, elendig schepsel!

maer zoo'er eene vraeg opvolgd word dit teeken voór de vraeg, en het vraegteeken agter de zelve gesteld als in, *belaes! wie zou dat gepeyst hebben?*

V. *Wanneer seld men parenthesis, en wanneer claudatur?*

A. *Parentbesis* word gesteld voór, en *claudatur* naer eenigen tusschen zin, die bygebragt word om het voórgaende, of volgende, klaerder te doen verstaen, en nochtans onafhangelijk is van't voórgaende en volgende: by voórbeeld: *Joannes heeft gisteren (uyt de schoól koómende) zynen boek verloóren.*

V. *Wanneer seld men hyphen of koppeling?*

A. Deéze kan men stellen tusschen twee woórd- den, die, al-hoe-wel zy ider iet bezonder bedieden, nochtans alsdan te saemen maer eene zaak betee- kenen; als *schoól-meester, munt-meester, onder-mees- ter, boek-kamer, graen-zolder, letter-konst*, enz. doch men vind veéle goede schryvers die deéze weynig gebruyken.

V. *Wanneer seld men divisio of verdeeling?*

A. *Divisio*, de welke in bewórp de *hyphen* gelyk is, 'ten zy in de oude duytsche letters, alwaer men voór *divisio* twee schreefkens steld, als *·*, word gesteld op het eynde van eenen regel, alswanneer daer een woórd begonnen word, dat men op den zelve regel niet kan eyndigen, zoo dat men den overschot in't begin van den anderen regel moet stellen; maer dusdachtige woórd- den mogen niet verdeyld worden, dan by syllaben, als by voórbeeld: bestan- digheyd: beschaemd- heden, enz.

V. *Wanneer moet ik eene Capitael-of-Hoofd- letter stellen?*

A. Ten eersten, wanneer gy iet begint te

schryven : ten tweeden , naer eenen punctum , ten waeré dién gesteld wierde ter oorzaeke van eenige verkorting , als een *Bew.* , alsdan niet , om dat den zin daer niet eyndigd : ten darden , een eyge naemen , als Joannes , Philippus , David , Jersusalem , Brussel , Antwerpen , enz. : ten vierden , aen de zaek , de welke het bewerp van de reden maekt , die men handeld : en meer andere , dat het gebruyk u voorder leeren zal.

Hier volgen nu de abbreviatiën of verkortfelen , de welke men dikwils vind , bezonderlyk in de oude drukken , schriften en gazetten , met hunne bediendingen.

ē , en of ende.

esh , ende.

ō , on of om.

dz , dat of dit.

hz , het.

denw. , den welken.

dew. , de welke.

hetw. , het welk.

voorn. , voornoemden.

voorz. , voorschreeven.

of voórzeyden.

gem. , gemelden.

Bex. of B. E. , by exempel.

Nota , bemerk.

enz. , en zoo voords.

&c. , Et cætera. *Het geëne beteekend : En het volgende.*

N°. , numero of number.

Jan. , Januarius.

Feb. , Februarius.

Apr. , April.

Jun. , Junius.

Jul. , Julius.

Aug. , Augustus.

7ber of Sept. , September.

8ber of Octob. , October.

9ber , Nov. of Novemb. ,

November.

10ber , Dec. of Decemb. ,

December.

L. C. , eerste capittel.

2. v. , tweede vers.

3. §. , derde stelling.

N. , eenen verzwegen naem.

S. of St. , Sinte.

H. , heyligen.

K. M. , Keyzerlyke , of Koninglyke Majesteyt.

S. K. H. , Zyne Koninglyke Hoogheyd.

Excell. , Excellentie.

S. D. H. , Zyne Doerlugtigste Hoogweerdigheyd.

Jonkr., Jonker.
 Mr., MynHeer.
 Me., Meester, of Me-
 vrouwe.
 Jouffr., Juffer of Jouffrouw
 Sr., Sieur, of Zuster.

Secret., Secretaris.
 Nots., Notaris.
 B. V., beminden vriend,
 of Vader; ook, by
 voórbeeld:
 B. M., beminde Moeder

De Getallen.

1. een.		20. twintig.
2. twee.		21. een-en-twintig.
3. dry.		30. dertig.
4. vier.		40. veertig.
5. vyf.		50. vyftig.
6. zes.		60. zestig.
7. zeven.		70. zeventig.
8. acht.		80. tachtig.
9. negen.		90. negentig.
10. tien.		100. honderd.
11. elf.		200. twee-honderd.
12. twaelf.		300. dry-honderd.
13. dertien.		400. vier-honderd.
14. veertien.		500. vyf-honderd.
15. vyftien.		600. zes-honderd.
16. zestien.		700. zeven-honderd.
17. zeventien.		800. acht-honderd.
18. achttien.		900. negen-honderd.
19. negentien.		1000. duyzend.

Van't Romynsch Getal.

M. beteekend duyzend. * L. vyftig.
 D. vyf-honderd. * W. en X. ider tien.
 C. honderd. * V. vyf, Y. twee, I. een.
 CIJ. dit ook duyzend. ID. dit ook vyf-honderd.

N A E M E N

Van de bijzonderste deelen des menschen lichaem,
van zyne uytwerpsels, en van het geéne
den mensch gebruykt.

Deelen des lichaems.

Het hoofd.	Den navel.
De kruyn.	Den arm.
'Tvoorhoofd.	Den elleboog.
De ooren.	De okkels.
De wenkbraeuwen.	De handen.
De oogscheelen.	Den palm van de hand.
De oogen.	De vuyften.
De oogappels.	De vingeren.
'Twit van d'oogen.	Het lid van den vinger.
Den neus.	Den duym.
De neusgaten.	De nagelen.
De wangen of kaeken.	De schouders.
Den mond.	Den rug.
De lippen.	De lendenen.
De tanden.	De billen.
Het tandvleesch.	Den eers of aers.
De kiezen of maeltanden.	De dyen.
De tonge.	De kniën.
Het gehemelte.	De beenen.
Het kaeksbeen.	De kuyten of braeyen.
De kinne.	De scheenen.
Den hals.	De enkelen of knoefels.
Den nek.	De voeten.
De keel.	De vreég.
Den boezem.	De hielen.
De borst.	De teenen.
Den buyk.	De huyd of vel.

De inwendige deelen des menschen lichaem.

Vleesch.		spier.		peezen.
been.		vet.		vliezen.

D

Kraekbeen.	Ribben.	De herffenen.
Kooten.	Armpypen.	Knieschyven.
Zenuwen.	Geraemte.	De maeg.
Aders.	Het hert.	Den flokdarm.
Slagaders.	De lange Loos.	De darmen.
Merg.	De lever.	De blaes.
Lies.	De milt.	De ftróót.
Bekkeneel.	De nieren.	Bloed.
Ruggebeen.	Het breyn.	Gal.

Uytwerpfels.

Nagel.	Drek.	Speekfel.
Hair.	Zweet.	Traenen.
Baerd.	Snot.	Etter.
Pis.	Kwyf of zever.	Vogt.

De vyf Zinnen.

Het Gezigt , 't Gehoor , den Reuk , den
Smack , 't Gevoelen.

Hoedaenigheden.

Gezondheyd.	Hooveêrdig-	Zuyverheyd.
Ongezondheyd.	heyd.	Nydigheyd.
Ziekelykheyd.	Ootmoedigheyd.	Minzaamheyd.
Sterkte , kragt.	Groot.	Afgunftigheyd.
Zwakheyd.	Kleyn.	Goedjonftig-
Kragteloos-	Deugdelykheyd.	heyd.
heyd.	Kwaedaerdig-	Gramfchap.
Schoonheyd.	heyd.	Zagtzinnig-
Leelykheyd.	Beleefidheyd.	heyd.
Lengte.	Onbeleefidheyd.	Nettigheyd.
Kortheyd.	Dikte.	Vnyligheyd.
Gelaet.	Dunheyd.	Beſchaetidheyd
Raffigheyd.	Zwaerte.	Onbeſchaemd-
Traegheyd.	Ligtheyd.	heyd.
Gulzigheyd.	Donkerheyd.	Spaerzaamheyd.
Maetigheyd.	Vettigheyd.	Verkwifting.
Gierigheyd.	Magerheyd.	Eerbaerheyd.
Mildaedigheyd.	Onkuyſchheyd.	Oneerbaerheyd.

Gebreken des Hoovers.

Rimpels.	Lammigheyd.	Kankeragtig-
Sproeten of	Platneuzig.	heyd-
Spoetelen.	Slinks. Regts.	geborstentheyd
Eksterooogen.	Scheel.	of gebroken.
Leespoogen.	Korten adem.	Waterzugtig.
Vratten.	Beroerdheyd:	Geelzugtig.
Blindheyd.	Zinking.	Slaepzugtig.
Doofheyd.	Darmpyn.	Melaetsheyd.
Eenoogig.	Tandpyn.	Verkoudheyd.
Mankheyd.	Koorts.	Graveel;
Stomheyd.	Jigt.	Steen.
Gebüst.	Verstoptheyd.	Mazelen.
Kaelhoofdig.	Flaeuwte.	Pokken.
Verminkt.	Raezerny.	Overgeéving.
Dwerg. Reus.	Dolheyd.	Bræking.
Geraektheyd.	Zinneloosheyd.	Krauwagie.

Van de Kleedinge.

Zydestoffen.	Dimit.	Neusdoeken.
Taffeta.	Kalmink.	Knoppen.
Satyn.	Laffé.	Gespen.
Lynwaet.	Jaspé.	Borduerfel.
Sits.	Tryp.	Freniën.
Laken.	Moor.	Kwispels.
Scharlaken.	Fluweel.	Kanten.
Gondelaken.	Damast.	Linten.
Zilverelaken.	Sergie.	Strikken.
Zydelaken.	Baey.	Galonnen.
Barkaen.	Py.	Nestels.
Kamelot.	Karzy.	Hoeden.
Borat.	Fries.	Hoedband.
Droget.	Bombazyn.	Muts.
Katoen.	Doek.	Kap.
Akenfaey.	Kameryks-	Hembdrok.
Faliestof.	doek.	Broek.
Chamois.	Notelock.	Kleed.

Fondamenten of Grond-regels.

Wambas.
Lobben.
Sakken.
Kouffen.
Schoenen.
Kouffebanden.
Muylen.
Slofften.
Lēzen.
Spooren.
Degen.
Mantel.
Nagtabbaerd.
Nagtrok.
Handfchoenen.

Wanten.
Moffel. Sluyer.
Rokken.
Keurslyf of
Stuklyf.
Voorschoot.
Trekmut.
Halsdoek.
Oorbellen.
Peerlesnoer.
Juweelen.
Ringen.
Waeyer.
Poeder.
Poederdoos.

Poederkwispel.
Krollen.
Spellen.
Mouwken.
Hembd.
Overhembd.
Halskens.
Paleerfel.
Overtrekfel.
Waggen.
Holblokken.
Sokken.
Snuyfdoos.
Tabaksdoos.
Zakuerwerk.

Van de Maeltyden, Spyzen en Tafelgerigten.

Honger.
Dorst.
Maeltyd.
Eeten.
Drinken.
Drönkenschap.
Middagmael.
Avondmael.
Ontbyt.
Gastmael.
Bruyloft.
Kinderpap.
Wittenbrood.
Terwenbrood.
Roggenbrood.
Gerstenbrood.
Gedeessendbrood.
Droogbrood.
Kruym.
Korft.

Sneéd'brood.
Brooddeeg.
Koeken.
Struyven.
Waeffelen.
Krackelingen.
Taerten.
Vlaeyen.
Schaepsvleesch.
Lamsvleesch.
Offenvleesch.
Verkenvleesch.
Kalfsvleesch.
Gezoutenvleesch.
Hammen.
Hespen.
Ribben.
Nieren.
Lever.
Pansen.

Hakfel.	Vleeschfop.	Gember, of
Hamelenbont.	Warmoes.	Gengber.
Schaepschouder.	Boonfop.	Peper.
Kalfsnier.	Ertfop.	Kaneel.
Worsten.	Koolfop.	Kruydnagelen.
Beulingen.	Rysfop.	Moftaerd.
Gebraed.	Selderfop.	Verjuys.
Schaepsvoeten.	Melk.	Pekel. Zout.
Lies.	Room.	Wyn.
Kalkfop.	Wey.	Bier.
Schaepshoofd.	Pap.	Mée.
Spek.	Bloempap.	Appeldrank.
Verkensvoeten.	Boter.	Brandewyn.
Afval.	Kaes.	Genéver.
	Eyeren.	Olie.
	Kruydnoóten.	Azyn.

NAEMEN DER DIEREN.

Vreede Dieren.

Leeuw	Wolvinne	Beérken
Leeuwinne	Wolfken	Panther
Leeuwken	Weérwolf	Rhinoceros.
Luypaerd	Beér	Tyger
Wolf	Beérinne	Wildverken.

Wilde Dieren.

Herten	Eenhoórn	Meérkatten
Hinden	Oliphanten	Wezels
Haezen	Buffels	Otters
Konynen	Aepen	Kastóorn, Bevers
Vossen	Simmen	Schildpadde.

Huysdieren.

Peerden	Koeyen	Schaepen
Hengsten	Kalveren	Rammen
Merriën	Veerlen	Hamels
Venlens	Runderen	Lammeren
Ossen	Stieren, Varren	Geyten

Fondamenten of Grond-regels

Bokken
Verkens
Biggen
Zoggen

Ezels
Ezelinnen
Muylezels
Kemels

Dromedariften
Honden
Katten
Katers.

Ongedierten.

Ratten
Muyzen
Muggen
Wespen
Vlooyen
Luyzen
Weagluyzen
Platluyzen
Hommels

Biën
Vliegen
Springhaenen
Molenaers
Rupsen
Kapellen
Padden
Kiekvorffchen
Glinsterworme

Motten
Spinnekoppen
Schalbyters
Slekken
Krekels
Houtwormen
Mieren
Oorwormen
Maeyen.

Slangen.

Aspik
Basiliscus
Kameleon
Adder, Voemol

Krokodil
Drack
Waterflang
Boschflang

Hagedis
Salmander
Kroonflang
Hoornflang.

Vogels.

Arend
Havik
Kerkuyt
Sperwer
Valk
Giervalk
Boomvalk
Ruyger
Kraey
Raef
Gier
Kiekendief
Leeuwerk
Kwiksteert
Kanarievogel
Ditelvink

Kneuter
Lyfter
Schildvink
Nagtegael
Cysken
Goudvink
Papegacy
Ekster
Meerie
Uyl
Teelling
Wulp
Vledermuyt
Nagtuyl
Steenuyt
Geytenvalker

Endvogel
Waterraef
Pylsteert
Waterhoen
Spiervogel
Zeeduyvel
Meeuw
Duyker
Zeeekster
Kievit
Kaeuw
Snep
Plukvogel
Kwakkel
Kalandar
Kapuyt

Haen	Patrys	Oyevaer
Hinne	Veldhoen	Zwaen
Spreeuw	Duyf	Koekoek
Kalkoenschen- haen	Tortelduyf	Roodbaerde- kan
Fezant	Tuymelaer	Pimpelmee
Hazelhoen	Paeuwsteert	Kraen
Ortolaen,	Topvogel	Hoppe
Muffche	Kropvogel	Mees
Gans	Trapgans	Pellikaen
Kraenvogel	Spegt	Houtfneep
Pheniks	Paradysvogel	Mof
Winterko- ningsken	Ysvogel	Groenvink
Paeuw	Zwaluwe	Berkekster
	Struysvogel	Lokmee.

Viffchen.

Bley	Tonyn	Peërmoffel
Elft	Dolfyn	Spiering
Ansjovis of Anchovis	Forelle	Witvifch
Ael	Paling	Baers
Walvifch	Steur	Schar
Barbeel of Barm	Haring	Roch
Griet	Bokking	Sprot
Braeffam	Oefter	Vloot
Snoek	Lamprey	Zalm
Bot	Zeekreeft	Bloedzuiger, of Echel
Schol	Zeewolf	Waterslang
Pladys	Makreel	Tong
Karper	Schelvisch	Zeelt
Zeekat	Bruynvifch	Heylbot
Puytael	Gulleken	Tarbot
Zeepeerd	Aberdaen	Krabben
Zeekoekoek	Kabbeljanw	Krekels
Zeeael	Stokvifch	Garnaet
Grondeling	Moffelen	Steurkrabben.
	Molenaer	

B O O M E N.

Abrikoosboom	Betkenboom
Amandelboom	Essenboom
Haegappelboom	Hulzenboom
Perzen of Perzikboom	Takfusboom
Kerfenboom	Lauwerboom
Kriekenboom	Korkboom
Kastanieboom	Lariksboom
Kwéeboom	Théeboom
Citroenboom	Sperrenboom
Sorbenboom	Mastboom
Dadelboom	Popelierboom
Vygeboom	Pynboom
Ipenboom	Wilgenboom
Granaedboom	Lindenboom
Morellenboom	Berkenboom
Lamoenboom	Abeelboom
Moerbeziënboom	Olmboom
Mispelboom	Palmboom
Hazenoótenboom	Balsenboom
Lindeboom	Kaneelboom
Noótenboom	Kapperboom
Olyfboom	Koraelboom
Oranieboom	Eglantier
Pruymboom	Wierooksboom
Peërenboom	Framboozenboom
Appelboom	Berberis
Watervlier	Nagelboom
Elzenboom	Brembosch
Cederboom	Ahornboom
Booghoutenboom	Kruysbeziënboom
Eykenboom	Waterbies
Kornoelieboom	Mastikboom
Cypressenboom	Doornboom
Ebbenhoutboom	Myrtheboom
Myrtheboom	Seilboom

De Boomen bestaan uyt

Wortels
Peézen
Stam
Hout
Schors

Takken
Bladeren
Merg.
Vrugten
Sap.

Veld- en Hof-gewassen.

Terwe
Rog
Turkscheterwe
Spelte
Gerst
Rys
Hayer
Boekwey
Wikke
Boonen
Turkscheboonen
Peérdeboonen
Linse
Erten
Vitsen
Lapboonen
Alsem
Anys
Knofflook
Peterfelie
Bieslook
Sperse
Artichokken
Averuyt
Beete
Peen

Kervel
Pastenaeken
Paddestoelen of
Kampernoeliën
Suykerwortelen
Suykery
Koolen
Bloemkoolen
Savoyen
Pompoenen
Komkommeren
Koriander
Kalbassen
Venkel
Kers
Charlotten
Andyvie
Spinagie
Aerdbeziën
Hop
Latouw
Kropsalaed
Meloenen
Ajuy
Raepen, knollen
Porey
Porcelyn

Radys
Peperwortels
Wynruyt
Boomkruyd
Savie
Roozemaryn
Aerdappelen
Dragoen
Lavas
Zurkel of zuering
Moerbeziën
Aelbeziën
Stekelbeziën
Braembeziën
Kraekebeziën
Kwéeappelen
Peéren
Krieken
Kersen
Noóten
Pruymen
Perziken
Abrikoózen
Mispelen
Vygen
Kastaniën

B L O E M E N.

Roggebloem	Jonkillie	Passiebloem
Fluweelbloem	Oleander	Roos van jericho
Anemona	Madelieve	Stokroos
Koornbloem	Narcisse	Mater
Lentekloksken	Nagebloem	Aricula
Verkensbrood	Renonkel	Vlierbloem
Saffraenbloem	Roos	Constantinopel
Kroon Imperial	Goudbloem	Ridderspooren
Violette	Zonnebloem	Heulbloem
Liesbloem	Tulp	Klapperroos
Granaedbloem	Giroffel	Penseebloem
Lelie	Affrikaen	Seringa
Hyacinth	Boterbloem	Meybloem
Jasmyu	Kollebloem	Pioen
	S. Jansbloem.	Slentelbloem.

D E E L E N V A N D E S T A D.

Vesten	Kruysstrasten	Huyzen
Mueren	Merkten	Herbergen
Torens	Kerken	Paleyzen
Borstweeringen	Kloosters	Wapenhuyzen
Verschanfingen	Kapellen	Pakhuyzen
Wyken	Kerkhoven	Gasthuyzen
Stracten	Parochiën	Gevangnissen.

In de Kerken vind men

Altaeren	Misboeken	Kruyffen
Tabernakels	Ampullen	Vaendels
Ciboriën	Wierookvaten	Beëlden
Remonstrantiën	Cingels	Beuken
Kelken	Kandelaers	Pilaeren
Kasnyffels	Lampen	Biegtstoelen
Choorkappen	Orgels	Reliquiën
Alben	Preékstoelen	Kniebanken
Manipels	Gestoeltens	Offerblokken
Stoelen	Lessenaers	Grafteden.

In de Huizen vind men ,

Mans	Daken	Boschkoelen
Vrouwen	Ribben	Halfhout
Kinderen	Latten	Wischhout
Jongmans	Raemen	Struyken
Dogters	Sloten	Tangen
Beeften	Bel	Schuppen
Kamers	Klopper	Hangel
Keukens	Schilderyen	Vuerflag
Winkels	Tafels	Schouwkleed
Plaetsen	Stoelen	Roosters
Kelders	Spijgels	Blaasbaig
Zolders	Kassen	Brandyzer
Pompen	Schapræyen	Hangyzer
Water	Kisten	Solferstekken
Beërputten	Schuyven	Blaespypen
Regenbakken	Ledekanten	Stooven
Komfooren	Bedden	Vuerketels
Schouwen	Lakens	Lollepot
Vloeren	Sargiën	Vuerpotten
Balken	Kussens	Strykyzers
Planken	Peuluwe	Stellingen
Steenen	Matrassen	Eemers
Yzer	Gordynen	Tobben
Lood	Pispotten	Tonnen
Deuren	Wywatervat	Bakken
Veniters	Wiegen	Bessens
Gaten	Bakelkorf	Schroubers
Borneput	Kindskorf	Schotelvod
Goóten	Kakstoelen	Matten
Koóten	Kammen	Opneendoek
Trappen	Hout	Handdoeken
Glazen	Koólen	Borstels
Nagels	Sreenkoelen	Schabben
Krammen	Torf	Théepot
Kalk	Gemul	Thébakken

Thégerief	Kandelaers	Lepels
Moſtaerdpot	Smout	Fourchetten
Kruyddoos	Keêrſen	Tellooren
Peperbus	Zeep	Tafelring
Oliepot	Bekers	Meffen
Azypot	Roomiers	Servetten
Spit	Glazen	Ammelakens
Zoutbak	Fleſſchen	Bekkens
Smoutpot	Potten	Kabâſſen
Zoutvat	Pannen	Korven
Lampen	Schotels	Manden.

VAN DE SCHOOLEN.

Leeren	Pennen	Leſſenaer
Spellen	Pennemes	Potlood
Leézen	Papier	Banken
Schryven	Inkt	Schaffe
Voördichten	Inktkoker	Griffie
Opzeggen	Boeken	Regletten
Cyfferen	Schryfkas	Bidden.

De twaelf Maenden des Jaers.

Januarius	Mey	September
Februarius	Junius	Octobet
Meêrt	Julius	November
April	Auguſtus	December.

De zeven dagen der Weêke.

	Z O N D A G	
Maëndag	Woensdag	Vrydag
Dynſdag	Donderdag	Zaterdag.

Ik ſtel my voór , dat dit volgende niet min nut zal zyn voór den Leerling , om daer doër alle woeyelyke woorden te leeren ſpellen , dan aengenamen een veêle bejaerde perſoonen.

VERDEELING

VAN DEN

AERD-KLOOT.

DEn Aerd-kloot is verdeeld in vier deelen, te weeten: in

EUROPA, ASIA, AFRICA, AMERICA.

E U R O P A.

De voornaemste deelen van Europa zyn:

Vrankryk	Italiën	Deenemarken
Spaniën	Poolen	Zweeden
Duytsland	Engeland	Griekenland.

V R A N K R Y K.

Vrankryk is in tien groote, en in vyfentwintig kleyne Landschappen of Provinciën verdeeld.

De tien groote zyn:

Picardiën.	Auvergne.
Normandiën.	Guyenne.
Brittaniën.	Languedoc.
Champagniën.	Provence.
Bourgondiën.	Dauphiné.

De bezonderste Steden van deeze Landschappen zyn:

In Picardiën

Amiëns. Noyons. St. Quintyn. Peronne. Abbeville.
Soissons. Laon. Calais. Boulogniën. Beauvais.

In Normandiën.

Rouanen. Caën.	Evreux. Dieppe	Lisieux.
Cherbourg.	Alençon.	Avranches.

Indelingen of Grand-segts.

In Britanniën.

Rennes.	Brest.	St. Malo.	Vannes.
Nantes.		Dol. S. Brieux.	Cornouailles.

In Champagnien.

Troyes.	Reims.	Chalons op Marne.
Sedan.	Sens.	Retel. Meaux.
Langres.		Vitri.

In Bourgondiën.

Dijon.	Macon.
Chalons op Saône.	Auxerre. Autun.

In Auvergne.

Clermont.	Montferrand.	Aurillac.
Kiom.	St. Flour.	Mauriac.

In Guyennë.

Bordeaux.	Agen.	Cominges.
Auch.	Condom.	Lectoure.

In Languedoc.

Toulouse.	Nîmes.	Beziers.
Montpellier.	Narbonne.	Albi.

In Provence.

Aken. Arles.	Maffeliën.	Cisteron.
Antibes.	Toulon.	Estacon.

In Dauphiné.

Grenoble.	Embrun.	Valence.	Romans.
Weenen.	Briançon.		Montélimar.

*De kleyne Landschappen niet inname
Hoofsteden sijn :*

- Het Eyland van Vrankryk. *Paris. Versailles.*
- Het Landschap Châttrain. *Chartres.*
- Het Landschap le Maine. *Mans.*
- Het Landschap van Anjou. *Angers.*
- Het Landschap Touraine. *Tours.*
- Het Landschap Beauce. *Orléans.*

- Het Landschap Nivernois. *Navers.*
 Het Landschap Forez. *Rouanne.*
 Het Landschap Beaujolois. *Beaujeu.*
 Het Landschap Bresse. *Bourg. Bellay.*
 Het Landschap Berry. *Botrges.*
 Het Landschap Bourbonnois. *Moulins.*
 Het Landschap Quercy. *Cabors.*
 Het Landschap Limousin. *Limoges.*
 Het Landschap La Marche. *Gueret.*
 Het Landschap Saintonge. *Saintes.*
 Het Land van Auais. *Rochele.*
 Het Landschap Poitou. *Poitiers.*
 Het Landschap van Angoumois. *Angoulême.*
 Het Landschap van Perigord. *Périgord.*
 Het Landschap Rouffillon. *Pérpignan.*
 Het Landschap Vivarais. *Flour.*
 Het Landschap Béarn. *Pau.*
 Het Landschap Lyonnais. *Lyons.*
 Het Landschap Rovergue. *Rodez.*

De vyftien Aertsbifdommen van Frankryk.

Het Aertsbifdom van Parys.	Dauphiné.	Van Narbonne
Van Lyons.	Van Arles.	Van Tours.
Van Reims.	Van Bourdeaux.	Van Bourges.
Van Touloufe.	Van Auch.	Van Roanens.
Van Weenen in	Van Aken in	Van Sens.
	Provence.	Van Embrun.

Deze vyftien Aertsbifdommen hebben nog honderd en twintig onderhoorige Bifdommen.

S A V O Y E N.

Chambery.	Montmelian.
Anncy.	Monstiers.
Genève.	S. Jan van Maffetteine.
Rumili.	

4. *Fondamenten of Grond-regels*

Het Graefschap van Bourgondiën.

Besançon.	Dolé.	Gray.	Vesoul.
Salins.		S. Claude.	

L O R R E Y N E N

of Lottharingen.

Nanci.	Toul.	Marfal.
Mets.	Remiremont.	
Verdun.	's Hertogenbaar.	

Z W I T Z E R L A N D.

Zwitserland is verdeeld in dertien deelen of Cantons, waer van zeven Catholyke, en zes van den hervormden Godsdienst zyn.

De Catholyke deelen of Cantons.

Lucerne.	Frybourg.	Uri.
Soleure.	Zug. Swyts.	Underwaldt.

De deelen of Cantons van den hervormden Godsdienst.

Bern.	Bazel.	Glaris.
Zurich.	Schafhauzen.	Appenzel.

Bondgenoot Steden.

Sint Gal.	Sion.	Lofane.	Neuchatel.
Mulhausen.		Constans.	Biel.

S P A N I E N.

Spaniën is verdeeld in veertien schoone Landschappen, die zy Koningryken noemen.

Deeze volgende zyn hunne naemen, met die van hunne Hoofdsteden.

Leon, een Koningryk en Stad. *Salamanca.*
Galiciën. *Compostella. Vigo. Corogna,*
Asturiën. *Oviedo. Santillana.*

Biscayen. *Bilbao.*
 Andaloufiën. *Sevilliën. Cordua. Cadix.*
 Grenaden, Joningryk en Stad. *Malaga.*
 Murcia, Landschap en Stad. *Carthagena.*
 Valentiën, Landschap en Stad. *Alicante.*
 Cataloniën, *Barcelona. Tarragona. Girona.*
 Arragon. *Saragosa. Tharçona. Balastro.*
 Navarre. *Pampelona.*
 Oud Castiliën. *Burgos. Valladolid. Segovia.*
 Nieuw Castiliën. *Toledo. Madrid. Cuenca.*
 Majorca, Minorca, de Steden hebben den zelven naem.

P O R T U G A E L.

Portugael. *Lissabon. Coimbra. Braga. Evora.*
 Algarbe. *Lagos. Tavira. Faro. Silves.*

I T A L I E N.

De Landschappen van Italiën, met hunne
 besonderste Steden, zyn deeze:

Frioul. *Udino. Aquilèa.*
 De Mark Trevizano. *Venetiën. Padova. Verona.*
 Het Land der Grizons. *Char.*
 Piëmont. *Turin. Verciel. Ivrea. Nicen. Mont-
 ferrat. Casal. Susa. Saluces.*
 Lombardyën. *Milanen. Cremona. Paviën. Mantua.
 Parma. Modena. Placenza. Guastalla.*
 Den Staet van Genua. *Genua. Savona.*
 Toscanen. *Florence. Luca. Piza. Livorno. Siënna.*
 Den Kerkelyken Staet. *Perugia. Orvillo. Viterbo.
 Civita-Vecchia. Aqua-pendente.*
 Romaniën. *Boloniën. Ravenna.*
 De Mark van Ancona. *Ancona. Loretten. Urbino.*
 Het Roomscheveld. *Roomen.*
 Het Hertogdom Spoletta en Stad in Ombria.
 Het Land van Labour. *Napels. Capua. Gaëta.*
 Calabria. *Cosenza. Reggio. Catanzaro.*
 Het Land van Abruzzo. *Sulmona. Aquila.*
 Het Landschap Principato. *Salerno. Benevento.*

De Pouillie. Manfredonia. Lucera. Otranto.
Barri. Molfis. Tarento.

Bynaemen van de voornaemste Italiaensche Steden.

Heylig Roomen.	Schoon Florence.
Edel Napels.	Yet Bologna.
Ryk Venetien.	Oud Ravenna.
Hoogmoedig Genna.	Gelcesd Padua.
Groot Milanen.	

S I C I L I E N.

Deszelfs schoonste Steden zyn deezē:

Palermo.	Catania.	Mazara	Trapano.
Messina.	Siracusa.		Montreale.

S A R D I N I E N.

Cagliari. Sassari.

E N G E L A N D.

Deszelfs vermaerste Steden zyn deezē:

Londen.	Chester.	Bristol.	Exfort.	Harwick.
Gloester.	York.	Kambridge.		Plymouth.
Dorchester.		Gantforbery.		Portsmouth.
Dorwies.	Gates.	Excester.		Norwich.

S C H O T L A N D.

Edinbourg. Glasow. Sint Andries. Aberdeen.

I R E L A N D.

Londondéri. Armach. Dublin. Limerik. Galwai.

D E E N E M A R K E N.

Deszelfs Hoofdstad is:

Koppenhagen. Roschild. Frederikstad. Dronthelm.

Z W E E D E N.

Deszelfs Hoofdstad is:

Stokholm. Upel. Abo. Riga.

N E D E R L A N D.

Dit Land is in verscheyde Landschappen verdeeld, waer van dit de naemen zyn, met die van hunne beroemdste Steden.

Het Graefschap van Vlaenderen. *Genf. Brugge. Doornik. Kortryk. Bohay. Ryffel. Iperen. Nieuwpoort. Duynkerken. Ostende. Grewellinge. Aelst.*

Het Graefschap van Artois. *Arrecht. Hesdin. Sint Omer. Arijn. Betbanen.*

Het Graefschap van Henegouw. *Bergen in Henegouw. Valencyn. Kameryk. Ath.*

Het Graefschap van Namen. *Namen. Charleroi.*

Het Hertogdom en Stad Luxemborg. *Arlon. Tlionville. St. Huybrecht. La Roche.*

Het Hertogdom en Stad Limborg.

Het Hertogdom van Brabant. *Antwerpen. Brussel. 's Hertogenbosch. Loven. Breda. Lier. Mechelen.*

Zeeland. *Middelburg. Vlissingen. Zierkzee.*

Holland. *Dordrecht. Amsterdam. Leyden. Den Haag. Haerlem.*

Het Eylant Texel.

Het Landschap en Stad Uytrecht. *Amersfort.*

Het Hertogdom en Stad Gelder. *Ruremonde. Bommel. Nimwegen. Buren.*

Het Landschap en Stad Zutphen. *Doesborg. Grol.*

Het Landschap en Stad Valkenborg. *Dalem.*

Het Landschap en Stad Overysfel. *Deventer.*

Vriessland. *Leeuwaerden.*

Groeningen. *Dam. Delfzil.*

D U Y T S L A N D.

Zyne Vorstendommen, Aertsbisdømmen, en Landschappen, met hunne voornaemste Steden zyn

Het Land van Luyk. *Luyk. Botillon. Maestricht.*

Het Aertsbisdøm van Keulen. *Keulen. Bonn.*

Het Aertsbisdøm van Trier. *Trier. Coblentz.*

Grondmenten of Grond-regels
 Het Aertsbisdom van Ments. Ments. Affenberg.
 Elzas. Colmar. Straesberg. Landau. Haguenau.
 Het Land van Brisgau. Fribourg. Brisach.
 Zwabenland. Ausbourg. Ulm.
 Het Hertogdom van Wirtemberg. Stuttgart.
 Tubingen.
 Frankenland. Wisborg. Frankfort aen de Meyn.
 Neuremberg. Hamberg.
 Den Paltz. Heydelberg. Manheym. Philipsborg.
 Frankendael. Worms. Spiers. Doerlag.
 Beyeren. Munchen. Ingolstadt. Regensburg. Passau.
 Saltzburg. Aertsbisdom.
 Het Graelschap Tirol. Inspruck. Trenten. Brixen.
 Het Hertogdom Carinthia. Laubach. Clagenfurt.
 Stiermark. Gratz.
 Oostenryk. Weenen. Lintz. Neustad.
 Bohémen. Praeg. Pilsen. Egra.
 Moraviën. Olmutz. Brin. Hradisch.
 Silesiën. Bressau. Brieg. Lignitz. Schweidnitz.
 Lusatiën. Bautzen. Gorlitz. Luben. Sorau.
 Het Markgraetschap van Brandenburg. Bran-
 denburg. Frankfort aen den Oder. Berlin.
 Pomeran. Stettyn. Stargart. Colberg.
 Het Hertogdom van Mekelenborg. Lubek. Rostok.
 Wysmar. Holsheyn. Hamberg.
 Het Hertogdom van Lunenburg. Lunenburg.
 Het Aertsbisdom van Bremen. Bremen.
 Westphalen. Munster. Dertmond. Paterborn.
 Osnabrugge.
 Het Hertogdom van Kleef en Gulik. Kleef.
 Wezel. Gulik. Aken. Emmerik.
 Hessenland. Kassel. Marburg. Fulden.
 Thuringen. Erfort. Weymar. Mansfeld. Leypsich.
 Saxen. Dresden. Maagdenborg. Wittemberg. Hal-
 Het Hertogdom van Bronswyk. Bronswyk.
 Halberstadt.

H O N G A R Y E N.

In Opper-Hongaryen.

Presbourg. Waradyn. Kassouw. Temeswar. Pest.
Segedin. Neuhausel. Agris.

In Neder-Hongaryen.

Javarin. Gran. Commorra. Vyskerken. Bula.
Belgrade. Kanisca.

D A L M A T I E N.

Sebenico. Spalatro. Navento. Ragusa. Zara.

G R I E K E N L A N D.

Tessalonica. Durazzo. Croya. Constantinopelen.
Adriahopelen.

Z E V E N B E R G E N.

Hermanstad. Klaussemborg. Kronstad.

P O O L E N.

Waerschouw. Cracou. Posnan. Lublin.

P R U Y S S E N.

Dantzig. Bruynsberg. Koningsbergen.

M O S K O V I E N.

Moskou. Petersbourg. Volodimer. Aschangel.

A S I A.

Asia is in vyf deelen verdeeld, als in Tartaryen
of het Keyzerryk van den grooten Cham :
China : Persiën of het Keyzerryk van den
grooten Sophi : Indiën : en de onderscheyde
Landen van den grooten Turk.

T A R T A R Y E N.

De Hoofdsteden : Kambala. Astracan. Samarkand.

C H I N A.

Pekin. Nankin. Kiangfi. Kamon. Tchekiang.

I N D I E N.

Goa. Kochin. Malaka. Siam. Surate.

P E R S I E N.*De Hoofd-flad is :* Hifpahan. Tauris. Gomron.**T U R K Y E N.**

Natolia.

Trebifonde.

Smirna.

Famagusta.

Siriën.

Aleppo.

Antiochiën.

Damascus.

Jerufalem.

A F R I C A.*De deelen van Africa zyn :***E G Y P T E N.**

Cairo. Alexandria. Damiaten. Memphis.

B A R B A R Y E N.

Algiers. Tunis. Tripoli. Barca.

M O O R E N L A N D.

Marocco. Fez. Biledurgérid.

A M E R I C A.*Dezelfs voërnaemfte deelen zyn :*Canada of nieuw Vrankryk. De Virginiaën.
Boston. Florida. Carolina.**M E X I C O.**

Jamaica. Brafflën. Peru. Chili. Parguai.

DE VOORNAEMSTE EYLANDEN.

Engeland	Ceylon
Ierland	Nieuw Guinée.
Madera	De Philippinische Ey-
De gelukkige Eylanden	landen
De Eylanden van de	De Moluksche Eylande
groene Kaep.	Sumatra
Madagaskar of het Ey-	Japan, het grootste van
land van St. Laureys.	alle de Eylanden.

*In de Middellandsche Zee zyn deze de
voornaemste.*

Cypres.	Malta.	Majorca.
Candia.	Corbu.	Minorca.
Rhodes.	Siciliën.	Ebusus.
Sardiniën.	Corfica.	Cadix.

DE BEZONDERSTE STOOMEN of RIVIEREN.

In Frankryk.

De Seine.	De Saône.	De Somme.
De Loire.	De Rhône.	De Orne.
De Maine.	De Garonne.	De Vilaine.

In Spaniën.

Den Ebro.	Den Douro.
Den Guadalquivir.	Den Miho.
Den Tagus.	De Guadiana.

In Engeland.

De Teems.	De Saverne.	De Humber.
-----------	-------------	------------

In Nederland.

De Maas.	De Moëzel.	De Schelde.	De Leyde.
----------	------------	-------------	-----------

72 Fondam. of Grond. reg. der Nederduyts. Spel. konst.
 T A M M A
 In Duytsland.

Den Rhyne.	dérd, en de	Den Oder.
De Mein.	Elve word ge-	Den Niper.
De Wezer, die	noemd.	De Tanaïs, die
alwaer zy wy-	De Wixtel.	Afa van Eu-
der word, van	De Lek.	ropa scheid.
naem veran-	Den Donauw.	

In Italiën.

De Pô.	De Arno.	De Addiga.
Den Tyber.	De Adda.	De Olio.
De Dora.	De Astico.	De Sessia.

I N A S I A.

De Ganges, Den Indus, Den Euphrates, Den Tyger.

I N A F R I C A.

Den Nilus, De Niger, De Senegal, De Kuama.

I N A M E R I C A.

De Rivier van St. Laureys, De Marajon, Den
 Zilveren vloed, de Spanjaerden noemen die
 Rio de la Plata.

M E E R E N.

In Italiën.

Meer van Major.	Van Garda.
Van Como.	Van Isko.

In Zwitserland.

Het Meer van Constants.	Van Zurich.
Van Nieuw Kasteel.	Van Lucerne.

In Savoyen.

Meer van Genève.	Van Burget.
Van Annecy.	Schoon-waters Meer.

Daer zyn nog veel andere Meeren in andere
 verre afgelegene Landen, die ik om kortheyde
 wille, gaasht.

BYVOEGSEL ⁷³

RABKENDE DE REGELS DER SPRAEK-KONST.

Van de deelen der rede.

V. Hoe veële deelen der rede zyn'er?

A. Negen, te weeten: *naemwoórd* of *nomen*, *ledken*, of *Artikel*, *voórnaemwoórd* of *pronomen*, *werkwoórd* of *verbum*, *deélwoórd* of *participium*, *bywoórd* of *adverbium*, *voórzetfel* of *prepositie*, *koppelwoórd* of *conjunctie*, *tuffchenwerpfel* of *interfectie*.

V. Waerom worden zy deelen der rede genoemd?

A. Om dat wy niet een eenig woórd kunnen uytdrukken, 't welk onder deéze negen niet begreepen is, als te zien in dit volgende voórbeeld: *wee u! want de God lasterende worden in de bel grootelyks geynigd*. Want alhier is *wee* een tuffchenwerpfel, *u* een voórnaemwoórd, *want* een koppelwoórd, *de* een ledken, *God* en *bel* naemwoorden, *lasterende* en *geynigd* deélwoorden, *worden* een werkwoórd, *in* een voórzetfel en *grootelyks* een bywoórd. Welke deelen wy een weynig zullen aenraeken; doch alzo wy voórgenomen hebben in dit werksken niet zoo zeer de *spraak-konst* als de *spel konst* te behertigen, zullen wy ider van deéze deelen, van de welke de vyf eerste veranderlyk, en de vier laetste alyd onveranderlyk zyn, in't kort verhandelen, op dat de jonkheyd die in onze tael leere kennen, en des te bekwaemer worde tot het leeren van andere.

Van de naemwoorden en hunne geslachten.

V. Wat is een naemwoórd?

A. Het is een woórd dat eene zaak of persoon sentsoond, of deszelfs hoedaenigheyd te kennen geeft, en word verdeeld in *zelfstandig* of *substantivum* en *byvoegelyk* of *adjectivum*.

V. Wat is een zelfstandig woord?

A. 'Tis een woord, dat alleen staende altyd eene zekere zaak of persoon te kennen geeft als men daer voórsteld het woórdeken *een*, en dat van geene andere zaken kan gezeyd, noch by het woórdeken *zaak* of *ding* gevoegd worden, als *beer*, *tafel*, *kleet* enz. want men iet zekers te kennen geeft met te zeggen *eenen beer*, *eene tafel*, *een kleet*. En men niet kan zeggen *beer ding*, *tafel zaak*, *kleet ding*. enz.

V. Wat is een byvoegelyk woord?

A. 'Tis een woord, dat alleen staende niet zekers beteekend, maer by de zelfstandige gevoegd word om de eygenschap of hoedaenigheyd, 'tzy goed of kwaed van den persoon of zaak te kennen te geéven, en dat van veéle zaken kan gezeyd, en by het woórdeken *zaak* of *ding* gesteld worden, als *ryk*, *arm*, *rond*, *vierkantig*, *oud*, *nieuw* enz. want zeggende *een ryk*, *een arm*, *een rond* enz. weét men niet waer van men spreékt, maer met te zeggen *eenen ryken* of *armen beer*, *eene ronde* of *vierkante tafel*, *een oud* of *nieuw kleet*, geéven wy de hoedaenigheden van den *beer*, *tafel* en *kleet* te kennen, te weéten, dat dién *beer* *ryk* of *arm* is, dat die *tafel* *rond* of *vierkant* is, en dat dat *kleet* *nieuw* of *oud* is. Ook kan men zeggen, *een ryk* of *arm ding*, *eene ronde* of *vierkante zaak*, *een oud* of *nieuw ding*, enz.

V. Hoe veéle geslachten of genera zyn'er?

A. Dry, te weéten, het *mannelyk* of *genus masculinum*, het *vrouwelyk* of *femininum*, en het *onzydig* of *neutrum*: en daer is geen zelfstandig woord, of het is aen een van deéze dry onderworpen.

V. Waer aen zal ik weéten van wat geslacht een zelfstandig woord is?

A. Met voór teebondig van het zelve reellen, de teekenens *den*, *de*, *het*, want *den* is

teeken van't mannelyk, de van't vrouwelyk, en bet van het onzydig, zoo dat koning, boek van het mannelyk, dogter, kamer van het vrouwelyk, kind en buys van het onzydig zyn, om dat men zegt den koning, den boek, de dogter, de kamer, bet kind, bet buys, en niet de boek, bet dogter, den buys enz.

V. Is't noodig dat men weet van wat geslacht eenig zelfstandig woord is?

A. Zekerlyk ja, op dat het *hypoegelyk*, voornaem of *deelwoord* in het zelve gesteld worde, waer tegen tot schande van onze tael hedendaegs van veële zeer bottelyk gemist word, gebruykende dikwils het *onzydig* voor het *mannelyk* en't *vrouwelyk*, ook zelfs voor het *meervoudig*, als in plaets van te zeggen; *eenen veragten man, eene schoone vrouwe, daer zyn myne pennen*: zeggen zy *een veragt man, een schoen vrouw, daer zyn myn pennen* enz. alwaer *een, veragt, schoon* en *myn* in't *onzydig* en in't *eenvoudig* staen, niet tegenstaende *man* van't *mannelyk*, *vrouw* van't *vrouwelyk* geslacht, en *pennen* *meervoudig* is, maer als de zelve (de *voornaemwoorden* uytgenomen) van hunne *zelfstandige* woorden gescheiden, of agter de zelve gesteld zyn, worden zy altyd in't *onzydig* gebruykt, als blykt uyt de volgenden voorbeelden: gy maekt uwe ouders *gram*; hoe *koud* worden de avondlochten! *bot* zyn de ezels; steenen, de welke *groot* en *zwaer* zyn; ik heb myne waeren zoo *goed* als imand; zyn zy *mild* die menschen? is uwen schoen *wyd* genoeg? enz. alwaer, niet tegenstaende alles in't *meervoudig*, en 't laetste in't *mannelyk* geslacht staet, alle de *hypoegelyke* als *gram, koud, bot, groot, zwaer, goed, mild, wyd, onveranderlyk* blyven.

V. Hoe veële uytgangen hebben dan de *hypoegelyke*, voornaem en *deelwoorden*?

A. Gelyk zy by alle *zelfstandige* woorden van

allen flach kunnen gevoegd worden, zoo moeten zy ook in dry verscheyde geslachten kunnen gesteld worden, om welke reden zy, behalven de *persoonlyke*, in't *eenvoudig* dry verscheyde uytgangen hebben, van de welke den vrouwelyken zonder onderscheyd voór het *meervoudig* van alle geslachten diend.

V. Hebben wy geene vaste regels om de *byvoegelyke* woorden tot deéze dry geslachten te brengen, zoo wel als de *fransche*, *latynsche* en andere?

A. Ja; maer gelyk by de *fransche* en *latynen* van het *mannelyk* de andere geslachten gemaekt worden, zoo word in onze taet het *mannelyk* en het *vrouwelyk* van het *onzydig* gemaekt op de volgende manier.

By het *onzydig*, het welk in de woordenboeken het eerst bekend is, en daer altyd gezogt moet worden, en het welk ook kennelyk is, als men daer voórzet de woórdekens *het is*, voegd men eene *e* voór het *vrouwelyk*, en *en* voór het *mannelyk* zonder eenige letters te veranderen, 'ten zy de laetste letter als zy eene *f* is, in *v* of eene *s* zynde zonder anderen *medeklinker* voór zig te hebben in *x*, maekende alzoo van het *onzydig droog*, het *vrouwelyk drooge*, en het *mannelyk droogen*, van *vry*, *vrye*, *vryen*, van *myn*, *myne*, *mynen*, van *spits*, *spitse*, *spitsen*, van *misagt*, *misagte*, *misagten*, van *doof*, *doove*, *dooven*, van *grys*, *gryze*, *gryzen*, van *goed rood*, *goede roode*, en *goeden roeden* enz. en niet *goeyen*, *rooyen*, gelyk in plaets van te zeggen, *diën goeden bloed krygt roode kaken*, zeggen sommige, *diën goeyen bloed krygt rooy kaken*, het welk eenen zeer groven misflag is: maer *bly* heeft *blyde*, *blyden*, en *moe*, *moede*, *moeden*.

U Y T N E E M I N G.

Alle die met eenen enkelen *medeklinker* of *sch* geslōoten worden, en voór den zelve ook maer

enen enkelen klinker en geene Diphthong noch *y* hebben, als *straf*, *snel*, *slim*, *ros*, *dun*, *bun*, *rasch*, *frisch* enz. verdobbelen hunnen medeklinker, en maekken *straffe*, *straffen*, *snelle*, *snellen*, *slimme*, *slimmen*, *rosse*, *rossen*, *dunne*, *dunnen*, *bunne*, *bunnen*, *rassche*, *rasschen*, *frissche*, *frisschen*: graf nogtans, met alle, die meer als eene syllabe hebbende, uytgaen in *ig*, of in *l* en *r* naer eene enkele *e*, als *zalig*, *edel*, *belder* enz., als mede in *isch*, van eyge naemen of vremde woorden voortkoomende, als *arabisch*, *mosaisch*, volgen den gemeynen regel; maer die, de welke eyndigen in *n* naer eene enkele *e*, zyn van't mannelyk en onzijdig, en verliezen deēze *n* in't vrouwelyk geslacht, als *effen*, *ervaeren*, *geschreeven*, vobr't vrouwelyk *esse*, *ervaere geschreeve*, of gelyk sommige schryven, *effene*, *ervaerene*, *geschreevene*, enz.

Van de trappen van vergelyking.

V. Zyn de byvoegelyke woorden nog aen eenige veranderingen onderworpen?

A. Ja; want zy hebben dry trappen, die men noemd *trappen van vergelyking*, of *gradus comparationis*, te weeten: den eersten word genoemd den *vaststellenden* of *positivus*; den tweeden, den *vergelykenden* of *comparativus*; en den derden, den *overtreffenden* of *superlativus*.

V. Wanneer staen deēze in den *vaststellenden trap*?

A. Alswanneer zy de weēzendlyke gesteltenis of hoedaenighsyd van eene zaak zonder de minste vergelyking te kennen geēven, het welk geschied, als zy gebruykt worden, gelyk wy die tot hier toe verhandeld hebben, als *ryk*, *slap*, *jong*, enz.

V. Waer toe diend den *vergelykenden trap*?

A. Om eene zaak uyt-te-drukken, die by eene andere vergeleeken word, van welken trap dry verscheyde soorten zyn: de eerste van *gelykheyd*.

en word gemaakt met voor de *byvoegelyke* woorden te stellen het woórdeken zoo, als zoo *ryk* als *gy*; de tweede, van *ontbreeking*, voor de zelve zettende het woórdeken *min* of *minder*, als *min* *ryk* als *gy*; de derde, van *uytsteekendbeyd*, voegende by het *vrouwelyk* *geslacht* der *byvoegelyke* woorden, de letter *r* voort *onzydig*, als *ryker* als *gy*; en zoo by alle andere, als by *slappe*, *stomme*, *jonge*, *taeye*, *r* voegende, hebt *gy* *slapper*, *stommer*, *jonger*, *taeyer*; voort *vrouwelyk* neemen zy nog eene *e*, en voort *mannelyk* en aen, als *rykere*, *rykeren*, enz.

Hier van worden uytgenomen alle die, de welke eyndigen in *l*, *n* en *r*, de welke deézen *vergelykenden* *trap* maeken met by hun *onzydig* te voegen de *syllabe* *der*, zoo dat *fel*, *kael*, *groen*, *reyn*, *duer*, *dapper*, *kostbaer*, hebben *felder*, *kaelder*, *groender*, *reynder*, *duerder*, *dapperder*, *kostbaerder*, enz. nochtans zyn'er ook veele geleerde Schryvers, de welke die in *l* en *n* eyndigen, ook aen den gemeynen regel onderwerpen, schryvende *sneller*, *kleyner*, *dunner*, enz.

V. Wanneer gebruykt men den *overtreffenden* *trap*?

A. Om eene zaak in den hoogsten graed van haere hoedaenigheyd te kennen te geeven, en deézen is tweederley, te weeten: den *onafhanglyken*, dat is, die van geene andere afhangt, noch by de zelve vergeleeken word, en word gemaakt met voor den *vaststellenden* te zetten de woórdekens *beel* of *zeer*, als *beel* *schoon*, *zeer* *kostelyk*; en den *betrekkelyken*, dat is, die eenig betrek van vergelyk op andere heeft, en deézen word gemaakt met agter het *onzydig* van den *vaststellenden* te stellen de *syllabe* *sten* voor het *mannelyk*, en *ste* voor het *vrouwelyk* en *'tonzydig*, al is't dat zy zelfs uytgaen is *s* of *st*, als *ryk*, *wys*, *groots*, *verslensl*, *vast*, maekt *ryksten*, *wyssten*,

grootsten, alderverstensten, vaststen, enz. en niet wjsten, vasten, grootsten, want dit laetste koomt voort van groot, maer niet van groots, enz. tegen welken regel veële koomen te missen. Somtyds worden voor het onzijdig ook wel alleenlyk de letters *st* gebruykt, als het *kwadst*, *laetst*, *meest*, *eerst*, enz. Het woordeken *alder*, dat men dikwils voor de zelve zet, als *alderwjsten*, *alderbeyligsten*; betackend zoo veel als den *wjsten*, den *beyligsten* van alle; want *alder* is hier in plaets van *aller* den teeler van't *woornaemwoord* *al*, de tweede *l* in *d* veranderd zynde.

De naervolgende zyn onregelmaetig, en wyken van den gemeynen regel af, als goed heeft *beter*, *beste*; veel heeft *meer*, *meeste*; weynig heeft *minder*, *minste*; naer, dat van veële ook *nae* of *na* geschréeven word, heeft *naeder*, *naeste*; binnen, *buyten*, *onder*, *boven*, *agter*, en *voor*, en hebben geenen *vergelykenden trap*, en in den overtreffenden hebben zy *binnenste*, *buytenste*, *onderste*, *bovenste*, *agterste*, en *voerste*. Misschien zyn'er nog weynige onregelmaetige, die het gebruyk u voordere leeren zal.

Van de Ledekens of Artikela.

V. Wat verstaet gy door *ledkens*?

A. Woordekens, die tot het onderscheyden der *geslachten*, *getallen* en *naemvallen* der *zelfstandige* dienen; dussdaenige zyn, *den*, *de*, *het*, de welke doen zien van wat *geslacht* een *zelfstandig* woord is, als blad-zyde 74. en 75. gezeyd is, van de welke het ledeken *de* in't *meervoudig* voor alle *geslachten* diend, en de volgende *van*, *der*, *des*, *aen*, onderscheyden de *naemvallen* der zelve.

V. Wat bedied het woord *naemval*?

A. Eene *buiging* der *naemwoorden*, de welke aen de *Latynen*, die geene *ledkens* in hunne taal

hebben, eygen is, alzooy zy door de uytgangen der *naemwoorden* te buygen, of te veranderen, verscheyde *naemvallen* te kennen geëven, waer toe wy met de Fransche de *ledekens* gebruyken.

V. Hoe veel *naemvallen* zyn'er?

A. Zes; als den *noemer*, den *teeler*, den *geëver*, den *aenklager*, den *roeper*, en den *neemer*, in't latyn, *nominativus*, *genitivus*, *dativus*, *accusativus*, *vocativus* en *ablativus* genoemd, alle welke in onze tael door de *ledekens* onderscheyden worden; want den *noemer* en den *aenklager* zyn bekend door de *ledekens*, *den*, *de*, *het*; den *teeler* door *van*, *der* of *des*; den *geëver* door *den*, welk *ledeken* ook dikwils agtergelaeten word; den *roeper* door *o*, ook wanneer men imand roept of aenspreekt, als, koöm hier, *mynen vriend*; en den *neemer* door *van*, als blykt uyt de dry volgende *naembuygingen* of *declinatiën*.

Het eenvoudig.

	Mannelyk.	Vrouwelyk.	Onzijdig.
<i>Neemer</i>	den man.	de vrouw.	het kind.
<i>Teeler</i>	van den man. of des mans.	van de vrouw. of der vrouwe.	van het kind. of des kinds.
<i>Geëver</i>	aen den man. of den man.	aen de vrouw. of de vrouw.	aen het kind. of het kind.
<i>Aenklag.</i>	den man.	de vrouw.	het kind.
<i>Roep.</i>	o man.	o vrouw.	o kind.
<i>Neemer</i>	van den man.	van de vrouw.	van het kind.

Het meervoudig.

<i>Noemer</i>	de mans.	de vrouwen.	de kinders.
<i>Teeler</i>	van de mans. of der manhen.	van de vrouwen. of der vrouwen.	van de kinders. of der kinders.
<i>Geëver</i>	aen de mans. of de mans.	aen de vrouwen. of de vrouwen.	aen de kinders. of de kinders.
<i>Aenklag.</i>	de mans.	de vrouwen.	de kinders.
<i>Roep.</i>	o mans.	o vrouwen.	o kinders.
<i>Neemer</i>	van de mans.	van de vrouwen.	van de kinders.

Alwaer men klaerlyk ziet, dat de verscheyde *naembuygingen* geene verandering aen den uytgang der woorden veroorzaekt dan in den *teeler*.

V. Welk is't verschil van den *trier*?

A. Ten eersten, dat, zoo wanneer het *hulstus* van agtergelaeten, of *van den eij* van het in dit veranderd word, de *trifflantige*; als ook de *voornamwoorden* by de zelve gevoegd, dikwils eene *s* op't eynde zondemen; alwannees het *trifflantig* woord, dat voor het zou moeten staan, dikwils agter de zelve zonder *hulstus* gesteld word, als, *Gods gebod*, *broeds gebrek*, *wissands goed*, *wiens knegt is hy?* *welkers daaden*, *Konings*, of *des Konings raad*, of *den raad der Konings*, de *vrugbaerheyt des velds*, *vol Iofs*, *wat wonders*, *veel hiltus*, *weynig goods*, enz. in plaats van te zeggen, *het gebod van God*, *gebrek van broed*, *het goed van niemand*, *van wie is hy den knegt?* *van de welke de daaden*, *van den Koning*, *van het raad*, *van Iof*, enz. *der hogtans*, en misschien nog eenige andere, die in *s* konnen eyndigen, nemen niet *deese s*, maar die *s* *ten*, als, *des herte*, en *heere heeft des boeren*.

Ten tweeden, dat, wanneer van agtergelaeten, of *van de in der* veranderd word, de *trifflantige* niet in *s*; als mede de *trifflantige* niet in *en* eyndigende, voert meestalendel met eene syllabe vermeerderd worten, (ten ware by niet eene *nyctig* hadden) voegende by hunne *voornamwoorden* eene *s*; als, *de vragten der werds*, *'t beeloop der sonne*, *'t licht der zonne*, *'t sap der druyve*, *den scrijving der afgoderye*, de *trifflantige* *aller kleeke stanten*, *het gevoelen der Oud-Vaders*, *'t geweld der wapens*, *'t recht der burgers*, enz. voor van *de werds*, *van die sonne*, *van de zonne*, *van de druyve*, *van de afgodery*, *van alle kleeke stant*, *van de Oud-Vaders*, *van onze wapens*, *van de burgers*, enz.

Uyt welke bygebragte voorbeelden klaer to zien is, dat de *s* en der *trifflantige* voor de

mannelijke en onzijdige, en de r en der voór de vrou-
welyke van't eenzoudig, en voór de meervoudige van
alle geslachten dienen, niet-togenstaende dat men
met *des* en *s* zegt de uere *des doods*, 't bedrog *des*
werelds, *moeders*, *zusters*, enz. ook die in *d* eynd-
digen, neemen zelden deéze syllabe aen als, den
weg *der doud*, den spiegel *der rechtsveerdigbeyd*,
de listen *der wereld*, de uere *onker dood*, enz.

Dit verschil grypt ook plaets in de voórsetsels *te*,
ten en *ter* van de welke *te* en *ten* voór de mannelijke
en onzijdige, *ten* *ter*, voór de vrouwelyke gezet wor-
den. Ook worden de woorden naer *ten* en *ter*,
niet in *e* of *en* eyndigende, als hier boven, met
eene syllabe vermeerderd, als, *te water*, *te land*, *te*
voet, *ten mynen buyze*, *ten deele*, *ten dage*, *ter*
zee, *ter helle*, *bier ter stode*, *daer ter plaetse*, enz.
doch men zegt, *ten toon*, *ten bemel*, *ter dood*; men
neemen de onzijdige deéze syllabe aen, wanneer zy
als mannelijke gebruykt worden, als, *van den buyze*,
uyt den lande, *in den beginne*, *van den bloede*, enz.

Bemerkt, dat *van*, *van den*, *van de*, *van het*,
teekens zyn van den teeler, als zy tusschen twee
zelfstandige woorden staen, en dat *van* agterge-
laeten, en de andere in *des* of *der* veranderd
kunnen worden, als, de vrienden *van God*, de
kroon *van den Koning*, den stoel *van de wijsbeyd*:
want men kan zeggen, de vrienden *Gods*, de
kroon *des Konings*, den stoel *der wijsheyd*; maar
als dit niet kan geschieden, en dat *van* doór
eenig *werkwoord* veroorzaekt word, dan zyn zy
teekens van den neemr als, ik word gestraft
van God, ik ontfang *van den Koning*, dat koostat
van de wijsbeyd voort, enz.

Van de Getallen of Numeri.

V. Wat verstaet gy door het woord *getal*?

A. De eenheyd of meerderheyd van't geén,

waer van men spreekt, en dit is tweederley, te weeten: het *eenvoudig* of *singularis*, en het *meervoudig* of *pluralis*, waer van blad-zyde 30. breder gesproken is, aen welke twee getallen de vyf eerste deelen der rede noodzaakelyk onderworpen zyn, en welkers *meervoudig* van't *eenvoudig* gemaakt word door het byvoegen van enige letters:

V. Hoe worden deéze daer van gemaakt?

A. Alzoo het *meervoudig* van de *byvoegelyke*, *patronaem* en *deel-woorden* blad-zyde 76. aangewezen is, zoo dienen voor de *zelfstandige* de volgende regels.

Ten eersten die, de welke in *e* eyndigen, neemen int *meervoudig* eené *n* aen als, *rede*, *redén*; *zonde*, *zondén*; *gratie*, *gratien*; doch *zee* heeft *zeén*; *koos*, *kooyen*, en die in *te* naer eenen anderen medeklinker neemen *n* aen als; *boogte*, *flaeuwte*, *boogtens*, *flaewtens*, enz.

Ten tweeden, die in geent *e* eyndigen, neemen *en* aen; mits de *f* in *v*, en de *s*, als'er geener anderen medeklinker vóórgaet, in *z* te veranderen, en de *y* in *beyd* wech te neemen, als *zoón*, *gang*, *aenbidding*, *vorsch*, *mensch*, *golf*, *lyf*, *bays*, *wets*, *goedbeyd*, hebben *zoóhen*, *gangen*, *aenbiddingen*, *vorschen*, *menschen*, *golven*, *lyven*, *buyzen*, *wetzen*, *goedbeden*; enz. maer *maet*, *gezel* heeft *maets*. De *n* naer eenen medeklinker word ook somtyds nog wel in *z* veranderd, als in *loers*, *leérzen*, *gans*, *ganzen*, en nog in enige andere, die men aen 't geluyd kennen zal.

Ten darden, die naer eenen enkelen klinker, de *y* uytgenomen, eyndigen met eenen enkelen medeklinker of *sch*, verdobbelen den zelven; als mede de *s* voor *ch*, als *krab*, *krabben*; *kat*, *katten*; *spel*, om te speeten, *spellen*; *pad*, dier, *paden*; *straf*, *straffen*; *bos*, *bossen*; *bosch*, *boschen*.

getuygenis, getuygenissen; visch, visschen, enz. by de welke men mag voegen kruys, kruysen; smous, smoussen; kous, koussen; aelmoes, aelmoessen; eyfch, eyfchen; de s naer n en r word van veële vordob-beld als in keers, keerssen; krans, kranssen; enz.

Hier van worden uytgenomen dag, dak, dof, glas, dal, bad, kot, gat, pad, als het weg be-teekend, gebed, hertog, weg, slot, vat, de welke den tweeden regel volgen, met nog eenige an-dere, welkers werkwoorden geenen dubbelen medeklinker hebben, als graf, lof, lot, gebod, slag, het spel, gebrek, oorlog, enz. en kok, heeft koks.

Ten vierden die, de welke meer als eene syllabe hebbende, eyndigen in l, n en r, naer eene enkele e, of in on neemen in't meervoudig eene s aen als, keêrel, keêrels; beytel, beytels; ezels, ezels; degens, degens; toren, torens; drinker, drinkers; dooyer, dooyers; beker, bekens; kanon, kanons; enz. niet tegenstaende dat'er veële in n en r zyn, als mede het meestendeel in l, die s en en aenneemen, als leugen, leugens, en leugenen; teeken, teekens, teekenen; Engel, Engels, Engelen; schepfel, schepfels, schepfelen; inwoonder, inwoonders, inwoonderen; Keyzer, Keyzers, Keyzeren; enz. by de welke men mag voegen de naemen van bediegingen in ael en yn als, Kardinael, Generael, Capiteyn, en alle andere in r uytgaende en meer als eene syl-labe hebbende, als, dienaer, altaer, rivier, beer-nier, doctoor, enz. de welke hebben Kardinaels en Kardinaelen, Capiteyns en Capiteynen, dienaers en dienaeren, riviers en rivieren, enz. doch den uytgang in en dunkt my eygenter aen den treter als aen de andere naemvallen; maer christen, be-vel, manier, en gebuer, hebben christenen, bevelen, manieren, gebueren, en misschien nog weynige andere, en gezel, pimperl, kartel, schabel,

maakt, merel, redel, met die van stellen voort-
 koomen, als nysfel enz. verdobbelen de l als
 guelken, subbelen, enz. Die de welke den ge-
 meynen regel niet volgen, als lied, liederen;
 gelid, gelederen; enz. zult gy blad-zyde 30: en
 31: trygedrukt vinden.

Men zet alleonlyk eene s tot het maeken van't
 meervoudig agter de verkleyntwoorden, als kindeken,
 kindekens; zeltjen, zeltjens; enz. waer in onze
 taal voete andere te boven gaet; want die niet
 alleen van't meestendeel onzer zekstandige, maer
 zelfs van de byvoegelyke woorden kunnen gemaakt
 worden.

Ten eersten, met agter die zekstandige, die in
 de dry volgende regels niet begreepen zyn, te
 stellen de syllabe ken, als raem, raemken; aep,
 aepken; visch, vischken; enz.

Ten tweeden, eken agter die, de welke eyndi-
 gen in d, als mode agter de b, l, m, n, p en s;
 zoo zy deeze medeklinkers, in't meervoudig ver-
 dubbelen, als pand, pandeken; boord, boordeken;
 bed, beddeken; krab, krabbeken; lam, lammeken;
 zin, zinneken; kop, koppeken; kat, kattleken; enz.

Ten dorden, sken agter die, de welke eyndi-
 gen in g en k, als zaeg, zaegsken; tang, tangs-
 ken; bek, beksken; doek, doeksken; enz.

Ten vierden, tjen agter die in l en n, en jen agter
 die in s eyndigen, als deel, deeltjen; krook,
 kroontjen; boot, bootjen; enz. veele laeten de s
 agter, schryvende staeltje, deentje, sloetje, en in't
 meervoudig, kroontjens, staeltjes, sloetjes. Hiert heeft
 ook berteken, maet, gezet, maeteken, lief, lieve-
 ken: misschien zyn'er nog eenige uytneemingen,
 die men doer tgebruik voorder leeren zal.

Voór de verkleyntwoorden, die tot bywoorden
 dienen, en van de byvoegelyke gemaakt worden,
 dienen de zelve regels met byvoeging van eene

s., gelyk int meervoudig der voörgemelde, als *kan*, *fraey*, *grof*, *zwak*, *net*, *sil*, *schoon*, *zoet*, *koöm*, *fraeykens*, *grofskens*, *zwakskens*, *nettekens*, *siltekens*, *schoontjens*, *zoetjens* of *schoontjes*, *zoetjes*, enz. Bemerkt, dat den vierden regel van veelē, bezonder van de Hollanders, voor alle *neemwoorden*, zoo *zelfstandige* als *bijvoegelyke*, onderhouden word, onder den welken men, die zou konnen stellen, die de voörgaende regels niet volgen.

Bemerkt, dat *bonderd*, *duyzend*, *milioen*, staende agter enig ander getal, niet *eenvoudig* gebruykt worden, als, acht *bonderd*, *dry duyzend*, twee *milioen*, enz. maer zonder getal moet men int *meervoudig* zeggen, *milioenen* Engalen, met *duyzende* menschen, veelē *bonderde* mannen, enz.

Ook, dat men het *eenvoudig* van *pond*, *voet*, *duym*, *mān*, *jaer*, *paer*, *beel*, *half*, *quaert*, naer de woorden van getal dikwils voor't *meervoudig* gebruykt, als, tien *pond*, vyf *duym*, twintig *voet*, veertig *duyzend* *mān*, dertig *jaer*, zes *paer*, vyf *beel*, acht *half*, negen *quaert*, enz. voor *ponden*, *duymen*, *voeten*, *mānen*, *jaeren*, *paeren*, *beelen*, *halve*, *quaerten*, enz.

Van de voornaemwoorden.

V. Wat is een voornaemwoord of pronomēn?

A. Het is een woord, dat gemeynelyk de plaets bekleed van een naemwoord, en diend om de verdrietige herhaelingen van't zelve te vermyden.

V. Hoe veelderley slach van naemwoorden is'er?

A. Zelfderley, te weeten: de *persoonlyke* of *personalia*, de *bezittende*, of *possessiva*, de *aentopnende* of *demonstrativa*, de *betrekkelyke* of *relativa*, de *vraegende* of *interrogativa*, de *onbepaalde* of *indefinita*.

De *persoonlyke* zyn *ik*, *my*, *wy*, *ons*, *gy*, *gyl.*, *u*, *ul.*, *hy*, *zy*, *het*, *hem*, *haer*, *byn* of *ben*, *zig*, en onder deēze worden de *voornaemwoorden*, *men*, dat altyd van't *eenvoudig* getal, en 'er, dat van alle *geslachten* en *getallen* is, ook gerekend.

Bemerkt, dat men voór het *meervoudig* *persoonlijk* *voórnaemwoórd* van het *mannelyk* en *onzijdig* *geslacht*, beter *ben* zegt, als *bun*; want men in de oude boeken en schriften, van over veele eeuwen doóft goede schryvers geschreeven, meestendeel *ben* zal vinden, en dat *bun* alleenlyk voór 'tbezittend *voórnaemwoórd* diende gebruykt te worden:

De *bezittende* zyn, *mijn*, *ons*, *uw*, *zijn*, *bun*, *baer*.

De *aentoonende* zyn, *deés*, *dién*, *die*, *dit*, *dat*, *geén*.

De *betrekkelyke* zyn, *den* *welken*, *de* *welke*, *het* *welk*, *dién*, *die*, *dat*.

De *vraegende* zyn, *welken*, *welke*, *welk*, *wie*, *wat*.

De *onbepaalde*; *elk*, *idereen*, *imand*, *igelyk*, *niemand*, *al*, *alwie*, *zoo wie*, *eenig*, *sommig*, *geen*, *zeker*, *geenerley*, *zelve*, *ander*, *veél*, *weynig*, *zulk*, *boedaenig*, *dusdaenig*, *gebeel*, enz.

V. Wat is'er van deéze *voórnaemwoórd*den te verhandelen?

A. Dat, behalven dat zy in den *teeler* uytgaen in *s* of *r*, waer van blad-zyde 81. gesproken is, men ook nog zegt, *mynent*, *uwent*, *zynent*, *onzent*, *bunnent*, *baerent*, als tot *mynent*, om *uwent* wille, van *bunnent* wege, enz. dat *bun* en *ben* diend voór't *mannelyk* en't *onzijdig*, en *baer* voór't *vrouwelyk* als, by voórbeeld. Daer zyn de *mannen*, de *kinderen*, *geéft* *hen* *bunne* *pennen*, en daer de *vrouwen*, *geéft* *baer* *baere* *boeken*, enz.

Dat *u*, een *persoonlijk* *voórnaemwoórd* is, en den *persoon* beteekend als aen *u*, en heéft in't *meervoudig*, *u*-*lieden*, en *uw*, een *bezittend*, beteekenende het *geén* *u* toebehoord, en word gesteld voór een *zelfstandig* woórd van't *onzijdig* *geslacht* als, *uw* *buys*, *uw* *geded*, enz. en *geenzins* *u* *buys*, *u* *geded*, want dit heéft in't *meervoudig*, *uwe*, als, *uwe* *buysen*, *uwe* *gededen* enz.

Dat *zig*, dat voór alle *geslachten* en *getallen* diend, den *eygen* *persoon* beteekend, en *hem*, *baer*,

ben, of *ben* eenen anderen te kennen geöven, als zeggende, hy heeft *hem*, of de kinders hebben *hem*, zy heeft *haer*, zy hebben *haer* gewasschen, zoo wild men zeggen, dat zy *andere* gewasschen hebben, maer hebben zy *ben* of *haer* *zelva* gewasschen, zoo moet men zeggen, hy heeft *zig*, de kinders hebben *zig*, zy heeft, of zy hebben *zig-zelve* gewasschen, zoo dat, als't woord *zelven* by een *wederkerend* *werkwoord* köomt, altyd beter is *zig* als *hem*, *ben* of *haer* te gebruyken, en te zeggen *zig-zelven*, als *hem*, *ben* of *haer* *zelve* enz.

De *wörtsomwäerden* worden ook verdoeld in *saamengevoegde* of *conjuncta*, dat is, die by een *zelfstandig* of *werkwoord* gevoegd zyn, als *wy* zien, *mynen* boek, *dezze* vrouw, *welk* huys, enz. alwaer *wy* by 't *werkwoord* zien, *mynen*, *dezen*, *welk*, by de *zelfstandige* woorden, *boek*, *vrouw*, en *huys* gevoegd zyn; en in *volstrekte* of *absolute*, dat is, de welke met geen *zelfstandig* noch *werkwoord* vervoegd zyn, als, hot is den *mynen*, den *welken* gy hebt, geëft den *dezenen* aen *ons* enz. in de welke *mynen*, *welken*, *dezenen*, *ons*, met geen *zelfstandig* noch *werkwoord* vervoegd zyn.

Kan de werkwoorden of verba.

V. Wat is een *werkwoord*?

A. Een woord, dat het weëzen, doen of lyden van zaeken of persoonen te kennen geëft, en in verscheyde *personen* en *tyden* gesteld kan worden.

V. Waer aen kan ik kennen welk woord een *werkwoord* is?

A. Is't dat men daer voor kan stellen de *woordekens* *ik zal*, als *beminnen*, *gaen*, *schryven*, zyn *werkwoorden*, om dat men kan zeggen, *ik zal beminnen*, *ik zal gaen*, *ik zal schryven*, enz. maer *huys*, *boom*, *stoel*, zyn geene *werkwoorden*, om dat men niet kan zeggen, *ik zal huys*, *ik zal boom*, *ik zal stoel*, enz.

V. Hoe worden de werkwoorden verdeeld?

A. In *persoonlyke*, en *onpersoonlyke*: de *persoonlyke* zyn die, de welke gesteld kunnen worden in alle dry de personen zoo van't eenvoudige *ik*, *gy*, *hy*, of *zy*, als van't meervoudige *wy*, *gy-lieden*, *zy*, of *zy-lieden*, de welke dan ook de noemers der werkwoorden genoemd worden, om dat de vraege *wie* op hen past, als, *ik koop*; *gy waend*, *wy wonen*, *de kinders* (dat is, *zy*) *spelen*, enz. want vragende, *wie koopt*? *Wie waend*? *Wie waend*? *Wie speelt*? De antwoord zal zyn, *ik*, *gy*, *wy*, *de kinders* of *zy*, enz.

De *onpersoonlyke* zyn die, de welke die personen niet voór zig hebben, en enkelyk met het voornaemwoord *het* of *men* in den derden persoon van't eenvoudige gebruykt worden. Als, *het vriest*, *het dauwd*, *het regend*, *het geschied*, *men geloofd*, *men zegt*, enz. alwaer *het*, *men*, voór noemers, en alle werkwoorden, die met *men* vervoegd zyn, als *onpersoonlyke* aengezien worden.

Ook diend gezeyd, dat *het*, staende by het *hulpwoord* zyn, dit *hulpwoord* ook in den derden persoon van't meervoudige gesteld kan worden als, *het is*, *het zyn*, *het waren*, enz. ook alle werkwoorden vervoegd by het woórdeken *daer*, als, *daer komt*, *daer kwamen*, *daer vielen*, *daer wadden*, enz.

V. Hoe veel soorten van werkwoorden zyn'er?

A. Vyf, als zyn, *hulpwoorden*, of *auxiliaria*, *bedryvende* of *activa*, *onzydige* of *neutra*, *lydende* of *passiva*, *wederkerende* of *reciproca*.

V. Welke zyn deéze?

A. De *hulpwoorden* zyn deéze: *zullen*, *zouden*, *zyn* of *weten*, *hebben*, en *wouden*, aldus genoemd, om dat zy de andere moeten helpen hante tydvoeging maeken of *conjugéeren*.

V. Zyn deéze altyd *hulpwoorden*?

A. *Zullen* en *zouden* zyn altyd *hulpwoorden*,

maer *zyn* of *weézen*, *hebben*, en *worden*, *zyn* maer *bulpwoórd*en, als zy by een voorleeden *deelwoórd* van andere *werkwoórd*en gevoegd zyn, anders is *hebben* een *bedryvend* *werkwoórd*, als, ik *beb* geld enz. en *zyn* of *weézen*. en *worden* zyn uyt hen zelve *zelfstandige* *werkwoórd*en, of *verba substantiva*, als *God is* rechtveêrdig, *gy word* ryk enz.

V. Welke zyn de vier andere *werkwoórd*en?

A. De *bedryvende* zyn die, de welke eenige daed of bedryf aenwyzen, en waer agter men kan zetten *iet* of *imand*, de *onzydige*, agter de welke deéze woórdkens niet wel voegen, als, *booren*, *leeren*, zyn *bedryvende*, om dat men kan zeggen *ik boor iet*, *ik leer imand* enz. maer *groeyen*, *woonen*, zyn *onzydige*, want men niet kan zeggen, *ik groey imand*, *ik woon iet* enz. maer agter deéze kan men dikwils een voorzetsel stellen, als, *dat kruyd groeyd op 't veld*, *ik woon by Petrus*, enz.

De *lydende* zyn die, de welke te kennen geeven, dat men *iet* van een ander *lyd*, als, *ik ben bemind* van Petrus, *gy word gebaet* van Paulus, *hy wierd geslaegen* van zynen meester, enz. en deéze worden gemaekt van de *bedryvende* met by hun *deelwoórd* te voegen de *bulpwoórd*en, *zyn* of *worden*, waer aen zy ook kennelyk zyn, nogtans het gebeurd wel, dat wy sommige *bedryvende* in den zin van de *lydende* gebruyken, als den *stok breekt*, het water *veranderd* in wyn, den welchen goed is om te *drinken* enz. alwaer zekerlyk eenig *lyden* beteekend word, want den *stok* zig zelve niet *breeken*, noch het water zig zelve *veranderen*, noch den wyn zig zelve *drinken* kan, maer *gebroken*, *veranderd* en *gedronken* moeten worden, enz.

De zoo, genoemde *wederkeerende* kan men in twee soórtten verdeylen, als in *wederkeerende* of *reflexiva*, en in *wederzydsche* of *reciproca*.

De wederkeerende zyn die, in de welke de daed op den daeder wederkeerd, dat is, als den persoon op zig zelve werkt, of den doenden, ook den lydenden persoon is, als, zig beminnen, zig vleyen, zig sterk maeken, zig op iet betrouwen enz. want zeggende: wy beminnen ons zelven, gy vleyd u, by maekt zig sterk, enz. zoo zyn wy, die beminnen en bemind worden, gy, die vleyd en gevleyd word, by die sterk maekt, en sterk gemaekt word. Waer nyt blykt dat alle bedryvende, herhaelende hun voornaemwoord, ook wederkeerende kunnen zyn.

De wederzydsche of **wederhoorige** zyn die, in de welke de daed van twee of meerdere personen, van den eenen op den anderen wederzyds werkt, of van de welke ideren doenden persoon ook den lydenden van den anderen is, en worden gemaekt met daer by te voegen de woorden, *malkanderen* of *den eenen den anderen* als: Petrus en Paulus beminnen malkanderen; als zy malkanderen liefde draegen, zal den eenen den anderen bystaen. Doch de kennis van het onderscheyd tusschen de *wederkeerende* of *reflexiva*, en de *wederzydsche* of *reciproca*, voór de Fransche tael noodzaekelyker zynde als voór de onze, zullen wy daer niet voorder van handelen.

V. Wat is *conjugéeren*?

A. Het is een *werkwoord* vervoegen of veranderen in alle zyne personen, wyzen of *modi* en tyden of *tempora*.

V. Hoe veéle *conjugatiën* zyn'er?

A. Niet tegenstaende alle *werkwoorden* in onze tael in en eyndigen, waer doór zy in hunne laetste letters geen verschil lyden, zoo kan men nogtans hen in dty *conjugatiën* verdeylen, als:

Van d'eerste zyn die, welkers laetste syllabe enkelyk nyt en bestaet, als, *strooyen*, *wyen*, *oliën*, enz. of begint met eenen van deéze naervolgende

medeklinkers *b, d, g, l, m, n, r, s, w, z*, als, *krabben, dooden, waegen, ballen, heractsem, vermaenen, leeren, looven, bouwen, veyzen, enz.*

Van de tweede, welkers laetste syllabe begint met eenen van de volgende medeklinkers, *g, k, of sch, f, k, p, s, t*, als, *lachen, wonschen, kraffen, kraeken, klappen, missen, biegten, enz.*

Onder de derde, worden getekend die, de welke voor hunne laetste syllabe met eenen medeklinker beginnende, eene enkele *y*, (niet *ey*) *is* of *in* hebben, als, *drygen, binden, klimmen, enz.* by de welke men nog eenige, *ie* of *uy* voor dezelve syllabe hebbende, kan voegen, de welke hier naes blad-zyde 109, zullen uytgedrukt worden.

V. Hoe veële personen heeft een werkwoórd?

A. Dry, de welke aen zekere persooalyke voórnaemwoórden kennelyk zyn, als, den *ersten*, zynde dién, den welken spreekt, aen het voórnaemwoórd *ik* voór't *eenvoudig*, en *wy* voór't *meervoudig*. Den *tweeden*, aen wie men spreekt, aen't voórnaemwoórd *gy* voór't *eenvoudig*, en *gylieden* voór't *meervoudig*. Den *derden*, den geopen van wie men spreekt, in't *eenvoudig* aen't voórnaemwoórd *hy* voór't *mannelyk*, *zy* voór't *vrouwelyk*, en *het* voór't *onzydig*, en in't *meervoudig* aen *zy* voór alle *geslachten*.

V. Hoe veële wyzen hebben de werkwoórden?

A. Zy hebben'er vier, als de *aentoouende* of *indicativus*, de *gebiedende* of *imperativus*, de *aenvoegende* of *conjunctivus*, en de *onbepaalde* of *infinitivus*.

V. Welk is't gebruyk van deéze?

A. De *aentoouende* wyze geeft eene bevesting; en maekt eenen goeden zin zonder van anders werkwoórden afhanglyk te zyn, als, *ik schryf, gy schreeft, hy zal schryuen, enz.*

De *gebiedende* diend om iemand te gebieden, te bidden, of aen-te-moedigen, als, *heit matlyks*

was my: *dat by Rome: laet ons toe luffteren, enz.*
 De *aenvoegende* geeft geene volle bevestiging,
 maer hangt van een voorgaende werkwoord af,
 waer een het doot het koppelwoord dat gevoegd
 is, als, *ik wil, dat by t'buys blyve*, in welk voor-
 beid; *by t'buys blyve* afhangt van het werkwoord
wil, enz. doch deēze wyze word niet gebruykt,
 al is t' daer twee werkwoorden doot dit koppel-
 woord dat te saemien gevoegd zyn, ten zy dat
 het eerste eenigen wil, wensob, vrees, gebod, ver-
 zoek of wensackelykheyd te kennen geēve, of dat
 dit koppelwoord volge naer deēze woorden op, *'tzy,*
eer, ingevulle, tot, zonder, en agter nog eenige
 zodere werk- of koppel-woorden, dat het gebruyk u
 voorder leeren zal. Somtyds word den *dat* agter
 eenige der voorgemelde woorden wel agterge-
 laeten, 'tgeen dikwils beter is, als, *'ten waere*
bybet my gāve; eer by u straffe, voor 'ten waere
dat by bet my gāve; eer dat enz. doch 'tvolgende
 werkwoord behoud de *aenvoegende* wyze.

De *latynen* hebben ook nog eene *wensckende* wyze
 of *optativus*, die gemaakt word doot *och of, of God*
gāve dat, enz. als och of ik mijn best gedaen hadde,
of God gāve dat ik mijn best gedaen hadde, enz.
 maer altoo deēze van de *aenvoegende* niet ver-
 schillig is, zāken wy die niet aenraeken.

De *onbepaalde* drukt het werkwoord uyt zon-
 der daer van eene bepaalde bevestiging te geēven,
 en by gevolg is zy noch aen getal, noch aen
 persoonen onderworfen, als, *beminnen, schryuen,*
enz., en word gebruykt als'er twee werkwoor-
 den naastandeten volgen, als, *ik hoor bem spreek-*
ken, alwaer het tweede, te weeten, spreekken, in
de onbepaalde wyze staet.

V. Hoe velle tyden heeft een werkwoord?

A. Alzoo al wat men verhandeld, of nu ge-
 schied, of reeds geschied is, of nog te geschieden

staet, zoo kunnen'er maer dry oorspronglyke tyden zyn, als den *tegenwoórdigen tyd* of *tempus praesens*, den *voórleéden* of *praeteritum*, en den *toekoómenden* of *futurum*. By den *tegenwoórdigen* word ook gerekend den *tegenwoórdigen conditioneelen* of *onzekereren tyd*. Den *voórleéden* word in dry tyden verdeeld, als in *onvolmaekten voórleéden tyd* of *tempus imperfectum*, in *volmaekten* of *perfectum*, en in den *meer als volmaekten* of *plusquam perfectum*, by de welke nog geteld word den *voórgaenden conditioneelen* of *onzekereren tyd*, en by den *toekoómenden* word ook gevoegd den *voórgaenden toekoómenden tyd*, zoo dat'er in alles acht verscheyde tyden zyn, van de welke den *tegenwoórdigen* met den *onvolmaekten tyd* enkele tyden genoemd worden; om dat zy doór hun werkwoórd alleen, zonder medewerking der *hulpwoórd*en uytgedrukt worden. De andere worden saemengestelde genoemd, om dat zy met de *hulpwoórd*en vervoegd zyn.

V. Welk is't gebruyk van deéze?

A. Den *tegenwoórdigen tyd* toond ons aen, dat iet tegenwoórdig is of geschied, of gewoon is te geschieden, en is kennelyk als men het woórd *nu*, of *tegenwoórdig* by het werkwoórd kan stellen, als, *ik zien*, *gy slaept*, als *wy in stad zyn*, *koómen zy ons bezoeken enz.*; want men kan zeggen, *ik zien nu*, *gy slaept tegenwoórdig*, *wy zyn nu*, *zy koómen nu*, enz.

Den *onvolmaekten tyd* diend het meestendeel om aente-wyzen, dat iet voórby is, 'tgeéne men uyt den aerd had, dat men dikwils deéd, of gewoon was te doen, als, *David was kleyn*, *Samson was sterk*, *de Moeder beminde haer kind*, *hy dronk zoo sterk dat*, enz. ook wel besonderlyk om te doen zien, dat iet, 'tgeéne voórby is, nog duerde of *tegenwoórdig* was terwylen iet anders geschiedde, by voórbeeld, *hy sliep als ik by hem kwam*. Alwaer den *slaep*

wel voorby is, doch ten tyde van myne komst, nog duerde, of tegenwoordig was, en meer andere voorvallen, die't gebruyk leeren zal. En deezen word van den tegenwoordigen tijd onderscheyden, door diën dat hy iet te kennen geeft dat reeds geschied is, en van den volmaekten tijd, voor zoo veel hy zonder hulpwoorden uytgedrukt word; ook is hy kennelyk aen het woordken toen, dat men daer zou kunnen by stellen; als: ik *sliep*, gy *waert*; want men kan zeggen; ik *sliep* toen; gy *wdert* toen enz.

Ook kan men den tegenwoordigen van den onvolmaekten tijd onderscheyden met het werkwoord te stellen in den eersten persoon van't meervoudig, en alswanneer men daer dan het hulpwoord zullen kan voorstellen, het is een teeken van den tegenwoordigen tijd, als deeze: ik *ziet*, ik *ben*, ik *hoor*, hebben in den eersten persoon van't meervoudig wy *zien*, wy *zijn*, wy *hooren*, waer by men kan voegen het hulpwoord zullen, als, wy *zullen zien*, wy *zullen zijn*, wy *zullen hooren*, enz. maer zoo men dit hulpwoord daer aldan niet kan voorzetten; als, ik *sliep*, gy *waert*, de welke in den eersten persoon van't meervoudig hebben wy *sliepen*, wy *waeren*, staen in den onvolmaekten tyd; want men niet kan zeggen, wy *zullen sliepen*, wy *zullen waeren*, enz. de andere tyden zyn saemgesteld, en diënvolgens kennelyk aen de hulpwoorden, waer mede zy vervoegd zyn, als hier naer in't maeken der tyden blyken zal.

Den volmaekten tyd geeft te kennen, dat eene zaak geschied is, als, ik *heb geleerd*, gy *zyt gekoemen*, hy *is bemind geworden*, wy *zyn geweest*, enz.

Den meer als volmaekten tyd drukt eenen dubbelen voorleeden tyd uyt, als by voorbeeld; ik *had ziek geweest*, als hy my kwam bezoeken, alwaer te kennen gegeeven ward, dat *myne ziekte*

voórby was, ten opzigte van zyn bezoek, welken tyd ook al voórby is.

Den *toekomenden tyd* geeft te kennén; dat iet staet te geschieden; als, hy zal leeren; wy zullen kómen; gy zult gesproken worden; enz.

By deezen mag ook gevoegd worden den *voorgaenden toekomenden tyd*, alzoo genoemd; om dat hy te kennén geeft, dat eene zaak geschied zal zyn eer eene andere geschieden zal, by voorbeeld, als *ik myn geld zal ontfangen hebben, zal ik u betuelen*. Alwaer den *ontfang van't geld*, die nog te geschieden staet, moet voorgaen, eer de *betaeling* geschieden zal, enz. welken tyd met de twee volgende *conditioneële of onzekere tyden* sommigē enkelyk in de *aenvoegende wyze* stellen, om dat de latynen voór deezen altyd den *toekomenden*, en voór de twee volgende den *onvolmaekten*, en den *meer als volmaekten tyd* van de *aenvoegende wyze* gebuycen, daar zy nogtans zeer dikwils in onze taal; sonder de minste teekens van de *aenvoegende wyze* voór zig te hebben, gebruykt worden; als byt het voorgaende voorbeeld, en byt die, van de twee volgende tyden genoegzēm te zien is.

Den *tegenwoordigen conditioneēlen of onzekeren tyd*, waer voór de latynen den *onvolmaekten* van de *aenvoegende wyze* gebruyken, geeft het meestendeel te kennén, dat eene zaak nu zou zyn of geschieden; waer't dat eene andere geschiedt, of geschied waere, by voorbeeld, *ik zou nu lezen, indien by my boeken gaf*, alwaer de *lezing* aenstonds zou geschieden, waer't dat de *vooruwerds* volbragt wierde, te waeten, *indien by my boeken gaf*, om welke redē, hy ook den *onzekeren tyd* genoemd word.

Den *voorgaenden conditioneēlen of onzekeren tyd*, waer voór de latynen den *meer als volmaekten tyd* van de *aenvoegende wyze* gebruyken; doet zien, dat eene zaak zou geschied zyn, waer't dat

eenige vóórwaerde daer niet ontbroken hadde, als; ik zou het vóórleeden jaer gestudeerd hebben, in dién mynen vader gewild had, alwaer blykt, dat myne studie afhong van den wil van mynen vader, als van eene zekere vóórwaerde, en dat deéze studie niet geschied is, om dat deéze vóórwaerde, te weeten den wil van mynen vader, daer ontbrak.

V. Konnen alle deéze tyden in alle vier de wyzen gebruykt worden?

A. Zy kunnen alle in de aentoonende gebruykt worden, als reeds beweezen is, maer de gebiedende wyze heeft maer den tegenwoórdigen of toekóómdenden tyd, als is: loéf God, laet ons bidden, betaeld my morgen. Doch den toekóómdenden word dikwils dóór den toekóómdenden tyd van de aentoonende wyze uytgedrukt, als blykt uyt het heylig Schrift; gy zult den Heere uwen God lief hebben, gy zult niet steelen, enz.

Hier diend bemerkte, dat de gebiedende wyze in't zenvoudig nooyt eenen eersten persoon heeft, alzo men zigzelven niet kan gebieden, en ist dat men zigzelven gebied, of aenmoedigd, zo spreékt men tot zigzelven, als tot eenen tweeden persoon, als by vóórbeeld, imand zig aenmoedigende, zal tot zigzelven zeggen: kloek aen, sebecp moed, en vrees geen gevaer, enz. maer in't meervoudig tot zigzelven en andere spreékende, zal hy zeggen: laet ons niet vreezen, maer ons geloof openlyk belyden, enz.

In de aenvoegende wyze kunnen alle acht deéze tyden insgelyks gebruykt worden: want men kan in den tegenwoórdigen tyd zeggen: 'tis noodig dat by wel leéve. In den onvolmaekten; het waere wel redelyk, dat by het ons gave. In den volmaekten; wagt u te vertrekken, eer ik uw geld ontfangen hebbe. In den meer als volmaekten; God gave dat by altyd wel geleefd hadde. In den toekóómdenden; zynen vader wild, dat

by zal studeeren, of in den tegenwoordigen, dat hy studeere. In den voörgaenden toekoömenden tyd, als; ik wil, dat gy uwan brief zult geschreeven hebben, tegen dat ik t'buys koöme; gy zult geenens prys bekoömen, 'ten zy gy uw best zult gedaen hebben, enz. In den tegenwoordigen conditioneelen, als; ik gaf bem eenen boek, op dat by zoude leeren leézen; daer was een gebod, dat by aensfonds zoude vertrekken. In den voörgaenden conditioneelen tyd, als; ik had bem veële weldaeden betoond, op dat by in diën tyd aen mijn verzoek ook eens zoude voldaan hebben: ik zou beter tijding moeten geboord hebben, eer ik zoude gekoömen hebben, enz. zoo dat het klaerblykelyk is, dat alle deéze tyden in de aentoonende en aenvoegende wyze konnen gesteld worden.

De onbepaalde wijze heéft'er maer vier, te weeten, den tegenwoordigen, den voórleeden, den toekoömenden, en den voörgaenden toekoömenden tyd, by welke tyden het voórzetfel te 'tmeestendeel gevoegd word, als, ik beveél u te gaen, by geloofd ontfangen te hebben, wy hoöpen te zullen bekoömen, by verakerd zynen brief geschreeven te zullen hebben, enz.

In den tegenwoordigen tyd nogtans, den welken is beminnen, schryven, werken, hebben, zyn of weeten enz. (welken tyd men altyd moet zoeken in de woordenboeken) word het tweede van twee naer malkanderen volgende werkwoorden dikwils zonder te gesteld, als, ik zien bem gaen, gy doet bem baelen, by moet koömen enz. in welke gevallen deézen tyd ook gebruykt word in plaets van het voórleeden deelwoord van't eerste werkwoord; want al zegt men, ik ben gegaen, gekoömen, gy zoud bet geboord, gevonden, geweeten, gedaen, gelaeten hebben, by heéft wel gemoeten, gemogen, gekonnen, enz. zoo moet men nogtans zeggen: ik ben gaen zien, ik ben koömen werken, gy zoud bet booren zeggen, vinden liggen, weeten geschieden, doen of

laeten haelen hebben, by beeft moeten, mogen, konnen vertrekken enz. maer zoo wanneer het voorzetsel te koómt voor het tweede werkwoórd, dan behoud het eerste zyn deelwoórd, als, ik heb gewenscht hem te zien, by beeft hem bevoóten te kómen, enz. nochtans zegt men, ik heb dat tragten, zoeken, schikken, meynen te zien, gy hebt dat weten te bekoómen, enz. voor getragt, gezogt, geschikt, gemeynd; geweeten.

Nu zyn'er nog vyf deelwoórdén, twee enkele, te weeten, hét tegewoórdig deelwoórd, als, tellende, geévende enz. dat ook 't bedryvend genbemd word, en het voórleeden deelwoórd, als, gebad, geteld, gegeéven, enz. en dry saemengestelde deelwoórdén, als dat van den voórleeden tyd, geschreeven hebben-de, gegaen zynde, enz.

Dat van den toekóomenden tyd, als, zullende wandelen, zullende bemind worden enz.

En dat van den voórgaenden toekóomenden tyd, als, zullende gebeden hebben, zullende bemind zyn geweest, enz.

Nu is'er nog een gerundium, dat in uytgang gelyk is aen het bedryvend deelwoórd, en verschild van het zelve: ten eersten, dat het gerundium altyd eenig uytwerksel, en het deelwoórd de gesteltenis te kennen geeft, ten tweeden, dat men in plaets van de gerundia als, bouwende, ziende, wandelende, enz., kan zeggen, met of doór te bouwen, te zien, te wandelen, 'tgeén aen geen deelwoórd, geschieden kan; want in plaets van te zeggen: al speélende heb ik dit niet konnen leeren. Dit buys bouwende, is by arm geworden. Dit zeggende, beeft by het volk oproerig gemaekt. Kan men zeggen: met te speélen heb ik dit niet konnen leeren, met dit buys te bouwen is by arm geworden, doór dit te zeggen beeft by het volk oproerig gemaekt enz. om dat het speélen het leeren belet heeft, de armoede het

nytwerkfel is van het bouwen, en het zeggen de oorzaak is, dat het volk opröerig geworden is. Zoo dat alhier spelende, bouwende, zeggende gerundia zyn, daer de zelve in de volgende voorbeelden deelwoorden zyn, als, Joannes spelende heeft den meester hem gezien. Petrus dit buys bouwende is zynen vader gestorven. Paulus my dit zeggende wierd geroepen. Want men hier hunne gesltenissen te kennen geeft, te weeten; dat Joannes speelde, als den meester hem zag, dat Petrus bouwde, als zynen vader stierf, en dat Paulus my dit zeyde, als hy geroepen wierd, ook dat men hier niet kan zeggen, met te speelen heeft den meester Joannes gezien; met dit buys te bouwen is zynen vader gestorven; met my dit te zeggen wierd by geroepen; want het speelen en is de reden niet, dat den meester hem gezien heeft, noch het bouwen d'oorzaak van de dood van zynen vader, noch het zeggen heeft hem niet doen roepen.

Nu zullen wy de tydvoegingen of conjugatiën laeten volgen, maer alzoo men de hulpwoorden daer toe noodig heeft, zullen wy die de eerste stellen.

Tydvoegingen der hulpwoorden.

ZULLEN.

aentoonende en aen-
voegende wyze.

toekoómdenden
tyd.

ik zal	des/woord
gy zult	zullende
hy of zy of het zal	
wy zullen	
gy of gy-l. zult	
zy zullen	

ZOUDEN.

aentoonende aenvoegende
wyze.

tegenwoordigen condi-
tioneélen tyd.

ik zou	dat ik zoude
gy zoud	dat gy zoud
hy zou	dat hy zoude
wy zouden	dat wy zouden
gy-l. zoud	dat gy-l. zoud
zy zouden	dat zy zouden

Tydvoegingen der *hulpwoorden*.

HEBBEN. ZYN of WEEZEN. WORDEN.

Aentoonende wyze of *indicativus*.

Tegenwoórdigen tyd.

ik heb	ben	word	geleerd
gy hebt	zyt	word	
hy of zy of het heeft	is	word	
wy hebben	zyn	worden	
gy-l. hebt	zyt	word	
zy hebben	zyn	worden	

Onvolmaekten voórleéden tyd.

ik had	was	wierd	geleerd
gy had	waert	wierd	
hy had	was	wierd	
wy hadden	waeren	wierden	
gy-l. had	waert	wierd	
zy hadden	waeren	wierden	

Volmaekten voórleéden tyd.

ik heb	heb of ben	ben	geleerd ge- worden of ge- worden.
gy hebt	hebt of zyt	zyt	
hy heeft	heeft of is	is	
wy hebben	hebben of zyn	zyn	
gy-l. hebt	hebt of zyt	zyt	
zy hebben	hebben of zyn	zyn	

Meer als volmaekten voórleéden tyd.

ik had	had of was	was	geleerd ge- worden of geweet.
gy had	had of waert	waert	
hy had	had of was	was	
wy hadden	hadden of waeren	waeren	
gy-l. had	had of waert	waert	
zy hadden	hadden of waeren	waeren	

Toekoómenden tyd.

ik zal	zal	zyn of weezen	geleerd wor- den.
gy zult	zult	zyn	
hy zal	zal	zyn	
wy zullen	zullen	zyn	
gy-l. zult	zult	zyn	
zy zullen	zullen	zyn	

Voórgaenden toekóómdenden tyd.

ik zal	gehad heb- ben.	zal	geweét zyn of hebben.	zal	geleerd zyn geweét of geworden.
gy zult		zult		zult	
hy zal		zal		zal	
wy zullen		zullen		zullen	
gy-l. zult		zult		zult	
zy zullen	zullen	zullen			

Tegenwoórdigen conditioneélen tyd.

ik zou	hebben.	zou	zyn of weézen	zou	geleerd wor- den.
gy zou		zoud		zoud	
hy zoud		zou		zou	
wy zouden		zouden		zouden	
gy-l. zoud		zoud		zoud	
zy zouden	zouden	zouden			

Voórgaenden Conditioneélen tyd.

ik zou	gehad heb- ben.	zou	geweét zyn of hebben.	zou	geleerd zyn geweét of geworden.
gy zoud		zoud		zoud	
hy zou		zou		zou	
wy zouden		zouden		zouden	
gy-l. zoud		zoud		zoud	
zy zouden	zouden	zouden			

Gebiedende wyze of Imperatious.

heb of hebt gy	■	zyt of zyt gy	word of word gy	geleerd.	
dat hy hebbe of		zy of			worde of
laet hem hebben		zyn			worden
laet ons hebben		zyn			worden
hebt of hebt gy-l.		zyt of zyt gy-l.			word of word gy-l.
dat zy of	zyn	worden			
laet hen hebben:					

Aenvoegende wyze of Conjunctious.

Alzoo deéze wyze van de aentoonende niet ver-
schillig is, dan in den eersten en derden persoon
van't eenvoudig, die beyde den zelveu uytgang
hebben, zoo zullen wy de andere noch de twee
toekóómdende tyden, in geene tydvoegingen plaetsen,
alzoo de zelve blyven gelyk in de aentoonende wyze.

Tegenwoórdigen tyd.

dat ik, hy hebbe zy worde geleerd

Onvolmaekten voórleéden tyd.

dat ik, hy hadde waere wierde geloerd

Volmaekten voórleéden tyd.

dat ik , hy hebbe hebbe of zy zy geleerd geworden
 gehad. geweest. of geweest.

Meer als Volmaekten voórleéden tyd.

dat ik , hy hadde hadde of waere waere geleerd ge-
 gehad. geweest. worden of geweest.

De twee toekoómende als in de aentoonende.
 Den tegenwoórdigen Conditioneélen tyd.

dat ik , hy zoude zyn of wézen. geleerd worden.
 hebben.

Den voórgaenden Conditioneélen tyd.

dat ik , hy zoude ge- geweest zyn of heb- geleerd zyn gewor-
 had hebben. ben, den of geweest.

Onbepaelde Wyze.

Tegenwoórdigen tyd.

hebben. zyn of wézen. geleerd worden.

Voórleéden tyd.

gehad te hebben. geweest te hebben geleerd te zyn ge-
 of te zyn. worden of geweest.

Toekoómenden tyd.

te zullen hebben. zyn of wézen. geleerd worden.

Voórgaenden toekoómenden tyd.

gehad te zullen heb- geweest te zullen zyn geleerd te zullen zyn
 ben. of hebben. geweest of geworden.

Tegenwoórdig deelwoórd.

hebbende. zynde of wézende. geleerd wordende.

Voórleéden deelwoórd.

gehad. geweest. geleerd geworden.

Saemengesteld voórleéden deelwoórd.

gehad hebbende. geweest zynde geleerd geworden
 of hebbende. zynde.

Toekoómend deelwoórd.

zullende hebben; zyn of wézen; geleerd worden.

Voórgaende toekoómend deelwoórd.

zullende gehad heb- geweest zyn of heb- geleerd zyn gewor-
 ben, ben, den of geweest.

Gerundium.

hebbende of zynde of wezende, geleerd wordende.
al hebbende.

Alzoo het tydvoegen of conjugéeren der *lydende werkwoorden* niet anders is, dan een *lydend deelwoord* gevoegd by het *hulpwoord*, worden of *zyn*, zoo hebben wy hier het *deelwoord*, geleerd by alle de tyden van het zelve gevoegd, om te toonen, dat alle *lydende werkwoorden* alzoo moeten vervoegd of geconjugéerd worden.

Nu volgen de dry verséheyde *tydvoegingen* of *conjugatiën*, maer alzoo hunne saemengestelde tyden van de voorgaende *hulpwoorden* gemaekt worden, zoo stellen wy hier enkelyk hunnen eersten persoon, de andere in de *conjugatiën* der *hulpwoorden* te vinden zynde.

eerste. tweede. derde.

LEEREN. BLUSSCHEN. PRYZEN.

Aentoonende wyze.

Tegenwoordigen tyd,

ik	leer	blasch	pryz
gy	leerd	bluscht	pryft
hy	leerd	bluscht	pryft
wy	leeren	bluschten	pryzen
gy-l.	leerd	bluscht	pryft
zy	leeren.	bluschten.	pryzen.

Onvolmaekten voorleeden tyd.

ik	leerde	bluschte	preés
gy	leerde	bluschte	preést
hy	leerde	bluschte	preés
wy	leerden	bluschten	preezen
gy-l.	leerde	bluschte	preést
zy	leerden.	bluschten.	preezen.

Volmaekten voorleeden tyd.

ik heb enz. geleerd gebluscht gepreezen;

Meer als volmaekten voorleeden tyd.

ik had enz. geleerd gebluscht gepreezen.

Toekoómdenden tyd.

ik zal enz. leeren bluffchen pryzen:

Voórgaenden toekoómdenden tyd.

ik zal hebben geleerd gebluffcht gepreézen.
enz.

Tegenwoórdigen conditioneélen tyd.

ik zou enz. leeren bluffchen. pryzen.

Voórgaenden conditioneélen tyd.

ik zou hebben geleerd gebluffcht gepreézen.
enz.

Gebiedende wyze.

dat hy	leer of leerd	bluffch of bluffcht	prys of pryft (gy)
of laet hem	leere	bluffche	pryze
laet ons	leeren	bluffchen	pryzen
	leerd (gy-l)	bluffcht (gy-l.)	pryft (gy-t.)
dat zy of			
laet hen	leeren	bluffchen.	pryzen,

Aenvoegende wyze.

Tegenwoórdigen tyd.

dat ik, hy leere bluffche pryze.

Onvolmaekten voórleéden tyd.

Eerste en tweede.

dat ik, hy Als in de aentoonende preéze.

Volmaekten voórleéden tyd.

dat ik, hy hebbe geleerd gebluffcht gepreézen.

Meer als volmaekten voórleéden tyd.

dat ik, hy hadde geleerd gebluffcht gepreézen.

De twee toekoómdende als in de aenvoegende.

Den tegenwoórdigen conditioneélen tyd.

dat ik, hy zoude leeren bluffchen pryzen.

Den voórgaenden conditioneélen tyd.

dat ik, hy zoude geleerd gebluffcht gepreézen.
hebben

Regels der Spraek-konst.

De onbepaalde wyze.

Tegenwoórdigen tyd.

leeren bliffchen pryzen

Voórléeden tyd.

te hebben geleerd geblufcht gepreézen;

Toekoómenden tyd.

te zullen leeren bliffchen pryzen.

Voórgaenden toekoómenden tyd.

te zullen hebben geleerd geblufcht gepreézen;

Tegenwoórdig bedryvend deelwoórd.

leerende bliffchende pryzende.

Voórléeden of lydend deelwoórd.

geleerd geblufcht gepreézen.

Saemengesteld voórléeden deelwoórd.

hebbende geleerd geblufcht gepreézen.

Toekoómend deelwoórd.

zullende leeren bliffchen pryzen.

Voórgaende toekoómend deelwoórd.

zullende hebben geleerd geblufcht gepreézen.

Gerundium.

leerende bliffchende pryzende
of al leerende al bliffchende al pryzende;

De *wederkeerende* worden op de zelve manier vervoegd of geconjugéerd, mits de *persoonlyke voórnaemwoórd*en, die'er voórgaen, agter of voór het *werk- of hulp-woórd* te herhaelen, als in *zig verwonderen, ik verwonder my, gy verwonderde u*, alswanneer *hy of Petrus zig verwonderd heeft, wy hadden ons verwonderd, gy-l. zult u-l. verwonderen, zy zouden zig verwonderen, enz.*

Hier volgen nog dry Conjugatiën als van *konnen* en *mogen*, welkers tegenwoórdigen tyd onregelmaetig is, doch de andere tyden volgen de

gemeyne regels, en van pleégen, in den zin van gewoon zyn, waer van niet dan den onvolmaekten tyd in gebruyk gebleéven is.

KONNEN. MOGEN.

PLEEGEN.

Aentoonende en aenvoegende wyze.

Aentoonende wyze.

Tegenwoórdigen.

Ontvolmaekten tyd.

ik kan	mag	ik pleég	of plagt
gy kond	moégt	gy pleégt	of plagt
hy kan	mag	hy pleég	of plagt
wy kunnen	mogen	wy pleégen	of plagten
gy-l. kond	moégt	gy-l. pleégt	of plagt
zy kunnen	mogen	zy pleégen.	of plagten.

Ook zegt men in den onvolmaekten tyd, *ik en by kon* voor *kondé*.

In de aenvoegende wyze, *eer dat ik of by pleége of plagte*.

Van het maeken der tyden en persoonen der zelve.

V. Is'er niet eenen ligten middel en vasten regel om de *werkwoórd*en in alle hunne tyden en persoonen te kunnen stellen?

A. Ja, en om dit met gemak te doen, onderhoud, dat den *tweeden persoon* van't *eenvoudig* en dién van't *meervoudig* in alle tyden gelyk zyn, als mede den *eersten* en *derden persoon* van't *meervoudig*, en voords onderhoud de volgende regels voor de *aentoonende wyze*.

Den *eersten persoon* van't *eenvoud* van den *tegenwoórdigen tyd* word in alle dry de conjugatiën gemaakt van den *tegenwoórdigen onbepaelden tyd*, daer van wechneémende de laetste letters *en*, zelfs den medeklinker, en de *s* voor *cb* zoo zy verdobbeld zyn, maer *v* of *z* zynde, worden zy in *f* en *s* verandérd als, van *deelen*, *voeden*, *roepen*, *tragten*, *blyven*, *vinden*, *geveynzen*, *pakken*, *wasschen*, *koómt ik deel*, *ik voed*, *ik roep*, *ik tragt*, *ik blyf*, *ik vind*, *ik geveyns*, *ik pak*, *ik wasch*, enz.

Den *tweeden* en *derden* persoon van *d'eerste* Conjugatie neemmen nog eene *d*, en die van de *tweede* en *derde* nog eene *t* aen, 'ten waere daer reeds eene *d* of *t* gevonden wierde, als: *gy deeld*, *gy voed*, *gy. l. roept*, *hy tragt*, *het blyft*, *zy vind.* enz.

Den *eersten* en den *derden* van het *meervoudig* zyn gelyk aen de *onbepaalde* wyze, als, *wy pakken*, *zy loóven*, *zy schryven* enz.

Hier worden uytgenomen de *eenledige* werkwoórd-
den als, *doen*, *gaen*, *slaen*, *staen*, *zien*, met de
daer van voortkoómende, als, *bezien*, *verstaen*, enz.,
de welke hunne letters in den *eersten* persoon ge-
meynlyk behouden, als, *ik zien*, *ik staen*, doch
veele goede Schryvers laeten de *n* daer af, en
schryven *ik zie*, *ik gae* enz. Den *tweeden* en *der-
den* veranderd de *n* in *t* als, *gy staet*, *hy doet*,
enz. de *andere* volgen den gemeynen regel.

Ook moet men weéten, dat allen slach van
woórd- en werkwoorden volgen den regel hunner *grondwoórd-
en*, van welke *grondwoórd-
en* in dit werksken alleenlyk
gehandeld word.

De *dry* personen van't *eenvoudig* van den *onvol-
maekten* voórleéden tyd der *twee* eerste conjugatiën
worden gemaakt met agter den *eersten* persoon van
den *tegenwoórdigen* tyd in de *eerste* conjugatie *de*, en
in de *tweede* *te* te stellen, en voór den *eersten*
en *derden* van't *meervoudig* daer nog eene *n* by
te voegen, als van *ik deel*, *ik voed*, *ik wensch*,
ik biegt koómt dan *ik deelde*, *gy voedde*, *hy wensch-
te*, *zy biagttten*, enz. Maer den *eersten* en *derden* per-
soon van't *eenvoud* van deézen tyd word in de *derde*
conjugatie gemaakt, met van den *eersten* persoon van
den *tegenwoórdigen* tyd de *y* in *é*, de *in* of *im* in
en en *om*, en de *ie* of *uy* in *oó* te veranderen als,
ik blyf, *klim*, *vind*, *lieg*, *sluyt*, in *ik bleef*, *klom*,
vond, *loóg*, *stóót* enz.

Den *tweeden* neemmt eene *t* aen, 'ten waere

daer reeds eene *d* of *t* gevonden wierde : als *gy bleeft*, *gy bond*, *gy vond*, *gy-l. loogt*, *gy-l. klomt*, *gy-l. sloot* enz. maer voór den *eersten* en *derden* persoon van't *meervoudig* voegd men'er en agter, verdobbende in de regelmaetige den medeklinker, als hy in de *onbepaelde wyze* verdobbeld is, als, *zy loogen*, *wy klommen*, enz.

De *werkwoórden*, welkers *ie* of *uy* voór de laetste syllabe tot het maeken van den *onvolmakten tyd* in óf veranderd worden, zyn, *bedriegen*, *bieden*, *genieten*, *gieten*, *kiezen*, *klieven*, *liegen*, *rieken*, *schieten*, *verdrieten*, *viieden*, *vliegen*, *vrietzen*, *zieden*, *buigen*, *druypen*, *duyken*, *fluyten*, *kruypen*, *luyken*, *schuyven*, *sluyken*, *sluxpen*, *sluyten*, *snuyten*, *snuyven*, *spruyten*, *spuyten*, *sluyzen*, *zuygen*, *zuypen*. *Verliezen* heeft ik *verloór*.

Onder deéze *conjugatie* mogen de volgende ook gerekend worden, als, *bersten*, *belpen*, *gelden*, *melken*, *schelden*, *schenken*, *trekken*, *vegten*, *vlegten*, *zenden*, *zwemmen*, *schillen*, *smilten*, *zwillen*, *scheeren*, *zweeren*, *weégen*: *spouwen*, *kwellen*, *zwellen*, *schenden*, *treffen*, *kerven*, *zweruen*, want hunne *e* of *i* in *o*, de *eé* in *oo* en *ouw* in *oóg* veranderd zynde, volgen zy de regels der zelve, als ik *borst*, *smolt*, *schobór*, *spooóg* enz.; de zeven laetste konnen ook de regels der twee eerste *conjugatiën* volgen, als, ik *spowde*, *kwelde*; *gespowd*, *gekweld* enz.; ook zegt men wel ik *hielp*, ik *woeg*, voór ik *bolp*, ik *woóg*.

In't tegendeel volgen de naervolgende, niet-tegenstaende hunne enkele *y*, de regels der twee eerste *conjugatiën*, als, *beflyken*, *bevryden*, *dyken*, *gebenedyden*, *bygen*, *inlyven*, *kastyden*, *lymen*, *mynen*; *myn* zeggen, *ontwyven*, *pynen*, *rymen*, *rypen*, *spyzzen*, *voraccyzen*, *verblyden*, *vylen*, als mede *begrimmen*, *blinden*, *minnen*, *schimpen*, *verminken*, by de welke *myden* en *twynen* ook mogen gevoegd worden.

Daer is een geichil over het maeken van deézen

tyd in die *werkwoorden* van de *eerste* en *tweede conjugatie*, de welke in *den* en *ten* eyndigen, als by voorbeeld, *nooden*, *biegten* enz., sommige schryven, ik *noodede*, *biegtsde*, en andere schryven enkelyk, ik *noodde*, ik *biegte*; maer alzoo'er dan geen verschil te vinden is, niet alleentlyk tusschen de *eerste* en *derde* personen van deézen tyd, en die van den *tegenwoórdigen* der *aenvoegende wyze*, maer zelfs ook niet tusschen den *eersten* en *derden* persoon van't *meêrvoudig* van deézen tyd, en die van den *tegenwoórdigen* der *aentoonende*; en dat beyde deéze manieren van den gemeynen regel afwyken, zoo dunkt het my met veêle geleerde Schryvers zeer geraedzaam ons aen den gemeynen regel te houden, voegende *de* en *te* by den *eersten* persoon van hunnen *tegenwoórdigen tyd*, waer doór dan de *d* en *t* verdobbeld worden, als, ik *noodde*, ik *biegtte* enz.: 'tis waer, dat'er dan evenwel geen verschil zal zyn in die woorden, alwaer deéze letters vetdobbeld zyn, als in *wedden*, *beletten* enz.; maer om weynige woorden van dit slach moet men geene regels veranderen: want zulks vind men meer in andere taelen, als in't *fransch*, alwaer het *eenvoudig* van den *tegenwoórdigen* en van den *enkelen voórleéden onvolmaekten tyd* der *tweede conjugatie*, geen verschil en heeft.

Het *voórleéden deelwoórd*, dat ook het *lydend* genoemd word, word in d'*eerste* en *tweede conjugatie* gemaakt van den *tweeden* persoon van den *tegenwoórdigen tyd*, daer alleentlyk voórstellende de syllabe *ge*, als van *gy* *veynsd*, *gy mengeld*, *gy voed*, *gy klopt*, *gy biegt*, *gy wet*, *koómt*, *geveynsd*, *gemengeld*, *gevoed*, *geklopt*, *gebiegt*, *gewet*, enz.

In de *derde conjugatie* word dit deelwoórd gemaakt, van den *eersten* persoon van't *meêrvoud* van den *onvolmaekten voórleéden tyd* daer insgelyk voórstellende de syllabe *ge*, als van *wy dreeven*,

loögen, klommen, kóómt gedreëven, gelöögen, geklommen enz., waer uyt blykt, dat de *deelwoórden* van de *eerste conjugatie* in *d*, die van de *tweede* in *t*, en die van de *derde*, in *en* eyndigen, welken verschilligen uytgang klaer te kennen geéft van welke *conjugatie* zy zyn.

De *werkwoórden*, die met *be* beginnen (*bedelen*, *bezigen*, *beteren* uytgenomen) of vervoegd zyn met de *voórzetfels* *ber*, *ont* en *ver*, als, *beminnen*, *berbaelen*, *ontsnappen*, *vergieten*, *verwyzen*, *neemen* deéze *ge* niet aen, maer hebben enkelyk *bemind*; *berbaeld*, *ontsnapt*, *vergoóten*, *verweézen* enz., waer by men mag voegen alle die, de welke met die *voórzetfels*, saemengesteld zyn, die zy in den *tegenwoórdigen tyd* voór zig blyven behouden, als *aenveêrden*, *mistrouwen*, *overdekken*, *doórléézen* enz.: want men zegt, ik *aenveêrd*, gy *mistrout* my, hy *overdekt*, wy *doórléézen* enz., welkers *deelwoórden* zyn *aenveêrd*, *mistrout*, *overdekt*, *doórléézen* enz.; maer als deéze *voórzetfels*, of andere *woórden*, waer mede zy saemengesteld zyn, dan agtergesteld worden, als in *doórspeélen*, *misbooren*, *overgeéven*, *uytslyuten*, *opraepen*, *indringen*, *wederkeeren*, *kwytscbelden* enz., alwaer men zegt, ik *speél* doór, gy *hoord* mis, hy *geéft* dit over, wy *slyuten* uyt enz., zoo behouden zy deéze *ge*, de welke agter deéze *voórzetfels* moet gesteld worden, als in *doórgespeeld*, *uytgesloóten*, *opgeraept*, *ingedrongen*, *wedergekeerd*, *kwytgescholden* enz., welke tusschenzetting ook geschied met het *voórzetfel* *te* in de *onbepaelde wyze*, als, hy *meinde* doór-te-speélen, *uyt te-slyuten*, *in-te-dringen*, *kwyt-te-scbelden* enz.

De volgende *ongerelmaetige* zynde, maeken hun *voórleéden deelwoórd* met de *syllabe ge*, op de manier als reeds gezeyd is, niet voór den *onvolmaekten tyd*, maer voór hunne *onbepaelde wyze* te stellen, als, *bakken*, *bannen*, *deugen*, *konnen*, *lachen*,

laeden, maeken, sabeyden, spannen, wasschen, schoonmaeken, wassen, weeten, hebben gebakken, geban-
nen enz., browwen, douwen, vouwen, vonken, heb-
ben gebrouwen en gebrouwd, gedouwen en gedouwd,
gevouwen en gevouwd, gevonken en gevonkt; bergen,
geborgen: dolven, leggen, zeggen, die in den onvol-
maekten tyd hebben, ik dolf, leyde, zeyde; hebben
gedolven, geleyd, gezeyd; sommige schryven ook
ik dolfde, legde, zegde, en gedolfd, gelogd, gezegd.

De volgende maeken hun deelwoord als de
voörgaende; maer den eersten persoon hunner
onvolmaekte tyden, die aen de regels der derde
conjugatie onderworpen zyn, als volgd.

Draegen	droeg	raeden	ried	vangen	vong
graeven	groef	slaepen	sliep		of ving
vaeren	voer	vallen	viel	ontfangen	ontfong
moeren	moest	mogen	mogt		of ontfing
weeten	wist	staen	stond	loopen	liep
baeren	hiet	gaen	gong	stooten	stiet
blaezen	blies		of ging	roepen	riep
bræden	bried	hangen	hong	houden	hield
laeren	liet		of hing	houwen	hieuw

De volgende volgen de regels der voorgaende,
doch neemen voor den tweeden persoon van den
onvolmaekten tyd noch eene e agter de a aen, als,
ik gaf, gy gaest enz.

oeten	at	vergeeten	vergat	bidden	bad
geeven	gaf	vreeten	vrat	liggen	lag
geneezen	genas	zien	zag	zitten	zat
laezen	las	koemen	kwam	beveelen	beval
meeten	mat	breeken	brak		of bevoel
seeken	stak	neemen	nam	steelen	stal
weeden	trad	spreeken	sprak		of stooel,

Welke acht laetste in't deelwoord hebben, ge-
broken, genomen, gesproken, gebeden, gelegen, ge-
zeten, bevoelen, gestoelen; sommige zeggen gevreest
voor gevreeten.

De volgende maeken hinnen onvolmaekten tyd
en deelwoord als volgd.

brenghen	bragt of bragt	gebragt	flaen	flaeg	geflaegen
denken	dagt	ge.lagt	flaegen	bederven	bedorven
duncken	dogt	gedogt	flerven	bedorven	gedorven
knoopen	kogt	gekogt	wespen	wierp	geworpen
zoeken	zogt	gezogt	werven	wierf	geworven
jaegen	joeg	gejaegd	derven	dreef of	gedorven
klagen	kloeg	geklaegd	heft hebben,	dorst	
vraegen	vroeg	gevraegd	scheppen,	ist van niet werken,	
doen	deed	gedaen	heeft	schlep	geschapen

Als *wasschen*, met wasch bestryken, *beeten*, *warna* *maeken*, *pleegen*, *bedryven*, *scheppen*, *putten*, en *derven*, missen beteekenen, volgen zy de gemeeyne regels. Sommige zeggen ook, ik *loeg*, ik *wies*, ik *begoft*, heb *begoft*, ik *kost*, *gekost*, ik *wrogt*, *gewrogt*, *geploogen*, voor ik *lachte*, ik *waste*, ik *begon*, *begonnen*, ik *konde*, *gekonnen*, ik *werkte*, *gewerkt*, *gepleegd*. Ook kunnen veele van de voorschreeve *onregelmaetige onvolmaekte tyden* volgens de regels der twee eerste conjugatiën gebraykt worden, als in plaets van ik *horst*, *genas*, *groef*, *bliis*, *bried*, *ried*, *vroeg*, *mat*, kan men zeggen, ik *berstte*, *genesde*, *graefde*, *bliesde*, *braedde*, *raedde*, *vraagde*, *medtte*, enz., 't welk in sommige zelfs beter is; doch de *deelwoorden* blyven de zelve.

Van het *voórleeden deelwoord* word gemaekt den *volmaekten voórleeden tyd*, met by het zelve te voegen den *tegenwoordigen* van het *hulpwoord hebben*, als, ik *heb gezien*, gy *bedt* *gehoord* enz., of van het *hulpwoord zyn* of *weezen*, als, ik *ben gegaen*, gy *zyt gekoemen* enz.

Bemerkt, dat zoo dikwils als wy hier spreeken van het *hulpwoord hebben*, aldaer het zelve ook moet verstaen worden van het *hulpwoord zyn* of *weezen*, voor die *anzydige werkwoorden*, die met deéze gevoegd worden, als *gaen*, *vallen*, *sterven* enz.

Den *meer als volmaekten voórleeden tyd*, met by het zelve te voegen den *onvolmaekten tyd* van deéze

hulpwoerden, als, hy had geleerd, wy hadden gescreven, zy waeren gekoomen enz.

Den *toekoómdenden*, met by den *tegenwoórdigen tyd van de onbepaalde wyze* te voegen het *hulpwoórd* zullen, als, ik of hy zal bidden, gy zult roepen, wy zullen ryden enz.

Den *voórgaenden toekoómdenden tyd*, met by het *voórleeden deelwoórd* te voegen den *toekoómdenden tyd* van het *hulpwoórd* hebben of zyn, als, ik zal geëeten hebben, gy zult aengekoómen zyn enz.

Den *tegenwoórdigen conditioneëlen tyd*, met by den *tegenwoórdigen tyd van de onbepaalde wyze* te stellen het *hulpwoórd* zouden, als, ik of zy zou gaen, gy zoud verliezen, wy zouden winnen enz.

Den *voórgaenden conditioneëlen tyd*, met den *tegenwoórdigen conditioneëlen tyd van het hulpwoórd* hebben of zyn by het *voórzeyd deelwoórd* te stellen, als, ik zou gewonnen hebben, gy zoud gevallen zyn enz.

De *gebiedende wyze* geen en *eersten persoon* hebbende, zoo is den *tweeden* gelyk aen den *eersten* van den *tegenwoórdigen tyd der aentoonende wyze*, als, leer, trek, koop, zie, gae, maer niet zien, gaen, want men den uytgang in n hier nooyt mag gebruyken. Sommige gebruyken den *tweeden persoon*, als, leerd, trekt, koopt, ziet, gaet, den welken altyd diend voór den *tweeden persoon van't meervoudig*: de *derde personen* zyn gelyk aen die van den *tegenwoórdigen tyd der aenvoegende wyze*, als, dat by geëve, dat zy koómen enz., of men steld voór hen, zoo wel als voór den *eersten persoon van't meervoudig*, het woórdeken laet of laeten met hunne *persoonlyke voórnaemwoorden* by den *tegenwoórdigen tyd der onbepaalde wyze*, als, laet hem of laet by bidden, laet ons of laeten wy gaen, laet hen, laet haer of laeten zy koopen enz.

De *geheele aenvoegende wyze* verschild van de *aentoonende* niet, dan enkelyk in den *eersten en*

derden persoon van't eenvoudig, de welke in geene e: eyndigende, van den eersten persoon van't meervoudig gemaakt worden, daer van alleenlyk de laetste n afsnydende, als van wy hebben, baden, flaken, wy zouden koopen; koómt, dat ik of hy hebbe, bade, flake, zoude koopen, enz. doch de toekoómende tyden blyven gelyk aen die van de aentoonende wyze.

Den tegenwoórdigen tyd der onbepaelde wyze word van goenen anderen gemaakt.

Voór den voórléden tyd zet men by het voórléden deelwoórd het hulpwoórd hebben, of zyn als, te hebben geleerd, te zyn vertrokken enz.

Voór den toekoómenden tyd zet men het hulpwoórd zullen by het werkwoórd, als, te zullen kóómen.

Voór den voórgaenden toekoómenden tyd zet men by het voórléden deelwoórd de hulpwoórd zullen hebben, of zyn als, te zullen hebben beloófd, te zullen hebben bemind geweest enz.

Het tegenwoórdig deelwoórd word gemaakt van den tegenwoórdigen tyd der onbepaelde wyze, daer byvoégende de, als, beminrende, gaende enz.

Van het voórléden deelwoórd is gesproken bladz. 110.

De andere tyden van de onbepaelde wyze zal men konnen leeren uyt de conjugatiën.

Bemerkt, dat de voórzetsels of andere woórdten, als, aen, af, by, doór, in, mede, naer, op, agt, waer enz., waer mede sommige werkwoórdten saemengesteld zyn, als, aenbrengen, afdoen, bywoonen, wederkeeren, agtslaen enz., dikwils in de enkele tyden moeten agtergesteld, en in de saemengestelde doór de tusschenzetting der hulpwoórdten van hunné werkwoórdten konnen gescheyden worden, als, ik breng u den kost aen; gy deéd uwen hoed niet af; zoo ik dat waer had genomen; als gy weder zoud keeren, woon dan deéze feesten by enz.; doch zyn'er gevallen, in de welke deéze

ſcheyding niet geoorloofd is dan aen de Rymdichters, als, ik heb het waergenomen, als gy uwen hoed niet afdeéd; ik zou wederkoeren, indiën hy my den kost aenbrogt enz.; en onder de *werkwoorden*, de welke met de *voorzetsels* *agter*, *doór*, *mis*, *onder*, *over*, ſaemengesteld zyn, zyn'er eenige, die van de zelve niet geſcheyden worden; als, *agterhaelen*, *doórgronden*, *zig miſſpreêken*, *onderhouden*, *overnagten* enz., en andere, de welke in de eene beteekenis geſcheyden worden, en niet in de andere, als, *overvallen*, tot een ander overgaen, zegt men, hy *viel over* tot zyne vyanden; maer als't overrompelen beteekend, zegt men, hy *overviel* den vyand enz., al het geéne het gebruyk u voorder leeren zal.

Van de Deelwoorden of Participia.

V. Wat is een *deelwoord*?

A. 'Tis een woord, dat van den natuer van't *werkwoord* en van't *naemwoord* deelagtig is, want dit van een *werkwoord* gemaekt word en aen de *byvoegelyke* gelyk is, om dat het, ſtaande vóór zyn *zelfſtandig woord*, in *geſlacht* en *getal* met het zelve moet over-een-koómen, als, *ſpreêkend kind*, *ſpreêkende ſchildery*, *ſpreêkenden menſch*; *geverwd laken*, *geverwde zyde*, *geverwden hoed* enz.

V. Hoe veéle *deelwoorden* zyn'er?

A. Twee, te weéten: het *bedryvend deelwoord*, als, *ſpreêkende*, *kloppende*, *rydende*, en het *lydend deelwoord*, als *gebouwd*, *geklopt*, *gereéden*, enz.

Tot hier toe hebben wy gehandeld van de vyf veranderlyke en moeyelykſte *deelen der rede*, nu zullen wy overgaen tot de vier andere, van de welke, alzoó zy onveranderlyk zyn, niet veel te zeggen is.

Van de Bywóorden of Adverbia.

V. Wat is een bywoórd ?

A. 'Tis een woórd , dat somtyds by de *byvoegelyke* , en zelfs by andere *bywoóorden* , maer besonderlyk by de *werkwoóorden* gevoegd word , om daer van de omstandigheyd , 'tzy van *plaets* , *tyd* , *wyze* , of anderzins , uyt-te-drukken , gelyk de *byvoegelyke* de hoedaenigheden der *zelfstandige* te kennen geéven , als , God , die *ongetwyffeld oneyndelyk* goed is ; handeld *bier dikwils zeer bembertiglyk* met den zondaer. Alhier worden doór de *bywoóorden* eenige omstandigheden uytgedrukt , als doór *ongetwyffeld* eene *verzekering* ; doór *oneyndelyk* , dat God *zonder eynde* goed is ; doór *bier* , de *plaets* , te weéten , *op deéze wereld* ; doór *dikwils* , de *tyden* ; doór *zeer en bembertiglyk* , de *wyze* , op de welke God met den zondaer handeld , te weéten , *met grooté bembertigbeyd*.

V. Hoe veéle soórtten van *bywoóorden* zyn'er ?

A. Men kan hen in zeven bezondere soórtten verdeelen , als ten eersten , van *plaets* , als , *waer* , *bier* , *boven* , *daer* , *agter* , *overal* enz.

Ten tweeden van *tyd* , als , *wanneer* , *gisteren* , *morgen* , *vroeg* , *baest* , *nooyt* , *zelden* , enz.

Ten derden van *schikking* of *order* , als , *ten eersten* , *ten tweeden* , *overband* , *te saemen* , enz.

Ten vierden van *hoeveélheyd* of *getal* , als , *sens* , *tweemaal* , *weynig* , *genoeg* , *te veel* , enz.

Ten vyfden van *bevesting* , *loochening* , of *twyffel* , als , *ja* , *zeker* , *geérue* , *geenzins* , *niet* , *mischien* , enz.

Ten zesden van *vergelyking* , als , *aldus* , *gelyk* , *even* , *zoo* , *bynaer* , enz.

Ten zevensten van *hoedaenigheyd* of *manier* , als , *godrugtiglyk* , *vreedelyk* , en alle andere , die *gemaekt* worden van de *byvoegelyke* , *wolkere*

onzydig geslacht dikwils zelfs de plaats van een bywoord bekleed, als, dit werk is konstig gemaekt; zy hebben dapper gestreeden, in plaats van konstiglyk, dapperlyk, enz.

V. Zyn de bywoorden van boedaenigbeyd en maxier aen geene trappen van vergelyking onderworpen?

A. Ja, zoo wel als de byvoegelyke, want men zegt zoo wel godvrugtiglyk, godvrugtiglyker, het godvrugtiglykste, als godvrugtig, godvrugtiger, godvrugtigste enz., tot het maeken van welke trappen men enkelyk de regels der byvoegelyke woorden volgen moet.

Van de Voórzetfels of Præpositiën.

V. Wat zyn voórzetfels?

A. Tzyn onveranderlyke woorden, die voór de zeksthandige, en somtyds voór de werkwornden gezet worden, zonder de welke zy geenen volmaekten zin kunnen maeken, en dienen om de verscheyde betrekkingen, die de zaeken tot malkanderen hebben, te kennen te geéven, als, den boek ligt aen de tafel; den boek ligt op de tafel; den boek ligt onder de tafel. Hier word doór aen, op en onder uytgedrukt de verscheyde betrekking, die den boek met de tafel heeft, en gliënsvolgens zyn aen, op en onder voórzetfels, als mede deéze volgende, agter, binnen, boven, buyten, by, doór, in, langs, met, naer, nevens, om, ontrent, over, sedert, tegen, tot, tusschen, volgens, voór, uyt, zonder, enz.

Van de Koppelwoorden of Conjunctiën.

V. Wat zyn koppelwoorden?

A. Tzyn onveranderlyke woorden, dienende om verscheyde deelen of leden der redenvoering aen een-te-binden of te schakelen, van de welke veéle soórten zyn, te weeten:

Saemenbindende, als, *en*, *ook*, *insgelyks*, *zelfs*, *niet alleen*, *maer ook*, *te wèeten*, enz.

Scheydende, als, *of*, *of wel*, *noch*, *ook niet*, enz.

Tegenstreevende, als, *maer*, *nogtans*, *niet-te-min*, *egter*, *ondertuffchen*, enz.

Voorwaerdige, als, *is't dat*, *indiën*, *aengezien*, *mits*, *ingeval*, *'ten waere dat*, enz.

Twyffelende, als, *of*, *wa'er van zy*, enz.

Vergelykende, als, *zoo wel als*, *niet meer als*, *noch min*, *noch meer als of*, enz.

Vermeerderende en verminderende, als, *des te meer*, *daer-en-boven*, *boven dat*, *ten minsten*, enz.

Oorzaekelyke, als, *want*, *om dat*, *op dat*, *voor zoo veel*, *vermits*, *waerom*, *uyt vreeze*, enz.

Van tyd en schikking, als, *alswanneer*, *terwylen dat*, *sedert dat*, *eer dat*, *zoo haest*, enz.

Beslytende, als, *eyndelyk*, *ten laetsten*, *daerom*, *zoo dat*, *diënsvolgens*, *inderdaed*, enz.

Van alle welke eenige de *aenvoegende wyze* naer zig vereyffchen, waer van blad-zyde 93. gesproken is.

Van de Tuffchenwerpsels of Interjectiën.

V. *Wat zyn tuffchenwerpsels?*

A. Het zyn onveranderlyke woorden, die zonder andere eenen volmaekten zin behelzen, en gebruykt worden om de beweégingen der ziele te kennen te geéven, als, de *blydschap*, de *droefheyd*, de *verwondering* enz., en dusdaenige zyn, *ach*, *goed*, *belaes*, *ay my*, *foey*, *sa*, *lustig*, *schepmoed*, *ha*, *bem*, *holla*, *wech*, *stij* enz.

Wy hebben in deéze korte Verhandeling van de *negen Deelen der Rede* zoo zeer niet getragt de zelve volmaektelyk te beschryven, en alle uytneémingen aen-te-haelen, (want zoo eene

gewichtige zaek een grooter werk , zoo wel als de andere taelen , vereyscht) als dat wy voor oogen gehad hebben de noodzaekelykheyd , dat de Jonkheyd die leere kennen , als ook het voordeel , dat zy daer nyt zullen kunnen trekken : want deéze in de moederlyke tael weétende , zullen zy gemakkeliker , en op korten tyd andere taelen doór diergelyke regels kunnen leeren : want de grootste moeyelykheyd , die men in't leeren van andere taelen ontmoet , is deéze , dat men de *negen Deelen der Rede* , of zelfs de Regels van zyne moederlyke tael niet kend.

Sa , Kinders , wild met vlyt
 Wel uwen tyd besteéden ;
 Gy vind in deézen Boek
 De *deelen van de reden* ,
 Alleen niet hoe een woórd
 Behoord te zyn gespeld ;
 Maer ook geheel onz' Tael
 Op vasten grond gesteld :
 Doch is hier iet gemist ,
 Twee oogen kunnen faelen ;
 Want honderd op de wagt
 Wel hebben kunnen dwaelen :
 Daerom niemand beschimpt ,
 Al is't niet alles goed ;
 'Tis eygen aen den mensch ,
 Dat hy een' misflag doet.

Vt. hinc 9. Decembris 1771.

J. B. FIGHE S. T.
 & J. U. L. Pastor Begg.
 Lib. Cens.

BYVOEGSEL
VAN NAEDERE BEMERKINGEN
OP DE
GRONDRÉGELS

DER NÉDERDUYTSCHÉ
SPEL - EN - SPRAEK - KONST;

Vervattende al wat de zelve tot haere volmaektheyd
is rækende.

Doór **J. BALLIEU**

Vry Schooldmeester binnen Antwerpen.

T A N T W E R P E N,
By **J. E. Parys,** Boek-drukker en Boek-verkoopster
op den hoek van de Zwarte zusters straet.

Voór - réde.

Heb langen tyd beluft geweest om een byvoegsel van naedere bemerkingen op myne Spel- en- spraek-konst van in 't Jaer 1770. na veële moeyte en arbeyd geschreeven en 't volgende Jaer gedrukt, te maeken, en op aenraeding van veële Liefhebbers onzer taele, de zelve alsdan ten vóórdeele van het gemeyn best in 't licht te geéven, doch heb deéze onderneéming niet derven voltrekken, wel weétende, dat de verhandeling van diergelyke stof aen menigvuldige bekribbelingen onderworpen is, en dikwils van de minst weétende berispt word, bezonderlyk daer in onze tael tot nog toe geene régels doór hoog gezag goed gekeurd, gevonden, maer de zelve alleen op goede rédenen moeten gegrondvest worden.

En alzoó nooyt eenige goede Hollandsche schryvers over onze Spel-of-Spraek-konst handelende gezien had, dan alleenlyk de Letterkonsten van d'Heeren *J. Verpoorten*, van den Jaere 1758, *J. Des Roches*, van den Jaere 1761, en van zékeren *P. B.* van den Jaere 1756. welke als d'eerste van onze tael alhier in 't licht verscheénen niet wil bedillen, aen gezien eerste werken gemakkelijker te beschaeven en te berispen, dan te maeken zyn, het geén van het myn ook te verwagten had, dus heb het zelve alleenlyk voór myne Schoólieren behouden en daer van aen hen en veële minnaers onzer taele ten tyde van 30 Jaeren meer dan 2000, uytgegeéven, waer over tot hier toe nog geene berisping gehoord heb.

Maer nu kortelings is my behandigd zékere Néderduytsche Spelkonst in 4to, doór den zeer geleerden Heer *Ernest Zeydelaar*, in 't Jaer 1769 t'Amsterdam gedrukt, benévens zyn tweeden Deel of Ver- volg der régelmaetige Néderduytsche Spelkonst van den Jaere 1772, in welk tweeden Deel hy de mislagen in zyn eersten Deel begaen of over 't hoofd ge-

Voor - réde.

zien verbeterd, en welk Werk doór de aenhseling van meer dan vyftig goede Schryvers onzer Néderlanden, die over onze Spel-en-spraek-konst fédert het verloop van meer dan 250 Jaeren, tot den Jaere 1770 daer in begreépen, gehandeld hebben, berédeneérd is, en bekragtigd doór menigvuldige aldaer bygebragte voorbeelden van alle de geleerde Mannen, die in onze tael de naeuwkeurigste Spelling onderhouden hebben, dus de minnaers onzer Letterkunde aen den onvermoeyden arbeyd van den voórzeyden Hoog beroemden schryver veél lofs en dankzeggingen verschuld zyn, aen welkers vervolg of verbeterd tweeden Deel bevonden heb de grondrégels myner Néderduytsche Spel-en-spraek-konst bynae gelykvormig te weézen, doór welkers overeenkoómst versterkt, en opgewekt doór de aenhoudende aenzoeking van veéle welpyzende lieden, heb ten laetsten besloóten het te voóren gemeld byvoegsel van *naedere bemerkingen*, waer in de régels om de *geslachten onzer zelfstandige Naemwoórd* te kennen op veérzen gesteld, ook gevoegd zyn, en veéle andere nuttige stoffen onze Spraekkonst raekende, en nooyt voór deézen in 't licht verscheéne, verhandeld worden, te voltoeyen, en dan het geheel werk tot nut en vergenoéging van een ieder, die daer uyt zyn voórdeel wild raepen, en 't zelve met zyne goedkeuring gelieve te vereeren, in't openbaer te laeten verschynen, niet tot eene grond-wet onzer tael, die van een ieder volstrektelyk moet gevolgd worden, maer onderwerp het zelve aen het onzydig oórdeel en goedvinding van alle des verstaende, den leézer alleenlyk verzoekende, deézen mynen arbeyd uyt liefde tot onze tael (die zékerlyk eene der oudste, rykste en volmaekteste geagt moet worden, en welkers kragt zoo groot is, dat zy in eyge woórd alle kortbondig kan uytdrukken) besteed niet te laeken, om dat'er in gevonden worden eeni-

Voor - réde.

ge mislagen of agterhaelingen , waer aen my zelfs verwacht , alzoo'er zelfs geduerig ontmoet , en wel weet , dat alle nieuwe werken rouw , en ongeschaeft zyn , en nooyt volmaekt kunnen weezen , 't ec zy dat zy na 't verloop van tyd doór verscheyde minnaers geschaeft en verbeterd worden , gelyk de Franschen alreeds tot het verbeteren van hunne tael , zoo veële Jaeren gewerkt hebben , en dat het ook veël gemakkelyker is dusdaenige eerst uytgevonde en nételagtige Werken , gelyk dit te schaeven en te verbeteren , dan de zelve uyt den grond op te haelen , dus betragt geenen anderen loon dan dat de welpeyzende liefhebbers het zelve aendagtiglyk doórshuffelen , en 't ontbreékend , als méde de misgreepen (waer aen alle menschen onderhévig zyn) die zy daer in bespeuren , my spoedig en met genégenheyd uyt liefde tot de Konst laeten toekoómen , op dat de zelve , benévens het volgende byvoegsel in den toekoómenden Druk , den welken duydelyker en bescheydelyker zal weezen , op de behoorlyke plaetsen ingelast en verbeterd kunnen worden , om alzoo een volmaekt Werk aen ded dag te brengen , zoo tot gemak van Meesters als Leerlingen , die andere taelen willen leeren ; want de kennis zyner moederlyke taele daer is den snelsten voordgang doet , en zonder welke kennis het ook schier onmogelyk is eenige andere tael te leeren , welke onweetendheyd de Jongheyd dikwils eepen afkeer van de Latynsche of andere taelen doet krygen , zal hen daer voor altyd zeer erkennend en verpligt weezen .

Laet aen alle Schoólmeefters en Schoólmeefters den keus welke van de Letterkonsten (waer van de myne de vierde is) in onze Landen bekend , zy gelieven aen hunne Schoólieren te leeren .

B Y V O E G S E L

Van naedere Bemerkingen.

OM dit byvoegfel ('t geén in den volgenden Druk van 't geheel werk zal ingevoegd worden) op goed order te stellen , dunkt my den besten middel de wys van den geleerden Heer *Ernest Zeydelaar* te volgen , die in zyn tweeden Deel of *Vervolg der regelmaetige Néderduytsche Spelkonst* , zyn eersten Werk van blad tot blad aenhaeld en al-zoo zyne verbéteringen of byvoegingen aldaer bewyft. Dus zullen wy hem navolgende ons eersten Werk van blad-zyde tot blad-zyde doórsnuffelen , en waer't noodig is of plaets grypt , onze byvoegingen en nieuwe bemerkingen aentoonen.

Bl. 5. R. 28. staet *egt* de trouw , lees *egt zéker*.

Bl. 5. in rég. 30. voegd : *heerlyk* treffelyk en *soorlyk* deugdzaam. *Eerlyke Heeren* moet men altyd eeren , ook *heerlyk* omthaelen.

't Is *egt* dat hy den glazen *hegt* gebroken heeft.

Bl. 6 R. 24. agter *soede* , voegd : *Hengelen* , met den hengel visschen , ook , naer eene zaak *hengelen* , sterk aenhouden , omse te bekoómen.

Zy hengelen om onze zilvere *angelen* te zien.

In den volgenden druk zal men alle deezé woorden en alle andere in 't vervolg van 't werk op order van den *A B C* stellen.

Bl. 8 R. 2 voeg daer by *heir* , dat men nu *heyr* schryft.

Bl. 10. by R. 8. voeg : *cédel* , *cirkel* , *cipier* , *cister* , *civet* , *flerecyn* , *francyn*.

Bl. 11. by het verschil van *g* en *ch* te voegen :

echt de trouw , *egt zéker* , wettig.

gerecht , de rechters , ook *geregt* , spyzen.

plaets daer't geschied ,

lach , en *gelach* , *lag* van liggen.

van lachen ,

gelag , verteér.

slechten , ik *slecht* ,

slegt , niet goed.

gelyk maeken.

tocht , reys.

togt , wind.

wicht , dertel kind.

wigt . gewigt.

B. V. Ik *lach* met al uw *gelach* en *gespot*, en houd *staen*, dat die *tyding*, dat hy op zynen *tocht* naer Roomen doór den *togt* van eene Venster eene wind pakte, waer van hy te bedde *lag*, en na een groot *gelag* gemaekt te hebben, met de dogter in den *echt* getreeden is, *egt* is.

Dat stout *wicht* verkoopt by't *wigt* al wat voór't laetst *geregt* onzer tafel diend, en drygt voór het *gerecht* te daegen, al wie niet eerlyk betaeld.

Wat *stegten* vent, hy *stecht* en doet *stechten*, al wat goed is, en wat *stegt* is laet hy *staen*.

Bladz. 11. onder den laetsten regel by te voegen:

Hier diend in agt genomen, dat'er veële eene *d* of *t* gebruyken tot het byzetten van de lettergreép *heyd* en *lyk*, aen die woorden die nooyt deéze *d* of *t* noodig hebben, als in *gelégendheyd*, *genégendheyd*, *bescheydendheyd*, *bescheydentlyk*, *naementlyk*, *ordentlyk* of *ordentlyk*, enz. de welke nooyt met *d* of *t* geschreeven worden, maer alleenlyk *gelégen*, *genégen*, *bescheyden*, *naem*, *order* of *orden*, enz., dus dienen, myns dunkens, dusdaenige ook zonder *d* of *t* geschreeven te worden, als *gelégenheyd*, *genégenheyd*, *bescheydenheyd*, *bescheydenlyk* of *beseheydelyk*, *naemelyk*, *ordenlyk* of *ordelyk*, enz., maer in *welspreekendheyd* en diergelyke behoord deéze *d* voór zoo veel de zelve in *welsprekend* gevonden word.

Bl. 12 moet men in plaats van de 10 eerste regels. het volgende stellen:

Vra. *Wat klank heeft de letter E?*

Antw. Als in *te*, *net*, *meft*, enz. maer voór zoo veel zy, wanneer zy de lettergreép eyndigd, bezonderlyk twee verscheyde klanken heeft, als blyka in *bevel* en *gével*, in *gezel* en *ézel*, in *gemeld* en *hémel*, in *beken* en *béker* enz., zoo is zy ook tweederley, te weeten: de *stomme* of *Vrauwlyke e*, en de *scherpe* of *manlyke é*.

Vra. Wat klank heeft de stomme E ?

Antw. Zy heeft een zagt geluyd, en word zonder klankteeken of ACCENT geschreeven, als in gezèl, bevel, openen, meeste kragtelyk, ratelen zoe- te, gedaente enz.

Vr. Wat klank heeft de scherpe E ?

Antw. Zy heeft eenen harden klank, en diend met den scherpen ACCENT (') geteekend te worden, als blykt in de eerste lettergreep van edel, bêter, pèkel, smèden meervoud van smid enz. en in de tweede van benèveld, genègen, verzèkeren enz. ook in hèden als : booshèden, groothèden, vol- maekthèden. enz.

Vr. Waerom zegd gy : alzooy by besonderlyk twee verscheyde klanken heeft ?

Ans. Om dat eenige Hollandsche schryvers aen de zelve naer het voorbeeld der Fransche dry verschey- de klanken willen geèven, daer by voegende de opene è die zy met het zwaer klankteeken (÷) teekenen als in opstèl enz, en aldus onderscheyd maeken tusschen de scherpe en zwaere uyt spraek der zelve, welk verschil zy alleenlyk tragten in te voe- ren wanneer de e tusschen mèdeklinkers besloóten is, en alzooy teekenen zy met den scherpen ACCENT kapèl, plèk, vèld, bevlèkken, trompètten, enz. en met den zwaeren, gezèl, hèk, hèld, ontdekkèn, wètten, enz.

Ook teekenen zy de é met den scherpen ACCENT in de laetste lettergreep van gewènd, aengewènd af- gewènd als zy voordkoómen van wenden, en met den zwaeren gewènd, aengewènd, afgewènd, als zy van wennen afdaelen, om die verschillige beteeke- nis, welkers klank ook wel eenigzins verschillig is, te onderscheyden.

Wil niet zeggen, dat deéze te naeuwkeurige na- speuring onnut is, doch zy dunkt my overtollig, om dieswille dat men dan genoodzaekt zou zyn by nae alle onze lettergreepen te teekenen niet alleen.

de *e*, maer zelfs ook andere klinkers (want zy maeken ook onderscheyd tusschen *zot* en *bot*, enz. 't eerst teekenende en 't ander niet) zoo dat onze tael, die nu gemakkelyk is, doór deéze noodlooze geluyd teekens opgekropt zeer moeyelyk zoude worden, gelyk die zelve schryvers zig dikwils in deéze oervloedige ACCENTEN verwarren en vergiffen.

Voór zoo veél dan deéze waerneéming alleenelyk haer opzigt heeft op die *e*, de welke tusschen médeklinkers besloóten is, en welkers verschil van klank te gering is om daer van zoo veél onnoodig werk te maeken, zullen wy die voporder niet aenraeken, en óns alleenlyk houden aen den *scherpen* ACCENT voór de *manlyke e*, die geenén médeklinker agter zig heeft, alzoó ons daer zeer veél aengelégen is, nengezien haeren klank van dien der *wrouwlyke* zeer verschillig is, gelyk wy hier voóren reeds be-
weezen hebben.

Rédeneering over de E en haere teekens.

Op de zelve bladz. rég. 25. in plaets van : *het is zéker dat den klank van de ee* : enz. te stellen.

Het is zéker en onbetwiftbaer dat den klank van de *e* tweederley is, gelyk wy reeds betoond hebben, en nog blykt in de volgende woórdén, *beitigt*, *bezien*, *geval*, *regent*, enz. welkers eerste lettergreép zagt zynde geenén ACCENT noodig heeft, daer in tegendeel de eerste in *beter*, *bezie*, *vrugt*, *gevel*, het *regend* hard moet uytgesproken worden. De tweede in *koordeken* is kort, en lang in *choordéken*; in *bevelen* (meêrvoud van *bevel*) is de eerste kort en de tweede lang, en in *krévelen* de eerste lang en de tweede kort.

Hoe kan nu eenen Vreémdeling onze tael leerende en lezende weéten wanneer hy dusdaenige *e* hard of zagt moet uytspreeken, als wy ons van geené teekens bedienen? dus is 't van de grootte aengelégenheyd daer van een goed gebruyk te ma-

ken, stellende voór eenen vasten régel, dat op de *é* die den harden klank vereyscht, het scherp klankteeken moet gezet worden, besonderlyk op dat de Vreémelingen kounen weéten welke zy *zagt*, en welke zy *hard* moeten uytspreeken.

Nog meerder zyn de geluydteekens noodig tot den tweeklank *ee*, niet alleen voór de Vreémelingen om haere uytspreek te kennen, maer zelfs voór ons, op dat wy doór deéze teekens haere verschillende beteekenis onderscheyden: want een ider moet bekennen, dat den klank van de *ee* (gaet nu voord fol. 12. rég. 25) *dryderley is enz.* tot rég. 6. Bl. 13.

En in plaets van rég. 6 tot rég. 11. zet het volgende:

Zien dan geenen anderen middel, dan de enkele *é* als méde de tweede *é* van den tweeklank *ee*, zoo zy hard moeten uytgesproken worden, te teekenen met den *scherpen* ACCENT als *é*, en als deéze DIPHTONG den klank van *ei* vereyscht met den CIRCUMFLEXUS als *ê*; zal hier van ider slach in 't bezonder eenige laeten volgen.

E die den klank zagt heéft.

Afgemat, Antwerpenaer, bedaerd, bedel (*roede-drueger* van een kapittel) begin, dat ik beminne, borgery, botterik, dagelyksche, dobbelaer, elende, fregat, gebuer, geheugenis, inademen, ingewand, klonteren, legaet (*gift*) melaetsch, moedeloos, nieuwelings, rammelen, snottebel, zandeken, enz.

Ê die den klank hard heéft.

Dégen, édel, édik, hédén, hévig, kétel, lédig, léger, néder, ontzénuwen, onwéder, péper, régen, stével, tégen, verhéden, verdédigd, verzékerd, wémel, zédén, zéven. enz.

Nu moet volgen rég. 12 Bl. 13.

B

70 *byvoegzel van*
Twee EE die den klank doór malkanderen zagt hebben.

Feeft, enz.

Bl. 14. agter rég. 18 te voegen :

Leen, goed of erve, leên, balie.

Hy heeft den *leen*brief omtrent de *yzere leên* verlooren.

Op de zelve *Bl. agter den onderften régel* : dus diende men ook *ontvangen* niet *ontfangen* te fchryven, maer om dat van veële tyden, en by zeer goede fchryvers *ontfangen* met de *f* in voegen is, zou men kunnen zeggen, dat een oud gebruyk als eene wet of régel gehouden word, tégenftrydig nogtans aen den grondrégel, alzoó dit woórd van *vangen* afkoómftig is.

Vra. Is'er van de f nog iet te bemerken ?

A. Ja, dat, wanneer zy de laetfte letter is van een woórd, en tot het byzetten van eene e niet verdobbeld word, als in: ik suf, wy suffen, enz., zy dan in v moet veranderd worden, als graf heeft graven; ik fchreëf, dat ik fchreëve; brief, brieven; grof, grove, enz.

Bladz. 16 in te voegen :

Genood, deelwoórd van nooden, genóót, médegezel: hy heeft zynen Genóót genood.

Bladz. 17. R. 3 agter Profeét enz. te voegen:
Die men in onze tael ook zoo zou mogen fchryven.

Bl. 19. onder R. 13 te fteffen:

Vra. Wat is'er in de S nog waer te neemen?

Antw. Dat, wanneer zy op het laetft van eenig woórd tot het byvoegen van eene e niet verdobbeld word, of dat'er geen en anderen médeklinker voórgaet, als in les, lessen; plaets, plaetsen, enz., zy dan in z word verwiffeld, als glas, glazen; ik leés, wy leézen; wys, wyze, enz.

Blz. 19 R. 25 agter het woórd Godt te voegen:
doch béter God.

Na R. 29

Vra. Is'er van de V niets anders te zeggen?

Ant. Ja, dat, wanneer zy doór 't wechneemen van eenige letters de laetste zou worden of eene *d* of *t* aenneemt, zy dan in eene *f* moet worden veranderd, als van *gelooven*, ik *geloof*, gy *geloofd*; *geeven*, gy *geeft*, enz.

Bl. 20 Onder den laetsten Régel te plaetsen :

Vra. Is'er dan niets van de Z te verhaelen?

A. Alleenlyk, dat, als zy doór 't afsnyden van eenige letters de laetste zou worden of met eene *d* of *t* besloóten, dan eene *s* in haere plaets gesteld word, als in *vreesen*, ik *vrees*, *geveest*; *kieszen*, gy *kieft*, enz.

Bl. 27 R. 12 agter dief-agtig te voegen : *slag-ader geheel-al* enz.

R. 14 agter die-fagtig : *sla-gader, geheel-al*.

R. 18 agter agtig : *ader en al*.

Bl. 30 R. 17 agter onweetendheyd stel : *kroon* is een grondwoórd, daer van kobmt *kroonen*, *kroonder*, ik *kroon*, *gekroond*, *krooning*, *bekroonen* enz.

Vra. In uwe voórige antwoord zegd gy in 't een voórbeeld, dat het werkwoórd vinden het grondwoórd is, en in 't ander het naemwoórd kroon, waer aen kan men nu-wetén, of het naemwoórd, of wel het werkwoórd dit grondwoórd is?

A. Den besten Régel om dit te vinden is te onderzoeken welk van deéze eerder in weézen is, en 't geén eerder voórkoómt diend voór het grondwoórd of wortel gehouden te worden. Dienfvolgens is het werkwoórd *loopen* het grondwoórd van *loop* enz. om dat men eerst moest *loopen* eer men den *loop* had. Intégendeel is het naemwoórd *kleed* het grondwoórd van *kleeden* enz. want men moet eerst een *kleed* hebben, eer men zig kan *kleeden*.

Bl. 31 na R. 9 te stellen.

V. Zyn hier in geene uytneemingen te vinden?

A. Ja van sommige grondwoórdén word *a* in *e*

of *i* veranderd, en in tégendeel de *e* of *i* in *a* als van *hand* koómt *behendig*; van *fland*, *bestendig*; van *angel* of *hangel*, *hengelen*; van *kam*, *kemmen* ook *kammen*; van *lang*, *lengen*; van *vaft*, *vesten*; van *drank*, *drinken*, enz.

En in tégendeel van *binden*, *band*; *dwingen*, *dwang*; van *dringen*, *gedrang*; van *zingen*, *zang*; van *klinken*, *klank*; van *stinken*, *flank*; van *krenken*, *krank*; van *schenden*, *schand*; van *temmen*, *tam*; van *denken*, *gedagt*, enz.

Daer zyn nog eenige andere uytneémingen, de welke veroorzaekt worden doór dien hunne werkwoórden, gelyk ook de meeste der hier voóren gemelde, van de *derde tydvoeging* (CONJUGATIE) zynde verandering in die lettergreép lyden, gelyk men hier na handelende van deéze *derde tydvoeging* zal bevinden, en onder deéze zyn de volgende: van *jagt* koómt *jaegen*; van *maet*, *meeten*; van *spraek*, *sprekken*; van *waeg*, *weegen*; van *reuk*, *rieken*; van *slot*, *sluyten*, van *stof* *stuyven*, enz.

En in tégendeel van *draegen* koómt *dragt*; van *klaegen*, *klagt*; van *slaegen*, *slag*; van *gaen*, *gang*; van *doen*, *daed*; van *maelen*, *meel*, van *beveelen*, *bevel*; van *steelen*, *dieffal*; van *breéken*, *brok* en *breuk*; van *spreéken*, *spreuk*; van *geéven*, *gift*; van *schryven*, *schryft*; van *bidáen*, *gebed*; van *vinden*, *vond*; van *bedriegen*, *bedrog*; van *bieden*, *bod*; van *liegen*, *logen* of *leugen*; van *klieven*, *kloóf*; van *schieten*, *schoót* of *scheut*; van *gieten*, *goót* of *geut*; van *kiezen*, *keus*; van *zuygen*, *zog*; en misschien nog eenige andere.

Ook zyn'er tot het maeken van het *meervoud* eenige uytneémingen, de welke wy hier na handelende over het zelve zullen aentoonen, en de bezonderste hier noodig zyn deéze, dat men, wanneer de laetste letter eene *F* is of eene *S* zonder anderen médeklinker daer voór, tot het byzetten van eenen klinker de *F* in *V* en de *S* in *Z* moet ver-

anderen, 't en waere de zelve verdobbeld wierden, dus van *gaef* en *huys*; maekt men *gaeven* en *huyzen*; en in 't tégendeel om diergelyke van 't *meer-voud* tot het *eenvoud* te brengen, of de klinkers agter hen wechneémende veranderd men de V in F en de Z in S als van *dooven* en *dwaeszen* koómt *doof* en *dwaeslyk*, enz.

Hier volgd nu

EERSTE AENMERKING. enz.

Bl. 32 in te voegen.

Bod, 't geén men bied

bot, visch, spruyt of dom.

end, eynde

ent, griffel.

kaerd, om te kaerden,

kuert, om te speélen.

lood, metael

loot, halve once, spruyt.

pond, gewigt

pont pleyt.

speld, om te speéten

spelt, gewas.

wand, muer,

want, handschoen.

R. 23 verander den *zin* ik wet enz. in den volgenden:

Al ben ik *oud* ik *wed* en *houd* staen, 't geén ik heb *gewed* dat *Peer*, die de messen voór die van de *wath* heeft *gewet*, en die *ent* heeft gezet, doch téggen de *wet* en 't *gebod* 't jong *gebot* *hout* van de boomen *houwt*, en op zynen wagen *laed*, de zelve op 't *end* niet meer *wet*, als hy dien *bot* voór dat *bod* niet *laet*.

Den *zin* R. 29 in den volgenden:

't Gaet voór den *wind* met die *wind*, gy *wind* nu meer zyde, dus *wint* gy ook meer geld.

Bl. 33 R. 1. den *zin* in den volgenden:

Ziet die *meyd* *kaerd* den wol agter die hoog gestapelde *myt*, zy *myd* den arbeyd, en zit meer met de *kaert* (waer méde zy onlangs eene zilvere *speld* won) dan met de *kaerd* in de hand, doch zy is in hoogen *graed* om dat zy *mild* is en brood van *spele* kan maeken, en als zy visch *zied*, eet zy liever de *milt* als de *gruet*.

R. 11. in plaats van : den mantel zet : die want.

R. 12 in plaats van : vond field : tegen den wand vond liggen.

Agter R. 16 stel :

De slakken lood met die pont aengebrogt weégen ider omtrent honderd vyftig pond, maer dit broksken nog geen tien loot.

Bl. 36 R. 12 agter 't eenvoud voeg : als ook het vrouwelyk en mannelyk geslacht van 't onzydig.

R. 15 agter letters : het meervoud tot het eenvoud en het manlyk of vrouwlyk tot het onzydig gebragt, en.

En agter R. 21 voegd : waer van handelende van de F, S, V en Z, gesproken is, en in 't veranderen van 't geslacht der byvoegelyke, en 't maeken van 't meervoud meerder zal gezeyd worden.

Bl. 37 R. 19 agter graven voeg : die zy graeven

Agter R. 24 :

Spèlen van spel, spelen, zig vermacken.

Zy speèlen verboóde spèlen.

Alle welke voorbeelden ons klaer genoeg overtuigen, dat men noodzaakelyk den tweeklank moet gebruyken, waer hy vereyscht word, en den enkelen klinker, daer geen tweeklank noodig is, om alle verwarringen in de beteekenis te voorkómen, en wel besonderlyk voor de Vreémelingen onze tael leerende ; want schryvende zonder deéze oplettendheid : *Neten* op het hoofd zyn geene aengenaeme zaken voor de *scholen*, want alle de *zonen*, die deéze hebben, worden misagt, in plaats van *netten*, *zaeken*, *scholen*, en *zónen*, zoo stellen wy die leerlingen in de onmogelykheyd van daer van eene goede overzetting te maeken, voor zoo veél zy ingevolge de régels daer van zullen afaeten de *en* om te hebben het *eenvoud*, 't geén zy in de woórd-boeken moeten zoeken, en alzo *net*, *zak*, *schol* en *zon* behouden, diensvolgens zal de overzetting in hunne tael weézen : *netten* op het hoofd zyn geene aen-

genaeme *zakken* voór de *schollen*, want alle de *zonnen*, die deéze hebben, worden misagt. Dus is 't nooyt mogelyk dat zy eene waere overzetting aen den dag brengen, het geén alle vreémdelingen eenen walg van onze tael doet krygen; en wat is'er de oorzaak van? Men moet openlyk belyden: die vervalschte spelling van veéle onweétende of onagtzaeme schryvers.

In plaets van R. 25, 26, 27 en 28, stel:

DERDE AENMERKING.

Van den tweeklank EY.

Vra. *Wat is'er van de EY te bemerken?*

Ant. Dat zy van de enkele Y moet onderscheyden worden, niet tégenstaende zy beyde in 't uytspreeken zeer nae den zelven klank hebben, want haer verschillig schryven geéft dikwils eene verschillige beteekenis als in de volgende te zien is:

Gae nu voord op R. 32 en voeg'er by:

blyk, proef, schyn, *bleyk*, bleykery.
fyt of *vyt*, aen den vinger. *feyt* misdaed.

lyfter, vogel,

leydster, die kinders leyd
ley-ster, noórdster of ster die den weg wyft.

myden, schouwen

meijden, dienstmaegden

myn, goudmyn, enz.

meyn, van meynen.

mynen, myn roepen om iet te koopen.

meynen, dunken.

ry, gelid, vervolg, of maetstok.

rey, dans, bende zangers.

rys, wischken,

reys, togt.

rys, ryst, van ryzen, klimmen.

reys, reysd van reyzen, eene reys doen.

ryft, gewas.

vleyen, streelen.

vlyen, schikken.

weyden, de beesten.

wyden, zégenen, of breeder maeken.

weyken, nat maeken.

wyken, deynzen.

De volgende voorbeelden zullen de verschillende be-
teekenissen klaer bewyzen.

Verander het voorbeeld in R. 33 in het volgende:

In dien zyde winkel, daer ik dikwils koom, zey-
de hy my, dat zy in den mey het feyt begaen heb-
ben aen deéze zyde den Rhyn, alwaer zy de stee-
nen vlyen, en dat hy in de weyde met de hey wer-
kende het fyt aen den vinger kreeg, en zy vleyen zig,
dat zy daer uyt eene wyde kom de wey zoo reyn
dronken, als wy op de hey.

Bl. 38 R. 4 verander het voorbeeld in het volgende:

Ik meyn, dat ik het huys agter die myn gelégen
voór dien hoogen prys, daer ik het voór myn, zoo
wel mag hebben, als zy voór dien, daer zy het hun
voór mynen.

Met zulke pylen kan men de meyn niet peylen,
want zy faet de lengte van mynen pyl boven hae-
ren peyl.

Op R. 16 verander in het volgende:

Wild gy reyzzen, langft waer hy reysd, doet dan
aen uw peerd eerft alles wel bereyden, en dan het
zelven tot u leyden, op dat gy in 't beryden van
dien weg met jong rys beplant uyt de zadel niet
zoud ryzen en alzo gevaer lyden, en op uwe reys
zult gy hooren, dat den ryft zeer hoog ryft.

Op R. 24 verander in 't volgende:

Geéf blyk, dat gy het yzer met die vyl kond
zuyver vylen, ik zal doen blyken, dat aen dien
faylen berg, waer op veel veyl wafte, zy fchoone
fjylen veylen, garen bleyken, en ook lynwaed op
den blyk ligt.

Voeg by alle de voorbeelden agter den onderften
R. nog de volgende.

Terwylen wy het water in de kerk laeten wyden,
weyden onze beesten in de wey.

In viſch te weyken moeten alle mayden aen die
van onze wyk wyken, want als hy in den weyk ligt
myden zy het verſch water niet.

De ſchippers ziende naer de *ley-ſter*, hunne *leyd-ſter*, zagen eene *lyſter* vliegen.

De danſers ider in hunne *ry* geſteld hebbende *leydde* hy de *rey* op.

Bl. 39 R. 1 *lets vierde aenmerking.*

Bl. 40 R. 1 *vyfde aenmerking* van eenige gelyk-lydende, enz.

Voeg'er by :

As, van eenen wagen, *aſch*, verbrand hout.

dorſt, luſt om te drinken, *dorſcht*, van dorſchen.

les, die men leerd, *leſch*, van leſſchen.

R. 10 *verander het voorbeeld in 't volgende.*

Eer ik mynen vollen *was* had, *was* ik ten tyde van *onzen* grooten *waſch* dikwils vroeg in 't *boſch*, daer een kleyn boomken *waſte*, en *waſchte* my met den *dauw*, die alles doet *waſſen*, en kreeg in 't *wederkoómen* eens eenen *dauw*, dat ik agter eenen hooy *tas* op eenen *bos* kroo viel, en de *thée tas*, die in myne *taſch* ſtak, brak, doch *nooyt* vond ik meer *oncen waſch*, dienſtig om in den *nood onze* tyk *te waſſchen*.

Bl. 41 R. 3 *verander den zin in den volgende.*

De *grootſte* van een Land zyn altyd de *grootſte* niet, want loffelyk is de *grootheid* van den menſch, maer haetelyk zyne *grootſheyd*.

Hy heeft het gebroken *as* tot *aſch* verbrand.

Drink, en *leſch* uwen *dorſt*, eer gy het koórn *dorſcht*, en leer dan de *les*.

Na bl. 41 moet het volgende geſteld worden.

ZESDE AENMERKING.

Op de byvoegelyke woorden eyndigende in *ig*, *baer*, *lyk*, *loos*, *agtig*, en *zaem*.

Vr. Wat is'er te bemerken aengaende de byvoegelyke woorden in IG ?

Ant. Dat de beteekenis der zelve in eenen *werken-den* (*ACTIVEN*) zin den inhoud van hunne zelfſtandige woorden voordbrengt. Als :

Eeuwig
gierig
listig
lustig
néderig
oetmoedig
voórzigtig
zalig, enz.

Geéven iet te kennen,
't geén eeuwigheyd, gie-
righeyd, listigheyd, lust
of vermaek, néderigheyd,
oetmoedigheyd, voórzig-
tigheyd en zaligheyd by-
brengt, of in zig bevat,
enz.

Vr. Welke beteekenis heeft de lettergreep baer gevoegd agter eenig woórd?

A. Baer agter een naemwoórd word ook in eenen werkenden zin genomen, en beteekend draegende, of voordbrengende, als vrugtbaer, 't geén vrugten voordbrengt, of voordbrengen kan, als voordkoómende van baeren. Dus :

Blykbaer
cynsbaer
dankbaer
dienstbaer
kostbaer
rugtbaer
wonderbaer, enz.

't Geén blyk, cynsen,
dank, dienst, kost, ge-
tugt, en wonder draegt
of voordbrengt, of drae-
gen en voordbrengen
kan, enz.

Maer *baer* gesteld agter eenig *werkwoórd*, heeft eenen *lydenden* (PASSIVEN) zin, en beduyd iet 't geén gevoegelyk kan of mag gedaen worden, als *nutbaer*, 't geén kan of mag *genut* worden. Zoo ook :

Begaenbaer
beschryfbaer
beweenbaer
eetbaer
genaekbaer
léverbaer
tastbaer
verdraegbaer
verleydbaer
vertroostbaer, enz.

Het geén gevoegelyk
kan of mag *begaen*, *be-*
schreeven, *beweend*, *geët-*
ten, *genaekt*, *geléverd*,
getast, *verdraegen*, *ver-*
leyd, en *vertroost wor-*
den, enz.

Openbaer nogtans beteekend zoo veél als voór de geheele wérelde *open* en *bloot* gesteld, als voord-

koómende van ons oud woord *baer*, 't welk naekt, bloot, of ontdekt beteekend.

Vr. Wat beteekenis heeft dan de lettergreep lyk by een ander woord gesfeld ?

A. *Lyk* agter een *naemwoord* gesfeld bekend in eenen *werkenden* zin, dat het de beteekenis van zyn *naemwoord* in zig beslyt, of 't geén daer aen gelykt, als :

Godlyk

menschlyk

vaderlyk.

Oorspronglyk

schadelyk

schandelyk

verdoemelyk, enz.

} 't Geén aen *God*,
} *mensch* en *vader* gelykt,
} of daer uyt spruyt.

} 't Geén den *oorsprong*,
} *schade*, *schand* en *ver-*
} *doemanis* in heeft, of daer
} toe streékt, enz.

Lyk agter een *werkwoord* beteekend het meef-
tendeel iet *werkende*, als *verraedelyk*, 't geén *ver-*
raed, of *verraeden* kan. Dus :

Beweenlyk

schrikkelyk.

Stervelyk

verganglyk.

Verdraegelyk.

verkwikkelyk, enz.

} 't welk imand kan doen
} *weenen*, *schrik* aenjaegen.

} 't welk *sterven* en *ver-*
} *gaen* kan of zak.

} 't welk *verdraegen* en
} *verkwikken* kan enz.

Vra. Is'er dan eenig onderscheyd van beteekenis tusschen baer en lyk in die woorden, de welke baer en lyk aennemen als : troostbaer en troostelyk ?

A. Ja, daer is groot onderscheyd in gelégen, want den uytgang in *baer* gevoegd by de *werkwoorden*, als hier voóren gezeyd, heeft eenen *lydenden*, en *lyk* eenen *werkenden* zin, dus *troostbaer* is zoo veelt te zeggen als het geén *getroost* kan worden, daer in tégendeel *troostelyk* iet te kennen geeft, 't geén *troosten* kan, als uyt de vier volgende Voorbeelden klaer te begrypen is.

De *bedervelyke* gezelschappen zyn den ondergang der *bedersbaere* Jongheyd.

Eene *befmettelyke* locht beſchadigd de *befmetbaere* vrugten.

Zyne hertroerige en *bewetglyke* rédevoering trok tot hem de *bewetgbaere* gemoederen.

De *trooftelyke* woorden van zyne aenſpraek verkwikten de *trooftbaere* herten van zyne aenhoorders.

En diergelyk onderscheyd is 'er ook tuſſchen *beweenbaer* geval en *beweenlyken* brief; tuſſchen *verdruegbaer* en *verdraeglyk*; tuſſchen *verleydbaar* en *verleydelyk*, enz. waer uyt ook volgd, dat ſommige alleenlyk *baer* aenneemen, om dieswille dat zy niet wel dan in eenen *lydenden* zin kunnen gebruykt worden, als *kwetsbaar*, *nutbaar*, *reysbaar*, *zigbaar* enz., dat is: 't geén *gekwetst*, *genut*, *bereyſd*, *getuſt* en *gezien* kan of mag worden. En andere niet dan *lyk*, om dat zy niet dan eenen *werkenden* zin te kennen geeven, als *geburlyk*, *ſtervelyk* *vergangelyk*, enz. dat is: 't geén *gebeurd*, *ſterft*, en *vergaet*, of *gebeuren*, *ſterven* en *vergaen* kan.

Vr. *Word deſſen regel volſtrektelyk onderhouden?*

A. Tot hier toe vind men deſaengaende veéle ſchandige misbruyken, de welke voór't grootſten gedeelte uyt de onweétendheyd voordkoómen, doch voór zoo veél deéze, zoo wel als menige andere weézendlyke en kragtige uytdrukkingen aen onze tael eygen zyn, die aen verſcheyde andere taelen ontbreéken, zoo dunkt my dat het te wenschen ware de zelve tot cierlykheyd van onze tael op het nœuwkeurigſte waer te neemen, maer alzoó men veéle geleerde ſchryvers vind, die zig van den uytgang *lyk* (die niet dan in eenen *werkenden* zin diende gebruykt te worden) in den *lydenden* bedienēn, als *blyklyk*, *edelyk*, *kennelyk*, *tastelyk*, *zienelyk*, enz. in plaets van *blykbaar*, *edbaar*, *konbaar*, *tastbaar*, *zienbaar* enz. wil ik daer van den eerſten afkeuder niet weézen, maer laet dit aen het verſtandig oórdeel der taelkundige, al hoewel ik dit als régenſtrydig aen de zuyvere en bondige beteekenis on-

zer taele aenschouwe , en vermeyn , dat den uytgang *baer* agter de *werkwoorden* geenzins in eenen *werkenden* zin kan geduld worden , dus dat zy niet te verschoonen zyn , die *vergangbaer* léven , *bewéégbaere* woórden enz. voór *vergangelyk* léven , *bewééglyke* woórden , enz. gebruyken .

Vr. Heeft den uytgang lyk nog geene andere be-
teekenis ?

A. Ja , want lyk diend nog tot het mæken der *bywoorden* wanheer het agter de *byvoegelyke* gesteld word , en beteekend dan de wys , op de welke iet geschied , als B. V. *neêrfiglyk* leeren , *straffelyk* handelen , *voórzigtiglyk* te werk gaén , imand *vreedelyk* slaegen , *wettelyk* gekoózen enz. , is zoo veel te zeggen als met *neêrfigheyd* , *strafsheyd* enz. of op eene *neêrfige* , *straffe* , *voórzigtige* , *vreade* , en *wettige* wys .

Vr. Op wat wyze voegd men *baer* agter *eenig* woórd ?

A. Men voegd *baer* agter de *naemwoorden* zonder de minste verandering , als by : *blyk* , *duer* , *wonder* enz. voég *baer* gy zult hebben *ólykbaer* , *wonderbaer* enz.

Maer in de *werkwoorden* steld men *baer* agter den *aersten* persoon van den *tégenwoordigen* tyd der *aen-
toonende* wyze B. V. *beweenen* , *drinken* , *nutten* enz. neém : ik *beween* , *drink* , *nut* enz. , daer *aenvoegende* *baer* koómt *beweenbaer* , *drinkbaer* , *nutbaer* , enz.

Vr. Op wat wyze voegd men de *lettergreep* lyk agter *eenig* woórd ?

A. Op de zelve wys als hier voóren de *letter-
greep* *baer* , steld men lyk agter de *naem-en-werk-
woorden* , en somtyds *elyk* , als : *God* , voég daer by lyk of *elyk* zal worden *Godlyk* of *Godelyk* , som-
mige schryven *Goddelyk* ; zoo óók van *deugd* , *vrouw* , *wensch* , *voórzigtig* , *wys* , *zeker* , ik *beween* , *schroom* , *verdraég* enz. koómt *deugdlyk* , *vrouwlyk* , *wensch-
lyk* , *voórzigtiglyk* , *wyslyk* , *zekerlyk* , *beweenlyk* ,

schroomlyk, verdraeglyk of deugdelyk, vrouwelyk, wenschelyk, wyzelyk, bewaenelyk, schroomelyk, verdraegelyk enz. maer niet *voórzigtigelyk*, noch *zekerelyk* om dat de uytgangen *ig* en *er* deéze *e* niet wel aenneemen.

Vr. Zyn'er geene uytneemingen?

A. Ja hier van worden uytgenomen de zelfstandige *naemwoorden* in *te* eyndigende, als: *flaewte, moeyte, schaemte, ziekte* enz. waer van men de *te* wechneemt, en *lyk* of *elyk* in de plaets steld, en maeken alzo *flaewlyk moeylyk, schaemlyk, zieklyk* of *flaewelyk, moeyelyk, schaemelyk, ziekelyk*, enz. en van *vergaen* koemt *verganglyk* of *vergangelyk*.

Ook diend gewaershouwd, dat, wanneer men zig van *elyk* ('t geen zelden noodig is) wild bedienen, die *naemwoorden*, de welke tot het byvoegen van *e* of *en* den dubbelen médeklinker noodig hebben, dan den zelven dubbelen médeklinker ook vereyfschen, als *man, bot* hebben *manlyk, botlyk* of *manelyk, bottelyk*, om dat men zegd: *mannen, botte*, enz. als méde die werkwoorden, welkers *onbepaelde wys*, met eenen dubbelen médeklinker geschreeven word, moeten dien dan ook behouden als: *befmetten, schrikken* hebben *befmetlyk, schriklyk* of *befmettelyk, schrikkelyk* enz.

Vr. Wat is'er te bemerken in den uytgang loos gevoegd agter eenig woord?

A. Ten eersten, dat *loos* eene berooving beteckend van de zaak begreepen in het woord, daer het agter gesteld word, welke uytdrukking veéle andere taelen niet hebben.

Ten tweeden, dat *loos* alleenlyk gevoegd word agter de *zelfstandige naemwoorden*, en op de zelve wys als *lyk*, veranderende *yk* in *oos*, diensvolgens *loos* of *elooos* agter *vader, schade, zorg, schaemte*, enz. word *vaderloos, schadeloos, zorgloos*, of *zorgeloos, schaemloos*, of *schaemeloos* enz. om te

beteekenen : *berooft van Vader*, of *zonder Vader*, *schade*, *zorg*, *schaemte*, of die geen *Vader*, *schade*, *zorg* of *schaemte* heeft, enz.

Vra. *Wat beteekenis heeft het woord agtig gevoegd agter een ander ?*

A. Dit woord *agtig* heeft eene *werkende* beteekenis, en word gesteld agter menigvuldige *naemen-werkwoorden*, op de zelve wys als de lettergreep *lyk* hier vooren beweezen, om uyt te drukken of te kennen te geeven eene zekere *genegenheid* of *drist* tot de zaek, die het woord in heeft, of iet 'tgeen daer aen gelykt, of het zelve bevat, als agter *dief*, ik *drink* enz. zet *agtig*, zult hebben *diefagtig* en *drinkagtig* om te zeggen, dat imand *genegen* is tot *steelen*, *drinken*, enz. of iet 'tgeen aen *steelen* of *drinken* gelykt, of daer mede over een koomt, zoo ook :

Babbelagtig
lachagtig
leesagtig
logenagtig
schryfagtig
twyffelagtig
regenagtig.

Blaeuwagtig
flaeuwagtig
schaduwagtig.
Koortsagtig
slykagtig
wateragtig
waeragtig enz.

Geeven te kennen dat iet of imand *genegen* is tot *babbelen*, *lachen*, *lezen*, *liegen*, *schryven*, *twyffelen*, en *regenen*, of iet dat'er aen gelykt : want *regenagtig* weder is weder tot *regenen* *genegen*.
't Geen aen *blaeuw*, *flaeuw*, en *schaduw* gelykt of het zelve bybrengt.
't Geen wat *koorts*, *slyk*, *water* in heeft, en *waeragtig* 'tgeen het *waer* of *de waerheyd* bevat, enz.

Ook diend bemerkt, dat *agtig* in 't Spellen of uytspreeken nooyt met eenigen voorgaenden *medeklinker* verwoegd word, maer altyd afzonderlyk moet gespeld en uytgesproken worden, als *koorts-agtig*, *lees-agtig*, *flaeuw-agtig* enz. en niet *koort-zagtig*, *leezagtig*, *flaew-wagtig* enz. Waer van Bl. 27 gesproken is.

Vra. *Wat is'er te aenmerken aengaande de letter-greep zaem, die men agter eenige woorden voegd?*

Ant. Dat zaem ook gesteld word agter sommige naem- en- werkwoorden op de zelve wys als baer hier vooren beweezen; dus van *spraak*, en ik leer maekt men *spraakzaem*, *leerzaem* enz. doch *vrède* heeft *vrèdzaem*, en geeft in eenen werkenden zin te kennen, dat imand die *zaek* of *daed* geerne doet, of zig gevoeglyk daer toe schikt, dus

Boogzaem
gevoegzaem
leerzaem
minzaem
spaerzaem
spraakzaem
verdraegzaem
vrèdzaem
werkzaem enz.

Geëven te kennen, dat men geerne zig *boogd* en *voegd*, *leerd*, *liefde draegd*, *spaerd*, *spreekt*, *verdraegd* den *vrède* omhelsd, *werkt* enz. of zig gevoeglyk schikt tot *boogen*, *leeren*, *liefde*, *spaeren*, *spreeken*, *lyden* of *verdraegen*, *vrède*, *werken* enz.

ZEVENDE AENMERKING.

Verskil tusschen het gebruik der voorzetselen na, nae, en naer.

Vra. *Welk is het egt gebruik van't voorzetsel na?*

Ant. De meeste en naeuwkeufigste schryvers, die over de zuyvere Spelling onzer taele gehandeld hebben, gebruiken *na*, als het agter beteekend, of iet 't geen voörby is, in't *Latyn post*, en in 't *Fransch après*, als in de volgende zinnen, uyt de zelve schryvers getrokken, te zien is.

Na de maektyd.

Ik zal *na* Paesschen betaelen.

Wy dreëven den vyand, *na* een hard gevegt, te rug.

Hy deed dit drymael *na* malkanderen.

Na geschreeven te hebben.

Na veel leets.

Dus moet men ook schryven daer *na*, in't Latyn *POSTEA*, en het koppelwoord *na* dat, en niet *naer* dat, in't Latyn *POSTQUAM*, en deezen *na* word ook gesteld voór de werkwoorden als : *nadoen*, *navolgen* enz. en niet *nae* of *naerdoen*, *nae* of *naervolgen*. enz.

Vra. In welke betekenis gebruykt men *nae* ?

Ant. *Nae* heeft by de zelve schryvers de betekenis van *niet veel verschillende*, *even gelyk*, of *sigt by*, als blykt in de volgende voorbeelden uyt de zelve getrokken.

Op twintig *nae*; *nae* by.

De huizen staen *nae* aen malkanderen.

Op verre *nae* niet.

De agtbaerheyd van den Vorst te *nae* koómen.

Het trouwen is elk even *nae*, niet even nut.

Imand te *nae* spreéken.

Hy begrypt die zaek heel *nae*, enz.

In alle welke voorbeelden de beste Hollandische schryvers *nū* met eenen *Circumflexus* gebruyken, om die eenen langen klank te geéven, en niet *naa* te schryven, gelyk zy zig ook van *gā*, en *stā*, voór *gaa*, en *staa* bedienen, alzoó zy de *ae* niet gebruyken gelyk wy, en hier van word gemaeckt *naeder* en *naest*.

Vra. Wanneer moet men dan *naer* schryven ?

Ant. Volgens de zelve schryvers moet men zig van *naer* bedienen, ten eersten : wanneer hy eene beweéging te kennen gééft, als ergens *naer toe*, in't Latyn *Ad*.

B. V. Hy vertrekt *naer* Brussel ; zy gaen *naer* Roomen ; *naer* het hof ; gae eens *naer* den meester. Hy stierd zyne gebéden *naer* den Hémel.

Wy slaen de oogen *naer* het droevig Bethleem.

Zy zien *naer* hunne voeten.

Naer den bekenden weg vraegen.

Naer imand gelyken.

Ten tweeden : wanneer hy *volgens*, in't Latyn

D

SECUNDUM, en in't Fransch SELON, SUIVANT beteekend als :

Wy leéven *naer* de voórbeelden onzer voórouderen.

Wy zullen *naer* onze werken geoordeeld worden.

Het is goed wéder *naer* den tyd van 't Jaer.

Hy is bruydegom *naer* ik hoor.

Naer uw zeggen zouden de vyanden nog heel sterk zyn.

Naer behooren ; *naer* uw oórdeel ; is dat *naer* uwen zin ?

Zig *naer* de nieuwste wys (MODE) kleeden.

Alle welke voórbeelden by de naeuwkeurigste fchryvers te vinden, en van de geleerdste goed gekeurd zyn, en van hen ook agtervolgd worden.

ACHTSTE AENMERKING.

Verskil tusschen de beteekenis van de voorzetsels tot, te, ten en ter.

Vra. Wanneer moet men tot gebruyken ?

Ant. Alzoo *tot* altyd eenige beweéging van ergens *naer* toe, of ergens toe strekkende in zig besluyt, zoo gebruykt men *tot*, wanneer'er deéze beweéging bekend word, dus zegd men : hy gaet *tot* den Koning ; hy koómt *tot* mynent.

Dat streékt *tot* uwen lof, of u *tot* lof

Wy zyn *tot* diep in den nagt gebleéven. enz.

Vra. Welke is de beteekenis van te ?

A. Te beteekend eene rust of weézendlyke tégenwoordigheyd op, of in die plaets, waer men waerlyk is, of iet geschied. Dus moet men zeggen : Hy woond *te* Parys.

Den Boek is *te* Brussel gedrukt.

Te mynent liggen zy *te* bed. enz.

En niet hy woond *tot* Parys, den Boek word *tot* Brussel gedrukt. enz. alzoo *tot*, als voóren gezeyd

eygenlyk eene beweéging naer iet of eenige plaets beduyd.

Te steld men ook by de *onbepaeldé wys* (INFINITIVUS) der werkwoorden als : om *te* spreekén.

Geéf my *te* drinken.

Hy vreesd uyt *te* gaen.

Het is daer *te* zien, enz.

Vr. *Heeft te nog geens andere beteekenis ?*

Ant. Ja, gesteld zynde voór de byvoeglyke, of bywoorden heeft *te* de beteekenis van overtollig, of onmaetig, in't Latyn NIMIS, en in't Fransch Trop, als : *te* groot; *te* kleyn; *te* vroeg; *te* laet; *te* vreedelyk, enz. doch gevoegd by *vrède*; als: *te* vrède maekt hy met *vrède* *te* saem maek een byvoeglyk woord, beteekenende *vergenoegd*, in't Latyn CONTENTUS, en in't Fransch CONTENT, en by *saem*, *gader* en *gelyk*, als : *te* saem, *te* gader, *te* gelyk beduyd *te* zoq veél als *alle*, al of'er stond : alle saemen, alle gader, alle gelyk, in't Latyn SIMUL OMNES, en in't Fransch Tous ENSEMBLE.

Vr. *Welke beteekenis heeft dan het voorzetsel ten ?*

A. *Ten* bevat in zig zelve altyd eene zékere beweéging, gelyk *tot*, en diensvolgens word het veéltyds gebruykt in de plaets van *tot* of *naer*, ook van *op* als't tyd beteekend, als :

Hy is opgeklommen *ten* Hémel.

Ten derden dage is hy verreézen.

Ten bedde gaen; *ten* eynde. enz.

In plaets van : *tot den Hémel*; *op den* derden dag; *naer het* bed gaen; *tot dat* eynde. enz.

Vr. *Welk is dan het gebruyk van het voorzetsel ter ?*

A. *Ter*, 't geén voór de *vrouwlyke* naemwoorden diend, wild ook eene zékere beweéging te kennen geéven, en vervolgens word hy het meestendeel gebruykt in de beteekenis van *tot*, als : *nédergedaald* *ser* helle; *ser* eere van, enz. in plaets van *tot de* Hel; *tot, de* eer van, enz. niet tégenstaende hy ook dik-

wils gelyk *te* de plaets van *op* of *in* bekleed, alwaer rust en tégenwoordigheyd beteekend word, als :

Ter plaetse ; *ter* zee, voór in die plaets ; *op* de zee, enz.

Vr. *Wat is'er voorder aengaende deéze voórzetfels te bemerken ?*

A. Ten eersten, dat *te*, *ten*, en *ter* nooyt met de lédekens *den*, *de* of *het* gebruykt worden.

Ten tweeden dat *te* beteekend *in* of *op*, met rust, dat *ten* met zékere beweéging *tot* beduyd, en *ter* tot de beteekenis van deéze beyde, *te* en *ten* kan dienen.

Ten derden dat *te* en *ten* by de manlyke en onzydige, en *ter* by de vrouwlyke naemwoórden gesfeld worden.

Ten vierden dat sommige *Naemwoórden* na *te*, *ten* en *ter* niet in *e* of *en* eyndigende met eene Lettergreép vermeerderd worden, als uyt de volgende voórbeelden klaerder blyken zal.

Voór de manlyke *te* of *ten* als : *te* voet ; ook *te* raede gaen ; *te* wége brengen ; *te* voórſchyn koómen ; voór *ten* raede ; *ten* wége ; *ten* voórſchyn ; *ten* Hémel ; *ten* Oórlog ; *ten* toon ; *ten* eeuwigen dage ; *ten* dienſte ; *ten* allen tyde, enz.

Ook voór de onzydige als : Hy is *te* Huys, maer béter t'huys. *Te* vrienden Huyze, voór : in't Huys van zynen Vriend ; *te* Land ; *te* Peérd ; *te* Scheép ; *te* Water en *te* Brood ; t'onzent ; *te* zynent ; wy gaen *ten* zynent of *ten* zynen Huyze ; *ten* hayze van onzen Vriend ; *ten* Oórdeel koómen ; *ten* behoefte ; *ten* bloede ; *ten* deele ; *ten* éken ; *ten* getalle ; *ten* voórdeele ; *ten* eerſten ; *ten* langſten, enz.

Voór de Vrouwlyke *ter*, als : *ter* aerde beſtellen ; *ter* dood verweézen ; *ter* hand neémen ; *ter* zee ; *ten* plaetſe koómen ; of zyn ; *ter* ſtéde ; *ter* goeder trouwe ; tweemaal *ter* weék ; enz. Men zegd ook : met *der* tyd, of met *ter* tyd ; met *der* herte, of met *ter* herte, alhoewel *tyd* van't mannyk en *hert* van't onzydig

geslacht is. Zoo ook *toen ter tyd* ; *tot ter dood toe* ; van gelyken zegd men zeer wel *te hulpe koómen* ; *te biegt* gaen ; hy is *te merkt* ; *te of ten schande staen* ; *voór* ; *ter hulpe*, enz., niet tégenstaende dat *hulp*, *biegt*, *merkt* en *schand* vrouwlyk zyn.

Hier ziet gy ook dat de woórden, *bed*, *hel*, *eer*, *raed*, *weg*, *dag*, *diénst*, *tyd*, *huys*, *behoef*, *bloed*, *deel*, *getal* *voórdeel*, *aerst*, *langst*, *plaets*, *trouw*, *hert*, *hulp*, *biegt*, en *schand* met eene Lettergreép vermeerderd, en de woórden *Stad*, in *Stéde* en *Schip* in *Scheép* veranderd zyn ; ook dat *eeuwig*, *al*, zyn en *goed* den uytgang *en* of *er* aenneémen, om dat *ten* en *ter* eenen teeler in zig besluyten, en diensvolgens vereyfschen alle de byvoegelyke en voórnaemwoórden by de *mannelyke* en *onzydige* in deézen gevalle gevoegd den manlyken uytgang in *en*, en by de *vrouwlyke* in *er*, als : ten *mynen* voórdeele, ten *allan* stonde ; ter *goeder* trouwe ; *t'uwer* eere, enz.

Ter deézer gelégenheyd zal men ook aenmerken, dat sommige *onzydige* zelfstandige naemwoórden deézen uytgang in *e* insgelyks aenneémen, als zy in eenige spreekwyzen als *mannelyke* gebruykt worden, als : van den , of tot den *bloede*, van den *huyze*, van , of in den *Jaere*, *beginne*, in deézen *gevalle* ; van , of uyt den *Lande*, enz.

Hier volgd nu Bl. 42.

VYFDE DEEL. enz.

R. 8 *Waer toe diend den Acutus ?*

In plaets van de heele antwoord de volgende te stellen :

A. Den Acutus die een scherp gelyd te kennen geeft, diend niet alleen om den harden klank van *e*, als méde van de tweeklanken *ee* en *oo* van hunnen zagten te onderscheyden, gelyk wy hier voóren over de zelve handelende beweézen hebben, maer heeft ook plaets in de eyge naemen van Men-

ſchen, Landen en Steden, wanneer de e op 't eynde, of voór eenen anderen klinker hard uytgesproken word, als in cybelé, niobé, Rodopé, Dorothea, Aeneas, Hymeneus, Judéén, Zebedéus.

Nu : *wanneer gebruykt men den CIRCUMFLEXUS enz.*

Voeg in die antwoórd al nog : ontfuén ſtaég en ſteè, voór ontfangen, ſtadig en ſtede.

Bl. 43 ſtel agter ontéerd R. 12 ; als méde in ſlagüder en diergelyke en R. 15 ſlagöder.

Voeg R. 18 agter beginnen : om dat men volgens de gegeéve régels de woórdén in 't Spellén en uytſpreéken moet ſcheyden, daer zy te ſaemen gevoegd zyn, als Bl. 27 beweezen is.

Bl. 44 R. 2 agter ſchande, ſel : t'zyner hulpe, en R. 3 tot zyne hulp.

Voeg by R. 13 en 15 : aerd' ; ter zy' ; ik ly' : by R. 16 en 17 aerde; ter zyde; ik lyd., of dat ik lyde.

Bl 74 na R. 10 ſtel :

Vr. *Hoe veélderley is 't zelfſtändig naemwoórd ?*

A. Dryderley, te weéten : het eygen naemwoórd (NOMEN PROPRIUM) het gemeyn naemwoórd (NOMEN APPELLATIVUM, en het vereenigd of verzameld naemwoórd (NOMEN COLLECTIVUM.)

Bemerkt dat ik my veéltýds zal bedienen van de Latynſche naemen, voór de woórdén de Spraek-kouſt aller taelen rakende, om dat zy onder die benaeming meeſt bekend zyn, tot gemak van die andere taelen willen leeren, of geleerd hebbende, de zelve te verſtaen.

Vr. *Wat is een eygen naemwoórd (NOMEN PROPRIUM) ?*

A. Het géén maer aen eenen perſoon, of zaek alleen behoord, als *Cicero, Lucas*, enz. welke naemen maer eenen perſoon alleen beteekenen, zoo ook *Brabant* word maer van een Landſchap alleen gezeyd, *Antwerpen* maer van eene Stad, de *Schelde* maer van eene Rivier enz. die dien naem voeren.

Vr. *Wat noemd gy een gemeyn naamwoord (NOMEN APPELLATIVUM) ?*

A. Die benaeming, de welke veële zaeken van de zelve gedaente begrypt of te kennen geeft, als zyn: *Mensch, Engel, Peërd, Stad, Stoel*, enz. want deēze bevatten al wat mensch, engel, peërd en stoel is, enz.

Vr. *Wat beduyd een verzameld naamwoord (NOMEN COLLECTIVUM) ?*

A. Het geën, alhoewel het in 't eenvoud staet, nochtans veële zaeken of persoonen van 't zelve slach te saemen vergaderd, te kennen geeft, als zyn: *volk*, het geën veële menschen bedied; *Léger*; veële Krygslieden; *Kudde*, veële Schaepen; zoo ook de woorden *Borgery, gebuerte, menigte*, enz.

Bl 75, lets R. 2, 3, 4, 5 en 6, in der voege als volgd: Zoo dat Koning en Boek van het manlyk zyn, om dat men zegd: den Koning, en den boek; dogter en Kamer van het vrouwlyk, om dat men zegd: de dogter, en de kamer; en kind en huys van het onzydig, want men zegd: het Kind, en het huys, maer niet de boek, het dogter, noch den huys, enz.

Het nu volgende moet blyven tot aen meervoud is R. 21: en maer tot aen R. 34. moet agtergelaeten, en 't volgende geplætsf worden.

Vr. *Hebben wy geene vaste régels waer doer men het geslacht der zelfstandige naamwoorden kan kennen?*

A. Tot hier toe heb ik'er nog geene ontmoet, maer heb ondernomen de zelve op vaste régels te grondvesten, en ten dienste van 't gemeynbest, ja zelfs van de Vreëmdelingen, in't openbaer te laeten verschynen; doch aengezien het sichier onmogelyk is, dusdaenige régels van den beginne volmaektelyk op te geëven, zoo verzoek, dat de Taelkundige en minnaers onzer taele, my by tyde van de mislagen, of het ontbreëkend onderrigten, om het zelve in den volgenden Druk te verbéteren, dus stel de volgen-

Byvoegzel van
de Régels in Veêrzen, om dat de Veêrzen gemak-
kelyker van de Jongheyd worden geleerd, en langer
in de geheugenis blyven.

R É G E L S

V O Ó R D E

Geslachten *der zelfstandige Naemwoorden.*

Leer wel deéz' Régels en onthoud,
Dat 't een of 't ander U ontvouwd,
't Zy d'Uytgang of Beteekenis
Van wat *Geslacht* een naemwoórd is.

Het *geslacht* der naemwoórdén word op twee ver-
scheyde wyzen gekend, of doór de *beteekenis*, of
doór den *uytgang*.

I. Doór de *beteekenis* in de algemeyne régels als :
Roos is *vrouwelyk* om dat de naemen van *bloemen*
vrouwelyk zyn.

II. Doór den *uytgang* in de besondere régels, als:
beginfel is *onzydig*; om dat alle naemwoórdén met *sel*
vervoegd *onzydig* zyn.

ALGEMEYNE RÉGELS

I. R É G E L.

*T is *Manlyk*, 't geén men *Man* geloofd,

U Y T N E É M I N G.

Doch Jong, Kind, Lief en Opperhoofd
Met Volk *onzydig*; en men agt,
Van't *Vrouwlyk*: Zon, Wees, Slaef en Wagt.

Dat is: alle naemwoórdén, die alleenelyk een
mannen toegeëygend, of doór zékere eygenschap

als mannen gehouden, of welkers bedieningen de mans toegepast worden, zyn *manlyk* als :

I. Eyge naemen van Mannen als : *Joannes, Thomas, Plato, Socrates*, enz.

II. Van Engelen, als *Michaël, Gabriël*, enz.

III. Van Goden, als : *Apollo, Jupiter*, enz.

IV. Van duyvelen, als : *Lucifer Beelzebub*, enz.

V. Naemen van Beesten, als : *Pegasus*, enz.

Van de gemeyne Naemen zyn ten eersten *manlyk*, die uyt hunne natuer, of uyt rōden hunnet bedieninge aen de mannen eygen zyn, als : *Vader, Koning, schryver, metser, Borger, Boer*, enz.

Ten tweeden : naemen van beesten die voór mannekens, of van't mannelyk geslacht bekend zyn, als : *Hengst, ézel, Kater, Leeuw, Stier*, enz.

Neém hier van uyt. De zon, slaef, wees en wagt, die *vrouwlyk* zyn.

En Jong, Kind, Lief, en Opperhoofd zyn *onzydig*.

• II. R É G E L.

Hoe wel men *Boomen, Tyden, Wind,*
Met *Maend* en *Dag* intt *Manlyk* vind,
Neém *Lente* deés *Geslacht* niet aen,
Maer moet altyd by't *Vrouwlyk* staen.

De naemen van boomen zyn *manlyk*, als : *Apelboom, Kriekeleér, Popelier, Olm*, enz.

Van winden, als : den *Noorden; Oosten; Zuydwesten*, enz.

Van Tyden, als : *Zomer; Winter; Paesschen; Bannis; Vassen*, enz., maer *Lente* is *Vrouwlyk*.

Van Maonden, als : *Januarius; Meert; April; October*, enz.

Van Dagen, als : *Zondag; S. Jans Dag; Maendag*, enz.

III. R É G E L.

Hier diend met aendagt toegelet,
 Zoo m' onder een' benaeming zet
 De twee Geslachten van een' Beest,
 Die Naemen *Manlyk* zyn voór't meest,
 Van *Visch* en *Dier*, 'tgeén Pluymen geeft,
 En van al wat vier Pooten heeft.*

De tweeslachtige naemen van Visschen, Vogels, of pluymgediert, en viervoetige Beesten, die onder eene benaeming de twee geslachten uytdrukken, zyn *mannelyk*.

Van Visschen, als : Abberdaen; Kabbeljaeuw; Steurs; Kreeft, enz.

Van Vogels en pluymgediert : den Arend ; Gier; Papegay, enz.

Van viervoetige Dieren : den Haes; Hert; Hond, enz.

Uytneéming van *Visschen*.

Doch stel van Visch in't *Vrouwen rot*
 De Kreukel, Oester, Schol en Sprot,
 De Krab, Forell', Roch, Vloót daer by
 De Tong, Griet, Mossel, Schar, Lamprey.

Van *Vogels*.

Zeg van de Vogels ook de Cys,
 De Duyf, Gans, Ekster, Kraey, Patrys,
 Dé Kiek, Kalkoen, Kaeuw, Kwakkel, Meeuw,
 De Lyfter, Mus, de Paeuw en Spreeuw,
 De Meérle, Raef, Mees, Snep en Kraen,
 De Vleddermuijs, Vink, Zwaluw, Zwaen,
 Zyn *Vrouwlyk* met de Pagadet;
 Maer 't Kieken m' in't *onzijdig* zet.

Van viervoetige Dieren.

Van't *Vrouwelyk* is ook de Kat ,
De Wézel , Muys , Big , Sim en Rat ,
Onzydig 't Schaep , Lam , Kalf , Konyn ,
Het Verken , Veulen , Peêrd en Zwyn .

Van de Visschen zyn de volgende *vrouwlyk* , als :
Forelle , Griet , Krab , Kreukel , Lamprey , Mos-
fel , Oester , Roch , Schar , Schol , Sprot , Tong ,
Vloót .

De volgende Vogels zyn ook *Vrouwelyk* , als :
Cys , Duyf , Ekster , Gans , Kaeuw , Kalkoen , Kiek ,
Kraen , Kraey , Kwakkel , Lyfser of Lester , Meêrl ,
of Meêrle , Mees , Meeuw , Mus , Paeuw , of Pao ,
Patrys , Pagadet , Raef , Snep , Spreeuw , Vink , Vled-
dermuys , Zwaen , Zwaluw , of Zwaluwe .

En Kicken is *onzydig* .

De volgende van de viervoetige Dieren zyn ook
vrouwlyk .

Big , Kat , Muys , Rat , Sim , Wézel

En de volgende *onzydig* .

Het Kalf , Konyn , Lam , Peêrd , Schaep , Verken ,
Veulen , Zwyn .

I V. R É G E L.

Zoo 't *Vrouw* bedied , stel *de* ; doch zet
Voór Wyf , en ook voór Meyffen *het* ;

Dat is , alle naemwoórden , die alleenlyk toege-
eygend , of doór zekere bedieningen aen Vrouwen

56 *byvoegfel van*
behooren , of aen haer geslacht betaemen , zyn
Vrouwlyk.

I. Eyge naemen van Vrouwen, als : *Maria, Cecilia, Judith* , enz.

II. Van Godinnen , als : *Minerva, Juno, Diana* , enz.

Van de gemeyne naemen zyn *vrouwelyk* :

I. Die uyt hunne natuer, of uyt réden der be-
dieninge de vrouwen eygen zyn, als : Moeder; Nigt;
Hertogin; naeyster ; boerin, enz.

II. De naemen van 't vrouwlyk geslacht der beef-
ten, als : Hen of Hin , Koey , Merrie.

Maer Wyf en Meyffen zyn *onzydig*.

Sommige schryvers over 't geslacht der naemwoór-
den handelende, en zelfs J. Des Roches voor de
Fransche tael, zeggen : dat zy alle *mannelyk* zyn,
die onder de gedaente van eenen Man, en *Vrouw-
lyk* die onder de gedaente van eene Vrouw ver-
beeld of geschilderd worden, het geén my dunkt
eenen groven mislag te zyn, want diensvolgens zou-
den alle naemen van Landen en stédén *vrouwlyk*
zyn, want zy voor't meestendeel onder de gedaente
van eene Vrouw verbeeld worden, daer zy nogtans
in 't Fransch voor't grootsten gedeelte *manlyk*, en
in onze tael alle *onzydig* zyn.

V. R E G E L.

Weét dat m'in't *Vrouwlyk* stellen mag
Rivier, Bloem, Vrugt van allen slach,

Van 't *Vrouwlyk* geslacht zyn de Naemen van
Stroomen en Rivieren als : de *Deyle, de Lek, de
Ley, de Maes, de Pó, de Schelde,* enz.

Van Bloemen, als : de *Affrikaen, Lelie, Roos,
Tulp,* enz.

Van allen slach van Vruchten, als : *Boon, Haver,
Kool, Kriek, Peér, Terw,* enz.

Uytneeming van *Stroomen* en *Rivieren*.

Doch *Amstel*, *Donauw*, *Démer*, *Rhyn*
 Met *Indus*, *Oder* *Manlyk* zyn
 By wie men *Yffel*, *Tiger* steld
Euphraet en *Tiber*: somtyds 't *Scheld*.

Van *Vrugten*.

Van 't *Manlyk* *Appel*, *Rog* en *Rys*,
Aerd-Aker-Veyl, *Ajuyn*, *Radys*;
 Maer geef *het* aen *Salaed* en *Graen*,
 En *Koorn* moet ook *onzijdig* staen.

De volgende *Rivieren* zyn *manlyk*, als:
 Den *Amstel*, Den *Démer*, *Donauw*, *Euphrates*,
Indus, *Oder*, *Rhyn*, *Tiber*, *Tiger*, *Yffel*.
 Somtyds zegd men ook *het Scheld*.

Van de *vrugten* zyn *manlyk*, als:
Aerdaker, *aerdveyl*, *ajuyn*, *appel*, *radys*, *rog* en *ryff*.
 Maer *Graen*, *Koorn* en *Salaed*, *onzijdig*.

VI. R E G E L.

Het ongediert wild *Vrouwlyk* zyn,
 En 't bloedloos Dier, 't zy groot of kleyn;
 't Vergiftig Dier word ook geagt,
 Met al 't geén kruypt, van 't *Vrouw* *gestacht*.

De tweeslachtige naemen der kruypende en bloed-
 looze Dieren en ongediert zyn *Vrouwlyk*, als:
 De *Bie*, *Hagedis*, *Luys*, *Pad*, *Slang*, *Spin*, enz.

Uytneeming.

Let, dat ik *Meuld'naer* *manlyk* maek
 Met *Kéver*, *Pier*, *Sal'mander* *Draek*,
 G'lyk ook *Vorsch*, *Worm*, *Schalbyter* zyn:
Onzijdig 't *Fis*, *Fret* en *Fluwyn*.

byvoegsel van
Mannelyk zyn : Draek , Kéver , Meuldenscr ,
 Pier , Salamander , Schalbyter , Vorfch , Worm.

Maer *het* Fis , Fluwyn en Foret of Frét , zyn
onzydig.

VII. R È G E L.

De *Letters* willen 't *Vrouwelyk* zien ,
 't *Getal* ook , zelfs vervoegd met *tien*.

Vrouwlyk zyn alle *Letters* , als : de A. B. F. W.
 2 , 3 , 6. enz.

Alle *getallen* in hun bezonder , als : de een , de
 vier , de zéven , de viertien. enz.

Uytneéming.

Men zegd by koop van een'ge *Waer* :
Het Duyzend , Honderd , 't *Koppel* , 't *Paer* ,
Gewigten dulden *het* en *Maet* ,
 Wanneer het *Koopens* wyze gaet.

Maer allen *getal* voór zynen inhoud genomen ,
 is *onzydig* , als : het dozyn , koppel , paer , het vyf-
 en-twintig , het honderd duyzend , het millioen.

Zoo ook in't *koopen* gebruykt men 't meestendeel
 de naemen van maeten en gewigten in 't *onzydig* ,
 als : hoe veel betaeld gy het *Last* ? het *Aem* , het
 Voeder , het Bunder , het Pond , het Once , enz.
 alhoewel *Last* *mannelyk* , *Aem* , *Bunder* en *Once*
vrouwlyk zyn.

VIII. R È G E L.

Land , *Ryk* en *Stad* , *Vlek* , *Dorp* , *Metael* ,
 Zet m' in't *Onzijdig* altemael
 Doch neém hier van alleenlyk uyt
Den Palts , en Haeg als 't *Stad* beduyd.

Alle de naemen der *Metaelen* zyn *onzydig* , als :
 het Goud , Zilver , Koper , Stael , enz.

Alle de naemen van : *Ryken* , *Landen* , *Sté-*
den , *Dorpen* , *Vlekken* , zyn *onzydig* , als :

Europa, Vrankryk, Brussel, Serdam, Merxem, enz. want men zegd: *het magtig Europa, het gelukkig Engeland, het hoogmoedig Genna, het vermackelyk 's Graevenhaege, het groot Lokeren, enz. nogtans den Haag, (in plaats van 's Graevenhaege) en den Palts zyn mannelyk.*

Doch wanneer men by *Landen* of *Steden* een ander zelfstandig woord, of een persoonlyk of bezittend voornaemwoord voegd, neemt men een van't *vrouwlyk geslacht.*

B. V. EUROPA is de *Moeder* der weétenschappen.

AFRIKA zend *haere* Goude staeven aen *haere* zuster ASIA.

ANTWERPEN draegd zorg voór *haere* Borgers, enz. maer dan worden de naemen niet aenschouwd, maer die plaatsen als *Vrouw*personen, onder welker gedaente zy afgebeeld en geschilderd worden, waer van men, handelende van de *persoonlyke* en *bezittende voornaemwoorden* meerder spreeken zal.

I X. R E G E L .

Als't *werkwoord* of't *byvoeglyk* staet
Daer anders 't *zelleffstandig* gaet,
Doet die dan in't *onrydig* treên;
Doch zet de *deelen* van de *reên*,
Die m'ın't g'heel niet verand'ren kan
(Is't noodig) in't *Geslacht* van *Man*.

Alle *werkwoorden* en *byvoeglyke* voór *zelfstandige* genomen, zyn *onrydig*.

Werkwoorden, als: het eeten, drinken, wandelen, verkeerē, enz.

Byvoeglyke woorden, als: het goed, het kwaed, vuyl, schoon, lief, binnenst, derden, het zwart, wit, geel, enz.

Maer de onveranderbaere deelen der *reên*, als zyn: de *bywoorden*, *voorzetsels*, *koppelwoorden*, *tuf-*

ſchenwerpfels zyn *mannelyk* als men die als zelfſtandige gebruikt als : eenen ja , neen , zelden , enz. eenen binnes en buyten , eenen agter en voór , enz. eenen want , dien duyvelſchen maer , eenen dat , niet ; zynen *daerom* beantwoórd mijnen *waerom* niet , enz. eenen ſch , ay my ; foey dien droeven helaes ; dien trooſtelyken ſchep mood , enz.

X. R È G E L.

Al 'tgeén ik voór *verkleynwoórd* ken
Vraegd *het* , gelyk *het* Kindeken.

De verkleynwoórden zyn alle *onzydig* , als : het Kindeken , Boomken , Kroontje , enz.

Alzoo in alle Taalen , zelfs in die , de welke op 't gezag van goede ſchryvers gegrond zyn , naemwoórden gevonden worden , die twyffelagig , en onzeker van geſlacht zyn : zoo is 't niet te verwonderen , dat in onze taal , van dit gezag ontbloot , ſommige ook verſchillig van geſlacht , volgens een iders gezindheyd uitgesproken worden. Dus zyn de volgende *twyffelagige*.

't Is doór gewoont' 't zy goed of kwaed,
Dat ligt 't *geſlacht* in twyffel ſtaet.

Mannelyk of *Vrouwelyk* :

Geéf *den* of *de* aen Sits , Zwik , Takel
Aen Sikkel , Snippel , Ramp , Prik , Schakel
Sleét , Kolk , Berſt , Spalk , Liſt , Luſt , en Maek ,
Aen Zuyl , Sport , Diſtel , en aen Schaek.

Onder de twyffelagige zyn de volgende *manlyk* of *wrouwlyk*.

Den of *de* Berſt , Diſtel , Kolk , Liſt , Luſt , Maek ,
Prik , Ramp , Schaek , Schakel , Sikkel , Sits , Sleét ,
Snippel , Spalk , Sport , Takel , Zuyl , Zwik

Manlyke of onzydige.

Mest, Puy, Punt, Strand, Pek, Nok, Altaer,
 Vereyffchen *den*, of *het* te gaer,
 Schouwburg, Verjuys, Ivoor, Satyn,
 Met Overschot daer ook by zyn.

Deeze zyn *manlyk*, of *onzydig*, als :

Den of *het* Altaer, Ivoor, Mest, Nok, Overschot,
 Pek, Punt, Puy, Verjuys, Satyn, Schouwburg,
 Strand.

Vrouwlyke, of onzydige.

Men zegd *het*, of *de* scherf, dicht, ty :
 Port, Windaes, Melk, Fregat en Ey.

De volgende worden *Vrouwlyk*, of *onzydig* ge-
 bruykt, als :

De of *het* Dicht, Port, Bw. (*) Ty, Ey, Fre-
 gat, Bw. Melk, Scherf, Windaes.

BEZONDERE RÉGELS

Die doer den uytgang het geslacht aantoonen.

I. R É G E L.

Al wat van and're word gemaekt
 Behoud 't *geslacht*, 't geén 't enkel raekt,
 Dus onderpand en tegenstand
 Zyn *Mannelyk* g'lyk Stand en Pand.

Alle zelfstandige naemwoorden, die van andere
 zelfstandige voordkoómen, of gemaekt worden,

(*) Bw. beteekend *Bastaerdwoórd*. F

volgen het *geslacht* van hun grondwoord, als :

Onderpand, overvloed, voórspoed zyn *manlyk*,
om dat pand, vloed en spoed *manlyk* zyn.

Ondengd is *Vrouwlyk*, om dat deugd *vrouwlyk* is.
Voórhuis is *onzydig*, om dat huis *onzydig* is.

I. Uytneeming.

't En zy men hen, doór *ge* belet,
Of *be*, of *ver*, *Onzijdig* zet.

Maer als zy aengenomen hebben de voórzetfels
be, *ge*, of *ver*, dan zyn zy van 't *onzydig geslacht*,
als : bedwang, geval, verband, bewys, gevoeg en
verwyt, enz. niet tégenstaende hunne grondwoór-
den, dwang, val, en band *mannelyk*, wys, voeg, en
wyt *vrouwlyk* zyn.

II. Uytneeming.

Men zegd : *de* vlugt; 't licht, 't wicht, onthoud,
Dat toevlugt, weérlicht, 't *Manlyk* houd
Met booswicht; m'ook wel 't weérlicht hoord;
Maer scheurbuyk brengt 't *onzijdig* voord,
g'Lyk Hoogtyd, kamizoól, ontzet,
Geéf aenschyn, wel-en mis-daed *het*,
Met ontslag, Lidmaet, Lédekant,
Het ondersteék, en vier-by-kant,
Hoe wel hunn' Stam in 't *manlyk* staet,
Behalven *Vrouwelyk* de daed.

Den toevlugt, weérlicht, booswicht zyn *man-
nelyk*, alhoewel dat vlugt *Vrouwlyk*, licht en
wicht *onzydig* zyn, eenige zeggen nog *het* weér-
licht, het welk eygenlyk het werkwoord is.

Ook zyn de volgende *onzydig*.

Het aenschyn, Hoogtyd, kamizoól, lédekant,
vierkant, lidmaet, misdaed, weldaed, ondersteék,
ontslag, ontzet, scheurbuyk.

Alhoewel hunne grondwoorden *mannelyk* zyn, behalven daed, die *vrouwlyk* is.

II. R E G E L.

Zoo twee zelfstand'ge t'saemen staen,
Zy neemen 't *slacht* van 't tweeden aen.

Alle zelfstandige naemwoorden, die van twee zelfstandige t'saemen gesteld zyn, neemen het *geslacht* van 't tweeden aen, als :

Handdoek en Bierpot zyn *mannelyk*, om dat het tweeden, doek en pot *manlyk* is, enz.

Kleerkas en waterslang zyn *vrouwlyk*, om dat kas en slang *vrouwlyk* zyn, enz.

Zeepeêrd en tafellaken zyn *onzydig*, om dat peêrd en laken *onzydig* zyn; enz.

I. Uytneeming.

Maer Lakmoes houd tot 't eerst zyn recht
G'lyk Handschoen, Vuerslag, 't zelveu zegd.

De dry volgende neemen het geslacht van 't eersten aen, dus is Lakmoes *manlyk*, handschoen *vrouwlyk*, en Vuerslag *onzydig*.

II. Uytneeming.

't *Geslacht*, 't geén maeltyd, bot'rham raekt,
Word alle beyd' van hen verzaekt,
Zoo doen ook vrouwmensch, vrouwsperfoon,
En Kerkhof voerd den zelveu toon,
Het eerst wild *de*, het tweeden *den*,
De laetste dry 'k *onzydig* ken.

De vyf volgende verloochenen het *geslacht* der beyde de woorden, en neemen een ander aen, dus is boterham *manlyk*, maeltyd *vrouwlyk*, Kerkhof, vrouwmensch en vrouwsperfoon *onzydig*.

III. RÉGEL VAN E, I, IE EN O.

Wat uyt in *e* of *i* moet gaen
 Wild altyd in het *Vrouwlyk* staen.
 Ook *ie*; maer *Mannelyk* wild *o*,
 Gelyk Orégo, Indigo.

Alle de Naemwoórden, die eyndigen in *e*, *i* en *ie* zyn van't *Vrouwelyk* geslacht. als :

In *e*: aerde, dikte, gebuerte, enz.

In *i*: trali, oli, enz.

In *ie*: berrie, plantagie, enz.

Als ook de Bastaerdwoórden: bagagie, conscientie, gratie, enz.

Die uytgaen in *o*, waer onder veéle *Bw.* zyn *mannelyk*, als: den cacao, indigo, orégo, enz.

Sommige zeggen ook: den H. Olie.

Uytneeming.

Stel voór Officie 't teeken *het*,
 't Word voór Collégie ook gezet,
 Wat diergelyks *um* uyt 't Latyn
 Ons aenbrengd wild *onzijdig* zyn,
 Zoo ook *het* eynde, en 't vee: maer theé.
 Wild *den* met Kaffe, treé en vree.

De Bastaerdwoórden voordkoómende van *um* uyt het Latyn, zyn *onzijdig*, als: het Officie, Collégie, Martélie, Evangélie, enz.

Voeg hier by: het eynde, en het vee.

Maer den Theé, Kaffe, tréde of treé, en vrede of vree, zyn *mannelyk*.

IV. R É G E L VAN Y.

Weét dat m'aen 't woórd het *Vrouwlyk* geeft,
 Wanneer 't in *Y* zyn uytgang heeft.

Die uytgaen in Y zyn *Vrouwlyk*, als :

De heerschappy, slaeverny, de ty, enz. Som-
mige zeggen ook : het ty.

I. *Uytneeming.*

Neém uyt van deézen régel bry
En brey, den Koffy, en kassey,
Den groey, en goey, den dooy, en draey,
Die *manlyk* zyn met tooy en baey.

De volgende worden uytgenomen, en zijn *mannelyk*
als: den baey, brey, (van *breyden*) bry, (*pap*)
dooy, draey, goey, groey, kassey, koffy en tooy

2. *Uytneeming* Onzydige.

Onzijdig zyn : het Hooy en Strooy,
Het Schroey, met 't bastaerdwoórd Oestrooy.

En het Hooy, schroey, strooy, of froo, met
het Bw. oestrooy zyn *Onzijdig*.

V. RÈGEL IN *heyd* *Vrouwlyk*.

Met *heyd* vervoegd, of vreémd met *teyt*
Zyn *Vrouwlyk* : Goedheyd, Majesteyt.

Alle zelfstandige, die van byvoegelyke, om hun-
ne hoedaenigheyd uyt te drukken, met de byzetting
van *heyd* gemaakt worden, zyn *vrouwlyk*, als :

Boosheyd, goedheyd, meédoogendheyd, enz.

Hier kan men ook byvoegen de Bw. in *teyt*, als:
de Digniteyt, Majesteyt, Sociëteyt, enz.

VI. RÈGEL IN *is*, en *ing*. *Vrouwlyk*.

Als *nis*, of *ing* den uytgang is,
Als : wandeling, vergiffenis,
En 't van een werkwoórd word gemaakt,
Onthoud, dat 't dan het *Vrouwlyk* raekt.

Alle de naemwoorden van een werkwoord gemaakt, die in *nis* of *ing* eyndigen, zyn vrouwlyk.

In *nis*, als : de belydenis, ervenis, gevangenis, kennis, laevenis, enz.

In *ing*, als : de laeding, ontmoeting, schepping, vertroosting, enz., maer die in *nis* eyndigen, en van geen werkwoord gemaakt zyn, als : *vonnis*, behooren tot R. 31.

Uytneeming.

Doch *ling* als 't een' persoon bedied
Is van 't *geslacht*, waer op hy ziet.

Nogtans sommige in *ling* uytgaende, en personen beteekenende, hebben hun geslacht gemeyn (zyn COMMUNIS GENERIS) dat is, zyn *mannelyk* en *Vrouwlyk*, of van alle beyde de *geslachten*, te weeten, als zy van eenen man spreken zyn zy *mannelyk*, en dan moet men zeggen : *den leerling*; maer van eene vrouw zegd men : *de leerling*, enz. en dusdaenige zyn : aenkoemeling, sterfeling, Vondeling, uytwykeling, enz. de andere in *ing*, van geen werkwoord afdaelende, als : *ding*, enz. volgen R. 29.

VII. RÉGEL IN *schap* *Vrouwelyk*.

Als't Woord met *schap* is vergezeld,
Als : Dronkenschap, men't *Vrouwlyk* steld.

De naemwoorden met *schap* vervoegd zyn *vrouwelyk*, als : de Boódschap, gereedschap, vriendschap, enz.

Uytneeming Onzydige.

Let toe, al eyndigd 't woord in *schap*,
Zoo't *ampt*, of *staet*, of *eere-trap*,
Als : 't Priesterschap te kennen geeft,
Dat 't zyn *geslacht Onzijdig* heeft.

Maer als deéze Lettergreép *ſchap* eenige vergadering, geſteldheyd, weêrdigheyd, of bediening beteekend, zijn de Naemwoórdén *Onzydig*, als: het gezelschap, maegſchap, graeſchap, enz. Men zegd nog wel *het* Knaepſchap en *de* Knaepſchap, en miſſchien van eenige andere.

VIII. R É G E L IN *dom* manlyk.

Onthoud, dat *dom*, het *Manlyk* eyscht, Wanneer't *geſteldheyd*, *Staet* bewyft.

De naemwoórdén met *dom* vervoegd, beteekende de hoedaenigheyd, bezitting, of de magt zijn *mannelyk*, als: den Edeldom, maegdom, rykdom, weedom, enz. ook den Heyligdom, als't gewyde zaeken beteekend.

. *Uytneéming* Onzydige.

Doch als m'in *doms* beteek'nis vind *Gemeynſchap*, *Ampt*, of wel *Bewind*, G'lyk *Biſdom*, *Joóðendom*, zoo zet Alſdan voór hen niet *den*, maer *het*.

Maer als deéze Byzetting van *dom* eenige weêrdigheyd, ampt, beſtierung, gezindheyd, of gemeynſchap te kennen geeft, dan zijn die naemwoórdén *onzydig*, als: het hertogdom, ſchépendom, heydenom, menſchdom, enz. ook *het* Heyligdom, voór de vergadering der Heylige genomen.

IX. R É G E L met *ſel* onzydig.

Wat ſaemen is vervoegd met *ſel*, Als: bindſel ik *onzijdig* ſtel.

Alle zelfſtandige, die met *ſel* vervoegd zyn, zyn *onzydig*, als: het beginsel, byvoegſel, uytſtrooyſel, enz.

Bemerkt, dat men hier maer spreekt van de Lettergreép *fel* die'er bygevoegd word, en niet die'er eygen aen is, als : *knoesfel*, *wissel*, enz. waer van in R, 19 zal gesproken worden.

X. R É G E L met *be*, *ge*, en *ver* onzijdig.

Die van een werkwoórd zyn gemaekt
Met *be*, *ge*, *ver* aen een geschaekt
Zyn alle *onzijdig*; 't waere dat
Z' in voór'ge régels zyn vérvat.

Alle naemwoórden die van werkwoórden voordróomende met *be*, *ge*, of *ver* beginnen of ver-voegd zyn, en niet onderworpen aen eenen der voórgaende régelen, 3, 5 of 6 zyn *onzijdig*, als:

Bederf, begryp, gebouw, geding, gemak, geschrey, gevley, vergif, verhael, vermack, verstand, enz.

U Y T N E M I N G.

Besteék, verhuys, verkoop wild *den*,
Wyl ik bekoómst als *vrouwlyk* ken.

Nogtans besteék, verhuys en verkoop zyn *manlyk*, en bekoómst *vrouwlyk*.

Als *te* die *e* niet noodig heéft,
En *be*, *ge*, *ver*, daer voóren zweéfd,
Dan worden z'ook *onzijdig* g'agt
Dus zeg 't *geslachte*, voór 't *geslacht*.

Ook zyn zy *onzijdig*, die met deéze voórzetfels beginnende in *te* eyndigen, en nogtans de *e* aldaer kunnen derven, alzoó die daer niet volstrektelyk noodig is, als : *het gedeelte*, *gebeente*, *gewoonte*, *verhémelte*, en alle diergelyke, die men ook zonder *e*, als : *gedeelt*, *gebeent*, *geboomt*, *verhémelt* kan schryven.

Uytneeming Vrouwlyke.

Maer is die *e* noodzaakelyk,
Zyn z'als : gewoonte *Vrouwelyk*.

Maer als zy deéze *e* niet kunnen derven, 'ten zy met eenen AROSTROPHUS in de Dichtkunde, dan zyn zy *Vrouwlyk*, als : de belofte, geboorte, verdienste, enz. ingevolge den voorgaenden derden Régel.

Zoo ook die in *heyd*, als : bekwaemheyd, ingevolge den vyfden; en die in *is*, als : de gedagtenis, en in *ing*, als : de vermaening, ingevolge den zefden, zyn *Vrouwelyk*.

XI. RÉGEL B *Vrouwelyk*.

B Vrouwelyk : de Krib, de Schob ;
Neém nogtans uyt *den* Eb en Tob.

Alle de zelfstandige, die in *B* eyndigen, zyn van het *vrouwelyk* geslacht, als : de krab, web, krib, schob, enz.

Maer eb en tob zyn *Mannelyk*.

XII. RÉGEL D *Mannelyk*.

Zoo 't woórd in *D* zyn uytgang maekt ;
G'lyk raed en hoed ; of dat'er raekt
Een' letter, die nog *D* verzeld,
Als : Knods, 't word *mannelyk* gesteld.

Alle naemwoórden eyndigende in *D*, zelfs al is de *D* met andere médeklinkers verzeld, zyn *mannelyk*, als : den eed, draed, moed, nood, onderhoud, arbeyd, enz.

I. *Uytneeming Vrouwlyke.*

Doch *vrouwlyk* dod, tod, klod, vod, bled,
Klad, stad, dood, huyd, daed, guds, mud, sled.

G

De volgende zyn *vrouwlyk*.

De klad , ftad , bled , fled , dod , klod , tod ,
vod , guds , mud , daed , dood , en huyd.

II. Uytneeming onzydige.

En ftel *het* bed , bod , afscheyd , bad ,
Lid , onderfcheyd , cieraed , zaed , blad ,
Lied , bloed , goed , kruyd , kleed , lynwaed ,
woud ,

Het brood , en wat'er koómt van *voud*.

De volgende zyn *onzydig*.

Het bad , blad , bed , lid , bod , cieraed , lynwaed ,
zaed , kleed , lied , bloed , goed , brood ,
woud , afscheyd , onderfcheyd , kruyd , en wat'er
koómt van *voud* , als : eenvoud. enz.

13. RÉGEL *F Vrouwlyk*.

De *F* al koómt'er nog iet by ,

Als : straf , fchrift , ftoóf , van't *vrouwlyk* zy.

Die uytgaen in *F* , al koómt'er nog eene *t* by , zyn
vrouwlyk , als : de straf , zift , fchyf , fchaef , dreef ,
groef , ftoóf , huyf , enz.

I. Uytneeming manlyke.

Maer geéf aen 't *manlyk* taf en draf ,
Den bef , dref , hef , met nooddruft , ftaf ,
Heéf , treéft of tref , drift , brief en roef ,
Den fnuf of snof , roof , snuyf en troef .

Hier van worden uytgezonderd de volgende , die
manlyk zyn , als :

Den draf , ftaf , taf of taffetas , bef , dref , hef , drift ,
nooddruft , snuf of snof , heéf , treéft of tref ,
brief , roéf , troef , roof , snuyf .

II. Uytneeming onzijdige.

En aen 't *onzijdig* rif en graf,
 Het schof, en schoft, het lyf en kaf,
 Het misdryf, ooft en hoofd, met 't stift,
 Zoo ook Oœtaef, met loof en schrift.

En de volgende zyn *onzydig*, als :
 Het Graf, Kaf, Rif, Schrift, Stift, Schof, Schoft,
 Lyf, Misdryf, Hoofd, Loof, Ooft, met het Bw.
 Oœtaef.

14 RÉGEL *g* en *ch* vrouwlyk.

In *g*, *ch*, of *z* daer aen,
 Als : Vlag, Pligt, Locht, moet *vrouwlyk*
 staen.

Den uytgang in *g* of *ch*, al koómt'er nog eens
z by, is *vrouwlyk*, als : de Klagt, Heg, Tugt,
 Plaeg, Steeg, Wieg, Ploeg, Oog, Jeugd, enz.

I. Uytneeming Mannelyke.

Maer *manlyk* zyn : den Nagt en Dag,
 Den Echt en Hegt, Rug, Oogft, en Lach,
 Den Schigt en Kryg, den Oórløg, Tugt
 Den Trog, Deeg, Toóg, den Boog, en Bogt,
 Den Kraeg, en Boóg, Toog, Teug, en Weg,
 Met Huyg, en wat'er spruyt uyt *Leg*.

Maer de volgende zyn *mannelyk*, als :
 Den Dag, Lach, Nagt, Echt, Hegt, Weg, Schigt,
 Bogt, Oórløg, Tugt, Trog, Rug, Kryg, Kraeg,
 Deeg, Teug, Boog, Boóg, Toog, Oogft, Huyg,
 met de afkoómelingen van *Leg*. Als : *inleg, toeleg,*
uytleg. enz. zoo ook het Bw. toóg.

II. Uytneeming onzydig.

Onzijdig word Ontzag gezegd,
 Met Ambagt, Narigt, Rag en Recht,
 Het Stigt voór Stift, Vogt, Tuyg en 't Licht,
 Met Rugt of Ruygt, Zigt, Wigt en Wicht.

En de volgende onzydig.

Het Ambagt, Ontzag, Rag, Recht, Licht, Narigt,
 Stigt voór Stift, Wicht, Wigt, Zigt, Vogt, Rugt
 of Ruygt, Tuyg.

15 RÉGEL IN *K*, *Mannelyk*.

Het woórd in *K* is *Mannelyk*,
 Als: Bak, Steek, Knik, den Boek en Dyk.

Die in *K* eyndigen zyn van 't *mannelyk* geslacht,
 als: Bek, Blok, Luk, Dyk, Staek, Reuk,
 Rook, Buyk. enz.

I. Uytneeming Vrouwlyke.

Van 't *vrouwlyk* is nogtans de Jak,
 Met Klak, Barak, Vlek, Plek of Plak,
 En Klik, Mik, Brok, Lok, Knoók of Knok,
 Vlok, Klok, de Pok, Fok, Zok of Sok,
 De Kruk, Kronyk, Paruk of Pruyk,
 Tyk, Republick, Piek, Wiek en Luyk,
 De Fuyk, Huyk, Kruyk, Mook, Kroók
 en Baek,

De Braek, Kaek, Taek, Spraek, Zaek
 en Wraek,

De Broek, en Breuk, Spreuk, Beek en
 Kreek,

De Speek en Week met Hypotheek.

De volgende worden uytgenomen, en zyn *Vrouwlyk*

naedere bemerklingen.

De Jak, Klak, Plak, of Plek, Vlek, Klik, Mik,
Brok, Fok, Klok, Knok of Knook, Lok, Pok,
Sok of Zok, Vlok, Kruk, Paruk, Paruyk,
of Pruyk, Tyk, Baek, Braek, Kaek, Spraek,
Taek, Vraek of Wraek, Zaek, Beek, Kreek,
Speek, Week, Piek, Wiek, Broek, Krook, Mook,
Brenk, Spreuk, Fuyk, Huyk, Kruyk, Luyk,
met de Bw. Barak, Hypotheek, Republiek, Kro-
nyk.

II. Uytneeming onzydige.

Doch zeg *Het Dak*, Pak, Schabernak
Of Schabrak, Hek, Dek, Rak en Vlak,
Het Spek en Hok, Jok, Stuk en Lyk,
Ryk, Slyk en 't Houw'lyk met Pratyk,
Spook, Aen-en onder-zoek, Misbruyk,
't Muziek, Fuziek, Koliek en Puyk.

En de volgende zyn *onzydig*, als :

Het Dak, Pak, Rak, Schabernak of Schabrak,
Vlak, Dek, Hek, Spek, Hok, Jok, Stuk, Hou-
welyk, Lyk, Ryk, Slyk, Aenzoek, Onderzoek,
Spook, Misbruyk, 't Puyk, met de Bw. Pratyk,
Fuziek, Koliek, Muziek.

16 REGEL L lang vrouwelyk.

L Lang, al staet 'er nog iet by,
Blyft aen de *Vrouwelyke zy*,
De twee, die volgen, toonen 'taen,
De moet voór Bel en Wêreld staen.

Die eyndigen in *L* lang, al koómen daer nog an-
dere médeklinkers by, zyn *vrouwelyk*, als : Pel,
helst, gril, golf, prul, vyl, bael, ziel, peul, enz.

Uijtneeming Manlyke.

Doch stel in 't *Mannelyk* geslacht
 Al wat met *stel* word voordgebracht,
 Ook Helm, met Kelk en Zweg, Tel, Brit,
 Den Pels, Bil, Wil en Dril of Tril,
 Den Bol, Tol, Kolf, den Dolk en Styl,
 Den Pols, Smul, Bult, ook Nul en Dweyl,
 Den Hiel, Stiel, Kriel, Pael, Prael en Zoól,
 Spinael, Stool, Vitrioól en Poól.

Hier van worden uytgenomen voor het *manlyk* geslacht, alle die van *stel* voordkoómen, als: aenstel, uytstel, enz. met de volgende:

Den Helm, Kelk, Pels, Tel, Zweg, Bil, Brit,
 Dril of Tril, Wil, Bol, Dolk, Kolf, Pols, Tol,
 Bult, Nul, Smul, Styl, Pael, Prael, Spinael,
 Dweyl, Hiel, Stiel, Kriel, Zoól, met de Bw.
 Poól, Stool, en Vitrioól.

17 RÈGEL IN *al*, *oel* en *uyl*, *Mannelyk*.

Maer *Manlyk* zyn z^a in *al*, *oel*, *uyl*,
 Ook zelfs verzeld, als: Galm, Poel, Kuyl.

Die uytgaen in *al*, *oel* en *uyl*, al worden daer
 nog andere médeklinkers by gevonden zyn *mannelyk*,
 als: bal, kalk, zwalp, doel, muyl. enz.

Uijtneeming Vrouwlyke.

Doch zeg: *de* Spoel, *de* Galg en Gal,
 Met Hal, Timbal, *de* Zalf en Wal.

Maer *de* Gal, Galg, Hal, Wal, Zalf, Spoel,
 met het Bw. Timbal, zyn *vrouwlyk*.

II. *Uijtneeming onzijdige.*

Onzijdig zyn Til, Wild en Veld,
 Dal, Volk en Hol, Spel, Vel en Geld,
 Het Gyl, en Kwyl, Heyl, Zeyl en Tal.
 Hier by Kartel, Model, 't g'heelal,
 'T Onthael en Mul, als ook 't Rioól,
 Het Wiel, met 't Bastaerdwoórd Pistoól,
 En *ael* van *al* of *ail* gemaekt,
 Als : Hospitaal 't *onzijdig* raekt.

De volgende worden van de twee voórgaende
 régels uytgenomen, en zyn *onzydig*, als :

Het Dal, Geheelal, Tal, aental, Geld, Model,
 Spel, Vel, Veld, Til, Wild, Hol, Volk, Mul,
 Gyl, Kwyl, Heyl, Zeyl, Onthael, Wiel, Vioól,
 met de Bw. Pistoól, en Kartel.

Als ook de Bw. in *ael* voordkoómende van de
 Fransche in *al* of *ail* als : *het* Kanael, Portael, enz.

18 RÉGEL IN *eel* en *eel* *onzydig*.

Onzijdig zyn *z'* in *eel* en *eel*,
 Als : Deel, Krakeel, het Beeld en Scheel ;
 Maer *Mannelijk* den Steel, Kareel ;
 En *Vrouwlijk* Deel, de Keel, Kaneel.

Die, de welke in *eel* en *eel* eyndigen zyn *onzydig*,
 als : *het* Bekkeneel, Krakeel, Prieel, beeld,
 Meel, enz.

Maer Kareel en Steel zyn *manlyk*, en deel (*plant*)
 Keel en Kaneel *vrouwlyk*.

19 RÉGEL *L* kort mannelyk.

Wanneer den uytgang *L* is kort,
Als : Nagel, weét, hy *Manlyk* word.

Die uytgaen in *el* kort, zyn *manlyk*, als : gren-
del, pékel, Hémel, lépel, wissel, sleutel, navel,
grouwel. enz.

Uytneeming Vrouwelyke.

Maer Zadel, Konkel willen *De*,
En Muskel, Sprankel, Sprinkel mē,
Stel Cingel, Kachel, in deéz' ry,
Daer Orgel, Rochel, Tégel by,
En Tichel, Trommel, Kruymel, lét
Gy die met Rimpel, Rompel zet
En Buffel, Geessel *Vrouwelyk*,
En Fistel, Nétel te gelyk,
Zoo wild ook Ratel, Schotel zyn,
En Sproetel volgd den zelve treyn,
Ook Fabel word van 't *Vrouw Geslacht*
Met Stével, Veertel, Ouwel g' agt.

De volgende nogtans zyn *Vrouwlyk*, als :
De Buffel, Cingel, Fistel, Geessel, Kachel, Kon-
kel, Kruymel, Muskel, Nétel, Orgel, Ouwel,
Ratel, Rimpel, Rochel, Rompel, Schotel, Spran-
kel, Sprinkel, Sproetel, Stével, Tégel, Tichel,
Trommel, Veertel, Zadel, en 't Bw. Fabel.

20 RÉGEL *fel*, *rel*, *zel* vrouwlyk.

Als z' eyndigen in *fel*, *rel*, *zel*,
Als : Tafel, 'ikze *Vrouwlyk* stel;
Doch Troffel, Twyffel *Manlyk* zy,
Voeg daer Kasnyfel, Vyzel by.

Doch als zy uytgaen in *fel*, *rel* en *zel* zyn zy *vrouwlyk*, als :

Gaffel, Kweêrel of Kweêrl, Peêrel of Peêrl, Moezel, Vézel, enz. doch Troffel, (*Truweel*,) Twyffel en Vyzel, met het Bw. Kafuyfel, blyven *manlyk*.

Uytneeming onzydige.

Maer Koppel, Reuzel willen *Het*, Waer by m' ook Vaendel, Zuyvel zet, Perykel, Scrupel, Tabernakel, Kapittel, met O- en Mi - raket.

De volgende worden van de twee voorgaende regels uytgenomen, en zyn *onzydig*.

Het Koppel, Reuzel, Vaendel of Vendel, zuyvel, als ook de Bw. Kapittel, Perykel, Scrupel, Mirakel, Orakel, en Tabernakel, daer zyn nog eenige, die zeggen : *de* Koppel.

21 RÉGEL *M* *Mannelyk*.

De *M*, al neémt zy nog iet aen, Als : Bodem, Slemp, wild *Manlyk* staen.

Die uytgaen in *m*, ook met anderen médeklinker daer agter, zyn *manlyk*, als :

Den Dam, Stamp, Bessem, Schimp, Lym, Beémd, Priem, Stroom. enz.

Uytneeming Vrouwlyke.

Doch *Vrouwlyk* zyn De Ham en Kram, De Klamp en Kramp, de Lamp en Vlam, De Zwam en Klem, de Mem en Schim, De Stem en Kim, met Koófst en Vlam.

H

De volgende worden uytgenomen, en zyn *vrouwlyk*, als : de Ham , Klamp , Kram , Kramp , Lamp , Vlam , Zwam , Klem , Mem , Stem , Kim , Schim , Vlim en Koómf.

22 RÈGEL, *om*, *aem*, *uym* *vrouwlyk*.

't Geén eyndigd in *om*, *uym* en *aem*
Is *Vrouwlyk*, als: Bom , Fluym en Blaem.

Die uytgaen in *om*, *aem*, en *uym* zyn *vrouwlyk*, als : Bomb , Raem , Kruym. enz.

I. *Uytneeming* Manlyke.

Doch zeg Den Dom, op zynen Luym
In 't *Mannelyk* met Naem en Duym ,
Den Drom en Stomp , met Homp en Klomp,
Nu volgen nog Triumph en Domp.

De volgende worden hier van uytgenomen, en zyn *manlyk*.

Den Dom , Domp , Drom , Homp , Klomp ,
Stomp , Naem , Duym , Liggen op zynen Luym ,
en 't Bw. Triumph.

II. *Uytneeming* onzydige.

Stel in 't *Onzijdig* Lichaem , Kraem ,
Met Slym , Schuym , Ampt en Hemd te saem.

De volgende worden van de twee voorgaende regels uytgenomen, en zyn *onzydig* : het Ampt , Hemd , Slym , Kraem , Lichaem en Schuym.

23 RÈGEL *N* *manlyk*.

De *N* met 't geén haer volgen kan
Blyft *mannelyk*, als : Angst en Ban.

Alle die in *n* eyndigen, 't zy met andere médeklin-
kers gefloóten, 't zy niet, zyn *manlyk*, als :

Dwang , Drank , Krans , Grond , Traen , Steen ,
Steun , Katoen , Loon , Tuyn. enz.

Uytneeming Vrouwlyke.

Maer *vrouwlyk* Bank, Blank, Hand en Prang,
 De Kan en Kans, de Mand en Tang,
 De Pan en Schans, de Vangst en Jonst,
 De Bron en Frons, de Gonst en Konst,
 De Long en Lont, de Non en Spond,
 De Spons en Ton, Tong, Wond en Zond,
 Baen, Kraen en Maen, de Maend, Bazuyn,
 Vaen, Keen en Leén, Scheén, Kroon en kruyn,
 Ook Lans, Balans, Galon, Palank,
 Met Karavaen, Fortuyn en Flank.

De volgende worden uytgenomen, en zyn *vrouwlyk*.

De Bank, Blank, Hand, Kan, Kans, Mand,
 Pan, Plank, Prang, Schans, Tang, Vangst, Bron,
 Frons, Gonst of Gunst, Jonst, Konst, Long, Lont,
 Non, Spond, Spons, Ton, Tong, Wond, Zond,
 (Zee engte aen Deelnemarken) Baen, kraen, maen,
 maend, vaen, keen, leén, scheén, kroon, bazuyn,
 kruyn, met de Bw. flank, palank, lans, balans,
 galon, karavaen, en fortuen of fortuyn.

24 RÉGEL IN *en lang, in, un, en yn vrouwlyk.*
En Lang met in, un, yn en eyn
 Zyn *Vrouwelyk*, Pen, Spint, Luns, Pleyn.

Die eyndigen in *en lang, in, un, yn en eyn*,
 zyn van't *vrouwlyk geslacht*, als : de wen, streng,
 int, kling, min, munt, bobyn, pyn, Bw. berlyn
 of berleng, (ryuug) enz.

I. Uytneeming Manlyke.

Doch zonder uyt *den* Pens en Mensch,
 Den Punch, Zin, Honing, Penning, Wensch,

Den Wind en Teérling , Rotting , Wenk ,
 Den Inkt , met Terpentyn en Zwenk ,
 Den Kalamink , met Schyn en Kring ,
 Den Twyn en Dienst , den Wyn en Ring ,
 Den Rosmaryn en Bombazyn ,
 Azyn , Robyn , met Treyn , Termeyn .

De volgende worden uytgenomen , en zyn *man-
 nelyk*.

Den Mensch , pens , wenk , wensch , zwenk , ho-
 ning , inkt , kalamink , kring , penning , ring , rot-
 ting , (*gaensflok*) teérling , wind , zin , punch ,
 azyn , bombazyn , robyn , roozemaryn of rosma-
 ryn , schyn , terpentyn , twyn , wyn , ook dienst , en
 de Bw. termyn , treyn .

II. Uytneeming onzijdige.

Onzijdig 't Ingewand en Bind ,
 Land, Zand, Bliad, 't Huysgezin en Lint ,
 Het Ding, Rund, Armelyn en Bont ,
 Het Armozyn, Francyn en Rond ,
 Met Flerecyn, Latyn, Bezaen ,
 Stramyn, Venyn, het Been en Spaen ,
 Het Leen en Speén, Veen, Breyn, Gemeyn ,
 Greyn, Aenzien, ook het Magazyn ,
 Het Aspunt, Seyn, Karbyn, Kanon ,
 Orkaen, Tympaen, Sermoon, Karton.

En de volgende worden van de twee voorgaende
 régels uytgenomen, en zyn *onzijdig*.

Het Ingewand, land, zand, bind, blind, ding,
 huysgezin, lint, bont, rond, rund, armelyn of
 armyn, armozyn, flerecyn, francyn, latyn, fra-
 myn, venyn, bezaen, spaen, been, leen, speén,
 veen, breyn, 't gemeyn, greyn, 't aenzien, met de

Bw. kanon, karton, aspunt, karabyn of karbyn, magazyn, orkaen, tympaen, seyn, (*teeken*) en sermoon.

25 RÉGEL en kort, oen, en ent onzijdig.

En Kort, en 't g'heel ontleend *oen*, *ent* *Onzijdig*, als : Rantsoen, Present.

Onzijdig zyn alle die uytgaen in 'en kort, als : *het* bekken, garen, laken, teeken. enz.

In *oen*, de welke voor 't meestendeel ontleende of bastaerdwoorden zyn als :

Het plantsoen, fatsoen, garnisoen, faisoen. enz.

In *ent* insgelyks voor 't meestendeel ontleende of bastaerdwoorden, als :

Het dreygement, fundament, parkement, serpent, talent. enz.

I. Uytneeming Mannelyke.

Doch *manlyk* Gulden, Oven, Régen, Met Meulen, Molen, Wagen, Zégen.

Nogtans gulden, molen of meulen, oven, régen, wagen en zégen zyn *mannelyk*.

II. Uytneeming Vrouwlyke.

Wil *de* aen Kéten, Keuken geéven, Aen Leugen, Réden, Zeyffen, Stéven, Als ook aen Prent of Print en Rent, Die *vrouwlyk* zyn, met Tent, Patent.

En *vrouwlyk* zyn :

De kéten, keuken, logen of leugen, réden, stéven, zeyffen, prent of print, rent, de Bw. tent en patent.

26 RÉGEL P Maarlyk.

In Ap, Op, Up, Yp, Aep, en Oop, Zyn *Mannelijk* als : Trap, Slyp, Stoop.

Zy zyn *Mannelijk* alle die uytgaen in *ap*, als : klap, trap ; in *op*, als : knop, top.

In *ap*, als : drup ; in *yp*, als : slyp. In *oep*, als : slaep ; in *oop*, als : loop. enz.

Uytneeming Vrouwlyk.

Maer stel in't *vrouwelyk* de Grap,
De Krap en Nop, met Pop en Pap,
De Prop en Strop, de Pyp en Hoóp,
De Kaep, met Heup, Syroóp of Stroóp.

De volgende worden uytgenomen, en zyn *Vrouwlyk*.

De grap, krap, pap, nop, pop, prop, strop,
pyp, kaep, heup, hoóp, syroóp of stroóp.

27 RÈGEL P *Vrouwlyk.*

In Ep, Ip, Eep, in Oep, en Uyp,
Zyn *vrouwlyk*, als : Streép, Sloep en Kuyp.

Vrouwlyk zyn die, de welke eyndigen in *ep*, als : klep ; in *ip*, als : lip ; in *eep*, als : greép, zeep ; in *oep*, als : floep ; in *uyp*, als : stuyp. enz.

I. *Uytneeming Mannelyke.*

Neém daer van uyt *Den* Schep, Neép Knip,
Den Hennip of wel Kennip, Tip,
Die *Manlyk* zyn, met Nasleép, Hoep,
Met Reep en Roep, met Troup en Troep.

Mannelyk zyn de volgende, als :

Den schep, hennip of kennip, knip, tip, neép,
nasleép, reep, hoep of hoepel, roep, met het *Bw.*
troep of troupe.

II. *Uytneeming onzydige.*

Onzijdig Zap of Sap en Schip,
Recept en Zop of Sop en Stip.

En de volgende zyn uytneemingen van de twee
voórgaende régels, en *onzijdig*, als :

Het Sap of zap , sop of zop , schip , stip , met
het Bw. recept.

28 RÈGEL R *Vrouwlyk*.

Den uytgang R van 't *vrouwlyk* zy ,
Al is 'er eenen naslyp by.

Die, de welke uytgaen in R lang, welke méde-
klinkers 'er by zyn of niet, zyn *Vrouwlyk*, als :

De ark, kar, ster, verw, maer, (*tyding*) snaer,
keern, cier, lier, boor, moord, huer, deur. enz.

Uytneeming Mannelyke.

Nogtans den Darm aen 't *Manlyk* hoord ,
Met Hars of Harst, Berg, Ernst en Boord ,
Den Scherm en Zwerm , met Zerk Pilaer ,
Den Kandelaer en Évenaer ,
Den Lessenaer, Beër, Deër en Heërd ,
Den Keer en Teër, Weer, Zweër en Steért,
Zoo ook Saffier, met Doörn en Moor ,
Den Hoörn en Toörn, Geur, Keur en Smoor,
Den Sleur en Duer, den Muer en Zwier ,
Met Term , Mortier en Bandelier.

De volgende zyn nogtans *manlyk*, als :

Den darm, hars of harst, berg, ernst, scherm,
zerk, zwerm, évenaer, kandelaer, lessenaer, pi-
laer, beër, (*front*) deër, heërd, keer, steért,
teër, weer, zweër, saffier, zwier, boord, doörn,
hoörn, moor, (*kétel*) smoor, toörn, geur,
keur, sleur, duer, (*duerzaamheyd*) muer, met
de Bw. term, bandelier en mörtier.

29 RÈGEL R *manlyk*.

Ook wanneer *aer* gezelschap heeft ,
Als : standaerd, baerd, m'hen 't *manlyk* geeft .

Maer 't zy *or*, *ur*, *oer*, eenig staen,
 Of dat met hen nog and're gaen,
 't Baerd geen' verand'ring aen 't geslacht,
 Zy worden altijd *manlyk* g'agt.

Als agter *aer* nog andere médeklinkers volgen,
 dan zyn die naemwoorden *manlyk*, als : *den aerd*,
moestaerd. enz.

En die in *or*, *ur* en *oer* uytgaen, zyn *manlyk*,
 't zy dat zy alleen blyven, of dat'er andere mé-
 deklinters volgen, als : *den borg*, *vork*, *turf* of
torf, *toevoer*, *vloer*. enz.

I. Uytneeming Vrouwlijke.

Neém hier van uyt *de* Kaerd en Kaert,
 De Taert en Borst, de Korst en Vaert,
 De Lor en Worst, de Zorg en Schors,
 De Moer en Toert, met Form en Bors.

De volgende zyn *vrouwlyk*, als :

De kaerd, kaert, taert, vaert, borst, korst, lor,
 schors, worst, zorg, moer, toert, bors, met het
 Bw. form.

II. Uytneeming Onzijdige.

Onzijdig Merg, Ontwerp en Berd,
 Het Merk, Bord, Borgt of Burgt en Hert,
 Het Scherp en Dorp, het Knor en Perk,
 Het Schorft of Schurft, het Zeer en Werk,
 Het Hair en Jaer, met Weér en Bier,
 Het Leér en Zweérd, Veérs, Heyr en Dier,
 Klauwier, Pantsier, Papier en Roer,
 Rapier, Wier, Floers, het Woórd en Snoer,

Het vuer , postuer , koleur , koffoor ,
 Met fort en paert , parteër , komptoor ,
 Daer by kwartier en garnituer ,
 Zoo ook scharnier en minjatuer.

De volgende worden van de twee voorgaende
 régels uytgenomen , en zyn *onzydig*.

*Het*berd, hert, merg, merk, ontwerp, perk of park,
 scherp, werk, bord, borgt of burgt, dorp, knor, schorft
 of schurft, jaer, hair, zeer, (*kwael*.) weër of wéder,
 leër, zweérd, veërs, heyr, bier, dier, klauwier,
 pantfier, papier, rapier, wier, floers, roer, snoer,
 koffoor, woórd, vuer, postuer, koleur, met de
 Bw. het fort, paert, (*deel*) parteër, kwartier,
 scharnier, komptoor of kantoor, garnituer, mini-
 atuer.

30 R É G E L *er* kort *manlyk*.

Weét als den uytgang *er* is kort,
 Als : polder, dat hy *manlyk* word.

De naemwoórden die uytgaen in *er* kort, als :
 dooyer, honger, lemmer, tater, enz. zyn *manlyk*.

Uytneeming Vrouwlyke.

Neém ader voór het *vrouwlyk* uyt,
 Met bolster, boter, citer, (*luyt*)
 Ook kamer, kamfer, letter, genster,
 En léver, plaester, met de venster,
 En schelfer, lister, ladder, (*leer*)
 Met splinter, véder, 'k weét geen' meer.

De volgende worden uytgenomen, en zyn
Vrouwlyke, als :

De ader, bolster, boter, citer (*luyt*) genster,
 kamer, kamfer, ladder (*leer*) letter, léver, plaester,
 schelfer of schilfer, lister, splinter, véder, venster,

II. Uytneeming Onzydige.

Onzijdig bunder, poeyer, poeder,
 En cyffer, klooster, koffer, voeder,
 Met léger, masker, willen *het*,
 't Geén m'ook voór order, polver zet,
 Voór suyker, Water, wéder, outer
 En zéver, monster met piauter.

En de volgende *onzydig*, als :

Het bunder, cyffer, klooster, koffer, léger, mas-
 ker, order of orden, outer, poeder of poeyer,
 polver, suyker, voeder, water, wéder of weér,
 zéver, met Bw. monster, piauter.

31 R É G E L S *Vrouwlyk*.

De *S*, al is zy zelfs bedekt
 Als : les, rust, vuyft, tot 't *Vrouwlyk* strekt.

Die, de welke in *S* uytgaen, al volgen daer
 nog andere médeklinders agter, zyn *Vrouwlyk*, als :

De flesch, klis, kist, kuft, spys, blaes, feest,
 lies, leus, (*'t woórd van de wagt*) doos, kous,
 kluyt, enz.

Uijtneeming Mannelyke.

Maer *Manlyk* nest, disch, jaspis, gift,
 Mist, pis, vernis, rift, visch en twist,
 Wisch, kus, lyft, gaes, topaes en keus ;
 Kaes, geest en veest, kardoos en neus,
 Droes, hoeft, kroes, lakmoes, roest en prys,
 Den troost, eysch, knuyft, met intrest, peys.

De volgende zyn *manlyk*, als :

Den neft, difch, gift, Jaspis, mist, pis, rift,
twift, vernis, visch, wifch, kus, lyft, prys, gaes,
kaes, topaes, geest, veest, (*fchedt*) keus, neus,
droes, hoeft, kardoes, kroes, lakmoes, roeft,
trooft, eyfch, peys, knuyft, en het Bw. intrest.

32 RÈGEL *as, os, manlyke.*

Doch zet in 't *manlyk as* en *os*,
Als : plas en last, den kost en tros.

Doch alle die eyndigen in *as* en *os*, zyn *manlyk*, als : bas, kabas, last, wasch, kost, tros. enz.

Uytneeming Vrouwlyke.

Nogtans in 't *Vrouwelyk de kas*,
Met asch, de kras, en kalebas,
De las, matras, met rasp en blos,
En voeg hier by terras en klos.

De volgende nogtans zyn *Vrouwlyk*, als :

* De asch of asche, kalebas, kas, kras, las, ma-
tras, rasp, blos, klos, met het Bw. terras (*ver-
hevene aerde.*)

II. Uytneeming onzydige

Geef aen 't *Onzijdig As* en Glas,
Kompas, Rondas, Gras, kanefas,
Sas, wambas, vlas, mes, vennis, gros,
Lis, ambergrys, accys en ros,
Ys, onderwys, aes, vleesch en gruyts,
Vlies, moes en krooft, huys, fleuris, kruys,
Zeg ook : het albast, manifest,
Proces, Protest, propost, request,
Solae, tempeest, forneys, paleys,
Hier by servies en paradys.

Van de twee voorgaende Régels worden de volgende uytgenomen, en zyn onrydig, als :

Het as, (*spil van eenen wagen*) glas, gras, kanefas, kompas, rondas, fas, vlas, wambas, mes, lis, vonnis, gros, ros, accys, ambergrys, onderwys, ys, aes, vleesch, vlies, moes, krooft, gruys, huys, kruys, fleuris of pleuris, met de Bw. albast, manifest, proces, protest, request, propost, paradys, solas, tempeest, forneys, paleys, servies.

33 RÉGEL T *Vrouwlyk.*

De *T*, al koómt eene *S* daer by

Als : lat, kit, klets, rots *Vrouwlyk* zy.

Die uytgaen in *t*, al is'er eene *s* agter, zyn *vrouwlyk*, als : de mat, schets, servet, wet, fits, grot, rots, hut, muis, myt, (*flapet*) baet, weét, boet, goót, floot, duyts, spruyt enz.

I. *Uytneeming* Manlyke.

Maer zeg nogtans, *den* schat, zet, bots,

Bot, dimit, kamelot, pot, knots,

Spot, ontbyt, bluts, put, stut, agaet,

Den afaet, haet en slegten praet,

Den staet, beét, scheét, fleét, smeét en moet,

Met kreyts, niet, stoet, toets, weéstgegroot,

Den voet en schoót of scheut en schoot,

Den boot, kloot, poot, met bout en stoot,

Ook kout, voeg nog by buyt en stuyt

Minuet, en wat'er koómt van sluyt.

Hier van worden uytgenomen de volgende, die *mannelyk* zyn.

Den schat, zet, dimit, bot, bots, kamelot, knots, pot, spot, ontbyt, bluts, put, stut, afaet,

agaet, haet, praet, staet, beét, scheét, steét, smeét,
 kreyts, niet, moet, (naad) stoet, toets, voer,
 weestgegroot, boot, klood, poot, stoot, schoot,
 schoot of scheut, bout, kout, (praest) buyt, stuyt,
 en water koómt van stuyt, als: insluyt, uytstuyt
 enz. en 't Bw. minuet.

FI. Uytneeming onzijdig.

Onzijdig gat, krat, nat en plat,
 Vet, spet of spít, pit, spits en vat,
 Met kot, het schot of schút en slot,
 Het lot en rot, snot, vlot, schayot,
 Het kryt, spyt, leet, zweet, roet en hout,
 Loot, schroot en mout, met smout en zout,
 Fruyt, wynruyt, met habyt, tractaet,
 Profyt, respyt, sekreét, translaet.

En de volgende die *onzijdig* zyn, als:

Het gat, krat, nat, plat, vat, vet, spet of spít,
 pit, spits, kot, lot, rot, schayot, schot of schút,
 slot, snot, vlot, kryt, spyt, leet, zweet, roet,
 loot, (*halve once*) schroot, hout, mout, smout,
 zout, fruyt, wynruyt, met de Bw. habyt, profyt,
 respyt, sekreét, tractaet, translaet.

34 RÈGEL *et onzijdig.*

Onzijdig zyn zy, altemael

In *et*, ontleend van vreemde tael.

Alle Bastaerdwoórdén in *et* zyn *onzijdig*, als:
 banket, lampet, planchet, falet enz.

Uytneeming Vrouwlyk.

Neém hier van uyt trompet, bonket,

Die *Vrouwlyk* zyn met brazelet,

bonnet, manchet men insg'lyks agt
Met marjonnet van 't *vrouw* *geslacht*.

De zes volgende nogtans zyn *vrouwlyk*, als: de bon-
ket, bonnet, brazelet, manchet, marionnet, trompet.

35 RÈGEL *W* *vrouwlyk*.

De *W*, (*) is *vrouwelyk*, als: trouw, (*we*
Doch stel *den* bouw, den dauw en douw,
Den houw en kraeuw, den rouw en schreeuw,
In 't *mannelijk*, met klaeuw en sneeuw.

Den uytgang in *W* is *vrouwlyk*, als: eeuw,
landouw, schouw, enz.

De volgende worden uytgenomen, en zyn *man-
nelyk*, als: den dauw, klaeuw, kraeuw, bouw,
douw, houw, rouw, schreeuw, sneeuw.

DE BETEKENIS VERANDERD DIKWILS HET GESLACHT.

Wanneer beteekenis verschilt,
't *Geslacht* ook wel verand'ren wild.

Manlijk

Vrouwlyk

Hort manlyk stoot, *hord vrouwlyk* mand.

den pand voór borg, voór plaets *de pand*.

den bleyk maekt wit, voór daed *de blyk*.

den weyk maekt zoet, *de* tiende *wyk*.

den lap van 't kleed, van slaen *de lap*.

den kap in 't hoofd, op't hoofd *de kap*.

den kol of das, *de kol* voór plek.

Rek, rekking *den*, *de* schotel-*rek*.

den leur, list, wasch, *de leur*, een' vod.

Ziet doór *den val* *de val* in't slot.

den prul of vodden deugen niet,

de prul niet dan een' vod bedied.

Manlyk

Vrouwlyk

den wind die waeyd, de wind haeld op.
 den schop met voet, de houte schop;
 Weét dat schup, schop de zelve zyn.
 den veeg maekt schoon, de veeg doet pyn.
 den palm is groen, van d'hand wild de.
 den tas van hooy, de tas voor thée.
 den snuyt van't dier, voor't vlas de staet.
 den pijl vliegt wech, de peyl is maet.
 Ik kreeg den vonk van myn' gebuer,
 de vonk van't vuerslag pakte vuer.
 den snaeuw, vol spyt, de snaeuw, een' schuyt.
 den ping van d'hand, de pink vaerd uyt.
 den vond was in de doopvont grof.
 den pas is treéd, de pas, verlof.
 den schild beschermd, de toond den staet.
 den graed is trap, van visch de graet.
 den kwak is drank, de logentael.
 den ren van't peerd, de vogels zael.

De volgende zelfstandige naemwoorden hebben twee verschillige beteekenissen, en zyn in de eene van het mannelyk, en in de andere van het vrouwlyk geslacht, als :

MANNELYK

VROUWLYK

Den bleyk, 't bleyken
 of bleykery.
 den graed, trap van eer.
 den hort, eenen root.
 den kap, houw.

De blyk, bewys.
 de graet, vischigraet.
 de kord, draegmand.
 de kap, als van eenen
 monink, ook vrouwe
 muts.

MANNELYK

VROUWLYK

<i>den kol</i> , das aen den hals.	<i>de kol</i> , witte plek voór't hoofd van 't peérd.
<i>den kwak</i> , drank.	<i>de kwak</i> , kwakkel, logen.
<i>den lap</i> , stuk.	<i>delap</i> , slag.
<i>den leur</i> , list, of kleynen wasch.	<i>de leur</i> , eene vod.
<i>den palm</i> , die groeyd.	<i>de palm</i> , van de hand.
<i>den pand</i> , van een kleed, ook borg.	<i>de pand</i> , gebouw, of omgang in een klooster.
<i>den pas</i> , gang, treéd.	<i>de pas</i> , verlof.
<i>den ping</i> , kleynen vinger.	<i>de pink</i> , schuyt.
<i>den prul</i> , alle de vodden.	<i>de prul</i> , eene vod.
<i>den pyl</i> , om te schieten.	<i>de peyl</i> , pègel, maet.
<i>den rek</i> , uytrekking.	<i>de rek</i> , voór schotels.
<i>den ren</i> , loop van 't peérd.	<i>de ren</i> , voór kiekens.
<i>den schild</i> , beschutting tégen de wapens.	<i>de schild</i> , daer het wapen in geschilderd is.
<i>den schop</i> of <i>schup</i> met den voet.	<i>de schop</i> of <i>schup</i> om te scheppen.
<i>den snaeuw</i> , bits woórd.	<i>de snasuw</i> , schuyt.
<i>den snuyt</i> , smoel van eene beest.	<i>de snuyt</i> , grof vlas.
<i>den tas</i> , hoop.	<i>de tas</i> , om uyt te drinken.
<i>den val</i> , van vallen.	<i>de val</i> , om beesten te vangen.
<i>den veég</i> , van veégen.	<i>de veég</i> , slag, oorveég.
<i>den vond</i> , iet dat men vind.	<i>de vont</i> , daer men doopt.
<i>den vonk</i> , gebrand lynwaed.	<i>de vonk</i> , genster vuers.
<i>den weyk</i> , van weyken afweyken, nat maeken.	<i>de wyk</i> , gedeelte van de Stad.
<i>den wind</i> , die waeyd.	<i>de wind</i> , om op of a te winden.

*Manlyk.**Onzijdig.**Hof manlyk tuyn , onzijdig raed.**den opzet mooy , het opzet kwaed.**den bos is bondel , 't bosch is woud.**den hert loopt snel , myn hert verflaeuwd.**den smeér die spyft , het vet bedied.**den kamp om prys , het daer 't geschied.**den lof is roem , het kerkeplegt.**Figuer , boek den , voór beeld m' het zegd.**den pastel kryt , maer 't werk wild het.**Zeg den voór kaert , voór wagt 't piket.**den doodboek d'overleên beschryft ,**In 't doodboek , als 't vergeéten blyft.**Voór bouw den anker , het voór wyn ,**Voór schépen den , ook het wild zyn.**den wand is muer , voór touw het wand ,**want koppelwoórd , en de voór d'hand.**den slag van flaen , het slach , geslacht ,**Wie anders meynd , zegg' zyn gedagt.*

De volgende zyn in de eene beteekenis *mannelyk*, en in de andere *onzijdig*, als :

MANNELYK

ONZYDIG

(*) *Den anker*, waer méde men de balken in den muer vast maekt.

Het anker, zékere wynmaer.

den bos, bondel , buffel.

het bosch, woud.

den doodboek, daer de overlédene ingeschreeven worden.

het doodboek, voór't vergeéten.

(*) Bemerk, dat men *Anker* van de schépen zoo wel in het *manlyk* als in 't *onzijdig* gebruykt; want men zegd: *den anker*, en ook *het anker* ligten.

K

MANLYK

ONZYDIG

den figuer, Bw. Latyn-
schen boek, of schoól.
den hert, dier.

den hof, waer in men
bloemen en vrugten
vind.

den kamp, of ftyd om
prys.

den lof, roem of agting,
die men imand geeft.

den opzet, optooying des
lichaems.

den pastel, zéker kryt.

den piket, Bw. kaertspel

den slag, van slaen.

den smeër, goede cier.

den wand, mter.

want is een koppelwoórd.

het figuer, afbeeldfel.

het hert, deel van 't lí-
chaem.

het hof, den raed, of ge-
volg van den vorst,
ook Paleys.

het kamp, de plaats, waer
dit geschied, of légerveld.

het lof, zékeren Gods
dienst, die na den noen
geschied.

het opzet, voorneemen.

het pastel, een stuk met
dat kryt geteekend.

het piket, wagt tot vey-
ligheyd der wégen.

het slach, geslacht of
soort.

het smeër, zéker vet,
waer méde men iet
bestrykt.

de wand, touw.

de want, is eene boere
handfchoen.

Vrouwlijk

Onzijdig

Vlek, vrouwlijk smet, onzijdig grond.

de pont, een' plyt, gewigt *het pond*.

die eyt schiet uyt op 't end' van 't Jaer.

de veër, een' pluym, naer 't veër ik vaer.

de mael vol goed, *het mael* vol spys.

de reys te voet voór 't bessem *rijs*.

Vrouwlyk

Onzijdig

de meêr, een' ſtraet, in 't *meêr* hy viel.

de rat, een' beeft, *het rad*, een wiel.

de pad kruypt op *het pad* of ſtraet.

de ſchildpad, beeft, *het* is haer' plaet.

de Jagt op 't wild, *het* vaerd ſnel doôr.

de ſpoôr, die ſteekt, *het* wagen ſpoôr.

de ſtof is goed, *het ſtof* is kleyn.

de zog voed met *het zog* haer zwyn.

de gift, geſchenk, *het gift* ontſield.

de vyl voôr ſmid, *het veyl* op 't veld.

Tapyt wild *de* doôr konſt gewrogt,

't ls op 't *tapyt*, 't word haeft volbrogt.

de Fret, een' boor, voôr beeft *het fret*,

Die meerd're vind, hier meerd're zet.

De volgende zyn in de eene beteekenis *vrouwlyk*, en in de andere *onzijdig*. als :

VROUWLYK

ONZYDIG

De end of *ins*, griffel.

het end, eynde.

de fret, eene boor.

het fret, eene beeft.

de gift, vereering.

het gift of *gif*, vergif.

de jagt, daer men't wild jaegd.

het jagt, ligt zeylend vaertuyg.

de maet, reyskoffer.

het mael, maelyd.

de meêr, groote plaets binnen Antwerpen.

het meêr, ſtilſtaende water.

de pad, beeft.

het pad, weg.

de pont, plyt.

het pond, gewigt.

de rat, beeft.

het rad, wiel.

de reys, togt, ook keer.

het rys, wiſch, of takskens.

de ſchildpad, beeft.

het ſchildpad, haer' plaet of ſchelp.

de ſpoôr voôr peêrden, enz.

het ſpoôr, ryſpoôr, of wagenſpoôr.

VROUWLYK

ONZYDIG

de stof, geweéven goed,
of voórwerp.

de tapyt Bw. zékere stof,
waer in cieraeden ge-
weéven zyn.

de veêr, pluym, ook
springveêr van yzer
gemaekt.

de vlek, plek of smet.

de vyl, daer de sméden
méde vylen.

de zog of *zeug*, wyfken
van 't verken.

het stof, zand enz.

het tapyt, als: die zaek is
op't *tapyt*, dat is: staet
te geschieden, of nyt-
gewerkt te worden.

het veêr, plaets daer de
schépen aenkoómen, of
afvaerep.

het vlek, boeren gehugt.

het veyl, klim op, zé-
ker gewas.

het zog, melk.

Wie alle deéze voórgemelde régels wel doór-
grond, zal ligtelyk bemerken, dat meest alle onze
naemwoorden zoo *zelfstandige*, als *byvoegelyke een-
lédige* (MONOSYLLABEN) zyn, besonderlyk die, de
welke aen onze eerste ouders bekend waeren, als
méde zoo men agt neémt op onze *werkwoorden*,
zal men gedwongen zyn te bekennen, dat het *een-
voud* van hunnen tégenwoórdigen tyd der aentoo-
nende wyze, ook voór't meestendeel nyt eene let-
tergreép bestaen, te weéten als zy *grondwoorden*
zyn; eene groote proef en klaer bewys, dat onze
Néderlandsche tael van de eerste moedertaelen, en
gelyk véele beweéren de oudste na de Hebreuw-
sche geagt moet worden; want het is waerschyne-
lyk dat Adam, aen wie God bevoólen had alle din-
gen te noemen met eenen naem gelykvormig aen
zynen aerd, aen alles ook zoo véel mogelyk nae-
men van eene *lettergreép* heéft gegeéven, en welke
tael is zoo ryk in eenlédige woorden als de onze,
ook zoo vollédig, en zonder gebréken gelyk de
onze, al hoe wel zy van véele veragt word?

VAN DE BYVOEGELYKE NAEMWOORDEN.

Nu volgt van Bl. 75 R. 35.

Vr. Hoe veële uytgangen hebben dan de Byvoegelyke. . . . enz.

Bl. 76 R. 24 agter in *Z stel*: zoo zy niet moeten verdobbeld worden, maekende. . . enz.

Bl. 77 R. 17 agter *geschreevens* enz. voegd :

Onder deéze zyn de *Deelwoórd*en van de *derde* tydvoeging begreépen.

Eenige hollandsche Schryvers nogtans willen hier van uytzonderen de *stoffelyke byvoeglyke woórd*en (waer van iet gemaekt word) als zyn: *aerden*, *beenen*, *diamanten*, *looden*, *zilveren*, enz. de welke zy zeggen onveranderlyk te zyn, als zynde den *teeler* (*genitivus*) om dat men kan zeggen: *van aerde*, *van lood*, enz. diensvolgens beweéren zy, dat men in't *Vrouwelyk* en ook in't *meervoud* moet zeggen: eene *aerden* kruyk; de *houten* schotels, enz. om dat de beteekenis is: eene kruyk *van aerde*, de schotels *van hout*, alwaer het lédeken *van* wech genomen zynde, het zelfstandig in den *teeler* gesteld word.

Nu genomen het waer is, dat deéze woórden in den *teeler* staen, of dienden te staen, zoo dunkt my den uytgang in *en* eenen misflag te weézen, alzoó dien uytgang van dusdaenige woórden het *meervoud* is, als: *been*, *beenen*, *hout*, *houten*, enz. en veële van deéze als: *goud*, *koper*, *zilver*, enz. geen *meervoud* hebben, zoo waere't myns dunkens béter, den uytgang in *e* altyd te gebruyken, zeggende: eenen *aerde* pot, een *hout*e beéld, enz. welken uytgang in *e* meer eygendom heéft aen den *teeler* van het *eenvoud*, gelyk men zien kan Bl. 81 en 82, alwaer men van den *teeler* handelende zegd: de vrugten der *aerde*, het zap der *druyve* enz. en hier voóren Bl. 29 viad men van den *huys*e, van den *bloede* enz. en niet *aerden*, *druyven*, *huysen* enz. Doch ik oórdeel 't geraed-

zaemften te weezen met andere goede Schryvers (doór hen nogtans berispt) deéze woorden gelyk de Latynen als *byvoegelyke* te aenschouwen, en die alzoó aen den régel van die in *en* uytgaan, te onderwerpen, daer van de *n* afneémendeals zy by de *vrouwelyke*, of *meervoudige* gesteld worden, en te schryven eenen *berden* grond, een *marmeren* beeld, de *zilveren* maen; *diamante* ringen. enz.

Vr. *Moeten alle byvoegelyke, voórnaem-en-deelwoorden met hunne zelfstandige overeenkoómen?*

A. Alle deéze staende onmiddelyk voór hunne *zelfstandige* (gelyk 'de zelve in onze tael daer altyd voórgesteld worden) moeten met de zelve in *geslachte* en *getal* overeenkoómen gelyk Bl. 75 gezeyd is, ook zelfs als zy alleen staen met het zelfstandig 'tgeén'er op verstaen word.

Maer als deéze van hunne *zelfstandige* gescheyden, of agter de zelve gesteld zyn, worden zy altyd in 't *onrydig* gebruykt, als blykt uyt de volgende voórbeelden.

Gy maekt uwe ouders *gram*.

Hoe *koud* worden de avondlochten.

Bot zyn de ézels.

Steenen, de welke *groot* en *zwaer* zyn.

Ik heb myne waeren zoo *goed* als imand.

Zyn zy *mild* die menschen?

Eenen man *welsprekkend* als eenen Cicero.

Is uwen schoen *wyd* genoeg? enz.

Alwaer, niet tégenstaende alles in 't *meervoud*, en de twee laetste in 't *manlyk geslacht* staen, alle de *byvoegelyke* als: *gram*, *koud*, *bot*, *groot*, *zwaer*, *goed*, *mild*, *welsprekkend* en *wyd* onveranderlyk blyven, maer de *voórnaemwoorden* volgen altyd het *geslacht* en *getal* van hunne *zelfstandige*, want men zegd: dien stok is den *mynen*.

Die boeken zyn de *zelve*, de welke ik geleézen heb. enz. en niet, *myn*, *zelve*, *welk*. enz.

Alhoewel wy onze *byroogalyke* altyd voór de *zelfstandige* moeten zetten; zoo zyn'er nogtans gevallen, dat de zelve daer agter moeten gesteld worden, besonderlyk als zy eenig betrek tot iet anders hebben, of eenen naemval (*Casus*) na zig hebben

B. V. Eenen brief *vol* logens; eenen man *gen-gen* tot den drank; eenen doek *witter* dan den sneeuw. enz.

Ook in de volgende spreekwyzen:

Zyn léven *lang*, een uer *lang*, twee pond *zwaer*, vier duym *breed*, eenen muur zéven voet *hoog*, of *hoog* zéven voet.

Bl. 78 R. 13 in plaats van: *hier van worden uytgenomen, sel*:

Hier van kan men uytneemen alle. . . enz.

Agter R. 22 *sel*:

Bemerkt dat men in den *vergelykenden* trap van *gelykheyd* zeer wel zegd: zoo ryk *als* hy; maer in dien van *ontbreking* en *wytscekkendheyd* dunkt my dat men *dan* diende te gebruyken, als: mit geleerd *dan* hy, en grooter *dan* gy enz.

Als ook agter de woorden, *ander, geen, niemand, niet, nooyt, wie*, enz.

BV. Hy koómt nooyt *dan* geroepen.

Wie zal hem helpen *dan* ik enz. en niet *als*, het geen *gelyk* beteekend.

R. 23 in plaats van *wannaer gebruykt men*, *sel*: waer toe diend den. . . enz.

R. 34 en 35. *zet*.

Sten voór het *mannelyk*, en *onzydig*, en *sto* voór het *vrouwlyk geslacht*.

Bl. 79 R. 7 *zet* agter *alder*: of *aller*.

R. 11 agter *aller sel*: ('t geen zelfs *béter* is)

In plaats van R. 16 en 17 *sel alleonlyk*: *minsten*, *nae* heeft *naedar*, *naesten*; binnen. . . enz.

R. 18 agter voór *voeg*; *midden*.

En R. 21 agter voórste: *middelsten*; en *uytersten* hebben niet dan den *overtreffenden* trap. . . enz.

Die volgende na R. 23.

Vr. Is'er niet bezonders te bemerken aengaende het gebruyk van den vergelykenden, en den overtreffenden trap?

A. Zekerlyk ja, want gelyker wys in alle vergelykingen wel diend waergenomen te worden, dat de hoedaenigheyd, waer in het een by het ander vergeleéken word, ook in alle beyde de deelen eenigzins bevat is, zoo moet ook sfiptelyk gelet worden, dat de hoedaenigheyd, waer in den vergelykenden trap geschied in beyde de deelen te vinden zy, als B. V. Pétrus is *ryker* dan Paulus. Zoo moet dén *rykdom*, die de hoedaenigheyd is, waer in de vergelyking geschied in Pétrus en Paulus, plaets hebben, doch den eenen *ryker* dan den anderen, maer is Paulus *arm* en Pétrus *ryk*, dan is't eene gebrekkelyke vergelyking, die geene plaets kan hebben, want dan kan men niet anders zeggen dan, Pétrus is *ryk*, en Paulus *arm*. Zoo ook, als men zegd: myn papier is *witter* dan den muer. Dan moeten papier en muer beyde *wit* zyn, doch het papier schoonder *wit*, want waer den muer graeuw of van eene andere verw, dan zou de vergelyking niet deugen. Want zou het geene belachelyke vergelyking weézen dat men zeyde: Eenen Brabander is *witter* dan eenen moor, of de schouw is *zwarter* dan den sneeuw, enz. Voór zoo veél in eenen Moor geene *wittigheyd*, noch in den sneeuw *zwartheyd* gevonden word.

Ook is't eene groote dwaeling te zeggen: Men moet van twee kwaede het *besten* kiezen, voór zoo veél daer in twee grove mislagen aen te wyzen zyn.

Den eersten, alzoó in eenig kwaed geen goed te vinden is, dus kan aen het zelve geen goed toegeéygend worden, diensvolgens daer geen goed in is kan geen *besten* uyt voordkoómen.

Den tweeden, daer maer twee zaeken zyn, kan geene overtreffing boven alle, maer alleen eene uyt-

Reekendheid plaets hebben , gelyk wy senftonds zullen aentoonen , dus mag men hier maer alleenlyk den *vergelykenden* trap gebruyken , en zeggen om zuyver te spreeken : Men moet van twee kwaede het *minder* kiezen ; want zy alle beyde kwaed zynde kan het een wel wat *min* kwaed zyn dan het ander en niet het *minsten*.

Vr. *Wanneer moet men dan den vergelykenden trap gebruyken ?*

A. Ten eerften , als'er eene zaek by eene andere van de zelve hoedaenigheyd vergeleeken word met de tuffchenzetting van *als*, of *dan* B. V. :

Myn huys is *zoo groot* als het uw , (wanneer zy *éven groot* zyn) niet *zoo bekwaem* voór de koopmanschap als het uw , of *min bekwaem* dan het uw , als zy beyde daer toe eenige *bekwaemheyd* hebben.

Myn huys is *schoonder* dan het uw , wanneer zy beyde eenigzins *schoon* zyn.

De rechte hand is *sterker* dan de flinke ; wanneer zy beyde eenige *sterkte* of magt in hebben.

Ten tweeden , wanneer eene vergelyking geschied tuffchen zaeken verschillig van geslacht , doch van de zelve hoedaenigheyd dan is men verpligt den *vergelykenden* trap te gebruyken , B. V. Den Leeuw is *vreeder* dan den Tyger , hier is het geslacht verschillig , om dat den Leeuw geenén Tyger , doch ook *vreed* is.

Zoo ook : ik ken eenen Leerling van de zesde Schoól , die meer verstand heeft , dan alle de wysgeëren ; hier is wederom verschil van geslacht , alzoo dusdaenigen Leerling voór geenén wysgeër bekend is , dus mag men in deéze en diergelyke voórbeelden den *overtreffenden* trap niet gebruyken , want het waer zeer dwaezelyk te zeggen : Den Leeuw is den *vreedsten* van de tygers. Eenén Leerling van de zesde Schoól heeft het *meesten* verstand van alle de wysgeëren.

Om de zelve reden moet men zeggen : ik ben *geleerder* dan myne broeders, en niet den *geleerden* van myne broeders, om dat ik onder 't getal van myne broeders niet ben; maer alleenlyk den broeder van myne broeders.

Ten derden, als van twee zaaken van het zelve geslacht en hoedaenigheyd, maer eene by nyttelkennendheyd genoemd word, dan moet men ook den *vergelykenden trap*, doch met den *teeler* gebruyken. B. V. de *sterkere* der handen is de *regte*, of van de handen is de *regte-sterker* of de *sterkere*, en niet de *sterkste*, om dat den mensch maer twee handen heeft, en in twee verschillige zaaken maer den tweeden, en niet den derden trap kan plaats grypen, zoo moet men ook vraegende zeggen : een-eenen van dry gebroeders : wie van uwe broeders is *ouder*, en niet den *oudsten*, om dat hy'er maer twee heeft.

Vr. *Wanneer gebruykt men den overtreffenden trap ?*

A. Ten eersten, als men de hoedaenigheyd van eene zaak zonder vergelyking in haeren hoogsten graed wild' stellen, welke hoedaenigheyd daer ook moet in te vinden zyn. B. V. Den *zeer geleerden Heer*; De *Alherkeyligste Maegt Maria*; zy heeft het *besten* deel verkozen, te weeten een *zeer goed* deel enz.; doch de *gelaerdheyd* word in dien Heer verzogt, als ook de *heyligheyd* in Maria, en *enig goed* in dat deel, om eene goede uytdrukking te weeten, want als deeze hoedaenigheden daer zouden ontbrecken, dan zou het wederom eene gebrekkelyke saemenstelling zyn.

Ten tweeden, als eene vergelyking geschied van een, of eenige by verhevenheyd boven veel, of ten minsten boven twee andere van den zelve aard en hoedaenigheyd (want den *overtreffenden trap* of SUPERLATIVUS is den derden, dus moeten daer ten minsten dry verschillige zaaken of perfoonen bekend zyn) en dan moet men den *teeler* (GENITIVUS) gebruy-

ken, die doór het voórzetfel *onder* moet kunnen veranderd worden, als BV. Den middelsten is den *langsten* der vingeren, *van de* vingers of *onder de* vingers. Deéze vergelyking is goed, om dat zy zyn van den zelve aerd, te weeten: dat den middelsten ook eenen vinger is, en van de zelve hoedaegheyd, want de andere hebben ook eene verschillige *lengde*, waer in den middelsten de andere overtreft. Zoo ook moet men zeggen: Virgilius is den *besten* der Latynsche Dichteren, om dat Virgilius ook Latynschen Dichter is.

De dichters zyn de *aengenaemste* aller schryveren, of *onder* alle de schryvers, om dat de Dichters ook schryvers zyn.

Joannes inboórling van Antwerpen, tot Loven studeérende, is den *bekwaemsten* van zyne schoól, om dat hy ook lidmaet van zyne schoól is. Maer gebrekkelyk waer het te zeggen: den *bekwaemsten* der Lovenaeren, om dat het blykt, dat hy geenen Lovenaer maer éenen Antwerpenaer is, diensvolgens niet van den zelve *aerd*, maer men zou dan gedwongen zyn te zeggen: *bekwaemer* als de Lovenaers. Zoo ook zou gebrekkelyk zyn het hier voórengegeéven voórbeeld van Virgilius, als men zou zeggen: Virgilius is den *besten* der Fransche (in plaets van Latynsche) Dichteren, om dat Virgilius geenen *Franschen* Dichter is geweest, maer in dien zin moet men zeggen: *beter* dan de Fransche dichters, het welk men altyd moet onderhouden als de deelen van verschilligen aerd zyn; dus mag men ook niet zeggen: Pétrus op de wysbegeérte (*Philosophie*) studeérende, is den *bekwaemsten* der rechtsgeleerde, want men kan niet zeggen: *onder* de rechtsgeleerde, alzoó hy nog geenen rechtsgeleerden is, maer men moet hier en in diergelyke gevallen den *vergelykenden trap* gebruyken, gelyk in de voórige voórbeelden, en zeggen: *bekwaemer* dan de rechtsgeleerde.

Ook mag men niet zeggen: Catharina is de *lompste* van haere zusters, om dat zy geene van haere zusters, of onder haere zusters is, diensvolgens moet men hier ook zeggen: *lomp* als haere zusters, en dan word'er nog vereyscht, dat alle haere zusters *lomp* zyn, of het is wederom eenen groven mislag. Maer Pétrus hebbende ten minsten dry zusters, mag men zeggen: Pétrus heeft verhaeld, dat Catharina de *lompste* is van zyne zusters, om dat zy daer dan onder begreepen is.

In tégendeel mag men ook niet zeggen: Vondel is *geleerder* dan de Dichters, maer Vondel is den *geleerdsten* der Dichteren, of *onder* de Dichters, om dat hy ook eenen, van die dichters is, ten waere hy by eenen of eenige van de dichters vergeleeken wierd, als B. V. Vondel is *geleerder* dan Cats, dan de Dichters van deezen tyd. enz.

Met deéze gelegenheid zullen wy in't voorbygaen ook aenhaelen, dat het betrekkelijk voornaemwoord *ander* ook nooyt mag gesfeld worden, dan by zaeken van het zelven slach als de daer voór gaende, waer op het betrek heeft, dus mag men zeggen: ik heb Virgilius gelezen en verscheyde *anders* dichters, om dat Virgilius ook dichter is, maer het waer heel bottelyk gezeyd: ik heb Cicero gelezen en verscheyde *andere* dichters, om dat Cicero voór geenen dichter bekend is, dus moet men het woord *ander* hier uyt laeten, en sleenlyk zeggen: ik heb Cicero gelezen en verscheyde dichters.

Bemerkt: alle deéze gebrekkelyke uydrakkingen hier voóren beweezen, worden aen de Leerlingen der Latynsche taele, als de aldergrootste mislagen in 't Latyn opgegeeven, en ik zeg, dat zy in onze tael zoo groot zyn als in 't Latyn, en daerom, myns oórdeels nooyt dienden voórgegeeven te worden, of ten minsten de jonge leerlingen, die daer doór misleyd worden, te waerschouwen, dat

diergelyke mislagen in alle taelen onvergeefflyk zyn: en wat veroorzaekt aen onze jongheyd de grootste moeyelykheyd om de Latynsche tael te leeren? ten eersten, dat zy in hunne moederlyke tael onweétend zyn; ten tweeden, dat onze tael dikwils met mislagen opgekropt, of heel duyfler, en schier doór onnutte en uytgezogte moeyelykbeden onverstaenbaer voór Jonge Leerlingen word voórgegeéven; maer geéf hen onze tael in haere volmaekte zuyverheyd voór, zy zullen met gemak eene goede Latynsche overzetting aen den dag brengen.

Bl. 82 R. 1 agter *onxydige stel*: in 't eenvoud.

R. 5 agter *zusters*, zet: Broeder enz. doch deéze zyn uytneémingen doór het gebruik aengenoemen, ook die in *D* voords R. 6 enz.

R. 10 agter ter zet: waer van Bl. 28 en 29 gesproken is, (*het overig tot aen R. 21 is onnoedig*) maer zet in de plaats het volgende.

Hier diend ook aengehaeld, dat de onbepaelde wys der werkwoorden, wanneer zy als zelfstandige genomen worden, insgelyks eene *f* in den teeler aenneémen.

B. V. Myns *dunkens*; myns *wéttens*; pryzens weérdig; na zes ueren *vegteus*; dry dagen *reyzens*.

Eétens genoeg enz.

In plaats van R. 21 zet:

Vr. *Waer aen kan ik wéden wanneer van, van den, van de, van het; teekens zyn van den teeler, en wanneer van den neémer?*

A. Deéze zyn teékens van den teeler. . . voords R. 22 enz.

R. 24 In plaats van: *en de anders in des of der stel*: en den of het in des, en de in der veranderd. enz

R. 27 *neém wech; want men, en stel*:

Alhier zyn *van God; van den Koning; van de Wysheyd* teekens van den teeler: alzoq men kan zeggen de vrienden. . . enz. Bl. 27

R. 33 agter enz , *zet* hier ziet men klaer , dat van *God* , van *den Koning* , van *de wysheyd* , teekens zyn van den noemer , om dat men niet kan zeggen : ik word *gods* gestraft ; ik ontfang *des konings* , dat koómt *der wysheyd* voord enz.

Vr. *Wat is'er aengaende den geéver te bemerken ?*

A. Dat gelyk Bl. 80 gezeyd is , het lédeken *aen* voór den *geéver* kan agtergelacten worden , zoo dat wy deézen *naemval* ook zonder *aen* zoo wel als de Latynen kunnen uytdrukken , 'tgeén de Franschen niet kunnen doen , want men zegd zeer wel :

Den Boek hoord *Pétrus* toe.

Het is *de kat* den kaes bevoólen.

Geéf *den koning* , 'tgeén *den koning* toekoómt , en *God* , 'tgeén *God* toekoómt.

Wie of *wien* zult gy betaelen.

De kinders moeten *hunner ouders* gehoorzaemen enz.

In alle welke voórbeelden , *Pétrus* , *de kat* , *den koning* , *God* , *wie* , *wien* en *hunner ouders* in den geéver staen , om dat de werkwoorden *toehooren* , *beyetelen* , *geéven* , *toekoómen* , *betaelen* , en *gehoorzaemen* , den geéver vereyffchen , al hoe wel'er het lédeken *aen* , 'tgeén'er kan en mag voór gesteld worden , niet voórgaet.

Bl. 83 R. 2 en 3 in plaats van : en het meervoudig of *Pluralis* , *stel* : als het maer een betekend , als : *boom* , enz. en het meervoud of *PLURALIS* , als het ten minsten *twee* of *meer* beteekend , als : *boomen* , enz. waer van Bl. 30. . .

R. 16 in plaats van *gratie* , *gratiën* *stel* : *benie* , *beziën*.

R. 22 agter in 2 *zet* : als zy niet moeten verdobbeld worden , te veranderen. . .

R. 24 agter *mensch* *zet* : maect om te moecten , *golf* . . enz.

R. 26 agter menschen zet : maeten.

R. 36 neem wech : spel om te spellen, spellen, want dit moest speld zyn, als hier voren Bl. 13 aengetoond, en stel'er : bel, bellen; in de plaats.

Bl. 84 R. 15 voegt tusschen l, n, eens m, en lets l, m, n, en r.

R. 17 voeg agter ezels : balsam, balsams.

R. 21 stel agter l, eens m, en lets : in l en m, die s en. . .

R. 24 agter schepselen stel : bessam, bessams en bessamen, inwoonder. . .

En by R. 37 : fricadel.

Bl. 85 neem van R. 3 wech : die, do welke, den, als ook R. 4, 5 en 6 en stel in hunne plaats het volgende.

Vr. Zyn'er van detze algemeyne regels geene uytneemingen.

A. Ja, hier van worden de volgende uytgenomen, als : stad, heeft steden; schip, schepen; lid, leden; smid, smeden, volk, volken en volkeren; been, beenderen, (gebeente) want daer men opgaet heeft beenen; gelid, geléderen; lam, lammeren; kalf, kalveren; gemoad, gemoederen; goed, goederen; bloed, bloederen; lied, liederen; rund, sunderen; ey, eyers en eyeren; hoen, hoenders en hoenderen; blad, bladers en bladeren, kind, kinders en kinderen; rad, raders en raderen; kiek heeft kiekens; jongen, jongers; knegt, knegten en knegten, bedtog, bedriogeryen; land, (veld) landeryen; en verraed, verraederyen.

R. 8 na verkleynwoorden stel : gelykvormig aen het eersten deel van den vierden regel, als : kindeken.

Na R. 13 zet :

Vr. Op wat wyze worden onze verkleynwoorden gemaekt.

A. Een eersten, . . . nu volgd R. 14.

88 *byvoegfel van.*

Voeg by R. 23. agter *krabbeken*; *lied*, *liede-*
ken; *bel*, *belleken*; *lam*. . .

Bl. 86 R. 5 agter *régel*, *stel*: deézer verkleyn-
woorden *van*. . .

Stel onder R. 22 *het volgende*.

Vr. *Neemen alle onze naemwoorden het meer-*
voud aen?

A. *Geenzins*, want de volgende hebben geen
meervoud.

Ten eersten, de *eyge naemen* van menschen, lan-
den, steden, enz. als: *Michaël*, *Pétrus*, *Engel-*
land, *Loven*, enz.

Ten tweeden, van *graenen*, *Hofgewassen* en *kray-*
den, als:

Rog, *hop*, *terw*, *alfem*, *andyvie*, *aspergie*, *beet*,
gras, *haver*, *hooy*, *indigo*, *kers*, *kaf*, *loof*, *oof*,
porey, *salaed*, *selder*, *strooy*, *veyl*, *wynruyt*, enz.

Doch *klaver*, heeft *klavers*, en alle die in be-
zondere stukken bestaen en geteld kunnen wor-
den, als:

Appelen, *béziën*, *boonen*, *kerfen*, *koolen*,
krieken, *peñ*, *vygen*, enz.

Ten derden, van *Metaelen*, als: *goud*, *lood*,
enz. nochtans zegd men wel de *yzers*, maer dan
worden die genomen voór bezondere stukken van
yzer gemaakt, of boeyen.

Ten vierden, van *koleuren* en *verwen*, als: *geel*,
wit, *zwart*, enz.

Ten vyfden, van *Dranken*, en *vogten*, als:

Azyn, *édik*, *genéver*, *koffy*, *melk*, *most*,
smout, *zaen*, enz.

Doch men zegd nog wel: *bieren*, *waters* of *wa-*
teren, *wynen*, somtyds ook *oliën*.

De volgende worden ook zelden in 't *meervoud*
gevonden.

Adel, *aendagt*, *aenzigt*, *agt*, (*agting*) *arbeyd* &
bloed, *borgery*, *boter*, *breynd*, *bry*, *buyt*, *by-*

stand, dageraad, dank, dauw, deeg, dood, dooy, dorst, draf, dref, drek, droeffem, dronk, dwang, edeldom, eer, eerbied, eerzugt, ernst, etter, gebak, gebraed, geheugen, gelaet, geld, geldzugt, gemul, gigt, gift, gloed, gras, graveel, gruyts, haet, hagel, handel en wandel, hars of harst, hef, heyl, hik, hitte, hoeft, honger, hoon, hout, hulp, huysraad, inhoud, inkt, iver, iverzugt, jeugd, jok, kaf, kalk, kindscheyd, koude, kraeuwagie, kryg, kryt, kuyscheyd, lach, leer, (*laering*) leet, liefde, lies, den lof, lym, maegdom, moed, mortel, mostaerd, mout, nood, nyd, onderhoud, ontbyt, ontslag, ontzag, overschot, overvloed, ouderdom, pek, peys, pis, prael, praet, pragt, roest, roet, roof, ruet, rust, schand, scheurbuyk, schoot, schrooy, slach, slaep, slemp, slyk, smaed, sneeuw, snot, snutsel, snuyf, solfer, spek, spoed, stryd, teér, tégenspoed, toeleg, toevlugt, toorn, tugt, trouw, vaek, vee, vergif, vet, vlas, vleesch, vlugt, vlyt, voótraed, voórspoed, vorst, (*koude*) vréde, vylsel, waen, wasch, wasdom, wéder, wild, woud, ys, zand, zavel, zeep, zéver, zout, zuysel, zwavel, zweet.

En misschien nog eenige andere, maer *hout*, als men van blokken of stukken spreekt heeft *houten*.

Ook zyn'er nog veel, die van een werkwoord gemaakt en met *be*, *ge* of *ver* vervoegd eenige uytwerking te kennen geéven, de welke insgelyks zelden *meervoud* hebben, als :

Beklag, berouw, gekerm, geklap, vermaen, vervolg, gelach, gesmeek, gevley, gewezen enz.

Vr. Zyn'er nu geene, die geen eenvoud hebben?

A. Ja, de volgende hebben geen of zelden 't *eenvoud*, als :

Beuzelingen, boeyen, brignólen, broedertjens, (*koekskens*) brokkelingen, herffens of herffenen, lenden of lendenen, lieden, morzelingen, ou-

ders , overblyfsels , versien of versenen , (*hiel*) wapens , (*geweër*) zéden , en misschien nog eenige .

Bl. 86 R. 34 agter ken , voeg : ze .

En na *R. 37* te stellen :

Hier diend ook in agt genomen , dat het woórdeken *men* alleenlyk van't *eenvoud* zynde , niet dan als *noemer* der werkwoórden diend , en diensvolgens dat allen werkwoórd met *men* vervoegd in den *derden* persoon van't *eenvoud* moet gesteld worden . als : *men zegd , men heeft gekoopt , men ondervind , of m'ondervind* , enz. waer uyt volgd , dat deézen *men* nooyt voór den eersten persoon van't *meervoud* in plaets van *wy* mag gebruykt worden , dus zy zeer kwaelyk spreéken , die zeggen : *m'hoópen , m'ondervinden* enz. in plaets van *wy* hoópen , *wy* ondervinden . enz.

Wat aengaet *zy* en *ze* (welk laetst in den *noemer* en in den *aenklaeger* gebruykt word) deéze zyn in't *eenvoud* van het *vrouwlyk* , en in't *meervoud* van alle dry de *geslachten* , en my dunkt béter *ze* te gebruyken in den *aenklaeger* (*ACCUSATIVUS*) voór zaeken , die geen léven hebben , dan *haer* of *hen* , (welke twee laetste ik ook béter voór leévende persoonen agt .) *B. V.* die pennen zyn goed , een ider pryf*ze* ; béter dan : eenider pryf*st haer* , en dan word deézen *ze* aen het werkwoórd gehegr , als hier blykt : pryf*ze* , of aen het *persoonlyk* *voornaemwoórd* , als het als *noemer* (*NOMINATIVUS*) agter het werkwoórd gesteld word . *B. V.* die pennen zyn goed , dus moeten wy*ze* pryzen ; maer als *ze* voór *zy* in den *noemer* gebruykt word , behoord hy op zig zelve te staen , *B. V.* Waer blyven *ze*? moeten *ze* niet leeren ?

Bl. 87 R. 7 agter gebruykt te worden sel : doch eenige goede Hollandsche schryvers willen , dat *hen* alleenlyk in den *aenklaeger* diende gebruykt te worden , en geenzins in de andere *naemvallen* , berispende alzoo het gevoelen van veéle an-

dere geleerde en naeuwkeurige ſchryvers, die zig van *hen* in den *teeler*, *geéver* en *neémer* zoo wel als in den *aenklaeger* bedienen, aengezien het voordkoómt van het eenvoud *hem* en *het*, de *m* en *t* voór het meervoud in *n* veranderd wordende.

Het ſtryd ook tégen de algemeyne régels, dat eenen *naemval* (CASUS) eene weézendlyke en oorspronglyke letter veranderd, het géén nergens in onze tael toegelaeten is, niet tégenstaende men my zou kunnen opwerpen, dat de *a* in *ſtad*, en de *i* in *lid*, *ſchip* en *ſmid* tot het maeken van het meervoud in *e* verwiffeld worden, dit beken ik, maer dit is eene uytneéming, die niet geſchied doór den *naemval* alleen, maer doór het *meervoud*, 't géén de uytneéming van deéze vier woórden aenneémt, dus men myns oordeels altyd *hen* mag gebruyken, nograns als *van* agtergelaeten word, gebruyken zy *hunner* in den *teeler*, 't géén ik ook béter keur dan *henner*, zoo ook tot *hunnent*, maer ik oórdeel, dat deéze twee *hunner* en *hunnent* aldaer eer als *bezittende* dan als *perſoonlyke voórnaemwoórden* mogen aenzien worden, die overeenkoómen met het zelfſtandig, 't géén'er op verſtaen word, te weéten *perſoonen* en *huyze*, dus *hunner* in plaats van, *hunner perſoonen*, en tot *hunnent* voór, *ten hunnen huyze*.

Bl. 87 R. 11 agter dien ſtel: het géén, dit, dat, doch alhoewel men veéltyds uyt gewoonte het woórden *dat* voór een *betrekkelyk voórnaemwoórd* gebruykt, oórdeel ik béter *het géén*, of *het welk* te gebruyken, en liever te zeggen: verhael het geval, *het géén* u is overkoómen; dan: *dat* u is overkoómen.

Agter R. 12 voog:

Hier diend gewaerſchouwd, dat, alhoewel *wat* een *vrægend voórnaemwoórd* is, men zig moet myden van de volgende gebrekkelyke ſpreékwyzen hédendags zoo gemeyn: *wat voór een* man is dat? *wat voór woórden* gebruykt gy? enz. het welk

schynt eene belachelyke tael te weezen, want het béter is te zeggen : *welken* man is deézen ? *welke* woórden gebruykt gy ? enz. en wanneer het de hoe-daenigheyd van eene zaak wild te kennen geéven, en in 't latyn doór *QUALIS* moet vertaeld worden, dan is 't béter zig van het woórdeken *flach* te bedienen, BV. in plaets van te zeggen : van *wat* voór pennen spreékt gy ? dunkt my netter gezegd : van *wat flach* van pennen enz ; want *wat* kan, volgens myn oórdeel, alleentlyk voór't *onzydig*. in't eenvoud gebruykt worden, en vervolgens zou men konnen zeggen : *wat* laken is dit ? maer niet : *was* voór laken is dit ? want ik agt den *voór* in dus-daenige zinnen kwaelyk geplaetst. Doch ik geloof, dat *wat* als een *zelfstandig*, of dusdaenig genomen onveranderlyk met eenen *teeler* daer agter kan gebruykt worden, als BV. *wat* goeds? ook : *wat* betekenis heeft ? op *wat* wyze ? enz.

R. 23 agter enz. *zet* : want om *uwer* wille, van *myner* wége schynt het gebruyk niet te dulden, gelyk zulk zeer cierlyk laet in ; hy is *uwer* genadig, zyt *myner* gedagtig. Ook dat hun... *voords*. enz.

Agter R. 27 stel : het volgende.

De zelve schryvers, die *heer* alleen voór den *aen-klaeger* stellen, willen ook in 't *meerroud* voór het *Vrouwlyk* het *persoonlyk* voórnaemwoórd *heer* en het bezittend *heer*, *heure* en *heuren* doen gebruyken, zeggende : dat *haer*, *haere* enz. voór het *eenvoud* diend, dus in 't eenvoud spreékende van eene dogter zeggen zy : *haeren* vader en *haere* moeder hebben *haer* berispt, en in't meervoud : de *Meyskens* *heer* werk verzuymende, heeft *heure* meesters *heer* wechgejaegd. Doch ik oórdeel, dat *heer* en *heure*, schoon de zelve nog in de oude schriften, doór meerdere misgreépen ontciert, te vinden zyn, de cierlykheyd van onze tael kwetsen, en dat het béter is te zeggen : De *meyskens* *haer*

werk verzuymende, heeft *haere* meesters *haer* wechgejaegd. En alzoo *haer*, *haere* enz. zoo wel voór het *meervoud* als voór het *eenvoud* te gebruyken.

Vr. *Ik vind in de algemeene regels der geslachten Bl. 35, dat het woórd meysfen van het onzijdig geslacht is, en hier vervoegd gy het zelve met haer, haere en haer, zou het dan niet moeten, hun, hunne en hen zyn?*

A. Geenzins, en de *rédiens* zyn deéze, dat de *persoonlyke* en *bezittende vobrnaemwoorden* in dusdaenige gevallen niet moeten overeenkoómen met het *geslacht* van het weézendlyk woórd, maer met het *geslacht* van den persoon, die'er doór betéekend word, dus, al is 't dat het woórd *meysfen* onzijdig is, het beteekend nogtans een vrouwpersoon, en diensvolgens daer van spreekende, moet men zeggen: *zy* doet *haer* werk op *haeren* tyd. enz. maer niet: *het* doet *zyn* werk op *zynen* tyd. Zoo is 't ook met het woórd *wyf*, 'tgeén, niet tégenstaende het van 't onzijdig is, ook *persoonlyke* en *bezittende vobrnaemwoorden* in't *Vrouwlyk geslacht* aenneémt.

Het zelve moet onderhouden worden in alle de woórdén, die onder een ander *geslacht* verbeéld worden, als BV. het woórd *nyd* is van 't *manlyk* geslacht, en nogtans moet men zeggen: den boozen *nyd* is haetelyk om *haere* afgunstigheyd, *zy* is mager als een geraemte, en de *moeder* van veéle smerten, die den mensch doór *haer* moet lyden. enz. en niet om *zyne* afgunstigheyd, *hy* is, den *Vader*, doór *hem* enz. om dat den *nyd* onder de gedaente van eene vrouw word afgebeéld, gelyk wy handelende van de naemen van landen en stédén Bl. 39 nog getoond hebben. Zoo ook niet tégenstaende dat het woórd *paer* onzijdig en van 't *eenvoud* is, moet men, spreekende van *man* en *Vrouw*, zeggen: dit deugdzaam *paer* volhardde in

de oeffening der deugden tot het eynde *hunner* dagen; en niet *zyner* dagen.

In tégendeel zegd men ook zeer wel: de *wagt* ('t geén *Vrouwlyk* is) trok op, alle met *hunne* wapens voorzien: béter als met *haere* wapens, om dat de *wagt* uyt mannen bestaet.

Vr. *Is'er nog iet meerder aen te merken ten opzichte van deéze* voórnaemwoórden?

A. Ja, ten eersten, dat *u* een persoonlyk... woords R. 28 en het volgende.

Na R. 35 *stel*:

Ten tweeden, dat het onnoodig is de *bezittende* voórnaemwoórden te stellen by die zelfstandige, welkers eygenaer of bezitter dóór eenig *betrekkelyk* kan gekend worden, als BV. hebt gy *mynen* brief ontfangen, dien ik u geschreéven heb?

Ik ken *uw* huys daer gy woond.

De Geneésheeren kenden *zyne* ziekte niet, waer van hy gestorven is.

Onze bloemen staen schoon in onzen hof.

In de dry eerste voórbeelden dunkt my *mynen*, *uw*, en *zyne* niet alleen onnoodig, maer zelfs zeer lomp, en ik oórdeel, dat het veél cierlyker zou zyn te zeggen: Hebt gy *den* brief ontfangen, dien ik u geschreéven heb?

Ik ken *het* huys daer gy woond.

De Geneésheeren kenden *de* ziekte niet, waer van hy gestorven is.

Aengezien dóór de woórden: *dien ik* geschreéven heb, genoegzaam blykt dat het *mynen* brief is, dóór: *daer gy* woond, dat het *uw* huys is, en dóór: *waer van hy* gestorven is, dat het *zyne* ziekte was.

Wat aengaet het vierden, daer in is een onderscheyd te maeken; want is't dat alle de bloemen, die in den hof staen de *onze* zyn, zoo diend'er om de voórgemelde réden enkelyk gezeyd: *De bloemen staen schoon in onzen hof*; maer is't dat'er bloemen bystaen van eenen anderen persoon,

dien geen deel in de bezitting van den hof heeft , dan zou men mogen zeggen : *Onze bloemen staan schoon in onzen hof*, om die te onderscheyden van de andere , die ons niet toehooren.

Ten derden , dat *zig*, 't geén voor alle enz. R. 36.

Bl. 89 in plaats van R. 31, 32, 33, 34 en 35 stel het volgende.

Vr. *Wat zyn hulpwoórdten ?*

A. Die de andere *werkwoórdten* moeten helpen hunne tydvoegingen maeken of *conjugatieren*.

Vr. *Hoe veelte hulpwoórdten zyn'er, en welke zyn deezte ?*

A. Zes , te weeten : *zullen*, dienende voor de toekomende tyden ; *zouden* voor de onzekere , of *conditioneete* ; *zyn* en *hebben* voor de voórleede ; *laeten* voor de gebiedende wys ; en *worden*, ook *zyn* of *wetzen* voor de lydende werkwoórdten.

Bl. 90 R. 7 agter ryk enz. stel : en *laeten* is maer een *hulpwoórd*, wanneer het voor eene opwekking in de *gebiedende wys* diend , en dan heeft het alleenlyk dry persoonen , als den *derden* van 't eenvoud *laet*, en den *eersten* en *derden* van het meervoud *laeten*, waer van wy hier na handelende van het maeken der gebiedende wyze breeder zullen spreéken : anders is het ook een *bedryvend* be- teekenende *toelaeten*, als : ik *laet* hem gaen wandelen.

In plaats van R. 8, 9, 10, 11, 12, 13, en 14 stel :

Vr. *Welke zyn de bedryvende ?*

A. Die , de welke eenige daed of bedryf aenwyzyn , en waer agter men kan zetten *iet* of *imand*, als *hooren*, *leeren* enz. zyn *bedryvende*, om dat men kan zeggen : ik *hoor iet* ; ik *leer imand*, enz.

Vr. *Welke zyn onzydige ?*

A. Die , agter de welke deezte woórdekens *iet* of *imand* niet wel voegen als groeyen ... R 15 enz.

R. 19 in plaats van de lydende *stel* :

Vr. Welke zyn de lydende ?

A. Die, de welke... enz. R. 19.

Na R. 34 stel :

Vr. Welke zyn wéderkeerende of RECIPROCA ?

A. De zood genaemde... R. 35.

Bl. 91 in plaets van R. 37 en Bl. 92 R. 1 stel :
enz. of eyndigen in : *ben, den, gen, len, men, nen, ren, ven, wen, en zen*, als... voords R. 2 enz.

Bl. 92 in plaets van R. 4, 5 en 6 stel :

Van de tweede, de welke uytgaen in : *chen* of *fchen, fen, kon, pen, sen* en *ten*, als : *lachen, wenschen*... voords R. 7

In plaets van R. 31 stel :

Vr. Welk is't gebruyk van de aentoonende wys ?

A. Deéze geeft eene bevesting... voords R. 33 enz

Nā R. 35 stel :

Vr. Welk is't gebruyk der gebiedende wyze ?

A. Deéze diend om imand... voords R. 36 enz.

Bl. 93 R. 1 in plaets van : *laet ons toeluyfteren* enz. *zet* : *laeten wy toeluyfteren* enz.

Vr. Wat is de aenvoegende wys ?

A. Deéze geeft geene volle bevesting... voords R. 3.

Na R. 26 *zet* :

Vr. Welke is de onbepaelde wys ?

A. Die, de welke het werkwoórd uytdruckt zonder... voords R. 28.

Na R. 34 *voegd* :

VAN HET GEBRUYK DER TYDEN.

Vr. Hoe veel tyden ... voords R. 35 enz.

Bl. 94 in plaets van R. 20 *zet* :

Vr. Wanneer gebruykt men den tégenwoórdigen tyd ?

A. Als men wild bewyzen of aentoonen, dat iet tégenwoórdig... voords R. 22 enz.

Na R. 28 *voeg* :

Vr. Wanneer gebruykt men den onvolmaekten voorleeden tyd?

A. Deezen diend het meestendeel... *voords R. 29 enz.*

Bl. 95 in plaats van R. 31 32, 33, 34, 35, 36, en 37 stel:

Vr. Wanneer moet men den volmaekten voorleeden tyd gebruyken?

A. Als men wild te kennen geéven, dat eene zaek geschied of voorby is, en deezen is kenbaer aen de hulpwoorden, *heb, hebt, heeft en hebben* gevoegd by het *deelwoord* van een *bedryvend* werkwoord, of aen *ben, zyt, is* en *zyn* by het *deelwoord* van een *onzydig* of *hulpwoord*, als: ik *heb* geleerd; gy *zyt* gekoómen; hy *is* bemind geworden; wy *zyn* of *hebben* bemind geweest.

Vr. Waer toe diend den meer als volmaekten voorleeden tyd?

A. Om uyt te drukken eenen dubbelen voorleeden tyd, en hy is kenbaer aen de hulpwoorden *had, en hadden* gevoegd by het *deelwoord* van een *bedryvend*, of aen *was, waert, en waeren* by het *deelwoord* van een *onzydig* of *hulpwoord*, als: ik *had* mynen brief geschreeven eer ik uytging; ik *had* of *was* ziek geweest als hy my kwam bezoeken. Alwaer te kennen gegeéven word, dat het *schryven* van mynen brief geéyndigd was voor mynen *uytgang*, en dat *myne ziekte* voor by was ten opzichte van zyn bezoek, welke tyden ook al voor by zyn.

Bl. 96 neem wech R. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9 en stel het volgende in de plaats:

Vr. Waer toe diend den toekoómdenden tyd?

A. Om iet te kennen te geéven, 't geén nog staet te geschieden, en deezen is kenbaer aen het hulpwoord *zal, zult, en zullen*, als: hy *zal* leeren; wy *zullen* koómen; gy *zult* gepreézen worden. enz.

Vr. Welken noemd gy den voorgaenden toekóomenden tyd ?

A. Dien, den welken te kennen geeft, dat eene toekóomende zaak moet geschied zyn, eer eene andere geschieden zal, en daerom word hy den *voorgaenden toekóomenden tyd* genoemd, en is kenbaer aen de hulpwoorden *zal, zult en zullen hebben, zyn of wetsen*, BV. als ik myn geld . . . *woords R. 10 enz.*

In plaats van R. 24 stel :

Vr. Welk is den tégenwoórdigen conditioneelen of onzékeren tyd ?

A. Deézen, waer voór de latynen . . . *woords R. 25 enz.*

R. 29 voeg agter waere : en kenbaer aen het hulpwoórd *zou, zoud en zouden* BV. ik *zou* nu leézen . . . *R. 29 enz.*

In plaats van R. 34 stel :

Vr. Waer toe diend den voorgaenden conditioneelen of onzékeren tyd ?

A. Deézen tyd, waer voór de latynen . . . *woords R. 35 enz.*

Bl. 97 agter R. 1 stel : en kenbaer aen de hulpwoorden, *zou, zoud en zouden hebben, zyn of wetsen*, als : . . . *woords R. 2 enz. en stel agter R. 7 :*

Hier diend ook aengetoond, dat men in onze tael dikwils en zeer cierlyk den *onvolmaekten voórleeden tyd* in plaats van den *tégenwoórdigen conditioneelen* kan gebruyken, besonderlyk wanneer de voórwaerde voórgesteld word, het geén in verscheyde andere taelen, als Latyn, Fransch enz. ongeóórloófd is.

BV. Gaf hy my boeken, ik *las* : voór ik *zou* leézen.

Had ik papier, ik *schreef* : voór ik *zou* schryven. enz.

Zoo ook in plaats van den *voorgaenden conditioneelen tyd* mag men op de zelve wys den *meer als volmaekten voórleeden* gebruyken. BV. *had*

mynen Vader gewild, ik had het voorleeden Jaer gestudeerd. Voor ik zou gestudeerd hebben.

Waeren zy neêrftiger geweest, zy hadden betere plaetsen gehad. Voor zy zouden gehad hebben.

Hier diend bemerkt, dat in dusdaenige spreekwyzen, als hier de voorwaerdige : gaf hy my boeken ; had ik papier ; had mynen vader gewild ; waeren zy neêrftiger geweest enz. den *noemer* (NOMINATIVUS) der werkwoorden altyd agter het *werk- of hulp-woord* gesteld word, om dat de koppelwoorden *indien, zoo, waer het zaeken.* enz. die'er op verstaen worden agter gelieten zyn ; zoo zegd men ook zeer wel : weét gy uwe les, dan moógt gy gaen speelen ; voor : *als, of zoo gy uwe les weét.* enz.

Met deêze gelegenheid zal men in 't voorbygaen ook aentoonen, dat in alle vraegende zinnen den *noemer* agter het *werk- of hulp-woord* gesteld word. Als BV. waer is hy ? tot wie zullen wy onzen toevlugt neemen ? koómt gy ? hebben wy voldaan ? enz.

Ook wanneer den zin begint met eenig *voorzetsel*, of met eene van de volgende of diergelyke *by- of koppel-woorden* als zyn :

Aldus, bynae, daer, (*als 't plaets beteekend*) daerenboven, daerom, des te meer, diensvolgens, egter, even, cyndelyk, geenzins, geêrne, genoeg, gisteren, haest, insgelyks, laet, (*niet vroeg*) maer ook, misschien, morgen, niet alleen, niet te min, nogtans, nooyt, ondertusschen, ook, overhand, ten laetsten, ten minsten, te saemen, te verseefts, tweemaal, te veel, vervolgens, vroeg, weynig, zéker, zelden, zelfs, enz.

Of als den zin begint met eenig *bywoord* van hoedaenigheyd, of wys, als : *godvrugtiglyk, kloekmoediglyk, naeuwlyks*, enz. BV. :

Boven zyn schoone schilderyen.

Om de misdaeden word den mensch gestraft, diensvolgens moeten wyze schouwen.

Even kwam hy daer aen.

Misschien zal hy ons schryven.

Aendagtiglyk heeft hy toegeluyfsterd. enz.

Maer als deéze voorgemelde woorden den zin niet beginnen, of agter de werk-of hulp-woorden volgen, dan behoud den *noemer* zyne plaets, als: *De schoonste schilderyen zyn boven.*

Den mensch word om zyne misdaeden gestraft.

Aengezien hy ons misschien zal schryven.

Hy heeft aendagtelyk toegeluyfsterd. enz.

Bl. 97 na R. 29 stel :

Vr. Welke tyden gebruykt men in de aenvoegende wys ?

A. In de aenvoegende wys . . . woords R. 30 enz.

Bl. 98 in plaets van R. 16 zet :

Vr. Hoe veel tyden heeft de onbepaalde wys ?

A. Deéze heeft'er maer vier . . . woords R. 16 enz.

Na R. 22 stel : In plaets van R. 23 , 24 , 25 , 26 , 27 , 28 en 29.

Vr. Is'er niet bezonders te aenmerken ten opzichte van de onbepaalde wys ?

A. Ja, ten eersten, dat alhoewel men het voorzetsel te gemeynlyk voór alle de tyden der onbepaalde wyze steld, men nogtans dikwils den tegenwoordigen tyd, den welken is: heminnen, schryven, werken, hebben, zyn of wæzen gebruykt zonder 't voorzetsel te voór het tweeden van twee na elkanderen volgende werkwoorden, als :

Ik zien hem gaen.

Gy doet hem haelen.

Hy moet koómen. enz.

Ten tweeden, dat in die gevallen . . . woords R. 30 enz.

Bl. 99 R. 6 na enz. neem wech, met R. 7, 8, 9 en 10 stel : nogtans gebruykt men nog wel de onbepaalde wys van sommige werkwoorden, als :

bekhooren, *dianen*, *meynen*, *schikken*, *tragten*, *weeten*, *zoeken*, en misschien nog eenige diergelyke in den *volmaekten* *voórleeden* tyd, in plaats van hun *deelwoórd*, alhoewel het *voórzetfel* *te* *voór* het volgende werkwoórd *staet*. Te *weeten* : wanneer den *naemval*, (*Casus*) die het volgende werkwoórd *vereycht*, *voór* *deéze* *geplaetst* *word*. BV. :

Gy had uwen zoón *bekhooren* te *vermaenen*, waer van ik u heb *meynen* te *verwittigen*.

Hy heeft dat *schikken* te *doen*.

Zy hebben ons *zoeken*, of *tragten* *wel* te *doen*.

Gy hebt uwe vyanden *weeten* te *misleyden*. enz.

Maer als *deézen* *naemval* daer *agter*, of *by* *zyn* volgende werkwoórd *staet*, dan *gebruykt* men het *deelwoórd*. BV. :

Ik heb *gemeynd* u te *verwittigen*.

Zy hebben *getragt* ons *wel* te *doen*.

En als'er *geenen* *naemval* *by* is, dan *gebruykt* men het *deekwoórd*, of *de* *onbepaelde* *wys* *deézer* werkwoórden *naer* *belieste* BV. ik heb *gemeynd* te *speelen*, of ik heb *meynen* te *speelen*. enz.

Vr. *Hoe kan men weeten, wannser men te moet stellen voór het tweeden van twee agtereenvolgende werkwoórden, en wanneer niet?*

A. Als het *eerst* *aen* het *tweeden* *verbonden*, of *daer* *by* *tégenwoórdig* is, *zoo* dat het *tweeden* als den *aenklaeger* (*ACCUSATIVUS*) van het *eersten* is, dan *moet* men het *voórzetfel* *te* *agterlaeten* BV. ik *zien* hem *loopen* : wy hebben hen *leeren* *schryven* ; *by* *wilde* *gaen* *wandelen*.

Alwaer *zien* *aen* *loopen*, *leeren* *aen* *schryven*, *wilde* *aen* *gaen*, en *gaen* *aen* *wandelen* *gebonden*, en *daer* *by* *ook* *tégenwoórdig* *zyn* :

Maer als het *eerst* *alleenlyk* *eene* *neyging* of *voórbereyding* *tot* het *tweeden* *te* *kennen* *geeft*, *zoo* dat het *tweeden* *nog* *niet* *daedelyk* *tégenwoórdig* is, dan *zet* men *te* ('t *geén* *daer* *zoo* *veel* als *tot* *be-*

teekenende eene beweëging tot eene-andere uytwerking schynt zen te duyden) voór het tweeden BV. ik geloof *te* vertrekken, of *te* zullen vertrekken.

Gy hebt gemeynd *te* ontfangen.

Hy raed ons *te* vlugten.

Alwaer het *vertrek*, den *ontfangst*, en de *vlug-sing* niet weëzendlyk tégenwoórdig, maer nog toekoómende zyn, en *gelooven*, *meynen*, en *raeden* als eene beweëging schynen te hebben tot het *vertrekken*, *ontfangen*, en *vlugten*.

Dit verschil zal men klaerder zien in de twee volgende voórbeëlden.

Als ik daer ben, zal ik *zien schryven* : en

Als ik daer ben, zal ik zien *te schryven*.

Leer leézen de brieven, die gy, ontfangt : en

Leer te kunnen leézen (niet *leer kunnen leézen*) de brieven, die gy ontfangt.

In 't eerst deézer voórbeëlden *zal ik zien schryven*, is *zien* vereenigd met het *schryven*, 't geén daer zal tégenwoórdig zyn, of geschieden ; in 't tweeden *zal ik zien te schryven*, beteekend *zien* zoo veel als *tragten*, en is alleenlyk een voórneemen of neyging tot het *schryven*.

Zoo ook *leer leézen*, alhier is *leeren* aen 't *leézen* verbonden, het geén daer ook diend tégenwoórdig te zyn, en *leer te kunnen leézen* is eene oeffening of bereyding om daer na *te kunnen leézen*, dus nog in afwagting, en niet weëzendlyk tégenwoórdig.

Zoo ook : ik *moet betaelen* : alhier is *betaelen* aen *moeten* verbonden ; maer ik ben *schuldig te betaelen* : is enkelyk eene pligt van eene toekoómende betaeling, of die my tot betaeling beweëgd, of verbind.

Het bedryvend woórd *hebben* vereyscht altyd *te* na zig. Als : wat hebt gy *te* doen ? Ik had giften veéle brieven *te* leézen, en heden heb ik'er veéle *te* schryven.

Koómen word ook verscheydelyk gebruykt volgens zyn verschillige beteekenis, want zeggende : hy *koómt schryven* ; hy *koómt loopen*, enz. beteekend, dat hy *koómt om te schryven*, *om te loopen*.

Hy *koómt my te schryven*, beteekend, dat hy *geschreeven heeft*, dus dat het schryven voorby is.

En hy *koómt geloopt*. (eene gemeyne spreekwys) is zoo veel gezegd als : *alloopende*, zoo ook Hy *koómt bezweet* beteekend : bezweet zynde. enz.

Na de *naemwoórd* zet men altyd *te* voor het volgende *werkwoórd* BV. 't is uwe pligt den tyd wel waer *te* neemen.

't Is eene groote schand niet *béter te* leeren.

Gewoon *te* liegen, te luy *te* werken. enz.

Vr. *Hoe veel* deelwoórd zyn'er ?

A. vyf : twee enkele . . . *voords* R. 11 enz.

Bl. 100 *van onder agter de tydvoeging van zullen en zouden die van laeten te doen volgen*.

GEBIEDENDE WYS.

Laet hy of zy.

Laeten wy, laeten zy.

NB. Alle de volgende tydvoegingen zullen in den toekomstenden druk uytgestrekter, *béter in orden*, en elke afzonderlyk gesteld worden.

Bl. 103 R. 3 *agter 'tgerundium, weezende stel* :

Men zegd ook wel *geweezen*, als de *geweeze* of *geweezene* Burgermeesters, doch dan schynt het meer een *byvoegelyk naemwoórd*.

Bl. 107 *agter* R. 26 *stel* :

Vr. *Waer van word gemaekt den tegenwoórdigen tyd ?*

A. Den eersten persoon . . . *voords* R. 27 enz.

Bl. 108 *neém wech* R. 22 tot 'R. 36, en *stel* :

Vr. *Waer van word gemaekt den onvolmaekten voorleeden tyd ?*

A. In de eerste tydvoeging steld men alleenlyk *de agter den eersten persoon van den tegenwoórdigen*

gen tyd, om te hebben alle dry de perfoonen van 't eenvoud van deézen tyd, als by : *ik deel, ik voed, enz. voeg : de zult hebben, ik deelde, gy voedde, enz.*

In de tweede feld men *te* op de zelve wys als in de eerste *de BV.* zet *te* by *ik wensch, hy biegt, zult vinden, ik wenschte, hy biegtte, voór den eersten en derden perfoon van't meervoud stel'er nog eene n* by zal koómen. Wy *deelden, voedden; zy wenschten, biegtten* enz.

In de derde tydvoeging, word den eersten en derden perfoon van't *eenvoud* van deézen tyd ook gemaekt van den eersten perfoon van den tégenwoór-digen, mits veranderende de *y* in *oe*, of de *in* en *im*, in *on* en *om*, of de *ie* en *uy* in *oó*, als : van *ik blyf, klim, vind, lieg, fluyt, enz. koómt, ik bleef, klom, vond, loóg, sloót* enz. den tweeden, neémt... *voords R. 37 enz.*

Bl. 109 R. 22 agter schenden voeg (beschadigen.)

R. 28 agter ik woeg, zet : ik zwoer, voór ik help : ik woóg en zwoór, doch hunne deelwoórden zyn : geholpen, gewoógen, gezwóóren, en schenden (eer rooven) volgd de régels der-eerste als : ik schend, ik schendde en geschend.

Neém wech R. 29 tot R. 32 Bl. 111.

In't tégendeel volgen de navolgende, niet tégenstaende hunne *enkele y*, vermits hunne grondwoórden voór't meestendeel met de *enkele y* geschreéven worden, de régels der twee eerste *tydvoegingen*, als :

Benyden, beslyken, bevryden, bylen, dylen (*deelen*) gebenedyden, hygen, hyffen, inlyven, kastyden, lymen, lynen, (*liniëren*) mynen, (*myn zeggen*) ontwyven, pynen, pypen, (*eene pyp roaken*) rypen, spyzen, veraccyzen, verblyden, verfynen, verslymen, verryken, vlyen of vlyden, (*schikken*) vlymen, vlyen, wyden (*wyd maeken*) zypen.

Deéze hebben in den onvolmaekten tyd : ik *benyde*, *lymde*, en in den volmaekten : ik heb *benyd*, *gelymd* enz.

Zoo ook de volgende in de daer bygevoegde be- teekenis, als : *gryzen*, (grysworden) *krygen*, (oór- loógen) *kryten*, (met kryt afschryven) *lyken*, (de doode lyken) *pryzen*, (schatten) als méde *begrinnen*, *blinden*, *minnen*, *schimpen*, *vermin- ken*, by deéze zou *myden* en *twynen* ook kunnen gevoegd worden.

Daer is een geschil over het maeken van deé- zen onvolmaekten tyd ten aenzien der *werkwoór- den* uytgaende in *den* en *ten*, als : *nooden*, *bieg- ten* enz. Sommige willen enkelyk : ik *noodde*, ik *bieg- te*, met eene enkele *d* of *t*, het welk volstrektelyk kant tégen de gegeéve régels, te weéten, dat men *de* in de *eerste*, en *te* in de tweede tydvoeging moet voegen by den eersten persoon van den *tégenwoór- digen* tot het maeken van deézen onvolmaekten voór- leéden tyd als by : ik *bemin*, ik *nood*, ik *pas*, ik *tragt* enz. voegende *de* en *te* kóómt : ik *beminde*, *hy pafte*, vervolgens ook : ik *noodde*, *gy tragte*, met twee *dd* en *tt*, daerenboven schryvende ik *noo- de*, ik *tragte*, dan vond men geen verschil niet alleenlyk tuffchen de *eerste* en *derde* personen van deézen tyd, en die van den *tégenwoórdigen* tyd der aenvoegende wyze, maer zelfs niet tuffchen den *eersten* en *derden* persoon van het *meervoud* van deézen tyd, en die van den *tégenwoórdigen* deé- zer aentónnende wyze, en daerom word dit van weynige goede schryvers gevolgd.

Daer zyn ook nog eenige goede schryvers, die voór deézen tyd den uytgang in *ede* willen indrin- gen, doch alleenlyk by die *werkwoórden*, waer in de *dd* en *tt* verbobbeld is, als *schudden*, *vatten*, enz. en zeggen dat men deéze in den *onvolmaek- ten* tyd moet schryven : ik *schuddede*, *wy vatteden*,

enz. om dieswille dat zy de dobbele *dd* en *tt* reeds hebben in den *eersten* en *derden* perfoon van het *meervoud* van den *tégenwoórdigen tyd*, als: *wy fchudden.*, *zy vatten*, enz. en dat'er als dan geen verschil iste vinden in die twee perfoonen tuffchen den *tégenwoórdigen* en den *onvolmaekten voórleéden tyd* van diergelyke werkwoorden.

Dit is wel waer, doch ik oórdeel het onnoodig voór weynige *werkwoorden* van dit flach eene verandering aen de algemeyne régels by te brengen, en daer voór eenen bezonderen régel te ftellen, te meer daer den uytgang in *ede* fchier t'eenemael fchynt uytgebannen te zyn, ook dunkt my deéze réden te gering, want men vind ook verfcheyde *tyden* in andere taelen, die den zelveu uytgang hebben, BV. in't Latyn *BIBERE drinken* heeft zoo wel *bibit*, hy drinkt, en *bibimus*, wy drinken, in den *tégenwoórdigen tyd*, als in den *volmaekten voórleéden tyd* *bibit*, hy heeft gedronken, en *bibimus* wy hebben gedronken.

OSTENDERE bewyzen heeft in den *tégenwoórdigen tyd* *ostendit*, hy bewyft, en *ostendimus*, wy bewyzen, en ook in den *volmaekten ostendit*, hy heeft beweézen, en *ostendimus*, wy hebben beweézen, en honderd andere.

In't Fransch is'er geen verschil in alle de *werkwoorden* der tweede tydvoeging tuffchen het *eenvoud* van den *tégenwoórdigen*, en dat van *hunnen enkelen voórleéden tyd*, want *punir* straffen, heeft in den *tégenwoórdigen tyd*: *je punis*, ik straf, *tu punis*, gy straf, *il punit*, hy straf, en in den *enkelén voórleéden tyd* ook: *je punis*, ik strafte, *tu punis*, gy strafte, *il punit*, hy strafte enz. in meer andere. Dus oórdeel deéze uytneéming in *ede* onnoodig, maer zeer geraedzaem ons aen de algemeyne régels te houden, want hoe minder uytneémingen, hoe gemakkeliker eéne tael te leeren is.

Ik kan niet begrypen, hoe dusdaenige goede

ſchryvers, op zoo eene kleynigheyd, zoo naeuwkeurig willen zyn om tot onderſcheyd van die twee perſoonen (voór zoo weynige werkwoorden als wy van dit ſlach hebben) iet tégenſtrydig aen de algemeyne régels uyt te zoeken, daer zy in tégendeel niet eens peyzen, om tuſſchen de *aen-toonende* en *aenvoegende* wys eenig het minſten verſchil te maeken, 't geén nogtans van zeer groot belang en d'aldergewichtigſte aengelégenheyd is, ja zelfs zeer noodzaekelyk, waer van Bl. 97 geſproken is, en wy Bl. 115 nog vinden zullen.

Vr. *Zyn'er geene andere uytneémingsen in't maeken van deézen tyd?*

A. Ja, maer alzoó de zelve voór 't meefftendeel ook tot het maeken van 't deelwoórd uytgenomen worden, zal men die hier na, ſpreékende van de uytneémingsen der deelwoorden, te ſaemen aenhaelen.

Vr. *Waer van word den volmaekten voórleéden tyd gemaekt?*

A. Met by het voórleéden *deelwoórd* der *werkwoorden* te ſtellen den *tégenwoórdigen tyd* van het hulpwoórd *hebben*, als: *ik heb* bemind, *gy hebt* geleerd, *wy hebben* gewandeld, enz. of van het hulpwoórd *zyn* by het *voórleéden deelwoórd* van ſommige *onzydige werkwoorden*, als: *het is* geſchied, *ik ben* gegaen, *Gy-l. zyt* gekoómen, *zy zyn* geſtorven enz.

Vr. *Welke zyn de onzydige, die het hulpwoórd zyn of weézen vereyſſchen?*

A. Voór 't meefftendeel de volgende met hunne afſtammelingen als *zy onzydige* blyven:

Blyven, daelen, gaen, gebeuren, geraéken, (*toekoómen*) geſchieden, groeyen, klimmen, koómen, overlyden, ryzen, ſterven, treéden, trekken, (*ergens over, of naer toe*) verhuizen, verſchynen, waffen (*groeyen*) wechloopen, wéderkeeren, en miſſchien nog eenige andere; maer als eenige van deéze in bedryvende veranderen, als:

geraeken (iet raeken) (keeren) iet omdraeyen.) dan vereyſſchen zy het hulpwoord *hebben*, als : ik *heb* hem geraekt; hy *heeft* iet gekeerd, enz.

Vr. *Hoe maakt men het voorleeden deelwoord ?*

A. Dit Dw. (*) 't geen men in de *bedryvende* werkwoorden ook het *lydend* noemd, word in de *twee eerste tydvoegingen* gemaekt van den tweeden perſoon van den *tegenwoordigen tyd*, daer alleenlyk voorſtellende de lettergreep *ge*, 't en waere zy daer reeds gevonden wierd, als van : gy *veynſd*, gy *mengeld*, gy *klapt*, gy *wet*, gy *geloofd*, koemt *geveynſd*, *gemengeld*, *geklopt*, *gewet*, *geloofd* enz.

In de *derde tydvoeging* word dit Dw. gemaekt van den eerſten perſoon van 't meervoud van den *onvolmaekten voorleeden tyd*, daer inſgelyks voorſtellende de lettergreep *ge*, als : *dryvan*, *liegen*, *klimmen*, *gebieden*, hebben voor den eerſten perſoon van 't meervoud van den onvolmaekten tyd. Wy *dreeven*, *lobgen*, *klimmen*, *geboeden*, voeg hier by *ge*, gy zult hebben hun Dw. *godreeven*, *gelobgen*, *geklimmen*, *geboeden*, enz.

Hier uyt blykt dat de *deelwoorden* van *d'eerſte tydvoeging* in *d*, die van de *tweede* in *t*, en die van de *derde* in *en* eyndigen, welken verſchilligen uytgang ook klaer te kennen geeft, van welke *tydvoeging* zy zyn.

Vr. *Neemen alle de werkwoorden ge in 't deelwoord aen ?*

A. Geenzins, hier van worden uytgezonderd alle die met *be* beginnen, of vervoegd zyn met de voorzetsels *her*, *ont*, *ver* en *vol*, als : *beminnen*, *herhaelen*, *ontsnappen*, *verpletten*, *verliezen*, *voltrekken* enz. die *ge* niet aenneemende hun Dw. maken, als hier vooren geleerd, en hebben enkelyk : *bemind*, *herhaeld*, *ontsnapt*, *verplet*, *verlobren*,

(*) Dw. beteekend *deelwoord*.

naedere bemerkingen. . . 109
voltrokken enz. doch *bédelen*, *békeren*, (drinken)
béteren, *béziggen*, *herbergen* en *verniffen*, neémen
 deézen *ge* ook aen, en maeken : *gebédeld*, *ge-*
békerd, *gebéterd*, *gebézigd*, *geherbergd*, en *ge-*
vernift, of *vernift*, voór zoo veel deéze *be*, *her*,
 en *ver* daer niet bygevoegd, maer eygen zyn.

Wanneer het voórzetfel *mis kwaelyk* beteekend,
 dan neémen die werkwoórden *ge* niet aen, als :
misbruyken, *mishandelen*, *misgrypen*, *mis-*
leyden enz. voór *kwaelyk* grypen en leyden
 hebben : *misbruykt*, *mishandeld*, *misgreépen*, *mis-*
leyd enz. maer als *mis verkeerd* of *gemist*, en *vol*
vullen beteekenen, dan vereyffchen zy *ge*,
 dien altyd agter hen gesteld word, als : *mis-*
gooyen, *mishooren*, *misslaen*, *misgrypen*, *misley-*
den, *volgieten*, *voltappen* enz. voór : *verkeerd*,
gooyen, *hooren*, of *miffen* in't *slaen*, *grypen*, *ley-*
den, geheel *vullen* met *gieten*, *tappen* enz. heb-
 ben : *misgegooyd*, *misgehoord*, *misgeslaegen*, *mis-*
gegreépen, *misgeleyd*, *volgegobten*, *volgetapt*, enz.

Hier uyt volgd ook dat *ge* altyd moet ge-
 voegd zyn aen het Dw., en gesteld agter het woórd,
 waer méde de werkwoórden vereenigd zyn, 't zy
 dat deéze saemenstelling geschied doór eenig *naem-*
woórd, als : *agt*, *wech*, *week* enz. 't zy doór ee-
 nig *voórzetfel*, of *bywoórd* als zyn :

Aen, aeneen, af, agter, agteraen, agtereen,
 agterna, benéden, binnen, boven, buyten, by,
 byeen, doór, in, méde of mé, na, naeder, né-
 der, om, omver, onder, op, open, over, sae-
 men, tégen, toe, tusschen, voór, voord, uyt,
 wéder, enz. agter alle de welke, altyd *ge* gesteld
 word, als :

Agneémen, wechdryven, weekmaeken, aen-
 hangen, aeneenschakelen, afdoen, agteraenvolgen,
 agterlaeten, agternaloopen, benédenkoómen, bin-
 nengaen, bovenbrengen, van buyten leeren, by-
 leggen, doórdringen, inneémen, mededeelen, na-

jaegen , naederkoómen , néderdaelen , omkeeren , omverwerpen , onderliggen , opraeppen , openmaeken , overblyven , saemenvoegen , tégenspreéken , toeluyfteren , tuffchenstellen , voórdraegen , voódspruyten , uytdaegen , wédergeéven , enz.

Hebben agtgenoómen , wechgedreéven , aengehangen , afgedaen , agternagelooopen , benédengekoómen , van buyten geleerd , omvergeworpen , opengemaekt , wédergegeéven , enz.

Doch aenveérden

Aenveérd

aenzoeken

aenzogt

agterhaelen

agterhaeld

agtervolgen

agtervolgd

voórzien

voórzien

aenbidden

aenbéden en aengebéden

aenhooren

aenhoord en aengehoord

aenschouwen

aenschouwd en aengeschouwd

aenzien.

aenzien en aengezien.

Aenmerken heéft by sommige *aenmerkt* voór *aengemerkt*.

Daer zyn'er nog eenige met *om* en *wéder* of *wéer* vervoegd, die *ga* niet aenneémen, als zyn:

Omarmen

Omarmd

omcingelen

omcingeld,

omgorden

omgord

omhelzen

omhelsd

omringen

omringd

omvademen

omvademd

omvatten

omvat

omwateren

omwaterd

wéderhouden (*belatten*)

wéderhouden

wéderleggen

wéderlegd

wéderroepen (*herroepen*)

wéderroepen

wéderstaen

wéderstaen

wédervaeren

wédervaeren.

Doch als *weder* in eenige van deéze *wederom*, of *andermael* beteekend, neémen zy *ge aen*, BV.

Wéderroepen voór : *wéderom* of *te rug* roepen heéft *wédergeroepen* enz. in de andere.

Omzetten als het *vercieren* beteekend heéft Dw. *omzet*.

BV. Eenen ring met Diamanten *omzet*. Maer als omzetten (*wisselen*) of geld *omzetten* beduyd, heéft het *omgezet*.

Voórkoómen ; als 't een *bedryvend* werkwoórd is, en *belatten* beteekend, neémt *ge* niet aen , BV. hy heéft het gevaer *voórkoómen*. Maer in den zin van *eerder* koómen ; heéft het *voórgekómen*, zoo ook :

Openbaeren
opperheerschen
weérlichten.

Dw. Geopenbaerd
geopperheerscht
geweérlicht.

Daer is ook verschil in die werkwoórden , die met de voórzetfels *doór*, *onder* en *over*, vervoegd zyn. Sommige van die vereyffchen *ge*, als :

Doórleyden
onderliggen
overblyven.

Dw. Doórgeleyd
ondergelégen
overgebleéven enz.

En andere niet, als :

Doórgronden
onderhooren
overleézen

Dw. Doórgrond
onderhoord
overleézen enz.

Vr. Is'er geenen middel om te kunnen weten welke den *ge* vereyffchen, en welke niet ?

A. Deézen nergens ontmoet hebbende , doch bevindende , dat deéze voórzetfels , *doór*, *onder* en *over*, tweederleye beteekenissen kunnen hebben , zoo dunkt my den bekwaemsten middel de zelve in tweederley slach te verdeelen, en voór eerst ten opzigte van 't voórzetfel *doór* te zien , of deézen *doór* beteekend *ergens doór*, dan neémen de werkwoórden *ge aen*, als :

Doórbranden , doórbreéken , doórbrengen , doórdelven , doórdoen , doórdouwen , doórdringen ,

doórdruypen, doórrhaelen, doórhelpen, doórrjaegen, doórlaeten, doórneemen, doórraeken, doórrukken, doórslypen, doórvallen, doórzaegen, doórzakken, doórziften, doórzwelgen enz.

Deéze maeken het Dw. met *ge*, als : doóргеbrand, doóргеbroken, doóргеholpen enz. om dat men kan zeggen : *doór ist branden, brecken, helpen* enz.

Van 't tweeden flach zyn die, waer in *doór* eene andere beteekenis heeft, en zoo veél te kennen geeft, als : *wel* of *ter deége*, en dan neemen zy *ge* niet aen, als :

Doórbakken, doórdroogen, doórkerven, doórkneeden, doóркоoken, doórlézen, doórmengen, doórmessen, doórpeylen, doórslaepen, doórsnuffelen, doórspekken, doórspitten, doórsstaen, doórsfikken, doórsfryken, doóriverwen, doórweeven, doórweyken, doórzeeken, enz.

Welkers deelwoórdten zyn : *doórbakken, doórdroogd, doórggrond* enz. om dat het alhier betekend, *wel* of *ter deége* doórbakken, doórdroogen, doórggronden enz. en niet *ergens doór*, en daerom hebben veéle eene dobbele beteekenis, neémende in de eerste *ge* aen, en niet in de tweede, als zyn :

Doórhooren, *doór en doór*, Dw. doóргеboord.
doórblyten, *doór ist*,
Dw. doóргеbeeten.

Doórhooren, *overal*
booren, Dw. doórboord.
doórblyten, *overal* blyten,
of *uytstaen*, Dw. doórb-
beeten

doórdryven, *wach* of *ergens doór*, Dw. doórgedreeven.

doórdryven, van *snaywerk* spreekende, Dw. doórdreeven.

doórklyken, *ergens doór* zien, Dw. doóргеkeeken.

doórklyken, *wel* overzien, Dw. doórkeeken.

doórkloppen, *ergens doór*, Dw. doóргеklopt.

doórkloppen, *ter deége* Dw. doórklopt

- doorknaegen, *door iet*, Dw. doorgeknaegd. doorknaegen, *wel door*, Dw. doorknaegd.
- doorloopen, *door iet*, Dw. doorgeloopen. doorloopen, *veel*, of *geheel*, Dw. doorloopen.
- doornaeyen, *door en door*, Dw. doorgenaeyd. doornaeyen, *dig*, *benae- en*, Dw. doornaeyd.
- doornagelen, *door iet*, Dw. doorgenageld. doornagelen, *overal*, Dw. doornageld.
- doorpriemen, *ergens door*, Dw. doorgepriemd. doorpriemen, *overal* met priemen steeken, Dw. doorpriemd.
- doorregenen, *ergens door*, Dw. doórgeregend. doorregenen, *heel* herégenen, Dw. doórrégend.
- doorreyzen, *ergens door* of *langst*, Dw. door-gereyfd. doorreyzen, *heel het Land*, Dw. doorreyfd.
- doorrygen, *ergens door*, Dw. doórgereégen. doorrygen, *overal*, Dw. doórrégen.
- doorrooken, *ergens door*, Dw. doórgerookt. doorrooken, *heel en al* rooken, Dw. doórrookt.
- doorscheuren, *tot den eynde*, Dw. doórgescheurd. doorscheuren, *vol scheuren* maeken, Dw. doórscheurd.
- doorschieten, *ergens door*, Dw. doórgeschoóten. doorschieten, *overal in*, Dw. doórschoóten.
- doorschrabben, *ergens door*, of *uytschrabben*, Dw. doórgeschrapt. doorschrabben, *vol schraben* maeken, Dw. doórschrapt.
- doórslaan, *ergens door*, Dw. doórgeslaegen. doórslaan, *wel beslaegen*, Dw. doórslaegen.
- doórsnyden, *in stukken*, Dw. doórgesneeden. doórsnyden, *overal snyden*, Dw. doórsneeden.
- doórsteeken, *dwars door*, Dw. doórgesteeken. doórsteeken, *veele stekken* toebrengen, Dw. doórssteeken.
- doórstikken, *door en door*, Dw. doórgestikt. doórstikken, *bestikken*, Dw. doórstikt. P

doórfluyven, *ergens doór*, doórfluyven, *volstof mae-*
 Dw. doórgeflooven. ken, Dw. doórflooven.
 doórtrappen, *ergens doór*, doórtrappen, *heel betreed-*
 Dw. doórgetrapt. den, Dw. doórrapt.
 doórvryven, *doór en* doórvryven, *wel vryven,*
doór, Dw. doórgevree- Dw. doórvreeven.
 ven.

doórzien, *ergens doór*, doórzien, *overzien*, Dw.
 Dw. doórgezien. doórzien.

Hier uyt volgd dat eenige van 't eerften flach, als zy in eene andere beteekenis genomen worden, ook *ge* kunnen añaeten, B. V. doórbranden in den zin van: *overal* branden, moet men zeggen: dat brood is geheel *doórbrand*, en niet *doórgebrand* enz.

En in tégendeel kunnen die van het tweeden flach, als zy in den zin van 't eerst gebruykt worden, ook *ge* aenneemen, als: *doórbakken*, in den zin, *-zig ten eynde*, of *arm* bakken, moet men zeggen: hy is 'er *doórgebakken*, en niet *doórbakken* enz. van eenige andere.

De *werkwoorden* met het *voórzetfel onder* ver-voegd, kunnen ook in tweederley flach verdeeld worden.

Van 't eerst zyn die, wanneer *onder* beteekend *ergens onder*, of *ten onderen*, en deéze vereyffchen *ge* in 't Dw. als zyn:

Onderbrengen, onderbuygen, onderdoen, onderdampelen, onderdraegen, onderduyken, onderlaeten, onderkooopen, onderloopen, onderplaaften, onderplanten, onderrégenen, onderzetten enz.

Deéze hebben in 't Dw. *ondergebrogt*, *ondergeboogen*, *ondergedaen* enz. om dat men kan zeggen: *ten onderen*, of *onder iet* brengen, buygen, doen enz.

Van 't tweeden zyn die, welkers *onder* eene andere beteekenis heeft, en zoo veel als: *mède*, *af*, *om*, *wel* enz. te kennen geeft, als zyn:

Onderhandelen, onderhooren, onderhueren, onderkennen, ondermengen, onderneemen, onder-
 rigten, onderscheyden, onderscheppen, onderschraegen, ondersteunen, ondertasten, ondervraegen enz.

De welke ge niet aenneemen, maer hebben en-
 kelyk: *onderhandeld, onderhoord, ondernomen* enz.
 want men hier niet kan zeggen *onder iet handelen,*
hooren, neemen enz.

Ook zyn'er eenige, die ee ne dubbele beteekenis
 hebben, vereyffschende in de eene ge, en niet in
 de andere, als zyn:

Onderblyven, *ergens on-*
der, Dw. onderge-
 bleeven.

Onderdrukken, *onder iet*
anders drukken, Dw.
 ondergedrukt.

Ondergaen, *ergens onder,*
 Dw. ondergegaen.

Ondergraeven, *onder iet,*
 Dw. ondergegraeven.

Onderhaelen, *iet ergens*
onder uyt, Dw. on-
 dergehaeld.

Onderhouden, *onder iet,*
of vordrukken, Dw.
 ondergehouden.

Onderkruypen, *ergens*
onder, Dw. onderge-
 kroopen.

Onderleggen, *ergens on-*
der, Dw. ondergelegd.

Ondermynen, *minder my-*
nen, of *myn* zeggen,
 Dw. ondergemeynd.

Onderblyven, *niet vol*
groeyen, dw. onder-
 bleeven.

Onderdrukken, *verdruk-*
ken, dw. onderdrukt.

Ondergaen, *lyden,* dw.
 ondergaen.

Ondergraeven, *uytgrae-*
ven, dw. ondergrae-
 ven.

Onderhaelen, *onderliniën,*
 of *agterhaelen,* dw.
 onderhaeld.

Onderhouden, *gadestaen,*
 van alles *voorzien,* of
 met imand *spreken,*
 dw. onderhouden.

Onderkruypen, *benadee-*
len, dw. onderkroo-
 pen.

Onderleggen, als *eene ton,*
 dw. onderlegd.

Ondermynen, *uytgraeven,*
 dw. ondermynd.

- onderroeren**, *met iet mengen*, Dw. ondergeroerd.
onderschoóren, *onder iet*, Dw. ondergeschoórd.
onderstaen, *onder iet*, Dw. ondergetaen
onderstellen, *onder iet*, Dw. ondergesteld.
Onderteekenen, *onder*, of *agter* een ander teekenen, dw. ondergeteekend.
ondervinden, *iet ergens onder*, dw. ondergevonden.
onderwerpen, *ergens onder*, dw. ondergeworpen.
onderwyzen, *ergens onder*, dw. ondergeweezen.
Onderzoeken, *ergens onder*, dw. ondergezocht.

onderroeren, *wel doerroeren*, dw. onderroerd.
onderschoóren, *iet onderschraegen*, Dw. onderschoórd.
onderstaen, *lyden*, dw. onderstaen.
onderstellen, *veronderstellen*, dw. onderfeld.
onderteekenen, *zynen naem zetten*, dw. onderteekend.
ondervinden, *bevinden*, dw. ondervonden.
onderwerpen, *verootmoe-digen*, dw. onderworpen.
onderwyzen, *onderrigten*, dw. onderweezen.
onderzoeken, *nasppeuren*, dw. onderzocht.

Deéze verschillige beteekenis zou somtyds in de voórige van 't eerst en tweeden slach ook kunnen plaats hebben, 't geén dan ook dit dobbel *deelwoord* zou kunnen veroorzaaken, want *ondertasten* kan ook ergens *onder* beteekend: BV. ik *tastte onder* die zakken, en dan moet men zeggen: ik heb'er *ondergetast*. enz. in andere.

Op de zelve wys kan het voórzetfel *over*, 't geén ook verscheyde beteekenissen heeft, insgelyks in tweederley slach verdeeld worden.

Wanneer *over* beteekend, *over iet*, *boven over*, *een een ander*, *van den eenen of anderen kant*,

of meer, dan zyn die *werkwoorden* van 't eersten slach, en hun deelwoord neemt *ge* aen, als :

Overbrengen, overbrieven, overbuigen, overdoen, overdouwen, overdryven, overgeeven, overhangen, overhellen, overhouden, overklimmen, overlaeten, overléveren, overmaeken, overneemen, overpiffen, overschieten, overschryden, oversmyten, overspeelen, overspringen, overstappen, overstorten, overvaeren, overvliegen, overvloeyen, overvoeren, overwaeyen, overzeggen, verzenden, overzeylen, overzwemmen, enz.

Deéze vereyffchen *ge*, en hebben voór *deelwoord* *overgebrogt*, *overgebrieft*, *overgeboggen* enz. om dat hier doór *over iet*, *nuer eenen anderen kant* enz. verstaen word.

Maer als *over* eene andere beteekenis heeft *overeenkoómstig* met *be*, *her*, *ver*, *te veel*, *andermael*, of diergelyke, of dat zyn *werkwoord* een *wéderkeerig* word, dan zyn die *werkwoorden* van 't tweeden slach, 't geén *ge* niet aenneemt, als zyn :

Overdenken, overgaderen, overgaepen, overhaesten, overhandigen, overheeren, overheerschen, overhooren, overkleeden, overkroppen, overladden, overlasten, overlézen, overloden, overlóven, overlyden, overlymen, overmannen, overmeesteren, overnaeyen, overnagten, overpalmen, overpassen, overpekken, overpeyzen, overplakken, overpraeten, overreéden, overrompelen, overschaeven, overschaduwén, overschatten, overscheéren, overschreeuwen, overschilderen, oversmeéren, oversnoeven, overspreyden, oversprengen, overstryden, overstelpen, overteekenen, overtreffen, overtuygen, oververwen, overwasschen, overwel-digen, overwelven, overwinteren, overwitten, overzaeyen, verzouten, enz.

Deéze hebben voór *deelwoord*, *overdogt*, *overgaderd*, *overgaept*, om dat zy zoo veel als : *bedenken*, *vergaderen*, *veel* gaepen beteekenen.

Hier van zyn'er ook eenige, die in eene dobele beteekenis; kunnen gebruykt worden, vereyfschende *ge* in de eene, dien zy in de andere uytlaeten, als zyn :

Overbinden, <i>over iet</i> ,
dw. overgebonden.	Overbinden, <i>bebinden</i> ,
dw. overbonden.
overblaezen, <i>ergens over</i> ,
dw. overgeblaezen.	overblaezen, <i>met goud</i> ,
<i>enz.</i> dw. overblaezen.
overdekken, <i>over iet</i> ,
dw. overgedekt.	overdekken, <i>bedekken</i> ,
dw. overdekt.
overdraegen, <i>ergens naer toe</i> , of <i>aenklaegen</i> , Dw.
overgedraegen.	overdraegen, <i>te veel</i> , Dw.
overdraegen.
overdrinken, <i>op eenen goeden uytval</i> , Dw.
overgedronken.	overdrinken, <i>zig</i> , dw.
overdronken.
overgaen, <i>over iet</i> , of <i>voórby</i> , Dw. overgegaen.	overgaen, <i>andermael</i> , of <i>zig</i> ; Dw. overgaen.
overgieten, <i>storten</i> , Dw.
overgegoóten.	overgieten, <i>begieten</i> , <i>te veel</i> , Dw. overgegoóten.
overgroeyen, <i>ergens over</i> ,
dw. overgegroejd.	overgroeyen, <i>te veel</i> , dw.
overgegroejd.
overhaelen; <i>ergens over</i> ,
of <i>uyt</i> , dw. overgehaeld.	overhaelen, <i>bewelgen</i> ,
<i>overwinnen</i> , dw. overhaeld.
overkoóken, <i>uytloopen</i> ,
dw. overgekoókt.	overkoóken, <i>te sterk</i> , dw.
overkoókt.
overkoómen, <i>over iet</i> , of <i>van elders</i> , dw. overgekoómen.	overkoómen, <i>gebeuren</i> ,
dw. overkoómen.
overkyken, <i>over iet</i> , dw.
overgekeéken.	overkyken, <i>wel bezien</i> ,
dw. overkeéken.
overleeren, <i>meer leeren</i> ,
dw. overgeleerd.	overleeren, <i>wel en herleeren</i> , dw. overleerd.
overleéven, <i>na zékeren tyd</i> , dw. overgeleéfd.	overleéven, <i>langer</i> , dw.
overleéfd.

- overleggen, *over iet*, of *op eens andere plaets*, dw. overgelegd. overleggen, *beraaden*, dw. overlegd.
- overloopen, *over iet*, of *tot een ander*, dw. overgeloopen. overloopen, *te sterk*, of *met zyne gedagten*, dw. overloopen,
- overmeeten, *meer*, dw. overgemeeten. overmeeten, *hermeeten*, dw. overmeeten.
- overrekenen, *meer*, dw. overgerékend. overrekenen, *andermael*, dw. overrékend.
- overreyken, *over iet*, dw. overgereykt. overreyken, *zig*, dw. overreykt.
- overryden, *over iet*, dw. overgereeden. overryden, *opryden*, dw. overreeden.
- overschryven, *aen een ander*, dw. overgeschreeven. overschryven, *op iet*, of *beschryven*, overschreeven.
- overslaen, *over iet*, of *agterlaeten*, dw. overgeslaegen. overslaen, *bestaen* of *overwedgen*, dw. overslaegen.
- overstemmen, *zyne stem over iet geeven*, dw. overgestemd. overstemmen, *meer stemmen geeven*, dw. overstemd.
- overstroomen, *over iet*, dw. overgestroomd. overstroomen, *bevogtigen*, dw. overstroomd.
- overstryken, *over iet*, dw. overgestreeken. overstryken, *bestryken*, dw. overstreeken.
- overtellen, *meer tellen*, dw. overgeteld. overtellen, *hertellen*, dw. overteld.
- overtreeden, *over iet*, dw. overgetreeden. overtreeden, *te buyten gaen*, dw. overtreeden.
- overtrekken, *over iet*, dw. overgetrokken. overtrekken, *andermael bekleeden*, dw. overtrokken.
- overvallen, *over iet*, of *tot imand*, dw. overgefallen. overvallen, *befpringen*, dw. overvallen.

overwassen , <i>over iet</i>	overwassen, <i>te sterk</i> groey-
groeyen , dw. over-	en , dw. overwassen.
gewassen.	
overweégen , <i>meer</i> , dw.	overweégen , <i>overdenken</i> ,
overgewoógen.	dw. overwoógen.
overwerken , <i>meet</i> , dw.	overwerken , <i>zig</i> , dw.
overgewerkt.	overwerkt.
overwinnen , <i>meer</i> win-	overwinnen , <i>de overhand</i>
nen , dw. overgewon-	<i>hebben</i> , dw. over-
nen.	wonnen.
overzetten , <i>op iet an-</i>	overzetten , <i>te veel</i> zet-
<i>ders</i> , of <i>vertaelen</i> , dw.	ten , dw. overzet.
overgezet.	
overziften , <i>over iet</i> , of	overziften , <i>andermael</i> ,
<i>florten</i> , dw. overge-	dw. overzift.
zift.	
overzien , <i>over iet</i> , dw.	overzien , <i>andermael</i> , of
overgezien.	<i>berispen</i> , dw. over-
	zien.

Deéze verschillige beteekenis zou ook in die van 't eerst, of tweeden slach een dobbel *deelwoórd* kunnen veroorzaaken, als BV. *overleézen* in den zin van *over iet leézen* kan dan ook hebben *overgeleézen*. enz.

Ter deézer gélegenheyd zullen wy hier ook byvoegen, dat die *voorzetsels*, de welke *ge* tot het macken van 't *deelwoórd* agter aenneémen, in de enkele tyden der *aentoonende wyze*, en in den *tweeden persoon* der *gebiedende* van hun *werkwoórd* geschéyden, en agter het zelven gesteld worden, zelfs met de tusschenzetting der *naemvallen* (CASUS) die zy vereyffchen, BV. ik *kwam* U-E *tégen*, en gy-I. *deéd* voór my, die uwen meester ben, uwen hoed niet *af*.

Let daer in 't toekoómende *béter op*, en *doet* altyd beleéfdelyk uwen hoed *af*, als Gy-I imand van kennis ontmoet.

Ik brogt U sédert zoo veële jaeren: altyd den kost aen, en nog leverde gy my aen myne vyanden over, ó verraeder!

Hier ziet men klaerlyk, dat de voórzetfels *tegen, af, op, aen en over*, van de werkwoórden, *tegenkómen, afdoen, opletten, aenbrengen en overleveren* agter hun werkwoórd gesteld, en zelfs met eenige tusschenzetting daer van afgescheyden zyn.

Maer deéze scheyding grypt geene plaets als voór die werkwoórden gevonden worden de volgende, of diergelyke *koppelwoórden*, als zyn:

Aengezien, alhoewel, als, alzoó, by aldien, byzooverre, daer, (*aengezien*) dewyl, gelyk, gemerkt, indien, naerdien, terwylen, vermits, voórzoo veel, wanneer, zoo, zoo haest, dat, al is't dat, eer dat, God gave dat, ingevalle dat, is't dat, is't zaek dat, nadat, och of, om dat, omdieswille dat, opdat, schoon dat, sédert dat, 't en waere dat, 't en zy dat, niéttegenstaende dat, waer 't dat, zoodat, enz.

Benévens de *betrekkelyke* voórnaemwoórden *den welken, de welke, het welk, dien, die* enz. als ook: *wie, hoe, of, op wat wyze, waerom* enz. staende tusschen twee werkwoórden. BV.:

Als wy hem afvraegen, waerom hy zig dat gezwel zoo sterk aentrekt, antwoórd hy ons, dat hy het zelve uyt vrees digt toewind, op dat den etter niet uytlekke, wanneer de wond openbreekt.

Terwylen hy de rékening ingeeft van de penningen, die of dewelke gy'er byvoegde, is't onnoodig dat men hem oproepe.

Ik weet niet *wie* dit alles *wederbrengt*.

Zeg my *hoe lang* hy daer *buytenstaet* enz.

In deéze voórbeelden ziet men dat de voórzetfels, *af, aen, toe, uyt, open, in, by, op, weder* en *buyten* gehegt blyven aen hunne werkwoórden *afvraegen, aentrekken, toewinden, uytlek*

ken, openbreeken, ingeēven, byvoegen, oproepen, wederbrengen, buytenstaen, om dat de woorden: als, waerom, dat, opdat, wanneer, terwylen, die of dewelke, dat, wie en hoe daer voörgaen.

In de saemengestelde tyden nogtans blyven die voorzetsels altyd voor de *werkwoorden* staen, zelfs al is 't dat'er deēze voörgemelde woorden voörgaen, doch dan word'er somtyds het *hulpwoord* wel tusschen gedrongen. BV. :

Als ik hem *aen* zal *spreken*, of *aen* zal hebben *gesproken*, eer hy U de penningen *weder* heeft *gegeēven*, welk lid gy in zyne rekening *open* had *gelaeten*, zult gy die niet ontfangen.

Sédert dat wy *oneenig* zyn geworden, zou hy my wat vriendelyker moeten bejēgenen, eer dat ik voor hem mynen hoed *af* zoude *doen*.

In welke voorbeelden *aen-spreken* door *zal*; *aengesproken* door *zal hebben*; *weder-geēven* door *heeft*; *open-gelaeten* door *had*; *oneenig-geworden* door *zyn*; en *af-doen* door *zoude* gescheyden zyn, om dat de woorden *af, eer, welk, sédert, en eerdatt* daer voórstaen, doch deēze scheyding is wel in 't gebruyk, maer niet noodig; want men kanze altyd, en dikwils veél béter en met meerdere cierlykheyd aeneengehegt uytspreeken, als BV. wanneer ik hem zal *aenspreken*, of zal hebben *aengesproken*, eer hy u de pennigen heeft *wedergegeēven*, welk lid gy in zyne rekening had *opengelaeten*, enz.

Sédert dat wy *oneenig* geworden zyn
eer ik voor hem mynen hoed zoude *afdoen*.

Wanneer de voorzetsels die agter hen eenen zēkeren *naemval* (CASUS) regeēren, dat is, agter de welken men kan stellen de woórdekens *iet* of *imand*, voór hun *werkwoord* moeten blyven, als zyn: *aen, agter, benēden, binnen, boven, buyten, by, door, in, met, onder, op, over, tégen, tusschen, voór, wylt* enz. worden zy nogtans van het zelve ge-

ſcheyden doór de tuſſchenzetting van dien CASUS , die zy regeéren ; en die altyd , zoo hy'er bykóómt , onmiddelyk agter hen moet volgen , BV. :

Eer hy doór de venſter zag.

Na dat het ſchip aen de wal lag.

Vermits het kind buyten de deur is gegaen , zal het miſſchien in't water loopen : doch als gy het met u leyd , is 't wel bewaerd.

Zoo hy by het gezelschap kwam , zou hy aenſtonds tuſſchen onze rédens ſprekken , en veéle zullen hem dan uyt de kamer jaegen.

Alwaer doór-zien doór de venſter aen-liggen doór de wal ; buyten-gaen doór de deur , in-loopen doór 't water , méde-leyden doór u , by-kóómen doór het gezelschap , tuſſchen-spreéken , doór onze rédens en uyt-jaegen doór de kamer geſcheyden zyn , en het voórzetſel mé of méde als dan in met veranderd word.

Deéze tuſſchenzetting moet ook geſchieden met het voórzetſel te in de onbepaalde wys (INFINITIVUS) in alle de werkwoórden , welkers deelwoórde doór de lettergreép ge van hun voórzetſel geſcheyden worden , BV. hy meynde doór te ſpeélen , op te raepen , uyt te ſluyten , aen te ſpreéken , in te dringen , kwyt te ſchelden enz. alhier worden doór-speélen , op-raepen , uyt-sluyten , aen-spreéken , in-dringen kwyt-schelden doór het voórzetſel te geſcheyden.

Hier ſtaet ook te bemerken , dat die voórzetſels , wanneer zy om hunne beteekenis ge in 't deelwoórde niet aenneémen , dan ook in't geheel van hun werkwoórde niet kunnen geſcheyden worden. BV. Doórbooren , in den zin van overal booren , zegd men : ik doórboor de tafel , ik hebze doórboord , omze te doórbooren enz. dat is : vol gaeten maeken , en niet : ik boor doór de tafel , om'er doór te booren , want dat beteekend een gat doór en doór booren.

Bl. III in plaats van R. 33 ſiel :

Vr. Zyn'er tot het maeken van't deelwoôrd geene bejondere wytnaemingen ?

A. Ja, en onder deêze zyn'er ook verſcheyde die tot het maeken van den onvolmaekten voôrledden tyd uytgenomen zyn, dus de volgende onregelmaetige zynde, maeken hun . . . voords R. 34 enz.

Bl. 112 R. 2 agter weêven, ſiel : zouten, voords R. 2; en R. 6 agter geborgen, voeg : heffen, gehêven . . . voords R. 6 enz.

Neëm wech R. 14, tot en met R. 10 Bl. 113 en ſiel op order als volgd :

Onbepaelde wys. Onvolmaekten. Deelwoôrd.
tyd.

Draegen	Ik droeg of draegde	Gedraegen
graeven	ik groef of graefde	gegraeven
vaeren	ik voer of vaerde	gevaeren
moeten	ik moest	gemoeten
weêten	wist	geweêten
heeten, gebieden,	ik hiet	geheeten
of genaemd worden		
blaezen	blies of blaefde	geblaezen
braeden	bried of braedde	gebraeden
laeten	liet	gelaeten
raeden	ried, raedde	geraeden
ſlaepen	ſliep	geſlaepen
vallen	viel	gevallen
mogen	mogt	gemogen
ſtaen	ſtond	geſtaen
Gaen	Gong of ging	Gegzen
hangen	hong of hing	gehangen
vangen	vong of ving	gevangen
loopen	liep	gelopen
flooten	fiet	geflooten

roepen	riep	geroepen
houden	hield	gehouden
houwen	hieuw	gehouwen

De volgende volgen de regels der voorgaende , doch neemen voór den *tweeden* persoon van den onvolmaekten voorleeden tyd nog eene *e* agter de *a* aen , maer niet in den *darden* persoon , die aen den eersten gelyk blyft , als : *ik gaf, gy gaeft, hy gaf.* Zoo ook de volgende :

Onbepaelde wys. Onvolmaekten. Deelwoórd.
tyd.

Eeten	Ik at	Gy aet	Geëeten
geëven	gaf	gaeft	gegeëven
geneezen	genas	genaest	geneezen
leëzen	las	laest	geleëzen
meëten	mat	maet	gemeëten
steëken	stak	staekt	gesteëken
treëden	trad	traed	getreëden
vergeëten	vergat	vergaet	vergeëten
vreëten	vrat	vraet	gevreëten
zien	zag	zaegt	gezien
koómen	kwam	kwaemt	gekoómen
breëken	brak	braekt	gebroken
spreëken	sprak	spraekt	gesproken
neëmen	nam	naemt	genomen
hiden	bad	baed	gebiden
liggen	lag	laegt	gelégen
zitten	zat	zaet	gezéten
beveëlen	beval	bevaelt	bevoólen
	bevoól, of beveélde		
steëlen	stal	staelt	gestoólen
	stoól, of steélde		

Sommige zeggen ook : *gevraets*, voór *gevreëten*.

De volgende maeken ook hunnen *onvolmaekten* voorleeden tyd en deelwoórd, als volgd :

Onbepaalde wys.

Onvolmaekten
tyd.

Deelwoord.

Brenghen

Ik brogt
of ik bragtGebrogt
gebragt

denken

ik dagt

gedagt

duncken

het dogt

gedogt

koopen

ik kocht

gekocht

zoeken

zocht

gezocht

jaegen

ik joeg beter jaegde

gejaegd

klaegen

kloeg klaegde

geklaegd

vraegen

vroeg vroegde

gevraagd

doen

deed

gedaen

slaen of slaegen

sloeg

geslaegen

bederven

bedierf

bedorven

sterven

stierf

gestorven

werpen

wierp

geworpen

werven

wierf

geworven

derven (*hert hebben*)

dierf of dorft

gedorven

scheppen (*iet van niet maeken*)

schiep

geschapen

treffen

trof of trefte

getroffen getreft.

Bl. 113 *Neem wech R. 26 tot R. 39 en zet:*Vr. *Waer van word gemaekt den meer als volmaekten voorleeden tyd?*A. *Met by het voorgemeld deelwoord te zoeken . . . woords R. 38 enz.*Bl. 114 *stel in plaats van R. 3.*Vr. *Hoe maekt men den toekoomenden tyd?*A. *Met by den . . . woords R. 3 enz.**In plaats van R. 7 stel:*Vr. *Hoe maekt men den voorgaenden toekoomenden tyd?*A. *Met by het voorleeden . . . woords R. 8.**In plaats van R. 11 zet:*Vr. *Hoe maekt men den tegenwoordigen conditioneelen tyd?*

A. Met by den tégenwoórdigen . . . woords R. 12 enz.

In plaats van R. 15 stel :

Vr. Hoe maekt men den voorgaenden conditio-
neelen tyd ?

A. Met den tégenwoórdigen . . . woords R. 16
enz.

Na R. 18 zet :

VAN DE GEBIEDENDE WYS.

Vr. Waer van word de gebiedende wys (IMPERATIVUS) gemaekt ?

A. De gebiedende wys . . . woords R. 19 enz.

R. 31 na meervoudig : neem wech, het overig
met R. 32, 33, 34 en 35 en zet : het hulpwoórd
laeten met hunne persoonlyke vobrnaemwoorden
by den tégenwoórdigen tyd der onbepaelde wyze,
als : laet hy bidden, laeten wy gaen, laeten zy
kopen enz.

Ten opzigte van het hulpwoórd *laeten*, dunkt
my met eenige der treffelykste Hollandsche schry-
vers, dat het béter is te zeggen : *laet hy gaen*,
laeten wy gaen, *laeten zy gaen*, dan : *laet hem*,
laet ons, *laet hen gaen*, het geén ik als eenen
groven misflag en een groot misbruyk aenzie,
voór zoo veél alle taelkundige met my zullen be-
kennen, dat alle onze *werk- en hulp-woorden* in
de *bepaelde wys* eenen *nosmer* (NOMINATIVUS)
vereyschen, en dat in de *tytdrukkingen* : *Laet*
hem, *laet ons*, en *laet hen* of *haer gaen*, de *per-*
soonlyke vobrnaemwoorden ; *hem*, *ons*, *hen* of *haer*
in den *geeyer* (DATIVUS) staen, dus dat *laet* al-
daer niet als een *hulpwoórd* kan, maer als een *be-*
dryvend, staende in den *tweeden persoon* van de *ge-*
bievende wys moet aenschouwd worden, willénde
zeggen : *laet aen hem toe*, dat hy gaet. *laet aen ons*
toe, dat wy gaen enz. zoo heeft Christus spreekén-
de tot de Jooden by Joan. C. 18 v. 8 gezeyd : *Si*

ergo me quaritis, finite hos abire: als gy my zoekt, laet hen dan wechgaen, of laet deeze dan wechgaen, gelyk men ook zegd: als de leerlingen hunne les weeten, laet den meester hen speelen: 't geén te kennen geeft: den meester laet toe, dat zy speelen.

Dit dan als een *hulpwoord* gebruykende, ver-meyn ik, dat het ook eenen *noemer* heeft, en by gevolg dat de uytdrukkingen: *laet hy, laeten wy, en laeten zy* eygender aen onze tael zyn, dan: *laet hem, laet ons, of hen* tégenstrydig aen de ré-gels en waere beteekenis onzer taele, en laet daer van de taelkundige voorder oordeelen.

VAN DE AENVOEGENDE WYS.

Vr. *Hoe maekt men de aenvoegende wys, (CONJUNCTIVUS) ?*

A. Deeze verschilt van de *aentoonende* . . . woords R. 37 enz.

Bl. 115 neem wech van R. 8 tot aen: Van de *Deelwoorden* Bl. 116 en stel:

VAN DE ONBEPAELENDE WYS.

Vr. *Hoe maekt men den tégenwoórdigen tyd der onbepaelde wyze ?*

A. Deezen kóomt van geene andere voord, maer is den zuyveren uytgang der *werkwoorden* zonder de minste verandering, gelyk zy in de woordenboeken gevonden, en ook gezogt moeten worden, en waer voór men kan stellen: *ik zal*, als: *beminnen, schryven, gaen* enz.

Vr. *Waer van word gemaekt den voórleeden tyd der onbepaelde wyze ?*

A. Met by het *voórleeden deelwoord* te zetten de onbepaelde wys van het hulpwoord *hebben*, of *zyn*, als: *te hebben geleerd, te zyn voltrokken* enz.

Vr. *Hoe maekt men den toekoómdenden tyd der onbepaelde wyze ?*

A. Men zet het hulpwoórd *te zullen*, by de onbepaelde wys van het *werkwoórd*, als : *te zullen* koómen enz.

Vr. Hoe maekt men den voórgaenden toekoómen den tyd der onbepaelde wyze ?

A. Met by het voórleéden *deelwoórd* te zetten de hulpwoórd : *te zullen hebben* of *zyn*, als : *te zullen hebben bemind*, *te zullen zyn geschied* enz.

Wanneer men *te* voór de onbepaelde wys moet zetten, en wanneer niet, is hier voóren Bl. 101. aengetoond.

Vr. Waer van word het tégenwoórdig deelwoórd gemaekt ?

A. Van den tégenwoórdigen tyd der onbepaelde wyze, daer by voegende : *de*, als, by : *béminnen*, *gaen*, voeg : *de*, zult hebben, het deelwoórd : *beminnende*, *gaende* enz.

Van het voórleéden 'deelwoórd is gesproken Bl. 108 enz.

De andere tyden der onbepaelde wyze, zal men kunnen leeren uyt de tydvoegingen.

Bl. 116 *volgd* :

VAN DE DEELWOORDEN enz.

R. 27.

A. Twee, te weéten : het *tégenwoórdig* deelwoórd, als : *sprekkende*, *kloppende*, *rydende* enz.

En het voórleéden of lydend, als : *gebouwd*, *geklopt*, *geredden* enz. dit word *voórledden*, of *lydend* genoemd, om dat het op tweederleye wyzen, in de *bedryvende werkwoórd*en gebruykt word, te weéten, als *bedryvend* in : ik heb *bemind*, en als *lydend* in : ik word *bemind* enz.

Bl. 118 *R.* 26 *agter deéze volgende, stel* :

Aen, aengaende, af, agter, behalven, benéden, binnén, boven, buyten, by, digtby, doór, in, langst, met, na, naby, naer, naer toe, naast, névens, om,

R

omtrent, onder, op, over, rondom, fédert, te, tégen, ten, ter, tot, tot toe, tuffchen, van, van wége, volgens, voór, voórby, uyt, uytgenomen, wégens, zonder enz.

Welke alle den *aenklieger* (ACCUSATIVUS) vereyffchen, uytgenomen *ten* en *ter*, die den *teeler* (GENITIVUS) vraegen, als Bl. 29 breeder beweézen is. Zoo ook: *van wége*, als het dóór tuffchenzetting van zynen *naemval* (CASUS) gefcheyden is, wild ook den *teeler*, BV. *Van 's Konings wége*, in plaets: *van wége den Koning*, 't welk van minder gebruyk is, zoo zegd men ook: *van mynent wége* enz.

Binnen en *buyten* worden ook fomtyds met den *teeler* gebruykt, als BV.: *binnen 's huys*, *buyten 's lands* enz. al of men zeyde: *in 't binnenst des huys* enz.

't Is onnoodig te zeggen, dat de voórzetfels moeten staen voór den *naemval*, die zy regeéren, alzoó dit eenider genoegzaam bekend is, diensvolgens diend alleenlyk aengehaeld, dat *af*, *dóór*, *in*, *over*, *uyt* en *uytgenomen*, ook dikwils agtér hunnen *naemval* konnen gesteld worden, BV.: *gae af den zolder*, of *gae den zolder af*; *dóór* geheel het Land, of geheel het Land *dóór*; hy kwam *in het huys*, of *het huys in*; zy trokken *over de brug*, of *de brug over*; men jaegde hem *uyt de kamer*, of *de kamer uyt*; *uytgenomen vyf*, of *vyf uytgenomen* enz. en dat *toe* met éen ander voórzetfel vergezelschapt, altyd agtér den *naemval* gesteld word, als: *naer den vyand toe*, hy heeft alies verspeéld, tot zyne zilvére gespen toe. ... *voords R. 30 van de koppelwoórden ... enz.*

Vt. A. DE VRIES, S. T. L. Can.
Grad. & Archid. Lib. Censf.

Vt. Brúx. hác 3 Martii 1792, J. C. VAN
LAECKEN, Consf. & Procur - Gen.

Handwritten signature or name in cursive script, possibly reading "John Brown".

